

ITALYA HİKÂYELERİ
STENDHAL
(Marie-Henri-Beyle)

Asıl adı Marie-Henri-Beyle olan Stendhal 1783'te Grenoble'da doğmuş, 1842'de Paris'te ölmüştür. Soyundaki İtalyan ve dofen kanı, kentsoylu bir aileden aldığı sıkı ve kapalı eğitim, gördüğü ideolojik öğrenim onda, gizli ve derin bir duyarlık, düşçü bir zekâ, açık ve aydınlık bir anlayış yeteneği yarattı. Napolyon'un Marengo zaferi sırasında İtalya'da süvari subayı olan Stendhal, kendi deyimiyle "büyük adam olmak için" 1802'den 1805 yılına kadar Paris'te öğrenim görmüş, sonra Marsilya'da bakkallık yapmış, akrabalarının kayırmasıyla, 1806'da yeniden orduya girmişti. Levazım subayı olarak Almanya'da, Avusturya'da dolaştı, Moskova'ya gitti. 1814'te, "büyük adam olmak" emelinden vazgeçti ve güzel sanatlar meraklısı bir adam olarak bir süre Milano'da yaşadı, sonra 1821'de Paris'e dönerek bir yazar ve düşünce adamı yaşamı sürmeye başladı. 1830'da konsolos olarak Trieste'ye giden Stendhal, 1831'de aynı görevle CivitaVecchia'da bulunmuş, ölünceye kadar görev yeri olan Roma ile Paris arasında dolaşmıştır. Bu serseri ve dağınık yaşam, ona iş dünyasını tanıtmış, özellikle pek genç yaşından beri incelediği insanlar ve onların tutkuları konusunda zengin bir deneyim kazandırmıştır. Stendhal'in yaşamında, aşk büyük bir yer tutmuş, Angela, Pietragrua, Guilbert, Melanie, Menta, Metilde, Dembowsky gibi kadın adları o yaşamın değişik sahnelerine karışmıştır.

Stendhal, edebiyatta, ilk günden başlayarak romantikleri tuttu. Onun romantizmi, çağdaşlarınıninkine benzemez; o, Milanolulardan esinlenmiştir. Stendhal; Hugo'nun, Lamartine'in, Vigny'nin lirizmine katlanamazdı, sevdiği tek şair Beranger idi. Özellikle tiyatroya fazla ilgi gösterirdi; oyunların düzyazıyla yazılmasından yanaydı. Çağdaş tarihten alınma konuların sahnelenmesini isterdi.

Stendhal, açık düşüncelerin doğrudan doğruya anlatılmasından oluşan yalın anlatıma eğilimi olması bakımından klasiktir. Kendi anlatımı biraz çıplak, betimlemesiz, ölçülü uyumlarından kurtulmuş ve çokluk yavan bir anlatımdır. Fakat sinirli ve hareketli olan bu anlatımın, ait olduğu dönemin damgasını taşımadığı ve asla eskimediği de bir gerçektir.

Stendhal, değerini gereğince anlamayan çağdaşlarına yazmaktan çok onu beğenen gelecek kuşaklar için yazmış bir romancı olarak görünüyor. Eserleri "Armance" gibi düello ve aşk yüzünden intihar olaylarıyla; "Kırmızı ve Siyah" gibi aşk kaçamakları, cinayetler, kesilen kafalarla; "Parma Manastırı" gibi zehirlenmeler, hapisaneler, kaçışlar, yasak aşklarla dolu, tutkuyla cinayetin birbirine karıştığı romanlardır. Fakat, bu taşkın tutkuları Stendhal, soğukkanlı ve doğru gören bir psikolog olarak betimleyip çözümlemiştir. Stendhal, küçük olayları arayan bir gerçekçidir. Yalnızca, psikolojik olaylarla ilgilenir ve yalnız ruhları betimler.

Stendhal, yaşamının sonlarına doğru, eski İtalyanca el yazmalarından, Ortaçağ ve Rönesans'ın yabancı tutkularını kopya etmek merakına düşmüş ve böylece, bugün okuyucularıma sunduğum öyküler ortaya çıkmıştır.

Önce dergilerde, sonra kitap halinde çıkan bu öyküler, Stendhal'in ölümünden sonra 1855'te, "Chroniques Italiennes" adıyla bir cilt halinde yeniden yayımlanmıştır. Elinizde tuttuğunuz bu kitap, işte o eserin çevirisidir.

Hamdi Varoğlu

İTALYA HİKÂYELERİ I

VITTORIA ACCORAMBONI
DÜŞES DE BRACCIANO

AÇIKLAMA

Bu öykü, 1 Mart 1837'de, Revue des Deux Mondes'da yayımlanmıştır. Stendhal'in, XVI. yüzyıl İtalyası üzerine yazdığı öykülerden ilki budur. Yazarın, o sanat, aşk ve güç çağına karşı, özel bir ilgi duyduğu bilinmektedir. O çağla bütünleşmek için hiçbir şeyi ihmal etmez; tarihsel olaylara meraklı, kendi deyişiyle bilgiçlik taslayan bir adam olarak boş zamanlarını, Paul Louis Courier gibi, yarımada'nın sahaf dükkânlarında ve kitaplıklarda dolaşmakla geçirirdi. Bu yolla, Civitavecchia'ya konsolos olarak gider gitmez, kendisine pek pahalıya mal olan, fakat hiç beklemediği bir nimet ele geçirmişti. Bu, XVI. ve XVII. yüzyıldan kalma, sararmış, toz, toprak içinde pek çoğu Roma ve Napoli halk diliyle yazılmış, bir deste elyazmasıdır. Romano Colombo tarafından Millet Kitaplığı'na konulan bu elyazmaları altı yıldan beri orada bulunmaktadır. Stendhal, birçok mektubunda, özellikle kitapçı Levasseur'e yazdığı 11 Kasım 1832, M. di Fiore'ye yazdığı 21 Mart 1834 ve Sainte Beuve'e yazdığı 21 Aralık 1834 tarihli mektuplarda, bu elyazmalarından kıvançla söz eder. O, bu tür öyküleri Rönesans İtalyası'nın tarihine yararlı nitelikte görüyordu. Diderot'nun, genel bir düşüncesini belirli bir çağa -belki de bilmeden- uyguladığı ve "Sanat Felsefesi" adını verdiği eserinde, Taine'e yol hazırlayarak XVI. yüzyıl İtalyası'nın sert geleneklerini, Raffaello'nun ve Michel Ange'nin başyapıtlarına etkili görmekte ve "bu başyapıtların akademilerle ve okullarla yeniden var edilebileceğine budalalar gibi inanılıyor" demektedir. Stendhal, yeniden "dördüncü katta yaşayan bir çaresiz"

durumuna geldiği zaman, bu elyazmalarını "hiç değiştirmeden çevirmeye" karar veriyor. Yalnızca, eserine vereceği adda da kararsızdır. Çok sevdiği, Tallemonte des Reaux'yu anmak için bu kitaba, Roma Kissaları adını vermeyi düşünüyorsa da kıssa sözcüğünün bu kadar acıklı yazılara yakışmayacağı gerçeğini de kabul ediyor. Sonunda İtalya Öyküleri adı ağır basıyor.

Serüveni Stendhal'i ilgilendiren Vittoria (yahut Virginia) Accoramboni, gerçekten üstün nitelikli bir kadındı. Şairdi, şiirlerini Virginia N. imzasıyla derlemişti ki bunlar arasında, kocasının katillerine karşı yazdığı bir Lamenta da (yakınma) vardır.

Stendhal'in anlattığı bu öykülerde, kuşkusuz bilinçli bir yavanlık görülüyor. Stendhal, George Sand'ın anlatımına karşıt bir anlatım kullanarak yalnızca olayları anlatmak istemiştir. Yalnızca, bu sert olguculuğun, çağların en renklisi ve en canlısı olan bir çağın renklerini ve yaşamını betimlemekten oluşan kimliğiyle bir çelişki oluşturup oluşturmadığı sorusu yerinde olur. Stendhal'in, bu öyküleri çevirir ya da düzenlerken nasıl bir düşünce içinde bulunduğunu gösteren dikkate değer bir nokta Napoléon'la Sisto Quinto arasında var olduğunu söylediği "Göze çarpan ilişkiler" hakkındaki notudur. Taine, bu tür kanıtların kapsamını genişletmiştir. Onun Napoléonu Devrim Fransasına getirilmiş İtalyan Rönesans çağından kalma, Stendhalvari bir kişiliktir.

VITTORIA ACCORAMBONI

DÜŞES DE BRACCIANO

Gerek kendi adıma, gerek okuyucu adına üzülererek söylüyorum ki bu bir roman değil, 1585 yılının aralığında Padova'da yazılmış, gerçek bir öykünün tam çevirisidir.

Bundan birkaç yıl önce Mantova'da bulunduğum sırada, keseme uygun eboşlar ve ufak tablolar arıyor; ama 1600 yılından önceki ressamaların yapıtlarını istiyordum; Floransa'nın, 1530 yılında alınması üzerine büyük bir tehlikeye düşmüş olan İtalyan özgünlüğü, o sıralarda tümüyle sönmüştü.

Çok zengin ve çok cimri, yaşlı bir soylu, tablo yerine bana, zamanla sararmış birtakım eski elyazmalarını, çok pahalıya satmak istedi; bunları gözden geçirmek için izin istedim; kabul etti ve yazıları satın almazsam okuyacağım meraklı öyküleri belleğimde saklamamak bakımından dürüstlüğüme güvendiğini ekledi.

Bundan iki üç yüzyıl önce, içine çok acıklı serüvenler, düellolara davet ve meydan okuma mektupları, soylu komşular arasında alıp verilmiş barışma mektupları, çeşit çeşit konular üzerine muhtıralar, bunlara benzer yazılar doldurulmuş üç dört yüz cildi, hoşuma giden bu koşul altında, gözlerimin bozulması pahasına okudum. Yaşlı mal sahibi, bu elyazmalarına, çok büyük bir bedel istiyordu. Birtakım görüşmelerden sonra, beğendiğim ve İtalya'nın, 1500 yıllarındaki gelenek ve göreneklerini gösteren bazı öyküleri kopya ettirmek hakkını, çok pahalıya satın aldım. Bunlardan elimde, büyük boyda yirmi iki cilt bulunuyor; okuyucu da, eğer sabırlıysa, okuyacağı, olduğu gibi çevrilmiş olan o öykülerden biridir. İtalya'nın XVI. yüzyıl tarihini bilirim, sanırım aşağıdaki öykü tamamen doğrudur. Gerçek, dolambaçsız, son derece karanlık ve Sisto Quinto'nun papalığı zamanında (1585) dünyayı uğraştıran olaylara ve düşüncelere anıştırmalarla dolu o eski İtalyan üslubunun çevirisinde, güzel çağdaş edebiyattan ve her türlü sınırlamadan kurtulmuş yüzyılımızın düşüncelerinden eser bulunmaması için uğraştım.

Elyazmasının bilinmeyen yazarı, sağgörümlü bir adammış; hiçbir olay hakkında yargıda bulunmuyor, hiçbir olayı hazırlamıyor. Biricik işi, doğru olarak aktarmaktır. Bazen bilmeyerek pitoresk oluşunun nedeni şudur: 1585 dolaylarında gurur, insanların her davranışını bir yapmacık aylasıyla kuşatmıyordu. Komşusu üzerinde etkili olmak için, meramını olabildiğince açık anlatmak gerektiğine inanılmıyordu. 1585 yılına doğru, saraylarda bulundurulan soytarılar, bir de ozanlar dışında hiç kimse söz aracılığıyla sevimli görünmeyi aklına getirmezdi. Kaçmak için kira atı getirirken, "Haşmetmeabımızın ayakları dibinde öleyim" demek henüz adet değildi; adet olmayan biricik aldatma biçimi belki buydu. Az konuşulurdu, hem de herkes kendisine söylenen sözü çok dikkatli dinlerdi.

Onun için, ey iyiliksever okuyucu! Burada, dokunaklı, acı, moda duygulara uygun taptaze anıştırmalarla pırl pırl bir üslup arama, özellikle George Sand'ın romanlarındaki sürükleyici heyecanları bekleme! O büyük yazar, Vittoria Accoramboni'nin yaşamından ve yıkımlarından bir başyapıt yaratabilirdi. Size sunduğum gerçek öykünün ancak, daha alçakgönüllü olan tarihi bir üstünlüğü bulunabilir. Gün kavuşurken, rastlantı sonucu, yalnız başınıza posta arabasıyla yolculuk ettiğiniz sırada, büyük bir sanat olan insan kalbini tanımak ustalığını düşünecek olursanız, yargılarınıza temel olarak aşağıdaki öykünün evrelerini alabilirsiniz. Yazar her şeyi söylemiş, her şeyi açıklamış, okuyucunun düşgücüne hiçbir iş bırakmamıştır. Bu öyküyü, kahramanın ölümünden on iki gün sonra yazmıştır.

Vittoria Accoramboni, Urbino dükaliğine bağlı, Agubio denen küçük bir kentin çok soylu bir ailesinden dünyaya gelmişti. Daha çocukluğunda, az bulunur, olağanüstü güzelliğiyle, herkesin dikkatini çekti; fakat güzelliğinden daha başka çekici yönleri vardı; soylu bir ailenin çocuğu olan genç kız, herkes tarafından beğenilen her şeye sahipti. Fakat, onun bunca üstün özellikleri arasında, en fazla dikkati çeken ve sanki olağanüstü denebilecek olan yönü, her görenin kalbini ve iradesini, ilk bakışta çeken çok sevimli, zarif tavrıydı. Başkaları üzerinde etkili sadeliğinde, bir damla yapmacık yoktu. Bu kadar harikulade güzelliğe sahip bir kadın, ilk anda güven veriyordu. Onu görmekle kalınacak olursa, kendini zorlamak koşuluyla bu büyüye karşı koyma olanağı vardı. Fakat, konuştuğunu işitince, hele kendisiyle bir az görüşünce, bu derece üstün albeniden kurtulma olanağı hiç yoktu.

Babası, Roma'da Rusticuciler Alanında San Pietro dolaylarında bir köşkte otururdu. Romadaki birçok genç onunla evlenmek istedi. Birçok kıskançlık ve yarış oldu, amma sonunda, Vittoria'nın anası ve babası, sonradan Papa Sisto Quinto olan Kardinal Montalto'nun yeğeni Felice Peretti'yi yeğlediler.

Kardinalin kızkardeşi Camilla Peretti'nin oğlu olan Felice, önce Francesco Mignucci adını taşıyordu; dayısı tarafından resmen evlatlığa kabul edilince, Felice Peretti adını aldı.

Vittoria, Peretti ailesinin içine girince, her yerde kendisini izleyen o uğursuz diyebileceğimiz üstünlüğü de, farkında olmadan oraya götürmüştü. Bu üstünlük o derecedeydi ki ona tapmamak için, kendisini hiç görmemiş olmak gerekirdi (1). Kocasının, ona olan aşkı, tam bir delilik derecesine varıyordu. Kaynanası Camilla ve bizzat Kardinal Montalto, yeryüzünde, Vittoria'nın isteklerini keşfetmekten ve bunların hemen yerine getirilmesi için çare aramaktan başka işleri yokmuş gibi görünüyorlardı. Gerek servetinin azlığı, gerek her türlü lüksten nefretiyle tanınan bu kardinalin, Vittoria'nın bütün arzularını, daha o söylemeden yerine getirmekten nasıl sürekli bir zevk duyduğunu, bütün Roma şaşkınlıkla gördü. Genç, güzelliğiyle parıltı saçan, herkes tarafından çok sevilen Vittoria'nın bazen, pek pahalıya mal olan heveslere kapıldığı oluyordu. Vittoria, yeni ana ve babasından, çok pahalı elmaslar, inciler, kısacası o tarihte pek çeşitli mal satan Roma kuyumcularında çok seyrek görülen şeylerden armağanlar alıyordu.

Sertliği ile pek ünlü kardinal Montalto, bu sevimli yeğenin hatırı için, Vittoria'nın erkek kardeşlerine, öz yeğenleriymiş gibi davrandı. Octave Accoramboni, henüz otuz yaşındayken Kardinal Montalto'nun aracılığıyla, Dük d'Urbino tarafından üst makama yazılarak Papa XIII. Gregorio tarafından Fossombrone piskoposluğuna atandı. Türlü suçlamalara ve Corte'nin (1) şiddetli kovuşturmasına uğramış ateşli bir genç olan Marcello Accoramboni, kendisini ölüme götürebilecek bu kovuşturmadan güçlükle kurtulmuş, kardinalin koruması altına girmek onurunu kazanarak, bir parça rahata kavuşmuştu.

Vittoria'nın üçüncü erkek kardeşi Giulio Accoramboni, Kardinal Montalto'nun isteği üzerine, hemen, Kardinal Sforza'nın sarayında en saygın yere kabul edildi.

Sözün kısası, eğer insanlar, mutluluklarını arzularının sonu gelmez hırsıyla değil, elde ettikleri yararlarla sahip olmakla ölçilselerdi, Vittoria'nın Kardinal Montalto'nun yeğeniyle evlenmesini, Accorambonilerin insan mutluluğunun son sınırı saymaları gerekirdi. Fakat büyük ve belirsiz çıkarlar elde etmek konusundaki bilinçsiz istek, en talihli insanları bile, garip ve tehlikelerle dolu düşüncelere sürükleyebilir.

Bundan dolayı, Roma'da pek çok kimsenin kuşkulandığı gibi, eğer Vittoria'nın yakınlarından biri, daha fazla kazanç umarak, onu kocasından kurtarmaya yardım etmişse, insan tutkusunun isteyebileceği en yüksek doruğa yükselmek alını yazısı olan iyice bir talihin orta derece yararlarını yeterli görmeyen daha akla yakın olacağını, çok geçmeden anlamıştır.

Vittoria, evinde böylece bir kraliçe gibi yaşarken, Felice Peretti, bir gece, karısıyla birlikte yatağına yattığı sırada, Vittoria'nın oda hizmetçisi olan, Bologna'da doğmuş, Caterina isimli bir kadın, kendisine bir mektup getirip verdi. Bu mektup, Caterina'nın Mancino (solak) takma adıyla anılan, Domenico d'Aquaviva adlı erkek kardeşi aracılığıyla getirilmişti. Bu adam türlü cinayetlerden dolayı Roma'dan sürülmüştü; fakat Caterina'nın ricası üzerine Felice ona, dayısı kardinalin himayesini sağlamıştı. Mancino da, kendisine çok güveni olan Felice'nin evine sık sık geliyordu.

Söz ettiğimiz mektup, Vittoria'nın kardeşleri arasında, kocasının en fazla sevdiği Marcello Accoramboni adına yazılmıştı. Marcello, çocukluk, Roma dışında yaşardı ; fakat ara sıra kente sokuluyor, o zaman Felice'nin evine sığınıyordu.

Bu zamansız gelen mektupla, Marcello, eniştesi Felice Peretti'yi yardıma çağırıyordu; yardımına gelmesi için yalvarıyor, çok acele bir iş için kendisini, Montecavallo sarayı yanında beklediğini ekliyordu.

Felice kendisine getirilen bu garip mektubu karısına haber verdi, sonra giyindi, yanına da kılıcından başka silah almadı. Yanar bir meşale taşıyan bir hizmetçiyle birlikte sokağa çıkmak üzereyken, annesi Camilla, evin bütün kadınları, bu arada Vittoria da, onun yolunu kestiler. Hepsi, böyle geç vakit sokağa çıkmaması için durmadan yalvarıyorlardı. O, ricalarını dinlemeyince, diz çöktüler, gözlerinden yaşlar dökerek, kendilerini dinlemesi için yalvardılar.

Bu kadınlar, en çok Camilla, XIII. Gregorio'nun, eşi görülmemiş kargaşalıklar ve suikastlerle dolu papalığı döneminde her gün görülen ve cezasız kalan garip olayları işite işite korkuya kapılmışlardı. Dikkatlerine çarpan bir şey daha vardı. Marcello Accoramboni'nin, Roma'ya girmeye kalktığı zamanlar, Felice'yi çağırma alışkanlığı yoktu; gecenin bu saatinde de böyle bir davranışı her türlü görgüye aykırı buluyorlardı.

Yaşının gereği olan atılganlığı dolayısıyla, Felice bu korku nedenlerini doğru bulmuyordu. Hele, mektubu, çok sevdiği ve kendisine yararı dokunan bir adam olan Mancino'nun getirdiğini öğrenince, onu artık hiçbir şey durduramadı; genç adam, evden çıktı.

Yukarıda söylediğimiz gibi, önü sıra, yanmış bir meşale taşıyan bir tek uşak gidiyordu. Fakat, çaresiz genç, Montecavallo yokuşunda daha birkaç adım ilerlemişti ki üç el arkebüz (15-16.yy.da kullanılan tüfek) ateşiyle vurulup yere yuvarlandı. Katiller, onun yere düştüğünü görünce üzerine atıldılar, öldüğünden iyice emin oluncaya kadar vücudunu kamayla delik deşik ettiler. Bu kötü haber, o anda Felice'nin anasına ve karısına götürüldü,

onlardan da dayısı kardinalin kulağına gitti.

Kardinal, yüzünde hiçbir değişiklik olmadan, en ufak bir heyecan göstermeden, çabucak giyindi, canını ve böylece gafil avlanan zavallı ruhunu Tanrı'ya emanet etti. Sonra, yeğeninin evine gitti, evin her yerinde çınlamaya başlayan kadın çığlıklarına, imrenilecek bir ağırbaşlılık ve derin bir dinginlikle son verdi. Bu kadınlar üzerinde öyle etkili olmuştu ki o andan başlayarak, üstelik cenaze evden çıktığı zaman bile kadınların, en dürüst ailelerde, ölümü en çok beklenen kimselerin arkasından gösterilen üzüntüden zerre kadar ayrıldıkları görülüp işitilmedi. Kardinal Montalto'nun kendisinde ise, hiç kimse, en ufak bir üzüntü belirtisi görememişti; yaşamında ve görünüşünde hiçbir değişiklik olmadı. Bu kadar derin biçimde yaralanan adamın en basit davranışlarını, alışkanlıkları gereği merakla inceleyen Roma, çok geçmeden buna inandı.

Bir raslantı sonucu, Felice'nin ölümünün tam ertesi günü, Kardinaller Meclisi, Vatikan'da toplantıya çağırılmıştı. Kentte hiçbir kişi yoktu ki, Kardinal Montalto'nun, hiç olmazsa o ilk gün, bu kamu işiyle uğraşmayacağını düşünmesin. Gerçekten, Kardinal, orada birçok meraklı tanıkların bakışlarıyla karşılacaktı! Bunlar, bulunduğu büyük orundan daha büyüğüne geçmeyi uman bir kimsede doğal olmakla birlikte, gizlenmesi çok uygun bir zayıflığın en küçük kıpırdanışlarını gözetleyeceklerdi; çünkü bütün öteki insanlardan daha üstün yere çıkmak emelinde bulunan bir kimsenin, bu biçimde, herkes gibi görünmesinin uygun olmadığını herkes bilir.

Fakat, böyle düşünenler iki türlü aldanırlar. Çünkü önce, Kardinal Montalto, alışkanlığı gereği, meclis salonuna ilk gelenlerden biri olmuş, sonra da, en keskin görüşlüler bile, kendisinde, insan duyarlılığını gösteren herhangi bir belirti görmek olanağını bulamamışlardı. Tersine, bu çok acıklı olaydan dolayı, kendisine avutucu sözler söylemek isteyen iş arkadaşlarına verdiği yanıtlarla, herkesi şaşkınlığa düşürdü. Bu kadar korkunç bir yıkım ortasında, onun ruhundaki sağlamlık ve görünüşündeki dinginlik, hemen bütün kentte konuşma konusu oldu.

Bununla birlikte, aynı Kardinaller Meclisi üyelerinden, saray ve yol yönetiminden uzmanlaşmış birkaç kişi, bu görünüşten oluşan duyarsızlığı bir duygu eksikliğine değil, Kardinalin, çok içten pazarlıklı oluşuna verdiler. Çok geçmeden bu görüşe, saraya bağlı olan herkes katıldı. Çünkü, herhalde şimdi yüksek bir orunda olan kişinin, ilerde en yüksek düzeye ulaşma girişimlerine engel olabilecek bir suçtan dolayı fazla derinden yaralanmış görünmemesinde yarar vardı.

Bu görünen ve tam duyarsızlığın nedeni ne olursa olsun, kesin olan bir şey varsa, o da olayın bütün Roma'yı ve XIII. Gregorio'nun saray halkını bir tür şaşkınlık içinde bırakmış olmasıydı; fakat, Kardinaller Meclisinde bütün Kardinaller toplandıktan sonra, salona giren Papa, hemen Kardinal Montalto'nun yüzüne bakmış ve göz yaşları dökmeye başlamıştı. Kardinal gelince, onun yüz çizgileri, alışılmış donukluğunu korudu.

Aynı Kardinaller Meclisinde, Kardinal Montalto, sıra kendisine gelip de yapmakla yükümlü olduğu işler hakkında rapor vermek üzere Papa'nın tahtı önünde diz çöktüğü zaman, Papa, ona, söze başlamak iznini vermeden önce, kendini tutamayıp hıçkırmaya başladığı zaman, oradakilerin şaşkınlığı arttı. Papa, söz söyleme olanağı bulunca, bu çok büyük suikastın cezasının hızla ve amansızca verileceğine söz vererek Kardinali avutmaya çalıştı. Fakat Kardinal, Papa'ya, buna önem vermiyormuş gibi teşekkür ettikten sonra, başa gelen olaydan dolayı araştırma emrini vermemesini rica etmiş, bu cinayeti işleyen kim olursa olsun, onu, kendi adına, hoşnutlukla bağışladığını söylemişti. Bir iki sözcükle anlatılan bu istekten sonra, Kardinal, sanki hiçbir olağanüstülük yokmuş gibi, hemen çalışmalarının ayrıntılarına geçmişti.

Mecliste hazır bulunan bütün Kardinallerin gözleri, Papa'ya ve Montalto'ya dönüktü. Nedimelerin deneyimli gözlerini aldatmak elbette güç olmakla birlikte, bunlardan hiçbirisi, gerçekten kendinden geçmiş bir durumda bulunan Papa'nın hıçkırıklarını bu kadar yakından gördüğü halde, Kardinal Montalto'nun yüzünde en ufak bir acıma belirdiğini söylemeye cesaret edememişti. Kardinal Montalto'nun bu şaşkınlık uyandıran duygusuzluğu Papa ile çalıştığı sürece, hiç değişmedi. O derecede ki, bu durum Papa'nın bile dikkatini çekti. Papa, Kardinaller Meclisi bittikten sonra, en sevdiği yeğeni Kardinal San Sisto'ya şu sözleri söylemekten kendini alamamıştı.

- Veramente, costui è frate! (Doğrusu, bu adam yaman bir keşiş!) (1)

Kardinal Montalto'nun durumu, sonraki günlerde, hiçbir bakımdan değişmedi. Adet olduğu üzere, Kardinallerin, baş papazların ve Roma prenslerinin başsağlığı dileklerini kabul etti, bunların hiçbirisinin yanında, aralarındaki ilişki ne nitelikte olursa olsun, acı ya da sızlanma içeren tek söz söylemedi. Hepsisiyle görüşmesi aynıydı. İnsana özgü şeylerin kararsızlığı üzerine kısa bir görüş belirttikten sonra, bu görüşünü Kutsal Kitap'tan ya da azizlerden örnek verdiği yargılar ve metinlerle doğrulamaya ve berkitmeye çalışıyor, sözü çabucak değiştirerek, sanki kendisini avutmak isteyenleri avutmak istiyormuş gibi, kentle ilgili haberlerden, karşıındakilerin kendi işlerinden söz ediyordu.

Roma halkı, dolaşan söylentilerle Felice Peretti'nin ölümü, özellikle kendisine yüklenen Prens Paolo Giordano Orsini Dük de Bracciano'nun, Kardinali ziyareti sırasında ne olacağını merak ediyordu. Ayaktakımı, Kardinal Montalto'nun, prensin bu kadar yakınında bulunup onunla başbaşa konuştuğu takdirde, duygularını mutlaka az çok belli edeceği kanısındaydı.

Prens, Kardinali ziyarete geldiği zaman, sokakta ve kapının önünde büyük bir kalabalık vardı. İki konuşurken yüzlerini gözetlemek merakı o kadar büyüktü ki, evin bütün odaları, nedimlerin oluşturduğu büyük bir kalabalıkla

doluydu; fakat ne Kardinalde, ne de prenste, kimse olağanüstü bir durum göremedi. Kardinal Montalto, saray kurallarının bütün gereğine uygun davrandı. Yüzüne, çok dikkate değer, neşeli bir anlatım verdi ve prense seslenirken gönül alıcı bir dil kullandı.

Bir an sonra, Prens Paolo, arabasına binip en yakın nedimleriyle yalnız kalınca, gülerek: *În fatto, è vero che costuri è un grand frate!* "Vallahi, bu adam gerçekten yaman bir keşiş!" demekten kendini alamamış, böylece Papa'nın birkaç gün önceki sözünün doğruluğunu sanki doğrulamıştı.

Aklı başında kişiler, Kardinal Montalto'nun, bu sorunla ilgili tutumunun taht yolunu engebelerden temizlediği görüşündeydiler; çünkü pek çok kimsenin onun hakkında edindiği kanağe göre, Kardinal, öfkeye kapılmakta pek haklı olmasına karşın yaratılışı gereği ya da erdemli kişiliğinden dolayı, her kime olursa olsun, zarar veremiyor veya vermek istemiyordu.

Felice Peretti, karısı için yazılı hiçbir şey bırakmamıştı. O nedenle kadın, ana ve babasının evine dönmek zorunda kaldı. Gitmeden önce Kardinal Montalto, yeğeninin karısı olduğu sürece aldığı giysileri, mücevherleri ve ne kadar varsa bütün armağanları kendisine vermişti.

Felice Peretti'nin ölümünün üçüncü günü, Vittoria, annesiyle birlikte, Prens Orsini'nin sarayına gidip yerleşti. Bazı kimseler, bu kadınların, güvenlikleri için böyle bir girişimde bulunduklarını söylediler. Corte (1) onları, öldürme eylemine izin vermek ya da hiç değilse bu kötü eylemin yapılacağından haberli olmakla suçlar görünüyordu. Diğer bazı kişiler de (sonraki olayların da doğruladığı gibi) anayla kızın, bu girişimi evlenme amacıyla yaptıklarını düşündüler. Prens, Vittoria'ya, kocasız kalır kalmaz kendisiyle evleneceğine söz vermişti.

Herkes herkesten kuşkulamakla birlikte, Felice'nin katilinin kim olduğu, ne o zaman, ne de daha sonra açıkça anlaşılamadı. Bununla birlikte, çoğu kimse, bu cinayeti Prens Orsini'den biliyordu. Herkes Prensin, Vittoria'ya âşık olduğu ve bunu kanıtlamış bulunduğu kanısındaydı. Sonradan evlenmeleri, bu savın en büyük kanıtı oldu. Çünkü kadının sosyal düzeyi o kadar aşağıdaydı ki, onu, sırf aşk ve tutkunun gücü kocasıyla bir düzeye yükseltebildi(2). Halk, Roma valisine gönderilen ve olaydan birkaç gün sonra duyulan bir mektuba karşın kanısını değiştirmemişti. Bu mektup, ateşli bir genç olan ve kentten sürülmüş bulunan Cesare Palantieri imzasıyla yazılmıştı.

Bu mektupta, Palantieri, vali hazretlerinin, Felice Peretti'nin katilini başka yerde aramak zahmetine katlanmasına gerek olmadığını, çünkü, bir süre önce aralarında çıkan bazı anlaşmazlıklardan dolayı onu öldürtenin kendisi olduğunu söylüyordu.

Birçok kişi, bu cinayetin, Accoramboni ailesinin izniyle işlendiğini düşündü. Vittoria'nın erkek kardeşleri, çok etkili ve çok zengin bir prensle kardeşlerinin evlenmesi yoluyla oluşan akrabalık hayallerine kapılarak bu işe izin vermekle suçlandılar. Özellikle, zavallı Felice'yi evinden çıkaran mektubun oluşturduğu kanıt nedeniyle, Marcello suçlandı. Vittoria'nın, kocası ölür ölmez, gelecekteki eşi olarak, Orsini'lerin sarayında oturmaya gittiği görülünce, onun hakkında kötü düşünceler beslendi. Bir süre, uzun erimli silahlar kullanılmadıkça, böyle birdenbire, küçük silahlar kullanabilmenin uzak bir olasılık olduğu savı ileri sürülüyordu. (1).

Bu cinayetle ilgili soruşturma, XIII.Gregorio'nun emriyle Roma valisi Monsenyör Portici tarafından yapıldı. Bu soruşturmadan anlaşılıyor ki, Corte'nin tutukladığı Domenico, öbür adı Mancino, işkenceye konulmaksızın, 24 Şubat 1582 tarihli ikinci sorgusunda:

"Tüm sorunlara, Vittoria'nın annesinin neden olduğunu, Bolognalı oda hizmetçisi kadının bu işte kendisine yardım ettiğini ve cinayetten hemen sonra, (Prens Orsini'nin olup, Corte'nin girmeye cesaret edemeyeceği) Bracciano kalesine sığındığını, cinayeti işleyenlerin, haklı nedenlerle adı yazılmayan bir senyörün askerlerinden Machione de Gubbio ile Paolo Barca de Bracciano olduğunu" açıklamışlardır.

Bu haklı nedenlere ,sanıyorum, araştırmanın daha fazla ileri götürülmemesini ısrarla isteyen Kardinal Montalto'nun ricaları katıldı ve dava sözü unutuldu. Mancino hapisten çıkarıldı, doğruca kentine gitmesi için uyarıldı, aksi takdirde kendisine, ölüm cezası verileceği söylendi, özel bir izin olmadıkça da oradan kesinlikle ayrılmaması için emri verildi. Bu adam, 1583 yılı, San Luigi yortusu günü serbest bırakıldı. O tarih, aynı zamanda, Kardinal Montalto'nun doğum günü olduğundan, bu sorunun, Kardinalin isteği üzerine bu biçimde sonuçlandığı hakkındaki kanım, bu nedenle güçleniyor. XIII.Gregorio'nun hükümeti kadar zayıf bir yönetim altında, böyle bir dava pek hoş gitmeyen sonuçlar doğurabilir, karşılığında da hiçbir şey kazandırmazdı.

Corte'nin çalışmaları böylece durdurulduysa da, Papa XIII. Gregorio genç Prens Orsini Dük de Bracciano'nun, dul Accoramboni ile evlenmesine izin vermek istemedi. Papa hazretleri, Vittoria'ya bir tür hapis cezası verdikten sonra, prense ve dul kadına, kendisinin ya da ardıllarının özel izni olmadıkça, birlikte nikâh kıyılmaması için emir vermişti. XIII. Gregorio öldü (1585 yılı başında), Prens Paolo Orsini'nin danıştığı hukuk doktorları, verilen emrin, onu veren hükümdarın ölümüyle hükümdan düşüğü kanısında olduklarını söylediklerinden, prens, yeni bir papa seçilmeden önce Vittoria ile evlenmeye karar verdi. Fakat evlenme prensin istediği kadar çabuk olamadı. Bunun nedeni bir yönüyle, prens, Vittoria'nın erkek kardeşlerinin oluru almak istediği halde, Fossombrone Piskoposu olan Ottavio Accoramboni'nin, kendi adına bunu asla vermek istememesi, bir yönüyle de, XIII. Gregorio'nun yerine gelecek olan kişinin seçiminin bu kadar çabuk yapılacağına sanılmamasıydı. Öyle ki evlenme, ancak, bu işle pek ilgili olan Kardinal Montalto Papalığa seçildiği gün, yani 24 Nisan 1585 tarihinde gerçekleşebildi. Belki bu bir raslantı

eseri, belki de prens, XIII. Gregorio döneminde olduğu kadar, yeni papanın zamanında da, Corte'den korkmadığını göstermekten zevk duymuştu.

Bu evlenme, Sisto Quinto'nun ruhunu derin biçimde incitti; (Kardinal Montalto bu adı seçmişti.) bir keşiş yakışır biçimdeki düşüncelerinden artık vazgeçmişti ve ruhu, Tanrı'nın kendisini yükselttiği düzeye ulaştı.

Bununla birlikte Papa hiç kızgınlık eseri göstermedi; yalnızca, Prens Orsini, onun ayağını öpmek üzere ve o zamana kadar pek az bilinen bu adamdan nasıl bir davranış beklemesi veya ne dereceye kadar korkması gerekeceğini, yüz çizgilerinden okumaya çalışmak niyetiyle, aynı gün, Roma senyörlerinin oluşturduğu kalabalık arasında saraya gittiği zaman, artık, işin şakaya gelir yanı kalmadığını gördü. Yeni Papa, prense, garip bir biçimde bakmış, kutlamalarına bir tek sözcük bile yanıt vermemişti. Prens, papanın, kendi hakkındaki tasarıların nelerden ibaret olduğunu hemen anlamaya karar verdi.

İlk karısının erkek kardeşi Kardinal de Medici olan Ferdinando'nun ve İspanyol katolik elçisinin kılavuzluğuyla Papa'dan, özel odasında huzuruna kabul edilmek isteğinde bulundu, isteği yerine getirildi. Orada, Papa'ya, özel hazırlanmış sözlerle seslendi; geçmiş şeylere değinmeden, yeni makamına atanmasından dolayı sevincine katıldığını söyledi; çok sadık bir köle niteliğiyle, bütün malını ve bütün güçlerini onun emrine verdi.

Papa (1) kendisini, olağanüstü bir ciddilikle dinledi; sözü bittikten sonra, Paolo Giordano Orsini'nin yaşamı ve davranışlarının, bundan böyle, Orsini kanına ve dini bütün bir hristiyan şövalyeye yakışır biçimde olmasını, herkesten fazla istediğini; geçmişte, Papalık makamına ve kendi kişiliğine karşı yapılan şeylere gelince, bunları hiç kimsenin, kendi vicdanı kadar doğru söyleyemeyeceğini; bununla birlikte, prensin bir şeyden emin olabileceğini, o da, Felice Peretti'ye ve Kardinal de Montalto olan Felice'ye karşı yaptıklarını hoşnutlukla bağışlamakla birlikte, gelecekte, Papa Sisto'ya karşı bir davranışta bulunacak olursa, bunu asla bağışlamayacağını, onun için kendisini, şimdiye kadar barındırdığı bütün haydutları (sürgünler) ve suçluları, evinden ve yurtluklarından derhal kovmaya çağırıldığını söyledi.

Sisto Quint, konuşurken sesine nasıl bir uyum verirse versin, garip biçimde etkili olurdu. Fakat öfkeli ve herkesin gözünü korkuttuğu zamanlarında, gözlerinden sanki yıldırımlar saçardı. Gerçek olan bir şey varsa, o da, öteden beri papaları korkutmuş olan Prens Paolo Orsini'nin, papanın on üç yıldan beri eşini asla ısıtmediği biçimdeki bu sesleniş üzerine, sağlam bir düşünceye varmış olmasıdır. Öyle ki, Papalık Sarayından çıkar çıkmaz, Kardinal de Medici'nin yanına koştu, olup bitenleri anlattı. Sonra Kardinalin tavsiyesi üzerine, hiç vakit kaybetmeden, sarayında ve yurtluklarında barındırdığı bütün o sabıkalı adamları uzaklaştırmaya karar verdi; bu çok kararlı papanın yönetimi altındaki ülkelerden hemen çıkmak için olabildiğince çabuk, akla yakın bir neden bulmayı düşündü.

Şurasını da anımsatalım ki Prens Paolo Orsini, pek fazla şişmanlamıştı. Bacakları, basbayağı bir insanın gövdesinden daha kalındı, bu koca bacaklarından birinde de, lupa (dişi kurt) denilen hastalık vardı. Hastalığa bu adın verilmesinin nedeni, hasta organı, çok miktarda çiğ et yapıştırarak beslemek zorunluluğuydu; yoksa azgın hastalık, kemirecek cansız et bulamayınca, çevresini kuşatan canlı etlere saldırırdı.

Prens, Venedik Cumhuriyetine bağlı Padova dolaylarındaki ünlü Albano kaplıcalarına gitmek için bu hastalığı neden olarak ileri sürdü. Haziran ortasına doğru, yeni karısıyla birlikte gittiler. Albano, onun için, çok güvenli bir limandı; çünkü Orsini ailesi, karşılıklı hizmetlerden dolayı, Venedik Cumhuriyetine, uzun yıllardan beri bağlı bulunuyordu.

Bu güvenli ülkeye varınca, prens başka başka konutlarda zevk sürmeyi düşündü; bu amaçla üç görkemli saray kiraladı. Biri Venedik'te, Zacca sokağında, Dandolo Sarayıydı; ikincisi, Padova'da, Arena denilen güzel alanda, Foscari Sarayıydı; üçüncü sarayı, Salò'da, Garda gölünün nefis kıyısında seçti. Bu saray, vaktiyle Sforza Pallavicini ailesinin malıydı.

Venedik senyörleri (Cumhuriyet hükümeti) sınırları içine böyle bir prensin geldiğini sevinerek haber aldılar ve kendisine hemen, hatırı sayılır bir condotta, yani her yıl verilip prens tarafından, kendi kumandası altında, iki üç bin neferlik bir güç bulundurması için kullanılacak, pek büyük bir para önerdiler. Prens, bu öneriden, kolayca sıyrıldı; senatörlere verdiği yanıtta ailesinde var olan doğal ve kalıtsal bir eğilimle, gönülden, cumhuriyet yönetimine tutkun olmakla birlikte, şimdilik katolik kral emrinde bulunduğundan, başka bir yükümlülüğü kabul etmeyi pek uygun görmediğini söyledi. Bu derece kararlı bir yanıt senatörlerin ateşini biraz söndürdü. Önce, Venedik'e gelişinde ona, halk adına, coşkulu bir karşılama töreni yapmayı düşünmüşlerdi. Verdiği yanıt üzerine, basbayağı bir kişi gibi gelmekte kendisini serbest bırakmaya karar verdiler.

Bütün durumdan haberi olan Prens Orsini, Venedik'e adım bile atmamayı kararlaştırdı. Zaten Padova yakınlarında bulunuyordu; bu çok güzel kentten, sapa bir yolla, bütün adamlarıyla birlikte Salò'da, Garda gölü kıyısında hazırlanan evine gitti. Bütün o yaz mevsimini, çok güzel ve çeşitli eğlenceler ortasında orada geçirdi.

Ev değiştirme mevsimi gelince, prens, bir iki ufak gezi yaptı ve bu geziler sonunda eskisi gibi yorgunluğa dayanamadığını duyumsar gibi oldu; sağlığından dolayı kaygılandı; sonunda Venedik'e gidip birkaç gün vakit geçirmeyi düşündüyse de, karısı Vittoria onu bu düşüncesinden caydırdı, Salò'da kalmaya razı etti.

Bazı kişiler, Vittoria Accoramboni'nin, kocası prensin karşı karşıya olduğu ölüm tehlikesini sezdiğini ve Salò'da kalmayı, onu sonradan İtalya dışına, örneğin İsviçre'de bağımsız bir kente götürmek amacıyla istediğini

düşünmüşlerdir; böylece, prens ölecek olursa, Vittoria, hem kendini, hem özel mal varlığını güvence altına almış oluyordu.

Bu tahmin ister doğru olsun, ister olmasın, böyle bir durum olmadı; çünkü prens, 10 Kasım'da Salò'da yeniden hastalandığından, başına geleceği hemen hissetti.

Talihsiz karısına acıdı. Onun, gençliğinin en güzel zamanında, gerek ün gerek varlık bakımından yoksul, İtalya'da hüküm süren prenslerin nefretini çekmiş, Orsini'ler tarafından sevilmemiş bir durumda kalacağını, kendi öldükten sonra başkasıyla evlenmek umudu da olmadığını düşünüyordu. Yüce gönüllü ve dürüst bir senyör niteliğiyle kendiliğinden bir vasiyetname yaptı, böylece, bu karayazgılı kadına bir varlık sağlamak istedi. Para ve mücevher olarak, kendisine yüz bin kuruş gibi (1) önemli bir tutar bıraktı. Bundan başka, o gezide kullandığı bütün atları, arabaları ve eşyayı da ona verdi. Mal varlığının geri kalan hepsini, Toskana Gran Dükası Birinci Francesco'nun kızkardeşi olan ilk karısından (ihaneti yüzünden, erkek kardeşlerinin onayıyla öldürdüğü kadın) dünyaya gelen biricik oğlu Virginio Orsini'ye bırakmıştı.

Fakat, insanların tahminleri ne kadar isabetsizdir! Paolo Orsini'nin, o zavallı genç kadına tam güvenli bir ortam sağlayacağını sandığı önlemler, onun için birer uçurum ve yıkım oldu.

Prens, 12 Kasım'da vasiyetnamesini imzaladıktan sonra, kendini iyice hissetti. 13 Kasım sabahı kan aldılar ve doktorlar, salt sıkı bir perhize ümit bağladıklarından, prensin hiçbir şey yememesi için sıkı uyarılarda bulundular.

Onlar daha odadan çıkmadan prens yemek istedi. Hiç kimse karşı çıkmaya cesaret edemedi, Orsini de, her zamanki gibi yedi, içti. Yemeğini henüz yiyip bitirmişti ki kendini kaybetti, güneş batmadan iki saat önce öldü.

Bu beklenmedik ölümden sonra, Vittoria Accoramboni, yanında erkek kardeşi Marcello ve ölen prensin bütün adamları bulunduğu halde, Padova'ya, Prens Orsini'nin kiraladığı Arena dolaylarındaki Foscarini sarayına gitti.

Oraya varmasından az sonra, Kardinal Farnese'nin sonsuz sevgi ve ilgisini kazanmış bulunan kardeşi Flaminio, gelip onu buldu. O zaman, Vittoria, kocasının kendisine miras bıraktığı paraları alabilmek için gerekli girişimlerde bulundu. Bunlar, iki yıllık bir süre sonunda kendisine verilmesi gereken altmış bin kuruş nakit paraydı ve nikâhtan, kendi elinde bulunan mücevherlerle mobilyadan ayırdı. Prens Orsini, vasiyetnamesinde Düşes'in isteğine göre, Roma ya da başka bir kentte, kendisine, on bin kuruş değerinde bir saray ve altı bin kuruş değerinde bir bağ (yazlık) satın alınmasını buyurmuştu; bundan başka, sofrasına ve bütün diğer işlerine, onun düzeyindeki bir kadına yakışır biçimde özen gösterilmesini söylüyordu. Buyruğunda kırk uşağı, buna göre de atı bulunacaktı.

Ölen prensin vasiyetnamesini uygulamak için görevlendirdiği Ferrara, Floransa ve Urbino prensleriyle, Kardinal Farnese ve di Medici'den, Sinyora Vittoria'nın çok umudu vardı. Şurasını dikkate almak gerekir ki, vasiyetname, Padova'da düzenlenmiş ve o zaman çok ünlü birer hukukçu olan Padova Üniversitesi baş profesörleri Parrizolo ve Menochio'nun uzmanlıklarına bırakılmıştı.

Prens Luigi Orsini, ölen dük ile dul karısı hakkında yapılacak işleri gördükten sonra, cumhuriyet hükümeti tarafından, valiliğine atandığı Corfu adasına gitmek üzere, Padova'ya geldi.

Önce, Sinyora Vittoria ile Prens Luigi arasında, ölen dükün hayvanları yüzünden bir güçlük çıktı. Prens bunların, özel deyişiyle mobilyadan sayılmayacağını söylüyordu; fakat düşes, hayvanların, mobilyadan sayılması gerektiğini kanıtladı ve ileride başka bir karar verilinceye kadar, bunları kullanması kararlaştırıldı. Vittoria, Venedik senyörlerinin subayı olup çok zengin ve ülkesinin ileri gelenlerinden bir soylu olan senyör Soardi de Bergamo'yu kefil gösterdi.

Ölen dükün, Prens Luigi'den ödünç aldığı bir paraya karşılık ona rehin bıraktığı gümüş sofr takımlarından dolayı bir başka zorluk çıktı. Bütün anlaşmazlıklar hukuk yoluyla çözüldü. Çünkü, Dük de Ferrara hazretleri, ölen prens Orsini'nin son isteklerinin tümünün yerine getirilmesi için çaba harcıyordu.

Bu ikinci sorun hakkındaki karar, bir pazara raslayan 23 Aralıkta verilmişti.

Ertesi gece, kırk kişi, Vittoria Accoramboni'nin evine girdi. Çok garip biçimde dikilmiş giysileri vardı. Bu giysilerin içinde sesleri duyulmadıkça tanınmaları olanaksızdı. Birbirlerini uydurma adlarla çağırıyorlardı.

Önce, düşesi aradılar, bulunca, içlerinden biri: "Şimdi, öleceksin!" dedi.

Kadının, dua etmek için izin istemesine karşın bir dakika bile vakit bırakmadan, sol memesinin altından ince bir hançer sapladı ve zalim herif, hançeri dört yöne kıvrarak, kalbine dokunup dokunmadığını birkaç kez zavallı kadıncağıza sordu. Sonunda, Vittoria, son nefesini verdi. Bu süre içinde ötekiler, düşesin kardeşlerini arıyorlardı. Bunlardan biri, Marcello, evde bulunmadığı için canını kurtardı. Ötekinin vücudunu delik deşik ettiler. Katiller, ölüleri yerde, bütün evi çığlıklar ve iniltiiler içinde bıraktılar ve mücevherlerle paranın saklı bulunduğu çekmeceyi kapınca çekip gittiler.

Bu haber, Padova ileri gelenlerine çabucak ulaştı. Öldürülenlerin kimlikleri saptandı ve Venedik'ten yönerge istendi.

Pazartesi günü, cenazeleri görmek için, halk, Vittoria'nın sarayına ve Ermites Kilisesi'ne akın akın koştu. Hele düşesin bu kadar güzel olduğunu görünce, meraklıların yürekleri sızlıyordu. Felaketine ağlıyorlar, katillere diş biliyorlardı; fakat katillerin adları henüz belli değildi.

Corte, cinayetin, Prens Luigi'nin emriyle veya hiç olmazsa onayıyla işlendiğinden güçlü belirtilere dayanarak

kuşkuya düştüğü için kendisini çağırttı; prens, şanlı komutanın mahkemesine, emrindeki silahlı kırk kişiyle girmek isteyince, kapıda yolunu kestiler ve yalnızca üç dört kişiyle girebileceğini söylediler. Fakat tam onlar içeri girerlerken, ötekiler de peşi sıra atıldılar, güvenlik güçlerini kenara ittiler, hep birlikte girdiler.

Prens Luigi, şanlı komutanın karşısına gelince, kendisine yapılan bu onur kırıcı davranıştan dolayı şikâyetçi oldu ve hiçbir hükümdar prensten böyle davranış görmediğini söyledi. Şanlı komutan, Sinyora Vittoria'nın bir gece önceki ölümü üzerine bir bildiği olup olmadığını sorunca, prens bir şey bildiğini, bu konuda adliyeye haber verilmesini buyurduğunu söyledi. Verdiği yanıtı yazıya geçirmek istediler. Onlara kendi sınıfından olan kimselerin bu kurala bağlı bulunmadıkları, aynı biçimde sorguya çekilmemeleri gerektiği yanıtını verdi.

Prens Luigi, Prens Virginio Orsini'ye dava ve cinayet hakkında bildiğini söylemek üzere bir mektup göndermek için Floransa'ya bir posta tatarı yollamasına izin verilmesini istedi. Sahte bir mektup gösterdi ve istediği izni aldı.

Fakat, gönderilen adam, kentin dışında tutulup üstü başı özenle arandı; Prens Luigi'nin gönderdiği mektup bulundu; ulaştığı çizmesi içinde saklı başka bir mektup daha bulundu. O ikinci mektup şu anlamdaydı.

Senyör Virginio Orsini'ye

"Pek şanlı senyör"

"Aramızda kararlaştırılan şeyi uygulamaya koyduk ve kandırmak üzere seçtiğiniz, pek şanlı Tondini oldu. (Galiba, prensi sorguya çeken Corte başkanı). Öyle ki, beni burada dünyanın en kibar adamı sayıyorlar. İş ben kendim yaptım, onun için bildiğimiz kimseleri derhal göndermeyi ihmal etmeyiniz."

Bu mektup, yönetimdeki ileri gelenler üzerinde etkili oldu; onu, acele, Venedik'e gönderdiler. Verdikleri emir üzerine kentin kapıları kapandı, surlarda, gece gündüz, askerler nöbet tuttu. Katilleri tanıyıp da bildiğini adliyeye haber vermeyenler hakkında şiddetli cezalar uygulanacağı duyuruldu. Katillerden biri, arkadaşlarına karşı tanıklık edecek olursa hakkında kovuşturma yapılmayacak, üstelik para da alacaktı. Fakat Noel arifesinde, gece yedi sularında (24 Aralık, gece yarısına doğru) Aloise Bragadin, senato tarafından verilmiş geniş yetkiyi ve Prens Luigi ile bütün adamlarını, diri veya ölü olarak, neye mal olursa olsun tutuklatmak emrini Venedik'ten getirdi.

Bu senyör avogador (1) Bragadin, komutan ve hükümet görevlileri kalede toplandılar.

Kaleye yakın ve Arena üzerindeki San .Augustino kilisesine bitişik Prens Luigi'nin evi çevresinde eksiksiz silahlanmış olarak toplanmak üzere ve aykırı davranışların asılacakları bildirilerek, bütün yaya ve atlı güvenlik görevlilerine, emir verildi.

Sabah olunca (Noel sabahı) kentte bir yazılı buyruk çıkarıldı. San Marco çocuklarının silahlı olarak, Senyör Luigi'nin evine koşmaları bildirildi. Silahlı olmayanlar kaleye çağırılıyordu; orada, kendilerine, istedikleri kadar silah verilecekti. Bu yazılı buyrukta, yukarıda adı geçen Senyör Luigi'yi diri veya ölü olarak Corte'ye teslim edene, iki bin düka altını, adamlarından her birini teslim edene de, beş yüz düka altını ödül verileceği söyleniyordu. Ayrıca, Prens Luigi, bir çıkış hareketi yapmayı uygun görecektir olursa, vuruşacak olanlara engel olmamak üzere, silahsız kimselerin, prensin evine yaklaşmamaları emrediliyordu.

Aynı zamanda, prensin oturduğu evin tam karşısına düşen eski surların üstüne, tabya tüfekleri, havan topları ve büyük çapta toplar yerleştirildi. Evin arkasına bakan yeni surların üstüne de bir o kadar silah konuldu. Atlı askerler, kendilerine gereksinim olursa serbestçe davranabilsin diye, o yana yerleştirilmişti. Brenta ırmağının kıyısına, kerevetler, dolaplar, arabalar ve set görevi görebilecek daha başka eşya yerleştiriliyordu. Kuşatılanlar, sıkışık düzende halka saldırmaya kalkarlarsa, bu biçimde davranışlarına engel olunmak isteniyordu. Bu setler, aynı zamanda, topçuları ve askerleri, kuşatma altındakilerin arkebüz kurşunlarından koruyacaktı.

Sonunda, ırmağa, prensin karşısına ve yanlarına kayıklar konuldu. Düşman bir çıkış hareketine kalkışırsa onu hırpalayabilmek için fitilli tüfekler ve daha başka silahlar taşıyan adamlar bu kayıklara yerleştirildi. Aynı zamanda, bütün sokaklarda barikatlar yapıldı.

Bu hazırlıklar sırasında, çok düzgün bir dille yazılmış bir mektup geldi. Prens bu mektupta, sorun henüz incelenmeden suçlu sayıldığından ve kendisine düşman, üstelik asi gibi davranıldığından yakınıyordu. Bu mektubu, Liveroto yazmıştı.

Buyruğundaki, hepsi tehlikeye göğüs germeye alışık, eski asker kırk kişiyle eve kapanan Senyör Luigi'ye, hükümetin ileri gelenleri, 27 Aralıkta, kentin ileri gelenlerinden üç soylu kişiyi gönderdiler. Bunlar, askerlerin, kalaslarla ve ıslak şiltelerle engeller kurarak savunma hazırlıkları yaptıklarını ve arkebüzleriyle uğraştıklarını gördüler.

Bu üç soylu, prence, hükümet ileri gelenlerinin kendisini yakalamaya karar vermiş olduklarını bildirdiler; teslim çağrısında bulundular ve çarpışmaya başlamadan önce bu girişim sayesinde, onlardan az çok anlayış bekleyebileceğini söylediler. Buna yanıt olarak Prens Luigi, her şeyden önce, evinin çevresine dikilen askerlerin kaldırılmasını, bu durumda, yanına, adamlarından iki üç kişi alarak, tartışmak üzere hükümet görevlilerinin yanına gidebileceğini söyledi, ancak evine dönmekte özgür kalmayı da kesin koşul olarak ileri sürdü.

Elçiler, prensin el yazısıyla yazılan bu önerileri alıp hükümet görevlilerinin yanına döndüler. Öneriler, pek şanlı Pio

Enea'nın ve orada hazır bulunan diğer soyluların salık vermesi üzerine geri çevrildi. Elçiler, prensin yanına yine geldiler ve kayıtsız şartsız teslim olmazsa, evin topla yıkılacağını duyurdular. Prens, bu söze yanıt olarak, teslim olmaktansa ölümü yeğlediğini söyledi.

Hükümet yetkilileri savaş işareti verdi ve bir tek top ateşiyle evi hemen kökünden yıkmak mümkün olduğu halde, kuşatılanların belki teslim olacakları düşünülerek, önce, biraz olurla bırakmak uygun görüldü.

Bu biçimde davranmak başarılı oldu. San Marco, saldırıya uğrayan sarayın yıkılacak kısımlarını onarmak için epeyce para harcamaktan kurtuldu. Bununla birlikte, bu tutum herkes tarafından beğenilmedi. Eğer Senyör Luigi'nin adamları, duraksamadan karar vermiş ve evden dışarı fırlamış olsalardı, başarı oldukça kuşkulu olacaktı. Prensın adamları eski askerdiler, ne cephaneden, ne silahlardan ve ne de cesarettten yoksundular, hele yenmek, çıkarları gereğiydi. İşin en kötü yanı düşünülse bile, cellat elinde can vermektense, bir arkebüz kurşunuyla ölmek hayırlı değil miydi?

Hem, karşılarında kim vardı? Silah kullanmakta deneyimsiz, cılız kuşatmacılar. Bu durumda senyörler, gösterdikleri acımadan ve yaradılışlarından gelen iyiliklerinden dolayı pişman olacaktı.

Önce, evin ön yüzündeki sütunları dövmeye başladılar; sonra, biraz daha yukarı bölüme sürekli ateş açılarak, sütunların arkasındaki ön yüz duvarı yıkıldı. Bu süre içinde, içerdekiler, epeyce arkebüz ateşi açılırsa da halktan bir kişiyi omuzundan yaralamaktan başka bir sonuç alamadılar.

Senyör Luigi, bir yandan: Savaş! Savaş! diye bağıırıyordu. Kalay tabakaları, pencere çerçevelerinin kurşunlarını eritip kurşun yaptırmakla uğraşıyordu. Bir çıkış hareketi yapmak için gözdağı verdiler; fakat kuşatmacılar yeni önlemler aldılar : en büyük çaplı top, ileri sürüldü.

İlk ateşte, evin büyük bir parçası yıkıldı, Pandolfo Leupratti de Camerino adlı biri, yıkıntıların arasına yuvarlandı. Çok korkusuz, haydutlukta eşsiz bir adamdı. Bu Pandolfo ve arkadaşları, Prens Luigi Orsini'nin verdiği arkebüzlerle ve hançerle Vincenzo Vitelli'nin arabasına saldırıp kendisini öldürdükleri için, şanlı Senyör Vitelli, bu haydudun kellesini getirene dört yüz kuruş ödöl vereceğine söz vermişti. Pandolfo, kutsal kilise sınırlarından sürülmüş bulunuyordu.

Düşme sonunda sersemleyen Pandolfo, yerinden kımıldamıyordu. Senyör Caidi Lista'ların bir uşağı, elinde bir tabancayla ona doğru ilerledi, büyük bir korkusuzlukla kellesini kesti, kaleye götürdü, hükümetin ileri gelenlerine verdi.

Biraz sonra ikinci bir top ateşi evin bir parçasını yıktı, aynı zamanda, Kont Montomelino de Perouse, gülleyle param parça olup yıkıntılar arasında can verdi.

Sonra, evden Albay Lorenzo adında bir adamın çıktığı görüldü. Camerino soylularından pek zengin bir adam olan bu Lorenzo, birçok işte göstermiş ve prensin çok takdirini kazanmıştı. Hiç öç almadan ölmemeye kararlıydı. Tüfeğiyle ateş etmek istedi; fakat tüfeğin tetiği düştüğü halde, belki Allah tarafından olacak, arkebüz ateş almadı, tam o anda, bedeni bir kurşunla delindi. Silahı, San Michele öğrencilerinin gözcüsü olan yoksul bir adamcağız atmıştı. Söz verilen ödöl almak için, kafasını kesmeye geliyorken daha çevik, hele daha güçlü olan başkaları ondan daha önce davrandılar. Albayın kesesini, kemerini, tüfeğini, paralarını ve yüzüklerini aldılar, kellesini kestiler.

Prens Luigi, en fazla güvendiği kimselerin öldüğünü görünce çok şaşırdı ve hiçbir girişimde bulunmadığı görüldü. Sivil giysili olan kahyası ve kâtibi Senyor Filenfi, bir balkondan, beyaz bir mendil sallayarak teslim işareti verdi. Evden çıktı, senyörlerin (hükümet ileri gelenleri) yaveri Anselmo Suardo tarafından, savaşta adet olduğu üzere, koluna girilip kaleye götürüldü. Hemen sorguya çekildi ve yapılan işlerde kendisinin hiç suçu olmadığını, çünkü Venedik'e, ancak Noel arifesinde geldiğini, prensin işleri için orada birkaç gün kaldığını söyledi.

Prensın yanında kaç kişi bulunduğunu sordular: "Yirmi otuz kişi"yanıtını verdi.

Adlarını sordular, sekiz on tanesinin orun sahibi insan oldukları için kendisi gibi prensle bir sofrada yemek yediklerini, bunların adlarını bildiğini, fakat serseri yaşamı yaşayan ve prensin yanına yeni gelen ötekiler hakkında özel hiçbir şey bilmediğini söyledi.

On üç kişinin adını saydı, bunların içinde, Liveroto'nun kardeşi de vardı.

Biraz sonra, kentın surları üstüne yerleştirilen top, ateş etmeye başladı. Askerleri, prensin adamlarının kaçmasını önlemek için, bitişik eve girdiler. Nasıl öldüklerini anlattığımız iki kişiyle birlikte aynı tehlikelere göğüs germiş olan prens, çevresindekilere, kendi eliyle yazılmış ve üzerinde belirli bir işaret bulunan bir pusula görünceye kadar dayanmalarını söyledi: sonra, yukarıda adı geçen Anselmo Suardo'ya teslim oldu. Halkın fazla kalabalık olmasından ve yolların barikatlarla kapalı bulunmasından dolayı, verilen emir gereğince kendisini arabaya bindirmek olanağı bulunmadığından, yürümesi kararlaştırıldı.

Prens, Marcello Accoramboni'nin adamlarının ortasında yürüdü. Yanında, subaylar, teğmen Suardo, kentteki öbür komutanlar ve soylular vardı, hepsi de tepeden tırnağa kadar silahlıydı. Arkadan, silahşorlardan ve kentteki askerlerden oluşmuş kalabalık bir topluluk geliyordu. Prens Luigi, koyu renk giysi giymiş, sivri uçlu kaması belinde asılı, harmaniyesini zarif bir biçimde koluna dolamış olduğu halde yürüyordu. Hor gören bir gülümsemeyle:

- Eğer çarpışmış olsaydım! dedi.

Sanki çarpışmış olsaydı kazanacağını anlatmak istiyordu. Senyörlerin karşısına çıkarıldığı zaman, onları hemen selamladı ve Senyör Anselmo'yu göstererek:

- Baylar, dedi, bu soylu kişinin tutsağıyım, bu olayların meydana gelmesi elimde değildi; bundan dolayı pek çok acı çekiyorum.

Komutan, onun belinde asılı, sivri uçlu kamanın alınmasını buyurunca, prens, bir balkona dayandı ve orada bulunduğu bir küçük makasla tırnaklarını kesmeye koyuldu.

Evinde kimler bulunduğunu sordular; söyledikleri arasında, yukarıda adı geçen albay Liveroto ve Kont Montemelino da vardı. Bunlardan birini kurtarmak için on bin kuruş vereceğini, öteki için kendi kanını bile feda edeceğini söyledi. Kendi düzeyinde bir adama yakışacak bir yere oturtulmasını istedi. Bu isteği kabul edilince, adamlarına, teslim olmaları emrini kendi eliyle yazdı, yüzüğünü işaret olarak bastı. Senyör Anselmo'ya, kılıcıyla tüfeğini kendisine armağan ettiğini söyledi, bu silahlar evinde bulunduğu zaman onları, bayağı bir askerin değil, bir soylunun silahı olarak kullanmasını rica etti.

Askerler eve girdiler, her yanını dikkatle araştırdılar; hemen, prensin adamları adlarıyla çağırılarak yoklama yapıldı. Otuz dört kişi oldukları görüldü. Sonra, ikişer ikişer, saray hapisanesine yollandılar. Ölüler, köpeklere yem olarak bırakıldı, olup biten işleri de hemen Venedik'e bildirdiler.

Prens Luigi'nin olayda suç ortağı olan askerlerinden birçoğunun bulunmadığı görüldü. Bu adamları barındırmak yasak edildi; bu emre karşı gelenlerin evlerinin yıkılacağı, mallarına el konacağı bildirildi; nerede bulunduklarını haber verenlere elli kuruş verilecekti. Böylece, birçoğu ele geçti.

Venedik'ten Candi'ye bir fırkateyn gönderilerek, Senyör Latini Orsini'ye, çok önemli bir iş için hemen dönüp gelmesi emredildi; mevkiini kaybedeceği sanılıyor.

San Etienne günü olan dün sabah, herkes, Prens Luigi'nin ölümünü görmeyi ya da zindanda boğdurulduğu haberini almayı bekliyordu; uzun zaman kafeste durur bir kuş olmadığı için, işin başka biçim aldığını gören herkes şaşı. Fakat ertesi gece dava görüldü ve San Giovanni günü, şafaktan biraz önce bu senyörün boğdurulduğu, pek sakın olarak öldüğü haber alındı. Cesedi, zaman yitirmeden, Katedral rahipleri ve cizvit papazları eşliğinde, Katedral'e götürüldü. Halkın izlemesi ve deneyimsizlerin ibret alması için, bütün gün, kilisenin ortasında, bir masanın üstünde gösterildi.

Ertesi gün, vasiyetnamesinde söylediği gibi, cesedi Venedik'e götürülüp gömüldü.

Cumartesi günü, adamlarından ikisini astılar. İlk asılan ve başlıca adamlarından olan Furio Savorgnano idi; öteki de bayağı bir adamdı.

O yılın son gününden bir öncekine denk gelen pazartesi günü, içlerinde birçok soylu kimse olan on üçünü de astılar. Komutan Splendiano denilen bir tanesi ve Kont Paganello isimli diğer biri, alana götürülüp hafif kerpeten işkencesinden geçirildiler. Sonra, kafaları topuzla kırıldı; adeta diri diri parçalandılar. Bu adamlar soylu insanlardı, kötü yola sapmadan önce de çok zengindiler. Yukarda anlattığımız gibi Sinyora Vittoria Accoramboni'yi acımasızca öldürenin bu Kont Paganello olduğu söyleniyor. Bunun tersini söyleyenler, Prens Luigi'nin, yukarıda sözü geçen mektupta, işi kendi eliyle yaptığını kabul ettiğini söylüyorlar. Belki de bu, Vitello'yu Roma'da öldürttüğü zaman yaptığı gibi sırf övünmek ya da Prens Virginio Orsini'nin daha çok sevgisini kazanmak içindir.

Kont Paganello'yu, öldürücü vuruştan önce, o zavallı kadına yaptığı gibi kama kalbine dokunsun diye, sol memesinin altından bıçakla yaraladılar. Bundan dolayı, göğsünden oluk gibi kan aktı. Bu durumda yarım saatten çok yaşadı, herkes son derece şaşı. Çok güçlü görünen, kırk beş yaşında bir adamdı.

Geri kalan on dokuz kişiyi yortuya raslamayan ilk gün öbür dünyaya yollamak için, darağaçları hâlâ duruyor. Fakat cellât son derece yorgun, halk da bu kadar ölü gördüğünden dolayı kendinden geçmiş bir durumda olduğundan, idamları iki gün geri bıraktılar. Prens Luigi'ye bağlı insanlardan, yalnızca, kâhyası Senyör Filenfi'nin ayrı tutulması olasılığı vardır. Bu adam, olayla hiçbir ilgisi bulunmadığını kanıtlamak için yırtınıp duruyor ve bunu kanıtlaması da kendisi için, gerçekten önemli bir şey.

Padova kenti halkının en yaşlıları içinde bile hiç kimse bu kadar adil bir kararla, bir defada bu kadar çok insanın öldürüldüğünü anımsamıyor. Bu senyörler (Venedik senyörleri) en uygar ulusların gözünde, iyi bir ün ve ad kazandılar.

(Başka bir el tarafından eklenmiştir.)

Kâtip ve kâhya Francesco Filenfi on bir yıl hapis cezası aldı. Yalnızca Onorio Adami de Fermo ve diğer iki kişi daha birer yıl hapis cezasına çarptırıldılar; öteki yedi kişi, ayaklarına bukağı vurulmak koşuluyla küreğe mahkûm edildiler, yedi kişi de serbest bırakıldı.

CENCILER

(1599)

AÇIKLAMA

Stendhal, 28 Mart 1833 tarihinde M. di Fiore'ye yazdığı mektupta diyordu ki: "Bu öykülerimin yalnızca bir tanesi Paris'te bilinmektedir: Beatrice Cenci'nin ölümü. Korkunç , acıklı bir olayın bu genç kahramanı, edebiyatı, birçok kez ilgilendirmiştir.. Tam da 1833'te, Adolphe de Curtine'in, Porte-Sainte- Martin tiyatrosunda, yarı klasik Beatrice Cenci trajedisi yalnızca bir kez oynanmıştı. Daha 1819'da, Shelley, Cenciler adında, beş perdelik bir trajedi yazmıştı. (Prenses Metchevsky, 1833'te bu trajedinin Fransızca bir çevirisini yayımlamıştır.) Stendhal'in ölümünden sonra, aynı konu üzerine, Walter Savage Landor'un beş perdelik oyununu (Londra, 1852) ve 1854'te, ozan ve konuşmacı Francesco Domenico Guerrazi'nin yazdığı Beatrice Cenci'yi de sayalım. Aynı yıl 14 Aralık tarihli bir kararnameyle bu yapıtın yayımlanması yasaklanmıştır. Cenciler ve serüvenleri üzerine doğru bir düşünce edinmek için, Gebhart'ın "La vérité sur une famille tragique"adlı inceleme yazısına başvurulabilir (1887). Stendhal, önce Guido Reni'nun yaptığı Beatrice portresinin çekimine kapılmış gibi görünüyor. 1 Eylül 1831'de M. di Fieri'ye yazdığı mektuptaki deyişle bu "çok güzel kız" kadın güzelliği ve özellikle İtalyan kadın güzelliği amatörünü, ilgisiz bırakamazdı. Stendhal, sonra, Francesco Cenci'nin durumuyla, psikolog olarak, ilgilenmiş, onu Öyküler'in başında ve M.G...C... 'ye yazdığı 20 Ocak 1838 tarihli bir mektupta açıklamaya çalıştığı gibi, "gerçek bir Don Juan" saymaktan zevk almıştır. O mektupta "Byron'un Don Juan'ı, hazırda konan bir Faublas'tır, başka bir şey değildir" diyor. Ne Molière'in, ne de Mozart'ın Don Juan'ına daha çok değer veriyor. Hoffmann'ın ve Musset'nin Don Juanları hakkındaki görüşü de bilirse iyi olurdu. Onun katında, bir Don Juan'ın, ya da bir Francesco Cenci'nin özelliği "sıradan insanların saygı göstereceği derin bir yığıtlık duygusudur". Julien Sorel'in ve Fabrice del Dongo'nun çok yakın akrabası olan bu ayar bir kişilikte, doğrudan doğruya Stendhal'i, Paris salonlarının alaycı, çelişkili ve insafsız Stendhal'ini, fakat abartılmış bir Stendhal'i buluruz. Stendhal'in, Don Juan'ı bir tür yalancı ve Francesco'yu bir dinsiz göstermekten, ruhban karşıtı bir zevk duyar gibi olduğu da özellikle dikkat çekiyor. Fakat, sonuç olarak, bu "iğrenç portre" Molière'in "Kötü adam olan bir senyör"ünde tanımladığı tipi oldukça andırıyor. Yazık ki bu düşüncenin, gururdan ibaret olan temeli, öyküde fazla görülüyor; fakat Stendhal, alışlagelen biçimde, bütün psikolojiyi önsöze ayırıp sırf olayları ve davranışları göstermek istemiştir. İkisini karıştırması daha iyi olurdu. Buna karşılık, bazı sayfalarda yerel özelliklerin güçlü bir biçimde betimlendiği görülecektir. Bu arada idam sahnesi, betimlemenin nesnel özü sayesinde, romantik sanatın şişkin betimlemeleriyle herhalde sağlanamayacak olan yabancı bir görkem kazanmıştır. Bu öykü Revue des deux Mondes'un 1 Temmuz 1837 tarihli sayısında çıkmıştır.

CENCILER

Molière'in Don Juan'ı, kuşkusuz kadıncıdır, fakat her şeyden önce toplantılara renk katan adamdır; kendisini güzel kadınlara doğru çeken önüne geçilmez tutkuya kapılmadan önce, davranışlarını ideal bir örneğe uydurmak, kadıncıl ve nükteci bir kralın sarayında olağanüstü beğenilen bir adam olmak ister.

Mozart'ın Don Juan'ı, doğaya daha yakındır ve daha az Fransızdır, başkalarının görüşüne daha az önem verir. Baron de Foeneste de d'Aubigé'nin dediği gibi her şeyden önce gösterişi sevmez. İtalyan Don Juan'ını, o güzel ülkede on altıncı yüzyılda, uygarlığın başlangıcındaki durumuyla gösteren portreleri yalnızca bu ikisidir, Bu iki portreden birini kesinlikle tanıtamam, yüzyıl fazla ikiye bölünmüştür; Lord Byron'un birçok kez söylediğini işittiğim şu büyük sözü anımsamak gerek: This age of cant. (Bu çağ, yapmacık çağdır.) Bu çok can sıkıcı ve hiç kimsenin kanmadığı ikiye bölünlülüğün budalalara, bir şeyler söylemek fırsatını vermesi gibi çok büyük bir yararı var; filan şeyi söylemek, falan şeye gülmek yürekliği gösterilmiş olmasından v.b. dolayı gocunuyorlar. Zararıysa tarih alanını son derece daraltmasıdır.

Okuyucu, izin verirse, kendisine, 1837'de söz konusu olan İkinci Don Juan hakkında önemsiz, tarihi bir özet sunacağım. Bu Don Juan'ın adı Francesco Cenci'yd.

Don Juanlığın olabilmesi için, dünyada ikiye bölünlülük var olmalıdır. Eski çağlarda, Don Juan, etkisiz bir yapıt olarak kalırdı. O zaman din bir eğlenceydi, insanları zevke özendiriyordu. Bilinen bir zevki kendilerine biricik iş edinmiş yaratıklar nasıl düzeni bozabilirdi? Yalnızca, yönetim perhizden söz ediyordu; bireye değil, yurda, yani halkın çıkarına zararı dokunabilecek şeyleri yasak ediyordu.

Onun için, kadınlardan hoşlanan ve çok parası olan her erkek, Atina'da, bir Don Juan olabiliyordu. Hiç kimse buna karşı çıkmak için söz bulamıyordu; hiç kimse dünyanın bir dert evi olduğunu, yaşamda çile çekmenin ödül kazandırdığını ileri sürmüyordu.

Atinalı Don Juan'ın modern krallık ülkelerindeki Don Juan hızıyla cinayete kadar gidebileceğini sanmıyorum. Bu

Don Juan'ın zevkinin büyük bir bölümü kamu oyuna meydan okumayla sınırlıdır ve gençliğinde, sadece, ikiyüzlülüğe karşı meydan okuduğunu kurmakla işe başlamıştır.

XVI. Louis'nin krallığı zamanında, yasalara karşı gelmek, bir dam aktarıcısına tüfek atıp onu damdan aşağı yuvarlamak, bunu yapanın prensin yakını olduğunu, töreye ve ahlak kurallarına uygun davrandığını , bir kentsoylu olan yargıca kulak asmadığını gösteren bir kanıt değil midir? Yargıca kulak asmamak, henüz çıraklık aşamasında bulunan her küçük Don Juan'ın ilk deneyimi değil midir?

İçimizde kadınlar, artık moda değildir; onun için, Don Juanlar az bulunuyor; fakat var oldukları zaman sürekli, çok doğal zevkler aramaya başlıyorlar, aynı zamanda çağdaşlarının dininde, akla uygun bir temele dayanmaz gibi gördükleri düşüncelere karşı meydan okumayı onurlu bir davranış sayıyorlardı. Don Juan, ancak sonraları, ortalığı karıştırmaya başladığı zamanlar, kendisinin de haklı ve akla yakın gördüğü düşüncelere meydan okumaktan hoşlanmaya başlamıştır.

Eski insanlarda, bu değişim herhalde çok gücü ve kötülüğü kötülük için, yani çağdaşlarının akılcı düşüncelerini küçümseme zevkinden dolayı seven çapkınlara, ancak Roma imparatorları çağında, Tiberius'tan ve Caprée'den sonra raslanıyor..

Onun için, Don Juan'ın şeytanca rolünü oynaması olanağını Hristiyan dinine dayandırıyorum. Hiç kuşkusuz, çaresiz bir kölenin, bir gladyatörün seçkinlik ve ağırbaşlılık bakımından, doğrudan doğruya Sezar'ın ruhuna kesinlikle eşit bir ruha sahip olduğunu, dünyaya o din öğretmişti. Öyleyse, ince duyguların oluşmasından dolayı bu dine şükretmek lazımdır. Aslında bu duyguların, uluslar içinde ergeç kendini göstereceğinden kuşku yok. Örneğin, Eneide, İlyada'dan çok daha yumuşaktır.

İsa'nın kuramı, çağdaşı olan Arap düşünürlerinin kuramıydı. San Paolo'nun öğütlediği esaslardan sonra ortaya çıkan biricik yenilik, diğer yurttaşlardan tümüyle ayrı, üstelik çıkarları karşıt bir papazlar kurulumudur.(1)

Bu kurul din duygusunu yaymayı ve güçlendirmeyi biricik iş edinmişti. Kaba saba çobandan, kanıksamış yaşlı nedime kadar her sınıf insanın vicdanı üzerinde etkili olmak için erkler ve kurallar buldu; ilk çocukluk çağının tatlı izlenimlerine kendi anısını katmayı başardı; hiçbir veba salgınına, hiçbir büyük yıkımı boşuna geçirmedi; din korkusunu ve din duygusunu artırmak ya da hiç olmazsa Venedik'teki Salute gibi güzel bir kilise yapmak için bunlardan yararlandı.

Bu kurulun varlığı şu görülmedik şeyi oluşturdu: Papa Saint-Léon, maddi güç olmadan, yabancı Attila'ya ve onun Çin'i, İran'ı, Golleri kurtaran barbar ordularına karşı koydu.

Yani, dinle, şarkılarla doğrulanan ve Fransa krallığı denilen mutlak yönetim öyle garip şeyler yarattı ki, dünya, bu iki kurumdaki yoksun olsaydı, belki o şeyleri asla göremezdi.

Bu iyi ya da kötü, fakat her zaman garip ve meraklı olan ve Aristo'yu, Polybe'i, Auguste'ü ve eski çağların diğer kafalı insanlarını şaşkınlığa düşürecek nitelikteki şeyler arasına, Don Juan'ın çok çağdaş olan yaratılışını da düşünmeksizin koyuyorum.O, benim düşünceme göre Luther'den sonra gelen papaların keşiflik kurumlarının bir ürünüdür; çünkü X. Léon ve sarayına bağlı olanlar (1506) hemen hemen Atina dininin ilkelerini izliyorlardı.

Molière'in Don Juan'ı, XIV. Louis döneminin başında 15 Şubat 1665'te oynandı; bu hükümdar henüz sofı değildi, bununla birlikte, ruhban sansürü, ormandaki yoksul sahnesini kaldırttı. Bu sansür, güç kazanmak için, Gianseniste sözcüğünün cumhuriyetçi sözcüğüyle aynı anlamda olduğunu söyleyerek bu son derece bilgisiz genç kralı kandırmak istiyordu (1).

Yapıtın aslı, Tirso de Molina adlı bir İspanyol'undur (2). Bir İtalyan topluluğu, 1664 yılına doğru, Paris'te bunun bir taklidini oynuyor ve büyük başarı kazanıyordu. En çok oynanan dünya komedisi mutlaka bu olacak. Çünkü içinde şeytan ve aşk, cehennem korkusu ve bir kadına karşı taşkın bir sevdâ, yani bütün insanların gözünde en korkunç ve en zevkli olan şey vardı, yeter ki, bu insanlar korkularının biraz üstüne çıkmış bulunsunlar.

Don Juan betimlemesinin, edebiyata bir İspanyol şairi tarafından getirilmiş olmasında şaşılacak bir şey yoktur. Aşk, bu ulusun yaşamında, büyük bir yer tutar. Aşk, orada, gerçek bir tutkudur ve bütün diğer tutkuları üstelik, inanır mısınız, gururu bile seve seve feda ettirir. Almanya'da ve İtalya'da da böyledir. Bu yabancılara örneğin, güzel olduğu ve kendisine âşık olduğunuz bahanesiyle, fakir bir kızla evlenmek gibi nice çılgınlıklar yaptıran bu tutkudan, dikkat edersek, sadece Fransa tümüyle kurtulmuştur. Güzellikten yoksun kızlar, Fransa'da, kendilerine hayran erkeklerden yoksun değildir; bizler, akli başında insanlarız. Başka ülkelerde bu gibi kızlar, rahibe olmak zorundadırlar. Bundan dolayı, İspanya'da, manastırların varlığı zorunludur. O ülkede kızların çeyizi yoktur ve bu yol, aşkın zaferini sürdürmüştür. Fransa'da, aşk, beşinci kata, yani, aile noteri aracılığıyla evlenmeyen kızların evine sığınmış değil midir?

Lord Byron'un Don Juan'ından söz etmeye hiç gerek yoktur. O, bir Faublas'dan, anlamsız güzel bir delikanlıdan başka bir şey değildir ve akla hayale gelmez türlü türlü mutluluklar hep onu bulur.

Ondan dolayı, bu garip karakter, ilk kez İtalya'da, on altıncı yüzyılda ortaya çıkmıştır. Çok sıcak bir günün akşamında, eline, zevkle bir ayna alıp da: Ne yazık ki bu bir günah değil! diyen prenses, bu sözü İtalya'da, on yedinci yüzyılda söylemiştir.

Benim düşünceme göre bu duygu Don Juan karakterinin temelini oluşturur ve görüldüğü üzere, hristiyan dini

bunun varlığı için şarttır.

Bu konuda Napolili bir yazar diyor ki: "Tanrı'ya karşı gelmek ve Tanrı'nın sizi o anda küle çevireceğine inanmak az şey midir? Dindar, hem de koyu dindar, yaptığı davranışın kötülüğünü çok iyi bilen; nasıl can ve gönülden günah işliyorsa, öylece can ve gönülden Tanrı'dan günahının bağışlanmasını dileyen bir sevgiliye sahip olmanın büyük zevki bundadır, diyorlar."

Son derece günahkar bir hristiyan düşünelim ki yaman bir adam olan V. Pio'nun sırf insanlara yararlı olan şeylere erdem adını veren o basit ahlak kurallarına kesinlikle yabancı bir yığın eski kurallara değer verdiği, bazılarını da bulduğu Roma'da doğmuş olsun. Katı yürekli, hem de İtalya'da az kalıp İspanya'ya sığınmak zorunda kalacak kadar katı yürekli bir engizisyon (1) güçlenmiş, herkese korku salıyor. En kutsal dinsel görev derecesine yükseltelen bu eski, işe yaramaz kuralları uygulamayanlara ya da bunları açıkça hor görenlere, birkaç yıl çok büyük cezalar verildi. Yukarıda sözettiğimiz günahkar Romalı yurttaşların hepsinin, korkunç engizisyon yasaları karşısında korkudan titrediklerini gördükçe, herhalde omuz silkerdi.

"Ya, öyle mi? derdi, ben Roma'nın, bu dünya başkentinin en zengin adamıyım. En yürekli adamı da ben olacağım, bütün bu adamların uydukları ve uyulmaya hiç de layık görülmeyen şeyleri açıkça hor göreceğim."

Çünkü bir don juanın don juan olabilmesi için yürekli bir adam olması ve insanların davranışlarındaki nedenleri açıkça gösteren ateşli ve parlak zekâyâ sahip bulunması gerektir.

Francesco Cenci, şöyle düşünmüş olacak: "Ben ki, Romalıyım, 1527 yılında, Roma'da, hem de, Serdar de Bourbon'un Luther yandaşı askerlerinin kutsal şeylere, en en iğrenç davranışlarla saldırdıkları o altı ay içinde doğmuşum, yürekliliğimi göstermek ve kamuoyuna meydan okumak zevkini olabildiği kadar derin biçimde tatmak için, acaba nasıl bir davranışta bulunsam? Budala yurttaşlarımı nasıl şaşkınlığa düşürsem? Bütün bu bayağı insanlardan çok başka olduğumu çok güçlü duyma zevkini nasıl tatsam?"

Sözle yetinmek, bir Romalının, hem de Ortaçağ'da yaşayan bir Romalının kafasının alacağı şey değildi. Atakça söylenmiş sözlerin küçümsendiği, İtalya'dan başka ülke yoktur.

Bu sözleri kendi kendine söylemiş olan adamın adı Francesco Cenci'ydi: 15 Eylül 1598'de, kızının ve karısının gözleri önünde öldürüldü. Bu don juandan bize hiçbir sevimli anı kalmamıştır. Molière'in Don Juanı gibi, her şeyden önce toplantılara renk katan bir adam olmak isteğiyle, huyca yumuşak ve ölçülü değildi.. Başkalarını düşünmesi, sırf onlar üzerindeki üstünlüğünü göstermek, kendi amaçları uğrunda onlardan yararlanmak ya da nefret etmek içindi. Bir don juan, sempatilerden ya da sevecen bir kalbin kapıldığı tatlı düşlerden asla zevk almaz. Ona, her şeyden önce, birer zafer oluşturabilecek, başkaları tarafından görülebilecek ve yadsınmayacak zevkler gereklidir. Ona, küstah Leporello tarafından, tasalı Elvire'in gözleri önüne serilen liste gereklidir.

Romalı Don Juan, öz yapısının sırrını ele vermek ve Molière'in Don Juanı gibi bir uşağa açılmak türünden yakışsız bir acemilik yapmaktan kesinlikle çekinmiştir. Sırdasız yaşamış ve sırf amaçlarını gerçekleştirmeye yarayan sözleri söylemiştir.

Mozart'ın Don Juanını bize bağışlatan gerçek sevgi ve sevimli neşe anlarını, onda hiç gören olmamıştır. Sözün kıyası, çevireceğim portre, iğrenç bir şeydir.

Seçmek söz konusu olsaydı, bu yaradılıştan bir adamı anlatmaz, incelemekle kalırdım; çünkü meraklı olmaktan çok, korkunç niteliği vardır ; fakat, kendilerinden hiçbir şey esirgemeyeceğim yol arkadaşlarımla bunu istediklerini de açıklamak isterim. 1823' te, İtalya'yı, anılarını hiç unutamayacağım sevimli insanlarla birlikte görmek mutluluğuna erdim. Roma'da, Barberini sarayında görülen Beatrice Cenci'nin portresi, onlar gibi beni de büyüledi.

Bu sarayın galerisindeki tablolar şimdi, yedi sekiz tanedir; fakat bunlardan dördü birer başyapıttır. Önce Raffaello'nun sevgilisi ünlü Fornarina'nın Raffaello'nun kendisi tarafından yapılmış portresi var. Çağdaşları tarafından yapılmış kopyaları bulunduğu için aslı olduğundan hiç şüphe edilemeyen bu portre, Floransa galerisinde, Raffaello'nun sevgilisinin portresi olarak gösterilen ve Morghen tarafından bu adla yapılan resimden büsbütün başkadır. Floransa'daki portre, Raffaello'nun bile değildir. Okuyucu, sırası gelmişken söylenen bu sözü, bu büyük adın hatırı için lütfen bağışlar mı?

Barberini galerisindeki ikinci portre, Guido Reni'nin yapıtıdır. Bu, pek çok kötü resmi bulunan Beatrice Cenci'nin portresidir. Bu büyük ressam, Beatrice'nin boynuna, anlamsız bir kumaş parçası koymuş, başına bir sarık geçirmiştir; idam sehpasına çıkmak için diktirdiği giysiyi ve kendisini umutsuzluğa kaptıran on altı yaşında bir çaresiz kızın karma karışık saçlarını aynen çecek olursa, gerçeği, dehşet verecek dereceye götürmüş olmaktan korkmuştur. Baş sevimli ve güzel, bakışları çok tatlı, gözleri çok iridir. Hüngür hüngür ağlarken yakalanmış bir kimsenin şaşkınlığını gösteriyor. Saçları kumral ve çok güzel. Bu başta, Romalı kadınların kendi haklarında gururla söyledikleri gibi "di una figlia del Tevere - bir Tiber kızı"nın metin bakışlarında çokluk görülen, Romalı gururundan ve kendi gücünü kavrayıştan hiç eser yok. Ne yazık ki, bu portrenin yarım renkleri, aşağıda öyküsünü okuyacağınız acıklı olaydan beri geçen iki yüz otuz sekiz yıllık uzun süre içinde tuğla kırmızısına dönmüş.

Barberini galerisindeki üçüncü tablo, Beatrice'yle birlikte idam edilen onun üvey anası Lucrezia Petroni'nin portresidir. Doğal güzelliği ve gururu içinde, Romalı evli kadın tipi. Yüz çizgileri kalın, ten parlak beyaz, kaşlar siyah ve gür, bakış buyurgan, aynı zamanda kösnül. Üvey kızının belirsiz, yalın, sanki Alman tipi yüzüyle güzel bir

karşıtlık oluşturuyor.

Aslı kadar canlılıkla ve renklerin parlaklığıyla parıldayan dördüncü portre, Tiziano'nun başyapıtlarından biri; ünlü Doge Barbarigo'ya metreslik eden bir Yunan cariyenin resmidir.

Roma'ya gelen yabancıların hemen hepsi, kenti gezmeye başlar başlamaz, önce Barberini galerisine giderler; onları hele kadınları, oraya çeken şey, Beatrice Cenci'nin ve üvey annesinin portreleridir.

Ben de genel meraka katıldım; sonra, herkes gibi, bu ünlü davanın belgelerini okumak istedim. Bu izni alabilmeniz, sanırım ki sanıkların yanıtları dışında, baştan başa Latince olan o belgeleri okurken, olaylar üzerine hemen hiç açıklama bulamayıp şaşarsınız. Bunun nedeni şudur: 1599 yılında, Roma'da, olup bitenleri bilmeyen yoktu. O dönemde bu olay üzerine yazılmış olan yazılardan birini kopya etmek iznini satın aldım; bunun çevirisini yayımlamakla toplum töresine saygısızlık etmediğim kanısındayım, daha doğrusu, bu çeviri 1823 yılı kadınları katında yüksek sesle okunabilir. Kuşkusuz, çevirmen metne sadık kalmak olanağını bulamadığı noktalarda, harfi harfine çeviri yapamamıştır. Çünkü böyle olsaydı, dehşet, merak duygusuna kolayca galip gelirdi.

Katıksız (yani, hiçbir ideal örneğe uymak kaygısı olmayan ve kamu oyunu, sırf onu alaya almak için aklına getiren) Don Juan'ın kötü rolü, burada, bütün korkunçluğuyla gösterilmiştir. İşlediği aşırı cinayetler, iki çaresiz kadını, onu gözleri önünde öldürtmeye zorlamıştır. Bu iki kadından biri onun karısı, öteki kızıydı; okuyucu, onların suçlu oldukları konusunda bir kanıya varma yürekliliğini gösteremeyecektir. Çağdaşları, o kadınların ölmemeleri gerektiği düşüncesindeydiler.

Şuna inanıyorum ki, karısı tarafından öldürülen ve büyük şair Monti'ye konu oluşturan Galeoto Manfredi'nin trajedisi ve daha az bilinip İtalya kentlerinin özel tarihlerinde şöyle böyle söz konusu edilen on beşinci yüzyıla ait daha birçok aile faciası, Petrella şatosundakine benzer bir sahneyle bitmiştir. Olayın, bir çağdaşı tarafından yazılan öyküsünü, aşağıda çeviriyorum. Roma İtalyancasıyla 14 Eylül 1599'da yazılmıştır.

Kutsal pederimiz

Papa VIII. Clemente, Aldobrandini döneminde 11 Eylül 1599 tarihine raslayan geçen cumartesi günü baba katili olarak idam edilen Giacomo ve Beatrice Cenci ile üvey anaları Lucrezia Petroni Cenci'nin ölümlerinin gerçek öyküsü.

Roma'da doğan ve en zengin kentdaşlarımızdan biri olan Francesco Cenci'nin iğrenç yaşamı, sonunda kendisini yok olmaya götürdü. Güçlü ve yürekli delikanlılar olan oğullarını ve bundan dört gün önce daha on altı yaşındayken idama mahkum edilen Papa ülkelerinin ve bütün İtalya'nın en güzel kadınlarından biri olarak tanınan kızı Beatrice'yi, zamansız bir ölüme sürükledi. Kusursuz Bologna okulunun öğrencilerinden Guido Reni'nin, geçen cuma günü, yani Beatrice'nin idamından tam bir gün önce zavallı kızın portresini yapmak istediği söyleniyor. Eğer o büyük ressam bu işi de bu başkentte çizdiği diğer resimlerde olduğu gibi yapıysa gelecek kuşaklar, o olağanüstü güzel kızın güzelliği hakkında bir düşünceye sahip olabileceklerdir. Aynı zamanda, o kuşakların, Beatrice'nin eşi benzeri olmayan yıkımları hakkında ve gerçekten bir Romalı ruhu taşıyan bu kızın o yıkımlara nasıl şaşılacak bir dayanma gücüyle göğüs gerdiğine değgin, bir anıyı biraz olsun korumak için, onu ölüme götüren olayla ilgili öğrendiklerimi ve onun onurlu trajedisini yaşadığı gün, gördüklerimi yazmaya karar verdim.

Edindiğim bilgileri bana verenler, altı haftadan beri, Cenciler davasından başka bir şey konuşulmadığı halde, Roma'da bugün de bilinmeyen en gizli olayları bilen kişilerdir. Yazdığım bu serüveni, saygı gösterilecek belgeler arasına koyabileceğimden emin olduğum ve yazımın, belgeler arasından, ancak ben öldükten sonra ortaya çıkacağı kesin olduğu için, biraz serbestçe yazacağım. Üzüldüğüm biricik nokta, iğrenç babası ne kadar öfke ve kin uyandırmışsa, annesi de tanıyanların o kadar sevgisini ve saygısını kazanmış olan çaresiz Beatrice Cenci'nin suçsuzluğuna karşı söz söylemek zorunda bulunuşumdur. Fakat gerçek böyle yapmayı buyurur.

Tanrı'nın, kendisine yadsınamaz, şaşılacak bir zeka ve tuhaflık bağışladığı bu adam, V. Pio (Ghislieri) zamanında hazinedarlık (maliye bakanı) orununa yükselmiş olan Monsenyör Cenci'nin oğluydu. Bilindiği gibi, bu kutsal papa dinsizliğe karşı duyduğu haklı kinle ve o eşi görülmemiş engizisyonun iyileştirilmesiyle çok uğraştığından, devletin maddi temellere dayanan yönetimiyle pek ilgilenememiştir. Öyle ki 1572'den önce birkaç yıl hazinedarlık eden bu Sinyor Cenci, oğlu ve Beatrice'nin babası olan o iğrenç adama yüz altmış bin kuruş (1837 yılında yaklaşık iki milyon beş yüz bin frank) net gelir bırakmak yolunu bulmuştu.

Francesco Cenci, bu büyük servetten başka öyle bir yüreklilik ve sağgörüyle ünlenmişti ki gençlik çağında, ondan başka hiçbir Romalı, onun derecesine erişememişti. Kendisine yüklenmeye başlayan canice davranışlar, herkesin kolayca başılayabileceği türden olduğu için, bu ün ona Papa sarayında ve bütün halk katında daha çok saygınlık kazandırıyordu. 1513'te kaybettiğimiz X. Leone ve 1549'da ölen III. Paolo zamanlarında halkın eriştiği düşünce ve davranış serbestliğini, birçok Romalı, hala acı bir saygıyla anar. Bazı garip aşkların, onlardan daha garip araçlarla başarılması nedeniyle daha Papa III. Paolo zamanında, genç Francesco Cenci'den söz edilmeye başlanmıştır.

Henüz bir dereceye kadar güvenle konuşulabildiği III. Paolo döneminde, birçok kişi Francesco Cenci'nin, özellikle kendisine yeni ve korkulu zevkler verebilecek, garip olaylara düşkün olduğunu söylüyorlardı. Bu kişiler savlarını, onun hesap defterlerinde, şöyle giderler görülmüş olmasına dayandırıyorlar:

"Toscanella serüvenleri ve eğlenceleri için, üç bin beş yüz kuruş; (1837'de yaklaşık olarak altmış bin frank) hem

de fazla pahalıya mal olmadı."

Roma'daki yazgımızın ve yaşayış biçimimizin, yönetimdeki papanın huyuna göre değiştiği, İtalya'nın başka kentlerinde belki bilinmez. Nitekim, iyi Papa XIII.Gregorio (Buoncompagni) zamanında on yıl Roma'da her şey yapılabilirdi; canı isteyen, düşmanını bıçaklatırdı ve alçakgönüllü davranması koşuluyla, kovuşturmayla uğramazdı. Bu aşırı göz yummanın yerini, büyük Sisto Quinto'nun yönetimde olduğu beş yıl, aşırı bir şiddet aldı. Bu papa hakkında, İmparator Augustus için söylendiği gibi ya hiç gelmemeliydi, ya da sonsuza kadar kalmalıydı, denildi. Sonradan Sisto Quinto olan Kardinal Montalto'ya günahlarını açıklamak felaketine uğramış bahtsızların, on yıldan beri unutulmuş olan öldürme ve zehirleme suçlarından dolayı idam edildikleri görüldü.

Hele XIII. Gregorio döneminde, Francesco Cenci'den, fazla söz edilmeye başlandı. Bu kadar saygın bir senyöre yakışacak biçimde çok zengin bir kadınla evlenmişti. Kadın, yedi çocuk doğurduktan sonra öldü. Onun ölümünden sonra, ikinci kez evlenerek Lucrezia Petroni'yi aldı. Az bulunur bir güzelliğe sahip, özellikle teninin parlak beyazlığıyla ünlü olan bu kadının bir kusuru, Romalı kadınlarımızın hepsi gibi, fazlaca şişman olmasıydı. Francesco Cenci'nin Lucrezia'dan çocuğu olmadı.

Francesco Cenci'nin en basit ahlaksızlığı, rezilce bir aşka fazla düşkünlüğü; en büyük ayıbı, Tanrı'ya inanmamasıydı. Ömründe kiliseye girdiği görülmemiştir. Rezilce aşklarından dolayı üç kez hapse atılmış, yönetimleri altında yaşadığı on iki papa katında saygınlığı olan kimselere iki yüz bin kuruş vererek kurtulmuştu. (iki yüz bin kuruş, 1837 rayiciyle yaklaşık beş milyon franktı.).

Ben, Francesco Cenci'yi, saçları kırçılattığı sırada, cüretliler için her şeyin yapılabildiği, Papa Bomcompagni zamanında görebildim. Yaklaşık olarak beş ayak altı pus boyunda çok zayıf, fakat boyu bosu yerinde bir adamdı.Son derece güçlü diye tanınmıştı. Belki de bu söylentiyi kendisi çıkartıyordu. İri ve anlamlı gözleri vardı; fakat üst kapakları fazlaca düşüktü. Burnu çok uzun ve çok büyük, dudakları ince, gülüşü çok zarifti. Düşmanlarından birine gözünü diktiği zaman, bu gülüş korkunç bir şey oluyordu. Bir parça heyecanlansa ya da öfkelenirse, rahatsız olacak kadar ürkütücü bir biçimde titremeye başlardı. Onu, gençliğimde, Papa Buoncompagni zamanında, Roma'dan Napoli'ye, her halde aşıktaşlık için, atla giderken görürdüm. Haydutlara hiç aldırış etmeden San Germano ve Fajola ormanlarından geçer, söylentiye göre bu yolu yirmi saatten daha az bir zamanda alırdı. Sürekli yalnız ve hiç kimseye haber vermeden gezerdi. İlk bindiği at yorulunca, bir başka at satın alır ya da çalardı. Bir parça güçlük çıkaran olsa, karşısındakini bıçaklamakta, hiç zorluk çekmezdi. Fakat doğruyu söylemek gerekirse, benim gençliğimde, yani o, kırk sekiz elli yaşlarında olduğu zamanlar, ona karşı koyacak kadar atak kimse yoktu. En büyük zevki, özellikle düşmanlarına meydan okumaktı.

Papa hazretlerinin ülkelerinde, bütün yollarda onu tanımayan yoktu; para konusunda eli açıktı; fakat bir hakarete uğradıktan iki üç ay sonra,paralı katillerinden birini gönderip hakaret eden adamı öldürtecek yaradılıştaydı.

Uzun ömrü içinde yaptığı biricik erdemli iş, Tiber dolaylarındaki büyük sarayının avlusunda, San Thomas'a adanan bir kilise yaptırmak olmuştu. Kaldı ki bu güzel işi yapmasına neden olan şey de bütün çocuklarının mezarını gözü önünde bulundurmak gibi garip bir istekti (1). Çocuklarına karşı, kendisini hiçbir nedenle aşağılayamayacak kadar küçük yaşlarında bile, doğal olmayan ve çok abartılı bir kin beslerdi.

O kilisenin yapılmasında çalıştırdığı işçilere, çoğu kez acı bir gülüşle: "Hepsini buraya yerleştirmek istiyorum." derdi. Üç büyük oğlu olan Giacomo, Cristoforo ve Rocco'yu, İspanya'da Salamanca Üniversitesi'ne öğrenime gönderdi. Çocuklar bu uzak ülkeye varınca, onlara hiç para göndermemekten haince bir zevk duydu. Öyle ki, zavallı delikanlılar, babalarına, hepsi yanıtsız kalan bir sürü mektup yolladıktan sonra, biraz ödünç para alarak ya da yollar boyunca dilenerek ülkelerine yoksulluk ve çaresizlik içinde döndüler

Roma'da, her zamankinden daha sert, daha katı, daha kaba bir babayla karşılaştılar. Çok zengin olmasına karşın, oğullarını ne giydirdi, ne de en zorunlu gıda maddeleri satın alabilmeleri için gerksinimleri olan parayı verdi. Zavallı çocuklar, Papa'ya baş vurmak zorunda kaldılar, o da Francesco Cenci'yi, çocuklarına ufak bir nafaka bağlamaya zorladı. Bu pek cılız yardımla babalarından ayrıldılar.

Çok geçmeden, kötü alışkanlıklarından dolayı, Francesco üçüncü ve son kez hapse atıldı. Bunun üzerine, üç kardeş, daha yönetimde olan Papa'ya, huzura kabul için yalvardılar ve ailelerinin namusunu ayaklar altına aldığını söyleyerek babaları Francesco Cenci'nin öldürülmesini, hep birlikte istediler. VIII. Clemente de bunu pek istiyordu. Fakat bu hain çocukları sevindirmemek için, ilk düşüncesini uygulamak istemedi, onları huzurundan rezil ederek kovdu.

Babaları, yukarıda söylediğimiz gibi, güçlü bir kişiye yüklü bir para vererek hapisten çıktı. Üç büyük oğlunun garip girişiminin çocuklarına karşı beslediği kini daha da çoğaltacağı doğaldır. Büyük küçük, hepsine her an ileniyor, sarayında kendisiyle birlikte oturan iki zavallı kızının, her gün dayaktan canlarını çıkarıyordu.

Büyük kızı, yakından göz hapsinde olmaire dilekçe ulaştırmayı başardı; kutsal pedere, kendisini evlendirmesi ya da bir manastıra koymasına için yalvardı. VIII.Clemente ona acıdı ve kendisini, Gubbio'nun en soylu ailesinden olan Carlo Gabrielli ile evlendirdi. Papa, kızın babasını, büyük bir çeyiz vermeye zorladı.

Bu hiç beklemediği darbe üzerine, Francesco Cenci, son derece öfkeye kapıldı ve Beatrice'nin de, büyüyünce, kızkardeşinin tuttuğu yolu tutmasına engel olmak üzere, onu, koca sarayının dairelerinden birine kapattı. O zaman

henüz on dört yaşında olan ve görenleri hayran bırakacak bir güzelliğin bütün parlaltısını taşıyan Beatrice'yi, orada hiç kimsenin görmesine izin vermiyordu. Beatrice, öyle şen, öyle saf ve öyle sevimli bir şeydi ki böylesini ondan başka kimsede görmedim. Francesco Cenci ona, kendi eliyle yemek götürüyordu. Bu canavar, ona ya o zaman aşık olmuştu ya da zavallı kızına işkence etmek için aşık taklidi yapıyordu. Ablasının, kendisine oynadığı alçakça oyundan ona çok söz eder ve kendi sesinden kendisi öfkelenerek, sonunda döve döve Beatrice'nin canını çıkarırdı.

Bu olaylar ola dursun, Francesco'nun oğullarından Rocco Cenci, bir domuz kasabı tarafından öldürüldü; ertesi yıl da, Paolo Corso de Massa, Cristoforo Cenci'yi öldürdü. Francesco Cenci, bu nedenle koyu dinsizliğini göstermiş, oğullarının cenaze töreninde, mum parası olarak bir baioque (1) bile harcamak istememişti.

Oğlu Cristoforo'nun sonunu öğrenince, ancak bütün çocukları gömüldüğü zaman bir parça sevinç duyabileceğini, en son çocuğu öldüğü zaman da sevincini göstermek için sarayını tutuşturmak istediğini söylemişti. Roma, bu sözlere şaşı; fakat herkese, Papa'ya bile meydan okumakla övünen böyle bir adamdan her şeyin bekleneceğini biliyordu.

(Burada, Francesco Cenci'nin, çağdaşlarını şaşkınlığa düşürmek için yaptığı garip işlerle ilgili, Romalı anlatıcının anlattığı çok önemli öyküleri izlemek kesinlikle olanaksızlaşıyor. Karısı ve talihsiz kızı, görünüşe göre, onun uğursuz düşüncelerinin kurbanı olmuşlardır.)

Bütün bunlarla kalmadı. Artık büyümüş ve güzelleşmiş olan kendi kızı Beatrice'ye tecavüz etmek için gözdağı verdi ve zora baş vurdu; cırlıçıplak soyunup utanmadan, onun yatağına girdi. Cırlıçıplak soyunmuş olarak, onunla birlikte sarayının salonlarında dolaşıyordu; sonra zavallı Lucrezia, onun Beatrice ile ne yaptığını, lambaların ışığında görsün diye, kızını karısının yatağına götürüyordu.

Bu zavallı kızcağıza, anlatmakta duraksadığım korkunç bir sapkınlık aşıyor, bir baba, öz kızına yaklaşacak olursa, doğacak çocukların mutlaka ermişler sırasına geçeceklerini, kilise tarafından kutsanan bütün büyük ermişlerin böyle dünyaya geldiklerini, yani ana tarafından büyük babalarının, kendi babaları olduğunu söylüyordu.

Beatrice, bu iğrenç isteğe karşı direnince onu insafsızca dövüyordu. Öyle ki zavallı kızcağız, bu kadar talihsiz bir yaşama artık dayanamayacak duruma geldi. Kızkardeşini örnek tutmayı düşündü. Kutsal pederimiz Papa'ya, çok ayrıntılı bir dilekçe verdi; ama büyük bir olasılıkla Francesco Cenci, gerekli önlemleri almış olduğundan dilekçenin, Papa hazretlerinin eline ulaştığına ilişkin hiçbir belirti görünmüyor; daha doğrusu, Beatrice tutsakken, savunma vekili bu belgeye büyük gereksinim duyduğu zaman, onu Papalık kaleminde bulamadı; bu belge Petrella şatosunda yapılan işitilmedik aşırı davranışları bir dereceye kadar kanıtlamış olacaktı. Beatrice Cenci'nin kendini koruma durumunda bulunduğunu, herkes açıkça görecekti değil miydi? Bu dilekçede Beatrice'nin üvey annesi Lucrezia adına da istekler vardı.

Francesco Cenci, bu girişimi haber aldı; bu iki zavallı kadına karşı kötü davranışlarını, nasıl bir öfkeyle artırdığı kestirilebilir.

Yaşam, artık onlar için dayanılmaz bir hale geldi; işte o zaman, dostları, Francesco'nun zengin armağanlarıyla satın alınmış olan hükümdarın adaletinden büsbütün umutlarını keserek son çareye başvurmayı düşündüler. Bu çare onları mahvetmekle birlikte, hiç olmazsa, yeryüzündeki acılarını dindirmek gibi bir yarar sağladı.

Ünlü Monsenyör Guerra, Cenci sarayına çok giderdi. Uzun boylu, pek yakışıklı bir adamdı, ısrarla, yapmayı aklına koyduğu her hangi bir işi, kendisine özgü bir incelikle sonuçlandırmak gibi yaratılıştan bir yeteneği vardı. Beatrice'yi sevdiği ve cübbeyi çıkarıp onunla evlenmeyi tasarladığı düşünülmüştür (1). Fakat, duygularını gizlemeye son derece özen göstermesine karşın Francesco Cenci, onun, bütün çocuklarıyla çok sıkı ilişki içinde olduğunu söyleyerek kendisinden nefret ediyordu.

Monsenyör Guerra, Sinyor Cenci'nin, sarayında olmadığını duyunca kadınların dairesine çıkıyor, birkaç saat onlarla konuşuyor, her ikisinin uğradıkları inanılmaz derecede kötü davranışlardan yakınmalarını dinliyordu. Anlaşıyor ki karar verdikleri tasarıdan, Monsenyör Guerra'ya açık açık söz etmeye ilk cesaret eden Beatrice olmuştur. Zamanla, bu işi, o da benimsedi; Beatrice'nin birçok kez üstelemesi üzerine, bu garip planı Giacomo Cenci'ye açmayı sonunda kabul etti. En büyük erkek çocuk ve Francesco'dan sonra ailenin başı o olduğu için, o uygun görmezse bir şey yapılamazdı.

Onu, suikaste katmak çok kolay oldu; kendisine hiç yardım etmeyen babası ona son derece kötü davranıyordu. Giacomo, evli ve altı çocuk babası olduğu için, bu durum onu daha da çok etkiliyordu. Toplanıp Francesco Cenci'nin ne biçim öldürüleceğini tartışmak üzere, Monsenyör Guerra'nın dairesini seçtiler. Sorun yönetime uygun konuşuldu, her noktada, üvey ana ile genç kızın oyu alındı. Sonunda karar verince, Francesco Cenci'nin, efendilerine karşı sönmez bir kin besleyen iki adamı seçildi. Bunlardan birinin adı Marzio'ydu. Francesco'nun çocuklarına çok bağlı, mert bir adamdı. Onları memnun edecek bir şey yapmış olmak için de baba katilliğine katılmayı kabul etti. Olimpio adını taşıyan öteki, Prens Colonna tarafından, Napoli Krallığı'ndaki Petrella şatosu kolculuğuna seçilmişti; fakat Francesco Cenci, prens yanındaki saygınlığı ve erkiyle onu oradan kovdurmıştu.

Bu iki kişi ile bütün iş kararlaştırıldı. Francesco Cenci, Roma'nın kötü havasından korunmak için gelecek yaz mevsimini, Petrella şatosunda geçirmeye gideceğini haber verdiği için bir düzine Napolili haydut toplamayı

düşündüler. Olimpio bunları sağlamayı üzerine aldı. Haydutları Petrella dolayındaki ormanlarda gizlemeyi, Francesco Cenci yola çıktığı zaman bunlara haber vermeyi kararlaştırdılar. Haydutlar, onu yolda yakalayıp kaldıracaklar, büyük bir kurtarmalık karşılığında özgür bırakılacağını ailesine bildireceklerdi. Bunun üzerine, çocuklar, haydutların istediği parayı sağlamak üzere Roma'ya geri dönmek zorunda kalacaklardı. Bu parayı çabucak sağlayamamış gibi yapacaklar, haydutlar da paranın gelmediğini görünce Francesco Cenci'yi öldüreceklerdi. Böylece, bu cinayeti asıl işleyenlerden , hiç kimse kuşkulananmayacaktı.

Fakat, yaz gelip Francesco Cenci, Roma'dan Petrella'ya yola çıktığı zaman, hareketi bildirecek olan casus, ormandaki haydutlara çok geç haber verdi, onlar da yola inecek zaman bulamadılar. Cenci, Petrella'ya, sağ salim vardı; haydutlar, şüpheli bir avı beklemekten yorularak, kendi hesaplarına hırsızlık etmek için başka taraflara gittiler.

Diğer taraftan akıllı ve kuşkulu bir yaşlı adam olan, Cenci, kaleden hiç çıkmıyordu, huysuzluğu, dayanılmaz olan yaşlılık sakatlıkları yüzünden artıyor, iki çaresiz kadına ettiği zulümleri çoğaltıyordu. Onların, kendi zayıflığından hoşnut olduklarını söylüyordu.

Dayanmak zorunda kaldığı korkunç şeylerle sabrı tükenen Beatrice, Marzio ile Olimpio'yu kale duvarlarının dibine çağırttı. Gece vakti, babası uykudayken zemine yakın bir pencereden onlarla konuştu. Monsenyör Guerra'ya yazılmış mektuplar attı. Monsenyör Guerra'nın Marzio ile Olimpio'ya, Francesco Cenci'yi kendileri öldürmek şartıyla biner frank ödeyeceğine söz vermesi bu mektuplarla kararlaştırıldı. Paranın üçte biri, iş yapılmadan önce, Roma'da, Monsenyör Guerra tarafından, üçte ikisi de, iş olup bittikten sonra, Lucrezia ve Beatrice, Cenci'nin kasasına sahip olunca, onlar tarafından verilecekti.

İşin, Meryem'in doğum günü yapılması da ayrıca kararlaştırıldı ve iki adam, bu nedenle ustaca, kaleye alındılar. Fakat Lucrezia, Hazreti Meryem'e ait yortuya saygı gösterip duraksadı, çifte günah işlemek için, bu işi bir gün sonraya bırakmaya, Beatrice'yi kandırdı.

O nedenle, 19 Eylül 1598'de, gece, ana kız, aldatılması çok güç olan Francesco Cenci'ye büyük bir ustalıkla afyon verdiler, Cenci de derin bir uykuya daldı.

Gece yarısına doğru, Beatrice, Marzio ile Olimpio'yu, kaleye kendisi aldı; sonra Lucrezia ile Beatrice, onları, derin uykuda bulunan ihtiyarın odasına götürdüler. İki kadın, kararlaştırılan işi yapmaları için onları orada bırakıp bitişik odada beklemeye gittiler. Birdenbire, bu iki kişinin, yüzleri sapsarı, kendilerinden geçmiş bir halde, geri geldiklerini gördüler. Kadınlar:

- Yine ne oldu? diye haykırdılar.

Adamlar:

- Uyuyan bir zavallı ihtiyarı öldürmek alçaklık ve ayıptır, diye yanıt verdiler! Acıma hareketimize engel oldu.

Bu özü itince Beatrice öfkeleni ve onlara sövmeye başladı.

Demek ki siz bu işe iyice uygun erkekler olduğunuz halde, uyuyan bir adamı öldürmeye cesaretiniz yok, öyle mi?(1) Uyanık olsaydı, onunla yüz yüze gelmeye hiç cesaret edemezsiniz! İş böyle yarıda bırakmak için mi para aldınız? Pekala! Mademki korkaklığınız öyle gerektiriyor, babamı ben kendi elimle öldürürüm! Size gelince siz de fazla yaşayacak değilsiniz!

Katiller, bu ateşli sözlerle yüreklendiler ve kararlaştırılan parada indirim yapılması korkusuyla, cesaretlerini ele alıp odaya yine girdiler. Kadınlar da arkalarından girdi. Birinin elinde büyük bir çivi vardı. Biri bunu, uyuyan ihtiyarın gözünün üstüne, dimdik tuttu; öteki, elindeki çekiçle çiviye onun kafasına sapladı. Boğazına da bu biçimde, bir başka çivi soktular, öyle ki nice yeni günahlarla dolu o zavallı ruh, iblisler tarafından alınıp götürüldü; vücut debeleniyordu; amma boşuna.

İş bitince, genç kız, Olimpio'ya para dolu büyük bir kese verdi. Marzio'ya, bir zamanlar babasına ait olan, sırma şeritli bir çuha kaftan verdi ve ikisini de uğurladı.

Kadınlar yalnız kalınca, ilk önce, ölünün kafasına ve gırtlığına saplı olan iri çivileri çekip çıkardılar; sonra, cesedi bir yatak çarşafına sarıp iç içe birçok odadan sürükleyerek geçirdiler. Terk edilmiş bir küçük bahçeye bakan geçite kadar getirdiler. Ölüyü, oradan, o ıssız yerde yetişen büyük bir mürver ağacının üstüne attılar. Bu küçük geçitin sonunda yüznumaralar bulunduğundan, ertesi gün, yaşlı adamın mürver dalları üstüne düşmüş ölüsü bulunduğu zaman, yüznumaraya giderken ayağı kayarak düştüğünün tahmin edileceğini umuyorlardı.

Gerçek, onların tahmin ettikleri gibi oldu. Sabahleyin, ölü bulunduğu zaman, kalede büyük bir gürültü koptu; kadınlar da yüksekte çığlıklar atmakta kusur etmediler, babalarının ve kocalarının bu çok acıklı ölümüne ağladılar. Fakat, Beatrice, tecavüze uğrayan iffetli kadın yürekliliğine sahip olmakla birlikte, yaşamda zorunlu olan sakinganlıktan yoksundu. Kalede çamaşır yıkayan bir kadına, daha sabah karanlığı, kanlı bir çarşaf vermiş, bu kadar çok kana şaşmamasını, çünkü bütün gece çok kan kaybettiğini söylemişti. Böylece, o günlük, iş yolunda gitti.

Francesco Cenci, konumuna uygun bir mezara gömüldü ve kadınlar, uzun zamandan beri boş yere özledikleri huzura kavuşmak için Roma'ya döndüler. Napoli'de neler olup bittiğini bilmedikleri için, ölünceye kadar mutlu yaşayacaklarını sanıyorlardı. Bu kadar korkunç bir baba katiliğinin cezasız kalmasını istemeyen tanrısal adaletin

bir görünmesi sonucu, Petrella kalesinde geçen olaylar başkentte duyulur duyulmaz baş yargıç kuşkulandı ve cesedin incelenmesiyle şüpheli kişilerin tutuklanması için bir komiser gönderdi.

Komiser, kalede oturanların hepsini tutuklattı. Bütün bu adamlar, zincirlere vurularak Napoli'ye götürüldüler; verilen ifadelerde şüpheli hiçbir şey görülmedi. Yalnızca çamaşırcı kadın, Beatrice'nin kendisine kanlı bir çarşaf ya da çarşaf verdiğini söyledi. Beatrice'nin, bu büyük kan lekeleri üzerine kendisine açıklama yapıp yapmadığını sordular. Kadın, Beatrice'nin doğal bir hastalıktan söz ettiğini söyledi. Böyle bir hastalığın bu kadar büyük kan lekeleri yapıp yapmayacağını sordular; kadın, yapamayacağı yanıtını verdi, çarşaftaki lekelerin, çok koyu kırmızı olduğunu söyledi.

Bu bilgi hemen Roma Adliye'sine gönderildi; bununla birlikte Francesco Cenci'nin çocuklarının tutuklanması düşünülmeye kadar aradan birkaç ay geçti. Lurezia Beatrice e Giacomo, bir görüşme bahanesiyle Floransa'ya ya da Civitavecchia'ya giderek bu kez kurtulabilirlerdi. Fakat yüce Tanrı onlardan bu kurtarıcı esini esirgedi.

Monsenyör Guerra, Napoli'de geçen olayları öğrenince, hemen adamlar yolladı, onları Marzio ile Olimpio'yu öldürmekle görevlendirdi; ama sadece Olimpio, Terni'de öldürülebildi. Napoli Adliyesi, Marzio'yu tutuklamıştı; kendisini Napoli'ye götürdüler, orada, her şeyi hemen itiraf etti.

Bu korkunç ifade, hemen Roma Adliyesine gönderildi. O da sonunda Francesco'nun yaşamdaki oğulları Giacomo ve Bernardo Cenci'yi, dul karısı Lucrezia'yı tutuklattı ve Corte Savello hapishanesine gönderdi. Beatrice, oldukça kalabalık güvenlik görevlileri tarafından, babasının sarayında gözaltına alındı. Marzio da Napoli'den getirilerek Savello hapishanesine konuldu; orada onu, iki kadınla yüzleştirdiler. Kadınlar, inkarda direndiler, özellikle Beatrice, Marzio'ya verdiği sırmalı kaftanı tanımamakta diretti. Bu haydut, genç kızın olağanüstü güzelliği ve yargıca yanıt verirken şaşılacak derecede güzel konuşması karşısında birdenbire heyecanlanarak, Napoli'de açıkladığı şeylerin hepsini inkâr etti. İşkenceye koydular, hiçbir itirafı bulunmadı ve işkenceler ortasında ölmeyi yeğledi; bu, Beatrice'nin güzelliğine karşı, yerinde bir saygı eseri idi!

Bu adamın ölümünden sonra, suçun tanıtlanması için nesnel kanıt bulunamadığından, yargıçlar, gerek Cenci'nin iki oğlunu, gerekse iki kadını işkenceye koymak için yeteri kadar neden bulunduğunu kanısına varamadılar. Dördü de Sant'Angelo şatosuna götürüldü. Orada, çok rahat, birkaç ay geçirdiler.

İş kapanmış gibi görünüyordu, bu çok güzel, çok metin, aynı zamanda pek güçlü ilgi uyandırmış olan genç kızın, yakında özgür bırakılacağından, Roma'da kimsenin kuşkusu yoktu. Tam o sırada, aksi gibi, Adliye, Terni'de Olimpio'yu öldüren haydudu tutuklattı; bu adam, Roma'ya götürüldü, orada her şeyi açıkladı.

Haydudun itiraflarıyla pek umulmadık biçimde lekelenen Monsenyör Guerra vakit geçirmeden mahkeme huzuruna çağırıldı; hapis kesindi, belki de ölüm vardı. Fakat, yaradılıştan her işi iyi yapmasını bilen bu şaşılacak adam, mucize denilebilecek bir biçimde kurtulmayı başardı. Papa sarayının en güzel erkeği olarak tanınmıştı, Roma'da da kendisini bilmeyen yoktu. Onun için, kurtulmayı umamazdı. Zaten kapılar sıkı sıkı kapatılmıştı; belki de mahkemeye çağırıldığı andan başlayarak evi de gözetleniyordu. Kendisi çok uzun boylu, teni kar gibi beyazdı. Kumral, düzgün bir sakalı, aynı renkte güzel saçları vardı.

Şaşılacak bir hızla hareket ederek bir kömürcüyü kandırdı, onun giysilerini giydi, saçını, sakalını tıraş ettirdi, yüzünü boyadı, iki tane eşek satın aldı, Roma sokaklarında, dolaşarak, topallaya topallaya kömür satmaya başladı. Büyük bir ustalıklı, kaba saba, aptal bir tavır takınmış, ağzı ekmek ve soğan dolu, her tarafı dolaşıp bağıra bağıra kömürünü satarken, yüzlerce güvenlik görevlisi onu yalnızca Roma'da değil, bütün yollarda arıyorlardı. Sonunda , yüzünü, güvenlik görevlisi erlerin çoğu ezberlediği zaman hep kömür yüklü eşeğini sürerek Roma'dan çıkmak yürekliğini gösterdi. Karşılaştığı birçok bölük, onu yolundan alıkoymadı, o zamandan beri, kendisinden ancak bir tek mektup alındı; annesi, Marsilya'ya onun adına para gönderdi. Fransa'da, asker olarak savaştığı sanılıyor.

Terni katilinin itirafları, Roma'da şaşkınlık ve heyecan uyandıran Monsenyör Guerra'nın bu kaçı, Cenciler hakkındaki kuşku, hatta delilleri bile o kadar canlandırdı ki sonunda Cenciler Sant'Angelo şatosundan çıkarılıp yine Savello hapishanesine götürüldüler.

İşkenceye konulan iki erkek kardeş, haydut Marzio'nun gösterdiği ruh soyluluğunu gösteremediler, her şeyi itiraf edecek kadar zayıftılar.

Sinyora Lucrezia Petroni, tembelliğe ve büyük lüksün verdiği rahatlıklara öyle alıştı ki, hem de öyle iri vücutluysa ki ip işkencesine dayanamadı; ne biliyorsa söyledi.

Fakat, çok ateşli ve yürekli bir genç kız olan Beatrice Cenci böyle yapmadı. Yargıç Moscati'nin ne yumuşak sözleri, ne gözdağı vermesi işe yaradı. İp işkencesine, hiç zayıflık göstermeden tam bir sağlamlıkla dayandı. Yargıç onu, zerre kadar suçlu gösterecek bir yanıt vermeye zorlayamadı, üstelik bu kadarla da kalmadı, kendisini sorguya çekmekle görevli o ünlü yargıç Ulysse Moscati'yi, ateşli zekâsıyla büsbütün şaşırttı. Yargıç, bu genç kızın durumundan o kadar şaşkınlığa düşmüştü ki iktidarda bulunan Papa VIII. Clemente hazretlerine, olup biteni sunmak gereğini duydu.

Papa, dava belgelerini görüp incelemek istedi. Derin bilgisiyle ve zekâsının yüksek kavrayışıyla ünlü olan yargıç Ulysse Moscati'nin, Beatrice'nin güzelliğine yenilmesinden ve sorgularında onu korumasından korktu. Bunun sonucunda, Papa, bu davaya bakma işini ondan alıp daha sert bir yargıca verdi. Gerçekten bu vahşi adam, bu

kadar güzel bir vücuda, acımasızca işkence etmek gözüpekliğini gösterdi. Bu işkence, ad torturam capillarum denen türdendi (yani, Beatrice Cenci'yi saçlarından asarak sorguya çektiler).(1)

O, iple bağlı bulunduğu sırada, bu yeni yargıç, Beatrice'nin karşısına, üvey annesiyle erkek kardeşlerini çıkardı. Giacomo ile Sinyora Lucrezia onu görür görmez:

- Günah işlenmiştir, diye haykırdılar; pişmanlık duymak gerek ve boşuna inatla, vücudunu paralatmamak gerek.

Genç kız:

- Demek ki diye yanıtladı, ailemizi rezil etmek ve alçakça ölmek istiyorsunuz, öyle mi? Büyük bir yanılğı içindesiniz; madem ki öyle istiyorsunuz, öyle olsun.

Sonra, güvenliği sağlayan görevlilere dönerek:

- Çözün beni, dedi, annemin ifadesini bana okusunlar, onaylanması gereken yeri onaylayacağım, inkâr edilmesi gereken yeri inkâr edeceğim.

Dediği gibi yapıldı; doğru olan ne varsa hepsini açıkladı. Hemen, hepsinin zincirlerini söktüler ve Beatrice, beş aydan beri erkek kardeşlerini görmediği için onlarla birlikte yemek yemek istedi, dördü bir arada, çok neşeli bir gün geçirdiler.

Fakat ertesi gün, onları yine birbirinden ayırdılar; iki erkek kardeşi Tordinona hapisanesine yolladılar, kadınlar Savello hapisanesinde kaldılar. Kutsal pederimiz Papa, hepsinin itiraflarını içeren belgeyi görünce, suçluların azgın atların kuyruklarına bağlanarak bu biçimde öldürölmelerini emretti.

Bu korkunç kararı işitince, bütün Roma titredi. Birçok Kardinal ve prens, Papa'nın huzurunda diz çöküp bu zavallıların kendilerini savunmalarına izin vermesi için Papaya yalvardılar.

Papa, öfkeyle:

- Ya onlar, dedi, yaşlı babalarına, kendini savunması için zaman bıraktılar mı?

Sonunda özel bir iyilik olmak üzere, yirmi beş gün süre vermeyi kabul etti. Kenti şaşkınlıkla ve merhametle dolduran bu dava üzerine, Roma'nın en yüksek avukatları, hemen yazı yazmaya başladı. Yirmi beşinci gün, hepsi birlikte, Papa'nın huzuruna çıktılar. Önce Nicola d'Angalis söze başladı; fakat savunmasının henüz iki satırını okumamıştı ki, VIII. Clemente onun sözünü kesti.

- Demek ki, diye haykırdı, Roma'da babalarını öldüren insanlar, sonra da onları savunacak avukatlar bulunuyor!

Hep susuyorlardı, o sırada Farinacci'nin sesi yükseldi:

- Çok kutsal peder dedi, biz buraya, cinayeti savunmaya değil, elimizden gelirse, bu zavallılardan birinin veya birkaçının suçsuz olduklarını kanıtlamaya geldik.

Papa, ona, söz söylemesi için işaret etti, Farinacci de tam üç saat konuştu. Sonra Papa, hepsinin yazılarını aldı, kendilerine izin verdi. Huzurdan çıkarlarken Altieri, en geriden geliyordu; lekelenmiş olmaktan korktu, Papa'nın önünde diz çökerek dedi ki:

- Ben yoksulların avukatı olduğum için bu davaya girmek zorundayım.

Buna yanıt olarak, Papa:

- Biz size değil, ötekilere şaşıyoruz, dedi.

Papa, yatağa girmek istemedi, bütün geceyi, Kardinal San Marcello'nun yardımıyla, avukatların savunmalarını okumakla geçirdi. Papa, o kadar üzüntülü göründü ki birçok kişi, bu zavallıların yaşamları için biraz umutlandılar. Avukatlar, erkek çocukları kurtarmak için bütün cinayeti, Beatrice'ye yüklüyorlardı. Babasının, canice bir amaçla birçok kez zora başvurduğu, dava sırasında kanıtlanmış olduğundan, avukatlar, genç kızın, nefsinin koruma durumunda sayılarak, suçunun başlanacağını umuyorlardı; böyle olursa, cinayetin asıl suçlusu yaşamını kurtardığına göre, onun tarafından kandırılan erkek kardeşleri, ölüm cezasına çarptırılabilir miydi?

VIII. Clemente, yargıçlık görevine ayırdığı geceden sonra, suçluların yeniden hapisaneye gönderilmelerini ve herkesten ayrılmasını buyurdu. Bu durum, bütün bu davada yalnızca Beatrice'yi gören Roma'ya, büyük umutlar verdi. Onun, Monsenyör Guerra'yı sevdiği kanıtlanmıştı; fakat en sıkı iffet kurallarına kesinlikle aykırı davranılmamıştı. Onun için, insaflı düşünülürse ona bir canavar gibi cinayet yüklenemezdi. Kendisini savunma hakkını kullandığından dolayı cezalandırılacaktı! Ya razı olsaydı, ne yapılacaktı? İnsan adaletinin, bu kadar sevimli, acınmaya bu kadar layık ve bu derece zavallı bir varlığın talihsizliğini artırması mı gerekirdi? Daha on altı yaşına gelmeden ona türlü türlü acılar yükleyen bu kadar bahtsız bir yaşamdan sonra, o kadar korkunç olmayan birkaç gün yaşamaya hakkı yok muydu? Roma, onun savunmasını üzerine almış gibiydi.

Francesco Cenci, cinayetine ilk kalkıştığında Beatrice, onu bıçaklamış olsaydı başlanmayacak mıydı?

Papa VIII. Clemente yumuşak yürekli ve merhametli bir adamdı. Avukatların savunmalarını yarıda kesmek için davaya karışmasından bir parça utanacağını; güce karşı koyan, gerçi bunu suçun ilk işlendiği zaman değil, yeniden işlenmesine kalkışıldığı zaman yapan Beatrice'yi başlatılacağını ummaya başlıyorduk. Bütün Roma yürek çarpıntısı içindeyken Papa, Markiz Constanza Santa Croce'nin bir kaza sonucu öldüğü haberini aldı. Oğlu Paolo Santa Croce, kendisini bütün malına varis yapmak istemediği için, altmış yaşında olan bu kadını, bıçakla öldürmüştü. Raporda, Santa Croce'nin kaçtığı ve kendisini yakalama umudu kalmadığı da söyleniyordu. Papa, kısa bir süre önce olan, Massinilerin kardeş katiliğini anımsadı, yakın akrabalar arasında meydana gelen bu

cinayetlerin sıklığına canı sıkılarak, bağışlamanın uygun olmadığını düşündü. Papa, Santa Croce hakkındaki bu uğursuz raporu aldığı zaman Monte Cavallo sarayındaydı. 16 eylülde oraya gitmişti; ertesi sabah Santa Maria degli Angeli kilisesinde piskopos sıfatıyla bir Alman Kardinalini kutsayacağı için, oraya daha yakın bulunmak istiyordu.

Cuma günü saat 22'de (akşamın dördü) Roma Valisi Ferrante Taverna'yı (1) çağırttı, kendisine şu sözleri söyledi:
- Adaletin sizin yardımınızla ve hiç zaman yitirilmeden yerine gelmesi için, Cenciler işini size veriyoruz.

Vali, aldığı emirden son derece duyulanmış olarak sarayına döndü; idam hükmünü hemen yolladı ve hükmün yerine getirilme biçimini tartışmak üzere, bir meclis topladı.

11 Eylül 1599 cumartesi sabahı, Confortatori tarikatı üyesi olan Roma'nın birinci derece senyörleri, Beatrice ile üvey annesinin bulunduğu Corte Savelo hapisanesiyle, Giacomo ve Bernardo Cenci'nin bulunduğu Tordinona'ya gittiler. Olup biteni haber alan Roma senyörleri, cumayı cumartesiye bağlayan bütün gece, Monte Cavallo sarayından önemli kardinallerin saraylarına koşup durmuşlardı. Kadınların, pis bir idam sehпасı üzerinde değil, hiç olmazsa hapisane içinde idam edilmelerini; ve henüz on beş yaşında bulunduğu için, kendisine hiçbir şeyden söz edilmiş olması olanağı bulunmayan Bernardo Cenci'nin bağışlanmasını sağlamak istiyorlardı. Ertesi gece, hele soylu Kardinal Sforza, çok çaba göstermişse de, pek etkili bir prens olduğu halde, hiçbir başarı elde edememiştir.

Santa Croce'nin cinayeti, para için işlenmiş bayağı bir cinayetti. Beatrice'nin cinayeti ise namus kurtarmak için işlenmişti. En etkili kardinaler boş yere bu kadar yoruldukları sırada, büyük hukukçu Farinacci, Papa'nın yanına kadar girmek ataklığını gösterdi; Papa'nın huzuruna vardığı zaman, bu şaşılacak adam, onun vicdanına seslenmek ustalığını gösterdi ve sonunda, onu bunaltarak Bernardo Cenci'nin yaşamını kurtardı.

Papa, bu büyük sözcüğü söylediği zaman, saat, sabahın dördü vardı (11 Eylül cumartesi sabahı). Bütün gece Sant'Angelo köprüsü alanında, o acımasız ve acıklı olayın hazırlıkları için çalışılmıştı; fakat idam kararının, zorunlu olan bütün kopyaları, sabahın ancak beşinde tamamlanabilmişti. O nedenle rahat rahat uyumakta olan zavallılara haber, ancak saat altıda verilebildi.

Genç kız, ilk dakikalarda, giyinecek kadar bile güç bulamamıştı. Yürek parçalayan sürekli çığlıklar atıyor, korkunç bir umutsuzluk içinde çırpınıyordu:

- Aman yarabbi! diye bağıyordu, nasıl olur da böyle birdenbire ölürüm?

Lucrezia Petroni ise, aksine, çok yerinde şeyler söyledi; önce diz çöktü, dua etti; sonra, yaşamdan ölüme, bu büyük geçişte birlikte hazırlanmak üzere, kızını dinginlik içinde kiliseye davet etti.

Bu söz, Beatrice'ye bütün dinginliğini geri getirdi.

Önce ne kadar taşkınlık ve telaş gösterdiyse, üvey annesi, bu büyük ruhlu kızı kendisine gelmeye çağırınca, çok akıllı başında ve sakin davrandı. O andan başlayarak, Beatrice, bütün Roma'nın hayranlıkla izlediği bir kararlılık örneği oldu.

Beatrice, vasiyatnamesini yazmak için bir noter istedi, kendisine bu izni verdiler. Ölüsünün Montorio'da San Pietro'ya götürülmesini vasiyet etti; Stimatelere (San Francesco tarikatının Stigmatas rahibeleri) üç yüz bin frank bıraktı; bu para elli yoksul kıza çeyiz parası olarak kullanılacaktı. Bu davranış, Sinyora Lucrezia'yı duygulandırdı, o da vasiyatnamesini yaptırdı, ölüsünün San Giorgio'ya taşınmasını istedi; o kiliseye, beş yüz bin frank sadaka bıraktı, daha başka şeyler de bağışladı.

Saat sekizde günah çıkarttılar, ayini dinlediler, kutsandılar; fakat ayine gitmeden önce Sinyora Beatrice, idam sehпасına, bütün milletin karşısına, üstlerindeki süslü giysilerle çıkmanın doğru olmadığını söyledi. Biri kendisi, biri annesi için, iki giysi ısmarladı. Bu giysiler rahibelerinki gibi, göğüsleri ve omuzları süssüz, yalnızca, kolları geniş ve pliseli yapılmıştı. Üvey ananın giysisi, siyah, pamuklu kumaştan yapılmıştı; genç kızinki, belinde kalın bir kordonla, mavi taftadandı.

Giysileri getirdikleri zaman, diz çökmüş bulunan Sinyora Beatrice ayağa kalktı, Sinyora Lucrezia'ya dedi ki:

- Hanım anne, çile saatimiz yaklaşıyor. Hazırlanmamız, şu öteki giysileri giymemiz, birbirimizi son kez giydirme hizmetimizi yapmamız uygun olur.

Sant'Angelo alanına büyük bir idam sehпасı kurulmuş, bir zincir, bir de manna (bir nevi giyotin) konulmuştu. Saat on üç sularında (sabahın sekizi) Misericordia rahipleri kurulu büyük haçını hapisanenin kapısına getirdi. Hapishaneden önce Giacomo Cenci çıktı; kapının eşiğinde, dindarca diz çöktü, dua etti, çarşıdaki İsa'nın yaralarını öptü. Arkasından küçük kardeşi Bernardo Cenci geliyordu; onun da elleri bağlıydı, gözlerinin önünde küçük bir tahta vardı. Son derece kalabalıktı; bayrağın yanbaşı, elinde yanar bir meşale tutan penitente papazlarından birinin başına, bir pencereden düşen sakı yüzünden, bir kargaşalık oldu.

Herkes, iki kardeşe bakıyordu, o sırada birdenbire, Roma savcısı ilerledi ve dedi ki:

- Sinyor Bernardo, Senyörümüz size yaşamınızı bağışladı; akrabalarınıza eşlik etmeye hazır olunuz ve onlar için dua ediniz.

Aynı zamanda, yanındaki iki yardımcı, çocuğun gözleri önündeki ufak tahtayı kaldırdılar. Cellat, Giacomo Cenci'yi arabanın üstünde uygun duruma getiriyordu, kerpetenle etlerini sıkıştırmak için giysilerini çıkarmıştı. Cellat, Bernardo'nun yanına geldiği zaman, bağışlama kararındaki imzayı kontrol etti, onun kollarını gözdü, kelepçelerini çıkardı, etleri kerpetenle sıkıştırılacağı için arkasında giysisi bulunmadığından cellat onu arabaya oturttu, klaptanlı,

süslü bir çuha kaftana sardı. (Bu kaftanın, Petrella kalesindeki olaydan sonra, Beatrice'nin Marzio'ya verdiği kaftan olduğunu söyleyenler var.)

Sokakta, pencerelerde ve damlarda biriken büyük kalabalık birdenbire heyecanlandı. Boğuk ve derinden gelen bir gürültü işitiliyor, bu çocuğun bağışlandığı söyleniyordu.

İlahiler başladı ve alay, Savanne alanından geçerek Savello hapishanesine doğru ağır ağır ilerledi. Hapishanenin kapısına varınca, bayrak durdu, iki kadın, hapishaneden çıktılar, kutsal hacın önünde dualarını ettiler, sonra, birbirinin peşi sıra yürüyerek ilerlediler. Yukarıda söylendiği gibi giyinmişlerdi, başları da, yarı bellerine kadar inen büyük bir tafta peçeyle örtülüydü.

Sinyora Lucrezia, dul olduğu için, siyah peçe örtmüştü, ayaklarında, usulen topuksuz siyah kadife terlikler vardı. Genç kızın peçesi, giysisi gibi mavi taftadandı; ayrıca omuzlarında, gümüş klaptanlı büyük bir atkı, belinde mor kumaştan bir etek, ayağında, kırmızı kordonlarla zarif bir biçimde bağlanmış beyaz kadife terlikler vardı.

Bu kılıkta yürürken, garip bir inceliği vardı ve alayın son sıraları arasında onun yavaş yavaş ilerlediğini gören bütün gözlerle yaşlar doluyordu.

Kadınların kolları bedenlerine bağlanmıştı; ama elleri serbestti ve ellerinde birer haç tutabiliyorlardı. Bu haçı, gözlerine çok yakın tutmuşlardı. Giysilerinin kollukları çok geniş olduğu için, bu ülkenin göreneğine göre bileklerinden büzülü gömleklerin kapattığı kolları görülüyordu.

Yüreği daha az dayanıklı olan Sinyora Lucrezia, sanki hiç durmadan ağlıyordu; genç Beatrice ise aksine büyük bir dayanıklılık gösteriyordu; alay, her kilisenin önünden geçtikçe gözlerini o kiliseye çeviriyor, bir an diz çöküyor, güçlü bir sesle: Adoramus te, Christe, diyordu.

Bu süre içinde, zavallı Giacomo Cenci'nin arabada vücudu kerpetenleniyor, genç adam büyük dayanıklılık gösteriyordu.

Alay, arabaların çokluğu ve halkın kalabalıklığından Sant'Angelo köprüsü alanının alt kısmını ancak aşabildi. Kadınları hemen hazırlanan mihraba götürdüler, sonra Giacomo Cenci'yi aldılar.

Genç Bernardo, arkasında sırmalı kaftanı, doğrudan doğruya sehpaye götürüldü; o zaman herkes, onun öldürüleceğini ve bağışlanmamış olduğunu sandı. Zavallı çocuk, öyle korktu ki sehpaye ikinci adımını atar atmaz bayıldı. Soğuk su serpererek ayıltılar ve Mannaja'nın tam karşısına oturtular.

Cellat, Sinyora Lucrezia Petroni'yi almaya gitti; kadının elleri arkasına bağlanmıştı, omuzlarında da örtü yoktu. Bayrağın yanında başı tafta peçeyle örtülü olarak alanda göründü; orada, Tanrıya dua etti, af istedi ve kutsal yaraları öptü. Terliklerini kaldırırda bırakmasını söylediler; pek şişman olduğu için, darağacına biraz güçlük çıktı. İdam sehпасının üstüne çıktığı ve başından siyah tafta peçeyi aldıkları zaman, omuzlarıyla göğsünün çıplak görünmesinden pek sıkıntı duydu; kendisine baktı; sonra Mannaja'ya baktı ve yazısına boyun eğerek yavaşça omuzlarını kaldırdı; gözlerine yaşlar doldu:

- Ey Tanrım!... dedi. Sizler de, kardeşlerim, ruhuma dua ediniz.

Ne yapması gerektiğini bilmediği için, cellatbaşı Alessandro'ya, nasıl davranacağını sordu. O, zincirli idam tahtasının üstüne ata biner gibi oturmasını söyledi. Fakat bu hareket ona, iffete aykırı görüldüğünden, bunu yapmak için çok zaman harcadı.

(Bunu izleyen ayrıntılar, her şeyi, son derece açıklıkla öğrenmek isteyen İtalyanlar için, dayanılabilir şeylerdir; fakat Fransız okuyucular, bu zavallı kadının iffetinin, göğsünden yaralanmasına neden olduğunu öğrensinler yeter. Cellat, kesik başı halka gösterdi, sonra, siyah tafta peçeye sardı.)

Mannaja, genç kız için hazırlandığı sırada, meraklılarla dolu bir iskele yıkıldı ve birçok kişi öldü. Böylece, Tanrı'nın huzuruna, Beatrice ile birlikte çıktılar.

Beatrice, bayrağın, kendisini alıp götürmek üzere mihraba doğru geldiğini görünce, telaşla sordu:

- Hanım annem, gerçekten öldü mü?

Kendisine, evet yanıtını verdiler; hacın önünde diz çöktü, ruhu için, yanık yanık dua etti. Sonra, uzun süre haçla, yüksek sesle konuştu.

-Tanrım, sen benden yüz çevirdin; fakat ben büyük günahımdan dolayı beni bağışlayacağından umut kesmeyerek, seni iyi niyetle izleyeceğim.

Sonra hep Tanrıya yalvarıp şükrederek birçok ilahi ve dua okudu. Sonunda cellat, elinde bir iple karşısına geldiği zaman ona dedi ki:

- Cezalanması gereken bu vücudu bağla, ölmezliğe ve sonsuz mutluluğa yükselmesi gereken şu ruhu kurtar.

Sonra kalktı, dua etti, terliklerini darağacının dibine bıraktı, bacağını çevik bir hareketle tahtadan aşırıttı, boynunu Mannaja'nın altına koydu ve cellat tarafından vurulmamak için, kendi kendine, kusursuz bir biçimde yerleşti. Hareketlerinin çabukluğu, tafta peçesi başından çıkarıldığı zaman halkın, omuzlarını ve göğsünü görmesine engel oldu. Bir engel çıktığı için darbe, uzun zaman inmedi. Bu süre içinde, Beatrice, yüksek sesle, İsa'nın ve Hazreti Meryem'in adlarını okuyordu (1). Darbe indiği anda, vücut, şiddetli bir hareket yaptı. Hâlâ idam sehпасı üzerinde oturan zavallı Bernardo Cenci, yeniden bayıldı; yardımcılar onu ayıltmak için yarım saat uğraştılar. Sonra, darağacında, Giacomo Cenci göründü; fakat burada da, fazla korkunç ayrıntıları geçmek gerek.

Giacomo Cenci, kafasına gürzle vurularak öldürüldü. Bernardo'yu derhal hapishaneye götürdüler; şiddetli bir hummaya tutulmuştu, kendisinden kan aldılar.

Zavallı kadınlara gelince, ikisini de tabutlarına yerleştirdiler ve Sant'Angelo köprüsünde, sağdan birinci olan San Paolo heykelinin yanına, darağacının birkaç adım ötesine bıraktılar. Cesetler orada, öğleden sonra saat dördü çeyrek geçeye kadar kaldı. Her tabutun çevresinde, beyaz balmumundan dört mum yanıyordu.

Sonra, bu tabutlar, Giacomo Cenci'nin cenazesiyle birlikte, Floransa konsülünün sarayına götürüldü. (1).Beatrice'nin cenazesi akşam dokuzu çeyrek geçe San Pietro'nun Montorio'ya taşındı. Genç kıza, giysileri giydirilmiş ve başına pek çok çiçek takılmıştı. Gönül çelici bir güzellikteydi; uyuyor sanılırdı. Büyük mihrabın ve Raphael Dürbin'in Transfiguration (İsa'nın Tecellisi) tasvirinin önüne gömüldü. Elli tane iri mum yanıyor, Roma'daki bütün Francescano rahipleri cenazeye eşlik ediyordu.

Lucrezia Petroni gece saat onda San Giorgio kilisesine götürüldü. Bu facia sırasında, sayısız bir kalabalık vardı. Göz alabildiğine sokakların arabalarla ve halkla dolu; iskelelerin, pencerelerin ve damların meraklılarla örtülü olduğu görülüyordu. Güneş, o gün o kadar sıcaklık saçıyordu ki birçok kişi bayıldı. Sayısız insan hummaya yakalandı. Saat on dokuzda (ikiye çeyrek kala) her şey bittiği ve kalabalık dağıldığı zaman, birçok insan havasızlıktan boğulmuş, bir kısmı da atların ayakları altında ezilmişti. Ölü sayısı pek fazlaydı.

Sinyora Lucrezia Petroni'nin boyu uzundan çok kısaya yakındı. Elli yaşında olmasına karşın yine güzel bir kadındı. Yüz çizgileri çok güzeldi, burnu ufak, gözleri kara, yüzü çok beyaz, teni pembeydi. Saçları kumralcaydı.

Ölümüne sonsuza dek acınacak Beatrice Cenci, tam on altı yaşındaydı. Ufak tefekti; vücudu güzel bir tombulluktaydı, yanaklarının ortasında gamzeleri vardı, öyle ki ölümünden sonra, başı çiçeklerle süslendiği zaman uyuyor, hatta hayattayken sık sık yaptığı gibi gülüyor sanılırdı. Ağzı küçüktü, saçları kumral ve yaradılıştan kıvrıktı. Ölümüne giderken kumral ve kıvrık saçları gözlerinin üstüne düşüyor, bu da ona bir başka güzellik veriyor, acıma duygusu uyandırıyor.

Giacomo Cenci, kısa boylu, şişman, beyaz tenli ve kara sakallıydı; öldüğü zaman, aşağı yukarı yirmi altı yaşındaydı.

Bernardo Cenci, tıpkı kızkardeşine benziyordu. Saçları da onun gibi uzun olduğu için idam sehpasına çıktığı zaman birçokları onu kızkardeşi sandılar.

Güneş o kadar sıcaktı ki, bu facianın seyircilerinden birçoğu o gece öldü. Bunların arasında, ender raslanan güzellikte ve çok sağlıklı bir genç olan Ubaldino Ubaldini de vardı. Roma'da, çok tanınmış olan Sinyor Renzi'nin kardeşiydi. Böylece, Cencilerin ruhları, büyük bir kalabalık eşliğinde gitti.

San Marelo rahipleri, 1 Eylül 1599 tarihine raslayan dünkü salı günü, , San Croce yortusu nedeniyle Sinyor Bernardo Cenci'yi hapisten kurtarmak için ayrıcalıklarından yararlandılar. Bernardo Cenci, bir yıl içinde, Sisto Köprüsü Santa Trinita Kilisesi'ne dört yüz bin Frank vermeyi üstlenmiştir.

Bir başka el tarafından eklenmiştir:

Bugün yaşayan Francesco ve Bernardo Cenci, onun torunlarıdır.

Direnmesi sonunda küçük Cenci'nin yaşamını kurtaran ünlü Farinacci, savunmasını yayımlamıştır. VIII. Clemente'nin huzurunda sadece Cenci lehine okuduğu 66 numaralı savunmanın özetini veriyor. Latin diliyle yazılan bu savunma, altı büyük sayfadır, onu buraya yazık ki koyamayacağım. Savunma, 1599'daki düşünüş biçimlerini anlatıyor. Onu çok akla uygun buluyorum. 1599 'dan yıllarca sonra, Farinacci, savunmasını baskıya verirken, Cenciler lehindeki sözlerine şu notu eklemişti:

Omnes fuerunt ultimo supplici effecti, exepite Bernardo qui ad triremes cumbonorum confiscatione condemnatus fuit, ac etiam ad interessendum aliorum mortis prout interfuit (1).

Bu latince notun sonu üzücüdür, fakat okuyucunun, bu kadar uzun öyküden usandığını sanıyorum.

DÜŞES DE PALLIANO

AÇIKLAMA

Bu öyküyü de 15 Ağustos 1838 tarihli sayısında ilk kez yayımlayan yine la Revue des deux Mondes'dur. Stendhal'in dediği gibi, bu öykü "bir tek aşkın meraklı öyküsü" değildir, büyük bir İtalyan ailesinin son serüvenlerini anlatır. Bu Carafalar onun gözünde, kendi anladığı biçimdeki enerjinin tipleridir, bu enerji ister aşkta, ister tutkuda, onurda, hatta - Papa IV. Paolo'da olduğu gibi- dindarlıkta kendisini gösterebilir. Anlattığı öykü, tarihe oldukça uygundur. Stendhal'in, bu enerjideki bütün romanesk aslı istediği, entrikadan her türlü ani olayları uzaklaştırdığı, gerçek olaydan başka hiçbir olayın karışmasına yer bırakmadığı açıktır. Tiplerinin duyguları, çok güçlü olmakla birlikte, çok da yalındır. Bir roman okuyucusunun beklediği sahnelerden hiçbirini göstermez. Daha ustaca ya da geleneğe daha uygun bir mizansen, örneğin iki kahraman için, Düşes'le Marcello Capece için, daha başka bir son hazırlardı. Oysa ki aşkları, Stendhal'in öyküsünde,asıl görevini ancak yapıyor. Aşık duygularını açıkladığı halde, sevgili, ruhunu gururla ilendirmekte duraksamayıp itirafta bulunmadığı için, gerek düşüncede,

gerek eylemde ayrılmış olarak, ayrı ayrı ölüyorlar. Bu güzel enerji örneği, Stendhal'i bu büyük kadına bağlamaya yeterlidir. Bu öyküde de de pek kuru olmayan bir öyküleme biçimi yeğlenirdi; fakat Stendhal'in romantik sözlerden ve Walter Scottvari ayrıntılardan hiç hoşlanmadığını biliyoruz. Eğer Flaubert'in anlatımını tanıyabilmiş olsaydı, 1838 sıralarında kötüye kullanılan biçiminden başka yönünü görmek istemediği pitoreks hakkında, belki daha iyi düşünürdü.

DÜŞES DE PALLIANO

Palermo, 22 Temmuz 1838

Doğacı değilim, Yunancayı pek az bilirim; Sicilya'ya gelirken başlıca amacım ne Etna'nın olaylarını incelemek, ne de eski Yunan yazarlarının, Sicilya hakkında bütün söylediklerini, kendim ve başkaları için aydınlatmaktır. Önce bu garip ülkede büyük olan, gözlerin servetini arıyordum. Sicilya, Afrika'ya benzer derler; fakat benim için çok kesin bir şey varsa, tutkulu aşklar bakımından İtalya'ya benzediğidir. Aşkla veya kinle konuştukları zaman, olanaksız sözcüğü, onlara göre yoktur sözü, asıl Sicilyalılar hakkında söylenebilir ve o güzel ülkede kin, hiçbir zaman paraya dayanan bir çıkar sorunundan doğmaz.

Dikkat ediyorum, İngiltere'de, hele Fransa'da, İtalyan aşkı, İtalya'da XVI. ve XVII. yüzyıllarda görülen çılgınca aşktan, sık sık söz ediliyor. Zamanımızda, bu güzel aşk, Fransız göreneklerine, Paris'te ve Londra'da moda olan tavırlara öykünen sınıflarda, ölmüş, büsbütün ölmüştür.

Gerçi daha Şarlken çağında (1530) Napoli'nin, Floransa'nın, hatta Roma'nın, bir parça İspanyol göreneklerine öykündükleri söylenebilir; fakat, bu çok soylu toplumsal görenekler, erkek adına yaraşan her insanın, ruhunun hareketlerine karşı beslemek zorunda bulunduğu sonsuz saygıya dayanmıyor muydu? Bu adetler, enerjiyi ortadan kaldırmak şöyle dursun, abartıyordu. Halbuki, 1760 yılında Dük de Richlieu'ye öykünen bencillerin birinci ilkesi, hiçbir şeyden etkilenmemiş gibi görünmekti. Şimdi, Fransız bencillerine yeğlenerek, Napoli'de öykünülen İngiliz dandilerinin ilkesi, her şeyden bıkmış, her şeyden üstün görünmek değil mi?

Onun için, İtalyan aşkı, o ülkelerin yüksek topluluklarında, yüz yıldan beri artık yoktur.

Romancılarımızın büyük bir güvenle söz ettikleri bu İtalyan aşkı hakkında bilgi edinmek üzere, tarihi araştırmak zorunda kaldım; yetenekli kişilerin yazdıkları, çoğu kez fazla görkemli büyük tarih, bu ayrıntı hakkında, hiçbir şey söylemiyor; ancak krallar ve prensler tarafından yapılmış olan çılgınlıkları yazmaya tenezzül ediyor. Her kentin özel tarihine başvurdum; fakat gereç bolluğundan korktum. Filan kent, tarihini, size, basılmış dört cilt olarak ve el yazması yedi sekiz cilt içinde gururla sunuyor. Bu el yazması yapıtlar sanki sökülmez, harflere çok garip biçimler veren kısaltmalarla dolu ve en meraklı bir anda, ülkede kullanılan, fakat yirmi fersah (yaklaşık beş kilometrelik bir uzaklık ölçüsü) ötede anlaşılması olanaksız bir konuşmayla yazılmış şeyler. Çünkü aşkın bunca acıklı olaylarla doldurduğu bütün o güzel İtalya'da, yalnızca üç kent Floransa, Siena ve Roma, az çok, yazdıkları gibi konuşurlar; bunun dışında her yerde, yazı dili konuşma dilinden yüz fersah uzaktır.

İtalyan aşkı denilen şey, yani karşımızdakine kişiliğimiz hakkında tam bir fikir vermeyi değil, doyum almayı hedef tutan aşk, toplumun rönesansı zamanında, XII. yüzyılda başlar ve en çok yüksek toplulukta, 1734 yılında söner. O tarihte, Bourbonlar, Napoli'de, Don Carlos'un kişiliğinde işbaşına gelmişlerdir. Don Carlos, XIV. Luise'nin güllerle ortasında çok atak, çok hüznü ve müziğe çok tutkun torunu V. Philippe'in ikinci karısı olan, Farnese'in oğludur. Tanrısal sesli hadım Farinelli'nin ona yirmi dört yıl, her gün sevdiği üç şarkıyı, hep aynı üç şarkıyı okuduğu bilinir. Felsefi düşünceli bir kimse, Roma'da ya da Napoli'de yaşanan bir aşkın ayrıntılarını meraklı bulabilir; fakat doğrusunu söyleyeyim, kahramanlarına İtalyanca adlar veren romanlar kadar saçma bulduğum şey yoktur. Kuzeye doğru yüz fersah ilerledikçe aşkların çeşitlendiğini bilmiyor muyuz? Aşk, Marsilya'da ve Paris'te aynı mıdır? Olsa olsa, uzun zamandan beri aynı yönetim biçimiyle yönetilen ülkelerin, gelenek ve göreneklerinde, bir tür benzerlik gösterdikleri söylenebilir.

Görünümler de, aşklar gibi, müzik gibi, kuzeye doğru üç dört derece ilerler ilerlemez değişir; İtalya'da bile, Napoli'nin güzel, doğal görünümü hayranlık uyandırmasa, bir Napoli görünümü, Venedik'te saçma bulunurdu. Paris'te biz daha ileri gidiyoruz; ormanların ve ekilmiş ovaların görünümü Napoli'de ne ise, Venedik'te de tıpkı öyle olduğunu sanıyoruz ve istiyoruz ki örneğin, Canaletto'nun rengi, Salvator Rosa'nın renginin tıpkısı olsun.

Asıl gülünç şey, adasının bütün kusursuzluklarına sahip olan bir İngiliz kadınının, hatta o adada da kin ve aşkı betimlemek yeteneğinden yoksun sanılması değil midir? İşte, Le Confessional des Penitents Noirs isimli ünlü romanının kişilerine İtalyan adları ve büyük aşklar katan Madam Anne Radcliffe!

Okuyucunun hoşgörüsüne sunduğum bu çok gerçek öykünün yalınlığından, bazen aykırı görünen katılığından dolayı af dilemeye kalkışacak değilim; örneğin, Düşes de Palliano'nun, kuzeni Marcello Capece'nin aşk ilanına verdiği yanıtı harfi harfine çeviriyorum. Bir ailenin bu özgeçmişi üzerine hiçbir ayrıntı vermeyeceğim. Palermo

elyazması bir tarih kitabının ikinci cildinin, nedense sonunda bulunuyor.

Ne yazık ki, çok kısalttığım bu öykü (bir yığın tipik olayı çıkarıyorum) bir tek aşkın meraklı öyküsünden çok, talihsiz Carafa ailesinin son serüvenlerini içermektedir.. Birçok sahneleri daha fazla genişleterek yani kişilerin ne duyduklarını bulup okuyucuya ayrıntılı biçimde anlatmanın, bu sahneleri daha ilgi çekici bir duruma getirmenin benim için olanaksız olmadığını, yazınsal gururum söylüyor. Fakat, ben, Paris'in kuzeyinde doğmuş genç Fransız, 1539 yılındaki o İtalyan ruhlarının ne duyumsadıklarını kestirebileceğimden iyice emin miyim? Olsa olsa, 1838'deki Fransız okuruna zarif ve meraklı görünebilecek şeyleri tahmin ettirmeyi umabilirim.

1559 yıllarında İtalya'da yönetimde olan tutkulu duyuların söze değil, devinime gereksinimi vardı. O nedenle, aşağıda aktaracağımız sayfalarda, pek az konuşma görülecektir. Roman kişilerimizin karşılıklı uzun konuşmalarına alışık olduğumuzdan, bu durum, bu çeviri için bir kusurdur. Roman kişilerimiz için karşılıklı konuşma bir savaştır. Okurun, hakkında en çok hoşgörü göstermesini istediğim öykü, İspanyollar tarafından İtalya geleneklerine sokulmuş garip bir gerçeği göstermektedir. Çevirmen rolünden kesinlikle çıkmış değilim. On altıncı yüzyıldaki duyuların biçiminin hatta, görünüşe göre, talihsiz Düşes de Palliano'ya bağlı bir soylu olan tarihçinin anlatış biçimlerinin sadık kalınarak yansıtılması -eğer üstün nitelik söz konusuysa -bence bu acıklı öykünün başlıca niteliğidir..

Dük de Palliano'nun sarayında en sıkı İspanyol protokolü egemendi. Her Kardinalin, her Romalı prensin buna benzer bir saray halkı bulunduğunu dikkate alırsanız, 1559 yılında Roma kenti uygarlığının özel bir görünümü olduğunu düşünebilirsiniz. Unutmayınız ki, dönem, kral II. Philippe'in, entrikalarından biri için iki kardinalin oyuna gereksinimi olup da herbirine, kilise kazançlarından iki yüz bin lira gelir sağladığı devirdi. Roma, korkunç bir ordusu bulunmamakla birlikte, dünyanın başkentiydi. Paris, 1559'da, oldukça sevimli barbarların kentiydi

1566 yılında doğru yazılmış eski bir öykünün
tam çevirisi.

Gian Pietro Carafa, Napoli krallığının soylu ailelerinin birinden doğmuş olmakla birlikte, tam anlamıyla bir çobana yaraşan kaba, sert, kırıcı davranışları olan bir adamdı. Gençliğinde uzun elbise (papas cübbesi) giyip Roma'ya gitti, orada, amcasının oğlu olan Napoli başpiskoposu Kardinal Olivio Carafa'nın yardımını gördü. Her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten büyük bir adam olan VI. Alessandro onu kendisine Cameriere yaptı. (Bizim, emir subayı dediğimize yakın bir görev) II. Giulio, onu Chieti başpiskoposluğuna atadı; Papa Paolo da, kardinal yaptı. Sonunda 23 Mayıs 1555'te de, Papa Seçim Meclisindeki kardinaller arasında çıkan çekişme ve kavgalar sonunda, IV. Paolo adıyla papalığa seçildi. O zaman yetmiş sekiz yaşındaydı . Onu, San Pietro'nun tahtına geçirenler bile kendilerine seçtikleri başkanın sertliğini, yabanılığını ve aşırı sofuluğunu düşünerek, çok geçmeden titrediler.

Bu beklenmedik seçim haberi Napoli'de ve Palermo'da devrim yaptı. Birkaç gün içinde, Roma halkı, ünlü Carafa ailesi bireylerinden pek çoğunun geldiğini gördü. Hepsini bir yere yerleştirildi; fakat, doğal olarak, Papa, kardeşi Kont de Montorio'nun oğulları olan üç yeğenini özellikle korudu.

Aslında evli olan büyüğü Don Giovanni, Dük de Palliano oldu. Marco Antonio Colonna'nın malıyken onun elinden alınan dükalık, birçok kasaba ve küçük kenti kapsıyordu. Papa'nın yeğenlerinden ortancası Don Carlos, Malta şövalyesiydi ve savaşa katılmıştı. Kardinal, Papa'nın Bologna ili başbakanı oldu. Çok kararlı bir adamdı. Aile geleneklerine bağlı olduğundan, dünyanın en güçlü hükümdarından (İspanya ve Hindistan Kralı Philippe II.) nefret etmek gözüpekliliğini göstermiş ve nefretini kendisine belli etmişti. Yeni Papa'nın üçüncü yeğeni Don Antonio Carafa'ya gelince, o evli olduğundan, Papa, kendisini Marki de Montebello yaptı. Sonunda, Fransa veliahtı ve II. Henri'nin oğlu François'ya kardeşinin ikinci karısından olan bir kızını verme girişiminde bulundu. IV. Paolo, çeyiz olarak ona, İspanya Kralı II. Philippe'ten geri alınacak olan Napoli krallığını vermeyi düşünüyordu. Carafa ailesi bu güçlü kraldan nefret ediyordu. O da bu ailenin yanlışları sayesinde, aşağıda göreceğimiz gibi onu yok etmeyi başardı.

Dünyanın en güçlü tahtı olan ve o devirde, İspanya'nın ünlü hükümdarını bile sönük bırakan San Pietro tahtına çıktığından beri, IV. Paolo , kendinden öncekilerin çoğunda görüldüğü gibi, bütün erdemlere sahip iyi bir örnekti. Büyük bir papa ve büyük bir ermişti. Kilisedeki yolsuzlukların önüne geçmeye,böylece, Roma sarayına dört yandan başvurularak istenilen genel meclis toplantısını ortadan kaldırmaya çalışıyordu. Sağgörülü bir siyaset, bu isteğin onaylanmasına izin veremezdi.

Zamanımızda gereğinden çok unutulmuş ve bir hükümdarın, kendi çıkarından başka çıkara sahip olabilecek kimselere güvenmesini hoş görmeyen dönemin göreneği gereğince, Papa'nın ülkeleri, üç yeğeni tarafından zorbaca yönetiliyordu. Kardinal, başbakandı ve amcasının isteklerini uyguluyordu; Dük de Palliano, kutsal kilise güçleri komutanlığına atanmıştı. Saray muhafızları komutanı olan Marki de Montebello, saraya, kendi uygun gördüğü insanlardan başka kimseyi sokmuyordu. Çok geçmeden, bu gençler, aşırı gitmeye başladılar: Yönetimlerini istemeyen ailelerin mallarına el koyuyorlardı. Halk, hakkını almak için kime başvuracağını bilemiyordu; yalnızca malından değil, iffetli Lucrezia'nın ülkesi için söylenmesi korkunç bir şey olan, karılarının ve

kızlarının namusundan da emin olamamaya başlamıştı. Dük de Palliano ve kardeşleri, en güzel kadınları kaçıyorlardı. Hoşlarına gitmek felaketi yetiyordu. Kan soyluluğuna karşı hiç saygı göstermedikleri, daha kötüsü, manastırların kutsal gizliliğini asla saymadıkları, dehşetle görüldü. Üç kardeşin, Papa'ya yaklaşanlara verdikleri korku öyle büyüktü ki, umutsuzluğa düşen halk, yakınmalarını kime duyurabileceğini bilemiyordu. Üç kardeş, elçilere karşı bile saygısız davranıyorlardı.

Dük, amcasının yükselmesinden önce, İspanyol asıllı, Napoli'de en yüksek soylu sınıftan bir ailenin kızıyla, Violante de Cardone ile evlenmişti. Bu aile Seggio di Nido'ya dahildi.

Eşsiz güzelliğiyle ve hoşla gitmek istediği zaman takındığı çekici tavırlarla ünlü olan Violante, bilinçsiz gururuyla, daha çok ünlenmişti. Fakat,doğrusunu söylemek gerekirse, onun, ölmeden önce, günahını çıkartan Cappucino rahibine hiçbir itirafta bulunmamakla evrene kanıtladığı gibi, daha yüksek bir zekâya sahip olmak gücü. Ariosto'nun o çok güzel Orlando'sunu, tanrısal Petrarca'nın çoğu sonelerini, Perdone'nin öykülerini, v.b. ezbere bilir, pek zarif bir tavırla da okurdu. Fakat, zekâsının kendisine esinlediği çok garip düşünceleri çevredekilere anlatmak lûtfunda bulunduğu zaman daha da çekici oluyordu.

Bir oğlu oldu, Dük de Cavie adını verdiler. Kardeşi D. Ferrand, Konte d'Aliffe kayın biraderlerinin yüksek orunlarının çekiciliğine kapılarak, Roma'ya geldi.

Dük de Palliano, görkemli bir saray yaşamı sürüyordu. Napoli'nin yüksek ailelerine bağlı gençler, buraya bağlanma onurunu kazanmak için birbirleriyle yarışıyorlardı. Dük en çok sevdiği insanlar arasında, Roma'da, Napoli'de zekâsıyla olduğu kadar, yüce Tanrı'nın kendisine bağışladığı tanrısal güzellikle de ünlenmiş bir genç süvari olan Marcello Capece'yi (Seggio di Nido'dan) beğenmişti.

Düşes'in, Diana Brancaccio adlı bir gözdesi vardı ki, o zaman otuz yaşında bulunuyordu ve görümcesi Markiz de Montebello'nun yakınıydı . Düşes'in, bu gözdesine karşı hiçbir gurur göstermediği, bütün sırlarını ona açtığı söyleniyordu. Fakat bu sırlar, yalnızca siyasetle ilgiliydi. Düşes, aşk esinliyor, fakat bu aşklardan hiçbirini paylaşmıyordu.

Kardinal Carafa'nın salık vermesiyle Papa, İspanya kralına savaş açtı ve Fransa, Papa'ya yardım etmek üzere, Dük de Guise'in komutası altında bir ordu gönderdi.

Fakat biz, Dük de Palliano sarayının, meraklı olaylarını anlatmakla kalalım.

Capece, çoktan beri deli gibiydi; ona en garip işleri gördürmüşlerdi. Gerçek şu ki, zavallı genç, hanımı olan Düşes'e çıldırısıya âşık olmuştu, fakat kendisine açılmaya cesaret edemiyordu. Bununla birlikte hedefine varmaktan kesinlikle umudunu kesmiyor, Düşes'in, kendisiyle ilgilenmeyen kocasına ne kadar çok kızdığını görüyordu. Dük de Palliano, Roma'da son derece etkiliydi ve Düşes, hemen her gün, güzellikleriyle ünlü Romalı kadınların, kocasını, kendi sarayında görmeye gittiklerini, kuşkusuz biliyor,kişiliğine ağır gelen bu davranışa bir türlü alışamıyordu.

Papa IV. Paolo'nun kilise ileri gelenleri arasında saygıdeğer bir rahibi vardı. Papa, dua kitabını onunla birlikte okurdu. Bu adam, yokedilmeyi göze alarak, belki de İspanya elçisinin etkisiyle, günün birinde, yeğenlerinin yaptıkları bütün kepezelikleri Papa'ya anlattı. Papa, kederinden hastalandı, inanmak istemedi; fakat her yandan, kesin belirtiler geliyordu. Papa'nın bütün kuşkularını doğrulayan, belki de onu kesin karara götüren olay, 1559 yılının ilk günü oldu. Hazreti İsa'nın tam sünnet gününe raslayan günde, Dük de Palliano'nun kâtibi Andrea Lanfranchi, Kardinal Carafa'ya görkemli bir şölen verdi ve boğaza düşkünlüğün yanı sıra, eğlencenin de eksik kalmaması için, o şölene, soylu Roma'nın en güzel, en ünlü ve en zengin fahişelerinden Martuccia'yı getirtti. Bu olayın, o güne raslaması, pek dini bütün bir hükümdar olan Papa'nın gözünde, suçu büsbütün büyüttü. Düşes'e gizli aşk duyan ve dünya başkentinin en güzel adamı olarak tanınan, Dük'ün gözdesi Capece, aksi gibi bir süredir Martuccia'ya bağlanmıştı. O akşam, ona raslamayı umduğu her yerde onu aradı. Hiçbir yerde bulamayınca ve Lanfranchi'nin evinde bir gece şöleni verildiğini haber alınca bir şeyler olduğundan kuşkulandı, gece yarısı, yanında birçok silahlı askerle birlikte Lanfranchi'nin evine geldi.

Kapı açıldı, kendisini, oturmaya ve şölene katılmaya çağırdılar. Fakat, oldukça anlamlı bir iki sözden sonra, Capece, Martuccia'ya kalkmasını, kendisiyle birlikte çıkmasını işaret etti.Utangaç tavırlarıyla Martuccia çıkacak olayı tahmin ettiğinden kararsızlık içindeydi. Capece oturduğu yerden kalktı, genç kıza yaklaşarak elinden tuttu, sürüklemeye çalıştı. Kardinal, onuruna oraya gelen kızın gitmesine şiddetle karşı çıktı; Capece üsteledi, kıızı odadan çıkarmaya uğraştı.

O akşam, alışılmış giysilerinden bambaşka bir şey giyen Kardinal Başbakan, kılıcını çekti, bütün Roma'nın bildiği güç ve cesaretle, genç kızın gitmesine karşı çıktı. Öfkeden kendini kaybeden Marcello, adamlarını içeri soktu. Fakat bunların çoğu Napoliliydi; önce Dük'ün kâtibini, sonra, arkasındaki garip giysiden dolayı önce tanıyamadıkları Kardinali görünce kılıçlarını kınlarına soktular, vuruşmak istemediler, kavgayı yatıştırmak için araya girdiler.

Bu patırdı olurken,çevresi kuşatılan ve sol eli Marcello Capece'nin elinde bulunan Martuccia, kurnazca savuşmuştu. Marcello, onun kaybolduğunu görür görmez peşinden koştu, adamları da onu izlediler.

Fakat gece karanlığı en garip söylentilere uygundu, 2 Ocak sabahı, başkent, Papanın yeğeni Kardinal ile Marcello

Capecce arasında geçtiği söylenen tehlikeli çarpışmanın ayrıntılarıyla doldu. Kilise ordusu başkomutanı Dük de Palliano, olayı olduğundan daha ağır sandı, kardeşi olan başbakanla arası pek iyi olmadığı için hemen o gece Lanfranchi'yi tutuklattı. Ertesi gün de erkenden, Marcello hapse atıldı. Sonra, hiç kimsenin yaşamını kaybetmediği ve bu hapis cezalarının, rezaleti artırdığı, bunun da bütünüyle Kardinalin üstüne yüklendiği görüldü. Tutuklular çarçabuk salıverildi. Üç kardeşin büyük gücü, sorunu örtbas etmek için bir araya getirildi. Önce başaracaklarını umdular; fakat üçüncü gün, olan biten işler, Papanın kulağına gitti. Yeğenlerinin ikisini de çağırttı, onun gibi dindar ve o kadar derin biçimde incinen bir prens nasıl söz söylerse, o da onlara öyle seslendi

Ocağın beşinci günü, kutsal mahkeme meclisinde birçok kardinal toplandığı sırada, Papa bu korkunç olaydan ilk kez söz etti; hazır bulunan kardinallere, bunu kendisine haber vermemeye nasıl cüret ettiklerini sordu.

- Susuyorsunuz! Fakat rezalet, taşıdığınız yüksek rütbeyle ilgilidir! Kardinal Carafa, sırtında cismani bir giysiyle yalın kılıç sokağa çıkmak cüretini göstermiştir? Hem de ne amaçla? Rezil bir fahişeyi yakalamak için!

Başbakan aleyhindeki bu sözler söylenirken, bütün saray adamları arasında süren ölüm sessizliğinin ne derece olduğu kestirilebilir. O zamana kadar onun bütün iradelerine sahip sevgili yeğenine karşı ateş püsküren seksen yaşında yaşlı bir adam karşısındaydılar. Papa, çok öfkeli, yeğeninin başından, kardinal şapkasını alacağını söyledi. Papanın öfkesini, başbakan Kardinalin yeni bir küstahlığından Papaya yakınmaya gelen Toscana grandükasının elçisi körükledi. Bir zamanlar çok erkli olan bu kardinal, her zaman olduğu gibi işleri için Papa'nın huzuruna geldi. Papa, onu, tam dört saat bekleme odasında bıraktı ve Kardinal, herkesin gözü önünde orada bekledikten sonra, huzura kabul edilmeden gönderildi. Bakanın sınırsız gururunun, bundan ne kadar incindiğini tahmin edersiniz. Kardinal öfkeyliydi, fakat boyun eğmiş değildi; yaşlılıktan beli bükülmüş, bütün yaşamınca, ailesine karşı beslediği kinin etkisi altında kalmış ve sonunda din işlerinin dışındaki işlerle uğraşmaya pek alışık olmayan yaşlı bir adamın, kendi çalışmalarına gereksinme duyacağını düşünüyordu. Papanın erdemliliği üstün geldi. Kardinalleri çağırdı ve uzun süre, hiçbir şey söylemeden yüzlerine baktıktan sonra ağlamaya başladı, bir tür özür dilemekte duraksamadı:

- Yaşlılığın zayıflığı dedi ve bildiğiniz gibi, içindeki bütün yolsuzlukları kaldırmaya çalıştığım din işleriyle fazla uğraşmak yüzünden din işleri dışındaki erkimi üç yeğenime bıraktım; onlar bunu kötüye kullandılar, kendilerini sonsuza kadar kovuyorum.

Sonra, yeğenleri bütün orunlarından yoksun bırakan ve yoksul kasabalara süren bir yazılı buyruk okundu. Başbakan Kardinal, Civita Lavinia'ya; Dük de Palliano, Soriano'ya; Marki, Montebellio'ya sürüldü. Bu yazılı buyrukla, Dük, yetmiş iki bin kuruşa varan (1838'de bir milyona yakın) düzenli aylığından yoksun bırakılmıştı.

Bu sert buyruklara karşı gelmek söz konusu olamazdı. Carafalardan nefret eden bütün Roma halkı, onlara düşmandı ve onları gözlüyordu.

Dük de Palliano, kayınbiraderi Kont d'Aliffe ve Leonardo del Cardine ile birlikte, küçük Soriano kasabasına gidip yerleşti; Düşes ve kayınvalidesi, Sorino'ya iki fersah uzaklıkta yoksul bir köy olan Gallese'de oturdular.

Bu yöre çok güzeldir; fakat kendileri sürgündüler ve bir zamanlar küstahça hüküm sürdükleri Roma'dan kovulmuş bulunuyorlardı.

Marcello Capecce, hanımını, sürgün edildiği yoksul kasabaya kadar öteki dostlarıyla birlikte izlemişti. Birkaç gün önce büyük erk ve güç sahibi olan ve bulunduğu orunun nimetlerinden, gururun bütün düşüncesizliğiyle yararlanan bu kadın, çevresinde bütün Roma'nın saygısı yerine, şimdi yalnızca yoksul köylüleri görüyordu, onların çoğu bile kendisine düşüşünü anımsatıyordu. Hiçbir avuntusu yoktu. Amcası o kadar yaşlıydı ki yeğenlerini geri çağırmaya zamanı olmadan belki de ölecekti. Asıl felaket, üç kardeşin birbirinden nefret etmesiydi, hatta, Kardinalin güçlü tutkularına katılmayan dükle markinin, bu aşırılıklardan korkarak, onu amcaları Papaya ihbar ettikleri ileri sürülecek kadar ileri gidilebilirdi.

Bu derin düşüşün ortasında bir olay oldu ki düşes için de, Capecce için de bir yıkım oluşturdu ve Capecce'nin Roma'da, Martuccia'nın peşi sıra sürüklenmesinin, gerçek bir aşk yüzünden olmadığını tamamiyle gösterdi.

Bir gün, düşes bir emir vermek üzere Capecce'yi çağırtmış, onunla yalnız kalmıştı. Bu, bütün bir yıl içinde iki kez bile görülmeyen bir durumdu. Capecce, düşesin, kendisini kabul ettiği odada kimse bulunmadığını görünce, olduğu yerde, ses çıkarmadan kaldı. Bitişik odada, konuştuklarını işitilebilecek bir kimse bulunup bulunmadığına baktıktan sonra, şu sözleri söylemek gözüpekliğini gösterdi:

- Madam, şaşırmayınız, söylemek cüretinde bulunduğum sözlere de öfkelenmeyiniz. Çoktan beri sizi canımdan fazla seviyorum; fakat kendimi sakınmadan, tanrısal güzelliğinize bir âşık gibi bakmak cüretini gösterdiğimden dolayı suç benim değil, beni sürükleyen ve kıskırtan, olağanüstü gücüdür; işkence içindeyim, yanıyorum; beni kavuran alevin dindirilmesini istemiyorum, yalnızca, çömertliğinize sığınarak kuşku içindeki ve karşınızda boyun eğen bu kulunuza acımanız için yalvarıyorum.

Düşes şaşırdı, özellikle öfkelenmiş göründü:

- Marcello, dedi, bende nasıl bir hal gördün de, aşkından söz etmek cesaretini buluyorsun? Yaşayışım, sözlerim, ahlak ve eğitim kurallarına o kadar aykırı mı ki, kocam ve efendim dışında, sana ya da diğer herhangi bir erkeğe teslim olabileceğimi sanacak kadar ataklık gösterebiliyorsun? Bana söylediğin sözleri bağışlıyorum; çünkü senin

taşkın bir adam olduğunu biliyorum; fakat, aynı yanlışa bir kez daha düşmemeye dikkat et, çünkü o zaman, seni, hem birinci, hem ikinci küstahlığın için cezalandırırım.

Düşes, öfkeyle uzaklaştı; Capece, gerçekten sağgöründen yoksun davranmıştı. Söylemek değil, tahmine bırakmak gerekti. Düşesin olup bitenleri kocasına anlatmasından korkarak şaşırıp kaldı.

Fakat işin sonrası, onun korktuğundan büsbütün başka türlü çıktı. Bu kasabanın her şeyden uzak yaşamı içinde, gururlu Düşes de Palliano, kendisine söylenmek cüreti gösterilen şeyi, gözdesi olan dam donörü Diana Brancaccio'ya açmaktan kendini alamadı. Diana, ateşli sevdalarla yanıp tutuşan, otuz yaşında bir kadındı, saçları kızıldı. (Tarihçi, Diana Brancaccio'nun bütün çılgınlıklarını açıklar gördüğü bu noktaya birçok kez geri dönüyor.) Marki Montebello'nun buyruğundaki bir soylu olan Domiziano Fornari'yi çılgınca seviyordu, onu koca edinmek istiyordu; fakat akrabalarından bağlı olduğu marki ve karısı, o sırada kendi hizmetlerinde bulunan bir adamla evlenmesine izin verecekler miydi? Bu engelin hiç değilse görünüşte yok edilmesi olanaksız gibiydi.

Bir tek başarı olasılığı vardı: Markinin büyük kardeşi Dük de Palliano'dan bir iltimas sağlamak gerekti. Diana da bu bakımdan umutsuz değildi. Dük, ona, hizmetçiden çok akraba gibi davranıyordu. Dük, yüreğinde sadelik ve iyilik duyguları bulunan bir adamdı, protokol kurallarına kardeşlerinden pek daha az uyardı. Yüksek orununun bütün ayrıcalıklarından, gerçekten bir genç gibi yararlanmakla ve karısına zerre kadar bağlı olmamakla birlikte, onu yine seviyordu. Eğer karısı kendisinden, ısrarla bir istekte bulunacak olursa, bu isteği geri çevirmeyeceği anlaşıyordu.

Capece'nin düşese yaptığı bu atakça açılma, üzüntülü Diana'ya umulmadık bir mutluluk gibi göründü. Hanımı o zamana kadar, karamsarlık verecek kadar akıllı uslu davranmıştı. Eğer bir aşka kapılabilse, bir suç işlese, her an Diana'ya gereksinimi olacak, o da sırlarını öğreneceği bir kadından her şeyi umabilecekti.

Diana, düşese, önce, onurunu ve ağırbaşlılığını koruması gerektiğinden, sonra da emrindeki bu kadar açıkgozün ortasında korkunç tehlikelerle karşılaşacağından söz edeceği yerde, kendi sevdasının çekimine kapılarak, Domiziano Fornari'yi kendi kendine nasıl anıyorsa, hanımına da, Marcello Capece'den öyle söz etti. Bu yalnızlıkta uzun söyleşileri arasında, her gün, ona çok kederli görünen zavallı Marcello'nun zarif davranışlarını ve güzelliğini anılatma fırsatını buluyordu. Marcello da düşes gibi, Napoli'nin en yüksek ailelerine bağlıydı, davranışları da kanı kadar soyluydu ve sevmek cüretinde bulunduğu kadınla her bakımdan eş olması için bir tek eksiği servetiydi. Onu da talih her an kendisine verebilirdi.

Diana, sözlerinin yaptığı ilk etkinin, düşes tarafından kendisine gösterilen güvenin artması şeklinde görüldüğüne sevinçle tanık oldu..

Durumu, Marcello Capece'ye haber vermekte kusur etmedi. O yaz mevsiminin yakıcı sıcakları sırasında, düşes çokluk, Gallese çevresindeki korularda dolaşıyordu. Gün batarken, o koruların ortasında yükselen ve tepesinden bakınca iki fersahtan daha az uzaklıkta deniz görülen şirin tepeliklerde, denizden esecek meltemi bekliyordu.

Marcello protokolun sıkı kurallarından ayrılmadan bu korularda dolaşabiliyordu. Söylentiye göre orada saklanıyordu ve düşes, Diana Brancaccio'nun sözleriyle iyice yola gelmeden, onun gözüne gözüküyordu. Diana Marcello'ya bir işaret veriyordu.

Diana, hanımını, kalbinde tutuşturduğu uğursuz aşkı dinlemeye hazır görünce kendisi de Domiziano Fornari'nin ilham ettiği aşka yenildi. Artık, onunla evlenebileceğinden emindi. Fakat Domiziano akli başında, soğuk ve çekingen yaradılışlı bir gençti. Ateşli sevgilisi, düşüncesiz davranışlarıyla onu kendisine bağlamak şöyle dursun, çok geçmeden üstelik gözüne çirkin gözükmeye başladı. Diana Brancaccio, Carafaların yakın akrabasıydı. Eğer aşkdaşlığı hakkında, korkunç Kardinal Carafa'ya en küçük bir ihbarda bulunulursa, Kardinal, Dük de Palliano'nun küçüğü olmakla birlikte, gerçekte ailenin asıl başı olduğundan, kendisini bıçaklayacağından emindi.

Düşes, bir süredir Capece'nin aşkına yenilmişti. Günün birinde, Marki de Montebello'nun emrindekilerin sürgün bulunduğu kasabada, Domiziano Fornari'den hiç ses çıkmadı. Ortadan kaybolmuştu. Küçük Mettuna limanından gemiye binip gittiği sonradan öğrenildi. Herhalde isim değiştirmişti, o zamandan beri de, kendisinden hiçbir haber alınmadı.

Diana'nın umutsuzluğunu anlatmak olanağı mı vardır? Düşes de Palliano, onun yazgısından yakınmalarını iyi niyetle dinledikten sonra, bir gün, bu konunun artık bittiği görüşünde olduğunu söyledi. Diana, âşığının, kendisine hor baktığını görüyordu; yüreği acı acı burkuluyordu ve düşesin, yinelenen yakınmalarını dinlerken duyduğu can sıkıntısından, çok garip anlamlar çıkardı. Diana, Domiziano Fornari'yi, kendisinden sonsuza dek ayrılmaya Düşes'in kıskırttığı, üstelik yolculuk giderlerini de karşıladığı sanısına kapıldı. Bu delice sanı, sırf Düşes'ten vaktiyle işittiği birtakım uyarılara dayanıyordu. Kuşkuyu, çok geçmeden öç izledi. Dükten bir görüşme istedi, karısıyla Marcello arasındaki ilişkiyi ona anlattı. Dük, inanmak istemedi.

- Düşünününüz ki, dedi, on beş yıldır düşese zerre kadar sitem etmek durumunda kalmadım. Saray yaşamının ve Roma'daki parlak durumumuzun çekiciliğine karşı koydu; en sevimli prensler, bizzat, Fransız ordusu komutanı dük de Guise, bu konuda boşuna uğraştılar. Sıradan bir silahtara yenileceğini mi sanıyorsun?

Yazık ki, dük, karısının oturduğu yerden ancak iki mil uzakta sürgün bulunduğu Soriano kasabasında pek fazla sıkıldığı için, Diana, düşesin kulağına gitmeden, dükle birçok kez görüşmeyi başardı. Diana, şaşılacak bir zekaya sahipti; aşk ona güzel konuşma yetisi vermişti. Düke, bir yığın ayrıntı veriyordu; öç biricik zevki olmuştu. Hemen

her akşam, Capecce'nin saat on birde, düşesin odasına girdiğini, ancak sabahın ikisinde, üçünde çıktığını söylüyordu. Bu sözler, önce düğ üzerinde o kadar az etki yaptı ki, Gallese'ye gelip ansızın karısının odasına girmek için gece yarısı iki fersah yol yürümek zahmetine katlanmak istemedi.

Fakat, düğün Gallese'de bulunduğu bir akşam, güneş battığı halde, ortalığın henüz aydınlık bulunduğu bir sırada, Diana perişan bir halde, düğün bulunduğu odaya girdi. Herkes uzaklaştı, Diana, Marcello Capecce'nin, düşesin odasına girdiğini söyledi. O anda herhalde keyfi yerinde olmayan düğ, hançerini aldı, karısının odasına koştu, gizli bir kapıdan odaya girdi. Marcello Capecce'yi orada buldu. Gerçekten onun içeri girdiğini görünce, âşıkla sevgilinin benizleri attı; fakat bulundukları durumda, ayıplanacak bir hal yoktu. Düşes yatağında oturuyor, yaptığı ufak bir harcamayı yazıyordu; odada, bir hizmetçi kadın vardı; Marcello, ayakta, karyoladan üç adım uzakta idi.

Düğ, öfke içinde, Marcello'nun boğazına sarıldı, onu bitişik bir odaya sürükledi, üzerindeki hançerle kamayı yere atmasını emretti. Bunun üzerine, muhafızlarını çağırdı, bunlar, Marcello'yu derhal Soriano hapisanesine götürdüler. Düşes sarayında bırakıldı, fakat sıkı bir koruma altına alındı.

Düğ zalim değildi; onurunun gerektirdiği büyük önlemlere başvurmak zorunda kalmamak için, olayın çirkinliğini saklamayı düşündüğü anlaşılıyor. Marcello'nun büsbütün başka bir nedenden dolayı hapse atıldığı sanısını vermek istemiş ve Marcello'nun iki, üç ay önce yüksek fiyatla satın aldığı birkaç iri kara kurbağayı bahane ederek, bu gencin, kendisini zehirlemeye giriştiğini söylemişti, fakat asıl suç pekala biliniyordu ve kardeşi Kardinal, ailelerine karşı yapılmasına cüret edilen bu davranışı, suçluların kanıyla ne zaman temizlemek niyetinde bulunduğunu kendisine sordurdu.

Düğ, yanına karısının erkek kardeşi Kont d'Aliffe'yi ve aile dostu Antonio Torando'yu aldı. Üçü birlikte, bir tür mahkeme kurarak, Düşes ile zina yapmakla suçlanan Marcello Capecce'yi sorguya çektiler.

İnsanoğluyla ilgili olayların kararsızlığının örneklerinden olarak, IV. Paolo'nun yerine gelen IV.Pio, İspanya'nın adamıydı. Kral II.Philippe'in hiçbir buyruğunu geri çevirmiyordu. Kral, kendisinden, Kardinal ve Düğ de Palliano'nun öldürülmelerini istedi. İki kardeş, ülke mahkemeleri önünde hüküm giydiler. Mahkeme tutanakları Marcello Capecce'nin ölümüyle ilgili bütün evreler hakkında bize bilgi veriyor.

Dinlenen tanıklardan biri şöyle ifade vermiştir:

- Soriano'daydık ; efendim olan düğ, Kont d'Aliffe ile uzun uzun görüştü... Gece, geç vakit, zemin katındaki bir kilere inildi; düğ orada, suçluya işkence yapılması için gerekli ipleri hazırlatmıştı. Düğ, Kont d'Aliffe, Senyor Antonio Torando ve ben oradaydık.

Çağırılan ilk tanık Capecce'nin samimi dostu ve sırdaşı komutan Camille Grifone oldu. Düğ, ona şu soruyu sordu:

- Doğru söyle, dostum. Marcello'nun, Düşes'in odasında yaptığı iş hakkında ne biliyorsun?

- Bir şey bilmiyorum; yirmi günden fazla var ki Marcello'ya dargınım.

Bundan fazla bir şey söylememekte direndiğinden, senyör düğ, muhafızlarından birkaçını dışarı çağırdı. Grifone, Soriano güvenlik görevlisi memur tarafından ipe bağlandı. Muhafızlar ipleri çektiler, böylece, suçluyu, yerden dört parmak yukarı kaldırdılar. Komutan, bu durumda, bir çeyrek saat asılı kaldıktan sonra:

- İndirin beni, ne biliyorsam söyleyeceğim, dedi.Onu yere indirdiler, muhafızlar uzaklaştı. Biz onunla yalnız kaldık. Komutan dedi ki:

- Gerçi, Marcello ile birlikte birçok kez Düşes'in odasına kadar gittim. Fakat bundan fazla bir şey bilmiyorum, çünkü sabahın birine yakın bir zamana kadar, yakındaki bir avluda onu bekliyordum.

Hemen muhafızlar geri çağırıldı, Düğ'ün emri üzerine, komutanı yine yukarı kaldırdılar, ayakları yerden kesildi. Biraz sonra, haykırdı:

- İndirin beni, gerçeği söyleyeceğim. Birkaç aydan beri, Marcello'nun, Düşes'le seviştiğini farketmiştim, bunu ekselansınıza yahut D. Leonard'a haber vermek istiyordum. Düşes, her sabah, adam gönderip Marcello'nun hatırını sorduruyordu; ona, ufak tefek armağanlar veriyordu. Bunlar arasında, çok özenle yapılmış ve çok pahalıya çıkmış reçeller vardı; Marcelo'da, olağanüstü güzel işlenmiş altın kordonlar gördüm, bunları herhalde Düşes vermişti.

Bu ifadeden sonra komutan, yeniden hapisaneye gönderildi. Düşes'in kapıcısını getirdiler, bir şey bilmediğini söyledi. Kendisini ipe bağladılar, havaya kaldırdılar. Yarım saat sonra:

- İndirin beni, ne biliyorsam söyleyeceğim, dedi.

Yere inince, hiçbir şey bilmediğini söyledi, yine kaldırdılar. Yarım saat sonra indirdiler. Düşes'in hizmetine gireli az bir zaman olduğunu söyledi. Bu adamın bir şey bilmemesi mümkün olduğundan kendisini tekrar hapisaneye gönderdiler. Bütün bunlar, muhafızların, her seferinde dışarı çıkarılması yüzünden, çok zaman kaybettirmişti. Muhafızların, kara kurbağalardan çıkarılan ağıyla bir zehirleme girişimi yapıldığını sanmaları isteniyordu.

Gece epeyce ilerlemişti ki Düğ, Marcello Capecce'yi getirtti. Muhafızlar çıktılar, kapı, sıkı sıkı kilitlendi. Düğ:

- Düşes'in odasında, saat bire, ikiye, bazen de üçe kadar kalmanızı gerektiren ne gibi bir işiniz vardı? diye sordu.

Marcello, her şeyi inkar etti; muhafızları çağırdılar, onu yukarı astılar; ip, kollarını koparıyordu; acıya dayanamadığından indirilmesini istedi; bir iskemleye oturtular; fakat oraya oturunca, sözü gevelemeye, ne söylediğini kendi de bilmeden birşeyler anlatmaya başladı. Muhafızlar çağırıldı, onu yeniden astılar; uzun bir zaman

sonra, indirmelerini istedi.

- O aykırı saatlerde, Düşes'in apartmanına girdiğim doğrudur, dedi. Fakat, Düşes hazretlerinin nedimelerinden biri olan Sinyora Diana Brancaccio ile sevişiyordum. Kendisine, evlenme sözü vermiştim o da bana namusa aykırı şeyler dışında, her türlü yardımda bulunmuştu...

Marcello, yeniden hapisaneye gönderildi, orada komutanla ve Diana ile yüzleştirildi. Diana inkar etti.

Sonra, Macrello'yu yeniden zemin katındaki odaya getirdiler; kapının önüne geldiği zaman, Marcello:

- Dük hazretleri, dedi; ekselansınız, bütün gerçeği söylersem yaşamımı bağışlayacakları sözünü verdiklerini anımsarlar. Yeniden ipe bağlanmama gerek yok. Size her şeyi söyleyeceğim.

O zaman Dük'e yaklaştı, titrek bir sesle, yarım yamalak sözcüklerle, gerçekten, Düşes'in iyilik ve ilgilerine eriştiğini söyledi. Bu sözler üzerine, Dük, Marcello'nun üstüne atıldı, onu, yanağından ısırdı; sonra kamasını çekti, suçluyu vurmak istediğini anladım. O zaman, Marcello'nun itirafını kendi eliyle yazması uygun olacağını, bu belgenin Dük hazretlerine hak verdimeye yarayacağını söyledim. Yazı yazmak için gereken şeylerin bulunduğu zemin kat odasına girildi; fakat ip, Marcello'nun kolunu ve elini öyle yaralamıştı ki, ancak şu birkaç sözcüğü yazabilirdi: "Evet, efendime ihanet ettim; evet, onun namusunu lekeledim!" Marcello yazarken, Dük de okuyordu. Birden Marcello'nun üstüne atıldı, komasını üç kez saplayarak canını aldı.

Diana Brancaccio üç adım ötede, yarı ölü bir halde duruyor ve hiç kuşkusuz yaptığı işten binlerce kez pişmanlık duyuyordu. Dük:

-Soylu bir aileden doğmaya layık olmayan kadın, diye haykırdı, namussuzca isteklerini sağlamak için namusuma leke sürülmesinin biricik nedeni sensin, bütün ihanetlerinin ödülünü sana vermeliyim.

Bu sözleri söyleyerek, onu saçlarından yakaladı, bir bıçakla, ensesinden testere ile keser gibi kesti. Zavalı kadın, sel gibi kanlar akıtarak sonunda düştü, öldü.

Dük, cesetlerin ikisini de hapisaneye yakın bir lağıma attırdı.

Marki de Montebello'nun oğlu olan, aileden biricik kişi olarak IV. Paolo'nun, yanında koruduğu genç Kardinal Alfonso Carafa, bu olayı Papa'ya anlatmayı uygun gördü. Papa, yalnızca şu sözlerle yanıt verdi:

- Ya Düşes'i ne yaptılar?

Bütün Roma'da oluşan kanı, bu sözlerin, o zavallı kadının da ölümüne neden olacağı yolundaydı. Fakat Dük, ya karısı gebe olduğu için, yahut vaktiyle ona karşı duyduğu sonsuz sevgiden dolayı, bu büyük fedakârlığa razı olamıyordu.

Papa IV. Paolo., bütün ailesinden ayrılması sonucunu doğuran erdemli davranışından üç ay sonra hastalandı, üç ay da hasta yattıktan sonra, 18 Ağustos 1559'da öldü.

Kardinal, Dük de Palliano'ya mektup üstüne mektup yazarak, onurlarının Düşes'in ölümünü buyurduğunu yineledi durdu. Amcaları ölmüş olduğundan, seçilecek papanın ne düşünebileceğini bilmiyor, her işin, en kısa bir zamanda olup bitmesini istiyordu.

Saf, iyi yürekli bir adam olan ve onuru konusunda Kardinal kadar ince düşünmeyen Dük, kendisinden ısrarla istenen son korkunç çareye karar veremiyordu. Kendisinin de, Düşes'e birçok ihanetlerde bulunduğunu, bunları ondan gizlemek için en küçük sıkıntıya bile girmediklerini, bu ihanetlerin, onun kadar gururlu bir kadını öç almaya götürebilecek nitelikte olduğunu düşünüyordu. Kardinal, ayın dinleyip kutsandıktan sonra, Papa Seçim Meclisi'ne gireceği sırada, ona bir mektup daha yazarak, bu sürüp giden uzamalardan dolayı üzüldüğünü ve aile onurunun buyurduğu şeyi yapmaya Dük razı olamıyorsa bundan böyle, işlerine hiç karışmayacağını, gerek Seçim Meclisi'nde, gerek yeni papa yanında, kendisine yararlı olmaya kesinlikle çalışmayacağını bildirdi. Onur sorunu dışında bir nokta, Dük'ü karar vermek için kandırabilirdi. Söylentiye göre Düşes sıkı bir gözetim altında bulunmakla birlikte, Dük'ün zorla aldığı Palliano dükaliğinden dolayı onun kanlı bıçaklı düşmanı olan Marco Antonio Colonna'ya haber göndermeye, eğer kendisini ve canını kurtarmak yolunu bulursa, kendisinin de sadık bir adamın komutası altında bulunan Palliano kalesini ona kazandıracağını bildirmeye olanak bulmuştu.

28 Ağustos 1559'da, Dük, Gallese'ye, iki bölük asker yolladı. 30 Ağustos'ta, Dük'ün akrabası D. Leonard del Cardine ve Düşes'in erkek kardeşi, Kont d'Aliffe D. Ferrant, Gallese'ye geldiler, Düşes'i öldürmek için onun dairesine girdiler. Öleceğini kendisine haber verdiler. Bu haberi, hiç şaşalamadan dinledi. Önce günah çıkartmak ve ayın dinlemek istedi. Sonra, bu iki senyör yanına yaklaştığı zaman, onların, aralarında anlaşmamış olduklarını gördü. Kendisini öldürmeleri için, kocası Dük'ten bir emir alıp almamış olduklarını sordu. D. Leonard:

- Evet, Madam, yanıtını verdi.

Düşes, bu emri görmek istedi; D. Ferrant gösterdi.

(Dük de Palliano'nun davasında, bu korkunç olaya tanık olan keşişlerin ifadesini görüyorum. Bu ifadeler, öteki tanıkların ifadelerinden çok yüksek. Bana kalırsa, bunun nedeni, keşişlerin adalet huzurunda söz söylerken korkusuz olmalarıdır. Oysaki, bütün öteki tanıklar, efendilerinin, az çok suç ortağıydı).

Cappuccino papazı rahip Antonio de Pavia, şu ifadeyi vermiştir:

-Düşes, ayini izleyen kutsamadan sonra, kendisine cesaret verdiğimiz sırada, Düşes'in kardeşi Kont d'Aliffe, elinde bir ip ve baş parmak kalınlığında, yaklaşık yarım endaze(altmış beş santimetrelilik bir uzunluk ölçüsü)

uzunluğunda bir fındık değneğiyle odaya girdi. Düşes'in gözlerini bir mendille bağladı. Düşes de, onu görmemek için, mendili, büyük bir soğukkanlılıkla, gözlerinin üstüne daha çok indiriyordu. Kont, ipi onun boynuna geçirdi; fakat, uygun gelmediğinden, çıkardı, birkaç adım uzaklaştı; Düşes onun yürüdüğünü işitince mendili gözlerinden çıkardı.

- E! Ne yapıyoruz? diye sordu.

Kont yanıtladı:

- İp uygun düşmedi, size acı vermemek için başka bir ip getireceğim.

Böyle diyerek çıktı. Biraz sonra başka bir iple geldi, mendili yeniden gözlerine bağladı, ipi boynuna geçirdi ve değneği ilmiğe geçirerek çevirdi, düşesi boştu.

Bütün olay sırasında düşesin durumu basbayağı bir konuşma sırasındakinden kesinlikle farklı olmadı.

Başka bir Cappuccino papazı olan rahip Antonio de Salazar, ifadesini şu sözlerle bitirdi:

- Onun öldüğünü görüp vicdanım sızlamasın diye köşkten çıkmak istiyordum; fakat Düşes:

- Allah aşkına, buradan uzaklaşma, dedi.

(Papaz, burada ölümün evrelerini, tıpkı yukarıda söylediğimiz gibi anlatmaktadır.)

Sonra, şu sözleri ekliyor:

- Sık sık "İnanıyorum, inanıyorum" diyerek, gerçek bir hristiyan gibi öldü.

Başpapazdan, gereken izni aldıkları anlaşılan bu iki keşiş ifadelerinde, Düşes'in kendileriyle yaptığı bütün görüşmelerde, her günah çıkarışında, hele kutsandığı ayından önce günah çıkartma töreninde, kesinlikle suçsuz olduğunu ileri sürdüğünü söylemişlerdir. Eğer günahkâr idiyse, bu gururlu davranışından dolayı, kendini cehenneme atmış oluyor.

Cappuccino Rahibi Antoino de Pavia, D. Léonard del Cardine ile yüzleştirildiği zaman:

- Arkadaşım, Düşes'in doğurmasını beklemenin uygun olacağını Kont'a söyledi. Altı aylık gebedir, dedi, karnında taşıdığı küçük talihsizin ruhunu yok etmemek için onu vaftiz etmek gerek.

Buna, kont d'Aliffe şu yanıtı verdi:

- Biliyorsunuz ki Roma'ya gitmem gerekiyor, orada, yüzümde bu maskeyle (öcü alınmamış olarak) gözükmek istemem.

Düşes ölür ölmez, çocuğu vaftiz edebilmek üzere kadının karnının derhal yarılması için diretiler, fakat Kont ve D. Léonard, onların isteklerine kulak asmadı.

Ertesi gün, düşes oranın kilisesine basit bir törenle gömüldü. (Tutanağı okudum.) Haberi hemen yayılan bu olay, az etki yaptı, çünkü, çoktan beri bekleniyordu. Gallese'de ve Roma'da, bu ölüm haberi birçok defa yayılmıştı. Zaten, kent dışında ve papalık makamı açık bulunduğu sırada işlenen bir cinayetin olağanüstü bir yanı yoktur. IV.Paolo'nun ölümünü izleyen Seçim Meclisi çok fırtınalı oldu ve dört ay sürdü.

26 Aralık 1559'da, zavallı Carlo Carafa, İspanya'nın tuttuğu ve bu nedenle II. Philippe'in kendi aleyhinde yani Kardinal Carafa aleyhinde isteyeceği sert davranışlardan hiçbirini geri çevirmeyecek olan bir kardinalin seçilmesine oy vermek zorunda kaldı. Yeni papa, IV. Pio adını aldı.

Kardinal, amcasının ölümü sırasında sürülmüş bulunmasaydı, seçime egemen olacak, hiç olmazsa bir düşmanın seçilmesine karşı durabilecekti.

Biraz sonra, Kardinali ve dükü tutukladılar. II. Philippe'in emri elbette bunların öldürülmesi yolundaydı. On dört suçlamaya yanıt verecek durumda kaldılar. Bu on dört noktayı aydınlatabilecek olan herkes sorguya çekildi. Çok iyi görülmüş olan bu dava, iki büyük cilt oluşturuyor; bunları büyük bir ilgiyle okudum. Çünkü, her sayfasında, tarihçilerin, tarihin görkemine değer görmedikleri, göreneklere ilişkin ayrıntılara raslanıyor. O sayfalarda, İspanyol partisi tarafından o zaman çok erkli bir bakan olan Kardinal Carafa'ya yönelik bir öldürme girişimiyle ilgili çok pitoresk ayrıntı gördüm.

Bununla birlikte gerek kendisi, gerek kardeşi, başkaları için cinayet sayılmayacak olan cinayetlerden, örneğin vefasız bir kadının aşığını ve hem de o kadını öldürdüklerinden dolayı hüküm giydiler. Birkaç yıl sonra, Prens Orsini, Toscana büyük dukasının kızkardeşiyle evlendi, onun kendisine ihanet ettiğini sanarak, kardeşi büyük dükünün onayıyla kendisini, Toscana'da öldürttü, hiçbir zaman, cinayet işlemiş sayılmadı. Medici ailesinden birçok prens böyle ölmüştür.

İki Carafa kardeşin davası bittiği zaman, bunun büyük bir özeti çıkarıldı, birçok kez Kardinaller Meclisi'nde incelendi. Adaletin hiçbir zaman uğraşmadığı bir cinayet türü oluşturan, zina intikamı almak için işlenmiş cinayetten dolayı ölüm cezası verilmesi kararlaştırılınca, elbette Dük, cinayeti işlediği için nasıl suçluysa, Kardinal de, bu suçun işlenmesi için kardeşini kışkırttığından dolayı suçluysa.

3 Mart 1561'de, Papa IV. Pio, sekiz saat süren bir meclis topladı, oturumun sonunda, Carafalar hakkındaki kararı şöyle özetledi: Prout in Sedula (İstek gereğince işlem yapılsın).

Ertesi günü izleyen gece, savcı Kardinal Carafa olan Carlo ile kardeşi Dük de Palliano olan Gianni hakkındaki idam kararının yerine getirilmesi için, güvenlik amirini, Sant'Angelo şatosuna gönderdi. Karar yerine getirildi. Önce, Dük'le uğraşılar, Sant'Angelo Şatosu'ndan Tordinone hapisanesine götürüldü; orada her hazırlık yapılmıştı.

Dük'ün, Kont d'Aliffe'nin ve D. Leonardo del Cardine'nin kelleleri orada kesildi.

Dük, o korkunç anı, yalnızca soylu bir asker gibi değil, aynı zamanda, Tanrı yolunda her şeye katlanmaya hazır bir hristiyan gibi karşıladı. İki arkadaşına, ölüme göğüs germeleri için, güzel sözler söyledi, sonra, oğluna mektup yazdı.

Güvenlik amiri, yeniden Sant'Angelo şatosuna geldi. Kardinal Carafa'ya öleceğini haber verdi, hazırlanması için ancak bir saat zaman bıraktı. Kardinal, kardeşinden fazla ruh soyluluğu gösterdi, daha az söz söyledi; söz, daima, insanın, kendi dışında aradığı bir güçtür. Korkunç haberi aldığı zaman yalnızca, hafif sesle, şu sözcükleri söylediği işitildi:

- Ben mi öleceğim? Ah, Papa Pio! Ah, Kral Philippe!

Günah çıkarttı; tövbenin sekiz farzını okudu, sonra bir iskemleye oturarak, cellada:

- İşinizi görün! dedi.

İp koptu; iki kez baştan bağlamak gerekti. Kardinal, bir kelime söylemeye tenezzül etmedi, cellada baktı.

(Eklenmiş not)

Birkaç yıl sonra, Papa V. Pio'nun yeniden baktırdığı dava geri çevrildi; Kardinal ve kardeşinin, bütün saygınlıkları geri verildi ve ölümlerine en çok çalışan savcı asıldı. V. Pio davanın bozulmasını buyurdu. Kitaplıklardaki bütün nüshalar yakıldı, bu nüshaların saklanması yasak edildi ve saklayanlar için aforoz cezası verildiği bildirildi. Fakat Papa, dava tutanağının bir suretinin kendi kitaplığında bulunduğunu düşünmemiştir. Bugün görülen bütün kopyalar, o nüshadan kopya edilmiştir.

VANINA VANINI

ya da

PAPA ÜLKELERİNDE
ORTAYA ÇIKARILAN SON
CARBONARI KALESİYLE
İLGİLİ ÖZELLİKLER

AÇIKLAMA

Bundan önceki öyküler ve Dona Maria d'Avaloz, Les Freres Messoile Kardinal Aclotobrandin gibi yayımlanmamış başka öykülerin geçtiği XVI. yüzyıl, Stendhal'e göre İtalya'da enerjinin ve tutkunun en güçlü yaşadığı yüzyıldır. Fakat, Stendhal, Düşes de Palliano'da, 1732 yılını, İtalyan gücünün son çağı olarak göstermekteyse de Vanina Vanini ve Parma Manastırı yazarının, kendi zamanındaki bütün İtalyanları soysuzlaşmış saymadığı besbellidir. Bu öykü, 1829'da, Revue de Paris'de yayımlanmıştır. Stendhal'in o tarihte, Carbonari örgütüne bağlı olduğu kuşkusıyla 1 Ocak 1828'de, Avusturya güvenlik görevlileri tarafından, Milano'dan sınır dışı edildiğini ve o yıldan beri Fransa'da bulunduğunu anımsamak yararlı olur. İtalya enerji ülkesi olduğu kadar aylaklar ülkesi de olduğundan, yazar, öykülerinin gereçlerini oradan topluyor, fakat bunları Paris'te işliyordu ki bu nitelik dikkate ilk alınacak noktadır (bütün kitap için bu böyle olmuştur). Diğer yandan, Stendhal'in sınır dışı edilmesi, onu, kahramanı bir Carbonari şefi olan bir serüvene yöneltmiştir. Bu da pek doğaldır. Konunun bu yönünü bırakalım; Missirilli'nin yurt ve özgürlük aşkına ve Vanina gibi bir sevgilinin güçlü sevdasına Stendhal, ancak sempati duyabilirdi. Dahası, Stendhal, sırlar, gizli kapaklılık, pusu, kılık değiştirme, izlemeler ve baskınlarıyla biraz kuru bir psikolojik öykü niteliğindeki bu öyküyü, şimdiki polisiye romanlarımıza yaklaştırmak için gereken ne varsa hepsini, bu olayda bol bol buldu.

VANİNA VANİNİ

182* yılı ilkyazının bir akşamıydı. Bütün Roma canlılık içindeydi. Ünlü banker dük de B., Venedik Alanı'ndaki yeni sarayında bir balo veriyordu. İtalya ve Londra sanatçılarının en görkemli yapıtları bu sarayı güzelleştirmek için bir araya toplanmıştı, kendini gösterme yarışı çok büyüktü. İngiltere'nin soylu ailelerinden sarışın ve çekingen güzeller, bu baloya katılma onurunu kazanmak için büyük bir istek duymuşlar, akın akın geliyorlardı. Romanın en güzel kadınları, onlarla güzellik yarışına çıkmışlardı. Gözlerinin parlaklığı ve abanoz gibi siyah saçları Romalı olduğunu gösteren bir genç kız, babasıyla birlikte içeri girdi. Bütün gözler onları izledi. Kızın her davranışında garip bir gurur göze çarpyordu.

İçeri giren yabancıların, bu balonun görkemi karşısında şaşkınlığa düştükleri görülüyordu. Hepsini: "Avrupa

krallarının düzenledikleri eğlencelerden hiçbirini bununla boy ölçüşemez." diyorlardı.

Kralların, Roma mimarlığı tarzında yapılmış sarayı yoktu. Onlar kendi saraylarına bağlı yüksek kadınları davet etmek zorundadırlar. Dük de B. ise, sırf güzel kadınları davet eder. O akşamki davetlileri çok güzeldi. Erkekler hayran görünüyorlardı. Bu kadar güzel kadın arasında, en güzelinin hangisi olduğunu belirlemek istediler. Seçim konusunda biraz kararsızlığa düştüler. Sonunda, prenses Vanina Vanini, o siyah saçlı, alev gözlü genç kız, balonun kraliçesi ilan edildi.

Yabancılar ve Romalı gençler, bunun üzerine, hemen, bulundukları salonlardan ayrılıp onun bulunduğu salona doldular.

Babası prens don Asdrubale Vanini, onun önce iki üç Alman hükümdarıyla dansetmesini istemişti. Onlardan sonra, genç kız, çok güzel ve çok soylu birkaç İngiliz'in davetini kabul etti. Bunların kaskatı davranışları canını sıktı. Pek sevdalı görünen genç Livio Savelli'yi rahatsız etmekten daha fazla hoşlanır gibiydi. Savelli, Roma'nın en parlak genciydi, üstelik o da prensti. Fakat, okusun diye eline bir roman verilecek olsa, yirmi sayfa okuduktan sonra, başını ağrıttığını söyleyerek kitabı elinden atardı. Bu, Vanina'nın gözünde bir eksiklikti.

Gece yarısına doğru, baloda bir haber yayıldı ve epeyce ilgi uyandırdı. Sant'Angelo kalesinde tutuklu genç bir Carbonaro (1) akşam kılık değiştirerek kaçmış ve hapishanenin son muhafız karakoluna geldiği zaman, roman kahramanlarına özgü, aşırı bir ataklık göstererek askerlere kamayla saldırmıştı. Fakat kendisi de yaralanmıştı; güvenlik görevlileri, kan izlerini izleyerek sokaklarda onu kovalıyorlardı, yine yakalanacağı umuluyordu.

Bu öykü anlatılırken, Vanina ile dans eden ve onun güzelliklerine, başarılarına hayran olan don Livio Savelli, kendisini yerine kadar götürdüğü sırada, neredeyse çıldırmasıya âşık olduğu genç kıza:

- Peki ama, diyordu, lütfen söyleyin, sizin kim hoşunuza gidebilir?

Vanina yanıtladı:

- Hapisten kaçan o genç Carbonaro. Hiç olmazsa, bu adam, dünyaya gelmek sıkıntısından fazla bir şey yapmış.

Prens don Asdrubale kızına yaklaştı. Prens yirmi yıldır kâhyasıyla para hesabı yapmadan kendi gelirini çok yüksek faizle ondan borç alan zengin bir adamdı. Kendisine yolda raslasanız, eski bir komedi aktörü sanırsınız. Parmaklarında, iri elmaslarla süslenmiş koca koca beş altı yüzük bulunduğunu fark edemezsiniz. İki oğlu civit papazı olmuş, sonra çıldırarak ölmüşlerdir. Onları unutmıştır; fakat biricik kızı Vanina'nın, kocaya varmak istememesine üzülmemektedir. Vanina on dokuz yaşına gelmiş ve en parlak taliplerini geri çevirmiştir. Nedeni nedir? Sylla'nın, yönetimden vaz geçme nedeninin aynı: Romalıları küçümsemek.

Balonun ertesi günü, Vanina, dünyanın en ihmalcı adamı olan ve ömründe eline bir anahtar almak sıkıntısına katlanmayan babasının, sarayın üçüncü katındaki bir daireye giden küçük merdivenin kapısını, çok özenli bir biçimde kapattığını görmüştü. Bu dairenin, portakal ağaçlarıyla süslü bir taraçaya açılan pencereleri vardı. Vanina, Roma'da bir iki yeri gezmeye gitti; geri dönüşünde, sarayın büyük kapısı, bir donanma hazırlığından dolayı özgür olmadığı için, arabası arka bahçeden girdi. Vanina yukarı baktı, babasının, o kadar özenle kapattığı dairenin pencerelerinden birinin açık olduğunu şaşkınlıkla gördü. Nedimesini savdı, sarayın tavan arasına çıktı ve araya araya, portakallı taraçaya açılan parmaklıklı bir küçük pencere buldu. Gözüne çarpan açık pencereyle arasında iki adım uzaklık vardı. Hiç şüphe yok, bu odada birisi oturuyordu; fakat kimdi? Ertesi gün, Vanina, portakallı taraçaya açılan bir küçük kapının anahtarını bulmayı başardı.

Hâlâ açık duran pencereye hırsız adımlarıyla yaklaştı. Bir pancurun arkasına gizlendi. Odanın sonunda bir yatak, yatakta da birisi vardı. Vanina'nın ilk davranışı çekilmek oldu; fakat bir iskemle üstüne atılmış bir kadın elbisesi gözüne ilişti. Yatakta yatana daha dikkatli bakınca, bunun, sarışın ve görünüşe göre oldukça genç olduğunu anladı. Bir kadın olduğuna da artık şüphesi kalmadı.

İskemle üstüne atılmış duran elbise kanlıydı; bir masa üstüne konulmuş kadın ayakkabılarında da kan lekeleri vardı. Yabancı kadın bir hareket yaptı; Vanina, onun yaralı olduğunu gördü. Göğsünde kan lekelerine bulanmış büyük bir bez vardı; bu bez sadece şeritlerle tutturulmuştu. Onu, göğsüne bu biçimde yerleştiren bir doktor eli değildi. Vanina, babasının, her gün saat dört sularında, kendi dairesine kapandığını, sonra yabancı kadının yanına gittiğini fark etti. Sonra, oradan yine iniyor, arabaya binip kontes Vitteleschi'nin evine gidiyordu. O çıkar çıkmaz, Vanina küçük taraçaya tırmanıyor, oradan yabancı kadını görebiliyordu. Bu pek zavallı genç kadın onu çok duygulandırmıştı; onun serüvenini keşfe uğraşıyordu. Bir iskemle üstüne atılmış kanlı giysisi, kama darbeleriyle delinmiş benziyordu. Vanina bu yırtıkları sayabiliyordu.

Bir gün yabancı kadını daha iyi görebildi. Mavi gözleri gökyüzüne bakıyordu; dua ediyor gibiydi. Biraz sonra, güzel gözlerine yaşlar doldu; genç prenses, onunla konuşmaktan kendini pek güçlükçe aldı. Ertesi gün, Vanina, babası gelmeden önce, küçük taraçaya saklanmak cesaretini gösterdi. Don Asdrubale'nin yabancı kadının yanına girdiğini gördü; elinde yiyecek dolu bir sepet vardı. Prens düşünceliydi ve fazla konuşmadı. O kadar yavaş sesle konuşuyordu ki pencerenin açık olmasına karşın, Vanina onun sözlerini işitemedi. Prens çok durmadı, gitti.

Vanina, kendi kendine şöyle düşündü:

- Bu zavallı kadının pek korkunç düşmanları olsa gerek. O kadar tasasız bir adam olan babam, hiç kimseye açılmıyor da her gün, yüz yirmi ayak merdiven çıkmak güçlüğüne katlanıyor.

Bir akşam, Vanina, yabancı kadının penceresine yavaşça başını uzattığı sırada, göz göze geldiler, bütün sorun çözüldü. Vanina onun dizlerine kapandı:

- Sizi seviyorum, diye haykırdı, size içtenlikle bağlıyım.

Yabancı kadın, ona içeri girmesi için işaret etti. Vanina:

- Size o kadar özür borçluyum ki! dedi, hem de bu yakışsız merakım, kimbilir sizi ne kadar incitmiştir? Yemin ederim ki bu sırrı açıklamayacağım, eğer isterseniz, bir daha da gelmem.

Yabancı kadın:

- Sizi kim görür de, mutlu olmaz? dedi. Bu sarayda mı oturuyorsunuz?

Vanina:

- Elbette, diye yanıtladı; fakat görüyorum ki, beni tanıyorsunuz. Ben, don Astrubale'in kızı Vanina'yım.

Yabancı kadın, hayretle ona baktı, kıpkırmızı oldu, sonra ekledi:

- Beni her gün görmeye geleceğiniz umudunu bana lütfen verin; fakat, prensin, geleceğinizden haberi olmamasını isterim.

Vanina'nın kalbi hızlı hızlı çarpıyordu; yabancı kadının tavırlarını çok kibarca buluyordu. Bu zavallı genç kadın, herhalde erkli bir kimseye hakaret etmişti; acaba, bir kıskançlık anında, âşığını mı öldürmüştü? Vanina, onun felaketine, basit bir neden düşünemiyordu. Yabancı kadın, omuzundan yaralandığını, yaranın göğsüne kadar girdiğini ve çok acı verdiğini söyledi. Çok zaman ağzına kanlar doluyordu.

Vanina:

- Hem de doktorunuz yok! diye haykırdı.

- Bilirsiniz ki Roma'da, doktorlar tedavi ettikleri bütün yaralıları, güvenliğe, bir raporla aynen bildirmek zorundadırlar. Prens, şu gördüğünüz bezle, benim yaramı kendisi sarmak lütfunda bulundu.

Yabancı kadın, geçirdiği kazadan dolayı sızlanmaktan, pek kibarca çekiniyordu; Vanina, onu deli gibi sevmişti. Bununla birlikte, bir yan, prensesi çok şaşırttı. Pek ciddi olduğu kesin olan bir konuşma sırasında, yabancı kadın ani bir gülme gereksinimini, güçlkle giderebilmişti.

Vanina:

- Adınızı öğrenirsem pek memnun olacağım dedi.

- Beni Clementine diye çağırırlar.

- Pekâlâ, sevgili Clementine, yarın saat beşte sizi görmeye geleceğim.

Ertesi gün, Vanina, yeni arkadaşını pek hasta buldu. Onu öptü ve:

- Size bir doktor getireceğim, dedi.

Yabancı kadın:

- Ölmeyi yeğlerim, diye yanıtladı. Velinimetlerime zarar vermek ister miyim?

Vanina, telâşla devam etti:

- Roma valisi, monsenyör Savelli Catanzara'nın doktoru bizim hizmetkârlardan birinin oğludur; bize pek bağlıdır ve durumu bakımından kimseden korkmaz, babam onun bağlılığına güveniyor; onu çağtıracam.

Yabancı kadın, Vanina'yı şaşırtan bir sertlikle:

- Doktor istemem! diye haykırdı. Siz beni görmeye gelin ve Tanrı beni yanına almak istiyorsa sizin kollarınızda can vermekle mutlu olurum.

Ertesi gün, yabancı kadın daha kötüleşmişti. Vanina, onun yanından ayrılırken:

- Beni seviyorsanız, dedi, kendinizi bir doktora gösterirsiniz.

- Doktor gelirse mutluluğum elimden gider.

- Ben onu çağtıracam.

Yabancı kadın hiç ses çıkarmadan onu tuttu, elini aldı, öpücüklere gömdü. Uzun bir susma oldu; yabancı'nın gözleri yaşlıydı. Sonra Vanina'nın elini bıraktı ve ölüme gider bir tavırla dedi ki:

- Size bir itirafta bulunacağım. Önceki gün, adımın Clementine olduğunu söylediğim zaman, yalan söylemiştim. Ben bahtsız bir Carbonaro'yum...

Vanina şaşkınlık içinde, iskemlesini geriye çekti ve biraz sonra ayağa kalktı. Carbonaro sürdürdü:

- Hissediyorum ki bunu açıklamak beni yaşama bağlayan biricik nimetten yoksun bırakacak; fakat sizi aldatmak bana yakışmaz. Adım, Pietro Missirilli'dir; on dokuz yaşındayım; babam, Sant'Angelo in Vado'da, yoksul bir doktordur, kendim, Carbonaroyum. Ocağımızı keşfettiler; beni, zincire vurarak, Romagna'dan Roma'ya getirdiler. Gece gündüz bir kandille aydınlanan bir zindanda on üç ay yattım. Merhametli bir insan beni oradan kurtarmak istedi. Beni kadın kıyafetine soktular. Hapishaneden çıkıp son kapının muhafız karakolu önünden geçtiğim sırada, muhafızlardan biri, Carbonarolara sövdü; suratına bir tokat attım. İnanınız, amacım, yiğitlik taslamak değildi; sırf bir dikkatsizlik eseri oldu. Bu düşüncesizce davranıştan sonra, vücudum süngü yaraları içinde, gücüm gitgide azalarak, gece vakti Roma sokaklarında kovalandığım sırada, kapısı açık duran bir eve girdim. Askerlerin de peşim sıra yukarı çıktıklarını duyunca bir bahçeye atladım; gezinmekte olan bir kadının birkaç adım ötesine düştüm.

Vanina:

- Kontes Vitteleschi! dedi, babamın dostu.

Missirilli:

- Nasıl! diye haykırdı. Kendisi bunu size söyledi mi? Her ne hal ise, adı hiçbir zaman söylenmemesi gereken bu kadın, benim yaşamımı kurtardı. Askerler, beni yakalamak için onun evine girerlerken, babanız da, beni oradan arabayla dışarı çıkarıyordu. Kendimi pek hasta hissediyorum. Birkaç günden beri, omuzumdaki o süngü yarası nefes aldırıyor. Öleceğim, sizi bir daha göremeyeceğim için de umutsuz öleceğim.

Vanina sabırsızlıkla dinlemişti; çabucak odadan çıktı. Missirilli, bu çok güzel gözlerde, hiçbir acıma eseri görmemiş, yalnızca, incinen, gururlu bir karakter anlatımı sezmişti.

Gece, bir doktor çıkageldi; yalnızdı. Missirilli, umutsuzluğa kapıldı; Vanina'yı bir daha asla göremeyeceğinden korkuyordu. Kendisinden kan alan doktoru sorguladı; fakat doktor yanıt vermedi. Bunu izleyen günler, aynı sessizlik... Pietro'nun gözleri, Vanina'nın, içeri girmeyi alışkanlık haline getirdiği taraça penceresinden ayrılmıyordu. Çok umutsuzdu. Bir kez, gece yarısına doğru, taraçanın karanlığında, birini seçer gibi oldu. Acaba Vanina mıydı?

Vanina, her gece geliyor, yüzünü, genç Carbonaro'nun penceresinin camlarına yapıştırıyordu.

- Onunla konuşursam, mahvoldum demektir, diye düşünüyordu. Hayır, onu bir daha kesinlikle görmemeliyim!

Bu kararı verdikten sonra bu delikanlıyı, budala gibi kadın sandığı zaman, ona karşı duyduğu dostluğu, elinde olmadan anımsıyordu. Bu kadar tatlı bir yakınlıktan sonra, demek ki onu unutmak gerekti! Vanina, en aklı başında olduğu zamanlarda, düşüncelerindeki değişiklikten korkuyordu, Missirilli, adını söylediğinden beri, onun düşündüğü şeylerin hepsi sanki bir örtüyle örtülmüş, artık uzaklardan görünür olmuştu.

Bir hafta sonra Vanina solgun ve titrek, doktorla birlikte, genç Carabonaro'nun odasına girdi. Prensi, kendi yerine bir uşak göndermeye inandırmasını söylemek için gelmişti. Odada on saniye bile kalmadı; fakat birkaç gün sonra, insanlık güdüsüyle yine doktorla birlikte geldi. Bir akşam Missirilli, çok daha iyiydi ve Vanina'nın da onun yaşamından kaygı duymak bahanesi yoktu. Genç kız, yalnız başına gelmek cesaretini gösterdi. Missirilli, onu görünce, sınırsız bir mutluluk duydu. Fakat aşkını gizlemeyi doğru buldu. Her şeyden önce, bir erkeğe yakışan ağırbaşlılıktan ayrılmak istemiyordu. Odaya girdiği zaman yüzü kıpkırmızı olan ve sevdalı sözler işiteceğinden korkan Vanina, kibar ve içten bağlı; fakat sevgiden uzak bir dostlukla karşılaşınca düş kırıklığına uğradı. Çıkarken, Missirilli, onu alıkoymak istemedi.

Birkaç gün sonra, yine geldiği zaman, aynı davranışı buldu. Aynı saygılı bağlılık ve sonsuz gönül borcu güvencesiyle karşılaştı. Vanina genç Carbonario'nun coşkunluğuna engel olmak şöyle dursun, sevenin yalnızca kendisi olabileceğini düşündü. O zamana kadar çok gururlu olan bu genç kız, çılgınlığının bütün büyüklüğünü, acı acı duyuyordu. Neşe, hatta soğukluk taklidi yaptı, daha seyrek gelmeye başladı; fakat genç hastanın yüzünü bir daha görmemeye bir türlü katlanamadı.

Missirilli, aşktan yanıp tutuşuyordu; fakat, ne kadar silik bir ailenin çocuğu olduğunu ve haddini bilmek gerektiğini düşünmüştü. Vanina sekiz gün onu görmeye gelmezse, ancak bu durumda aşktan söz etme kararı vermişti. Genç prensesin gururu, adım adım mücadele halindeydi. Genç kız, sonunda, kendi kendine şöyle düşündü:

Missirilli'ye gidiyor, uzun süre yanında kalıyordu; o da genç kıza, yanlarında sanki yirmi kişi varmış gibi sesleniyordu. Bir akşam, bütün gününü ondan nefret etmekle, ona karşı her zamandan daha soğuk ve daha ciddi davranacağını söylemekle geçiren Vanina, Missirilli'ye kendisini sevdiğini söyledi, çok geçmeden, ondan hiçbir şey esirgemez oldu.

Vanina, büyük bir çılgınlık yapmıştı. Ama, doğrusunu söylemek gerekirse, pek çok mutluydu. Missirilli, erkeklik gururunun gereklerini artık düşünmedi; on dokuz yaşında, ilk olarak ve İtalya'da nasıl sevilirse öyle sevdi. Tutkulu aşkın bütün özenlerini gösterdi, o pek gururlu prensese, kendisini sevdirmek için baş vurduğu hileyi bile açıkladı. Mutluluğunun fazlalığına şaşıyordu. Dört ay çabucak geçti. Bir gün doktor, hastasını özgür bıraktı. Missirilli, kendi kendine:

- Şimdi ne yapacağım? diye düşündü. Roma'daki güzel kadınlardan birinin evine mi saklanayım? Bu durumda beni on üç ay hapse atıp gün ışığından yoksun bırakan alçak zalimler, cesaretimi kırdıklarını sanacaklar! İtalya, oğulların seni bu kadar küçük bir nedenle terk ederlerse gerçekten bahtsızsın!

Vanina, Pietro için en büyük mutluluğun, sonsuza dek kendisine bağlı kalmak olduğundan şüphe etmiyordu; delikanlı çok mutlu görünüyordu; fakat, General Bonaparte'ın bir sözü, Pietro'nun ruhunda acı acı yankılanıyor ve kadınlara karşı olan davranışları üzerinde etkili oluyordu. 1796'da General Bonaparte, Brescia'dan ayrılırken, kentin kapısına kadar kendisine eşlik eden kentliler, Brescialıların, özgürlüğü, öteki İtalyanların hepsinden çok sevdiklerini söylemişlerdi. General:

- Evet, diye yanıtlamıştı, sevgililerine anlatacak kadar severler.

Missirilli, Vanina'ya oldukça isteksiz bir tavırla:

- Gece olur olmaz çıkıp gitmeliyim, dedi.

- Gün doğmadan saraya dönmeye çalış; ben seni beklerim.

- Gün doğarken, Roma'dan birkaç mil uzakta bulunacağım.

Vanina, soğukkanlılıkla:

- Güzel, dedi, nereye gideceksiniz?

- Romagna'ya gideceğim: öç almaya.

Vanina, çok sakın bir tavırla sürdürdü:

- Ben zengin olduğum için, umarım ki vereceğim silahları ve parayı kabul edersiniz.

Missirilli, bir iki saniye, üzüntüsünü belli etmeden ona baktı; sonra, kollarını açarak:

- Ruhum, hayatım, dedi, bana her şeyi unutturuyorsun, hatta görevimi bile. Fakat, kalbinin soyluluğu oranında bana hak vermen gerek.

Vanina çok ağladı, sonunda, Missirilli'nin, Roma'dan, daha ertesi gün ayrılması kararlaştırıldı.

Vanina, ertesi gün:

- Pietro, dedi, siz bana, birçok kez demiştiniz ki, eğer Avusturya bizden uzakta, büyük bir savaşa girerse, tanınmış bir adam, örneğin, çok parası olan Romalı bir prens, özgürlük davasına büyük hizmetler edebilir.

Pietro, şaşkınlıkla:

- Elbette, dedi.

- Pekâlâ! Siz cesursunuz; eksiğiniz, yüksek bir orun. Size evlenmemizi ve iki yüz bin lira gelir öneriyorum. Babamı razı etmeyi ben üzerime alıyorum.

Pietro, onun ayaklarına kapandı; Vanina, sevinç içindeydi. Delikanlı:

- Sizi çıldırısıya seviyorum, dedi; fakat ben yoksul bir yurt hizmetçisiyim; İtalya ne kadar çok zavallı olursa, ben de o kadar çok ona bağlı kalmalıyım. Don Asdrubale'nin onayını almak için yıllarca silik bir rol oynamak gerek.

Vanina, önerinizi reddediyorum.

Missirilli, kendisini, bu sözle bağlamak istedi. Dayanma gücünü yitirmek üzereydi:

- Felaketim şurada ki, seni hayatımdan çok seviyorum ve Roma'dan ayrılmak, benim için, işkencelerin en büyüğü. Ah! İtalya, niçin barbarlardan kurtulmuş değil! Seninle birlikte gidip Amerika'da yaşamak için ne büyük bir zevkle yola çıkardım!

Vanina, soğukluğunu koruyordu. Yaptığı evlenme önerisinin reddedilmesi, gururlu kızı şaşkınlığa düşürmüştü; fakat biraz sonra, Missirilli'nin kollarına atıldı:

- Bana, hiçbir zaman bu kadar sevimli gözükmemiştin, diye haykırdı; evet, benim küçük köy doktorum, sonsuza dek seninim. Sen bizim eski Romalılarımız gibi büyük bir adamsın.

Bütün gelecek düşünceleri, sağduyunun esinlediği bütün üzüntülü düşünceleri silindi; eksiksiz bir aşk ânı yaşadılar. Sonunda, akıllarını başlarına toplayınca Vanina:

- Ben, senden pek az sonra Romagna'da olurum, dedi. Poretta kaplıcalarına gitmem gerek diyeceğim, Forli yakınlarında, San Nicola'daki şatomuza ineceğim...

Missirilli:

- Orada, bütün yaşamımı seninle birlikte geçiririm! diye haykırdı.

Vanina içini çekerek:

- Bundan böyle, kısmetim, her şeyi göze almak, dedi. Senin uğrunda kendimi feda edeceğim, ne önemi var... onursuz bir kızı sevebilir misin?

- Karım değil misin, hem de sonsuza dek tapacağım karım? Seni seveceğim ve koruyacağım.

Vanina'nın, bir toplantıya gitmesi gerekiyordu. Missirilli'nin yanından ayrılır ayrılmaz, delikanlı, davranışının barbarca olduğunu düşünmeye başladı:

- Yurt nedir? diye söylendi. Bir iyiliğinden dolayı kendisine gönül borcu duymamız gereken, bunda kusur edersek mutsuz olup bize ilenebilecek olan, canlı bir varlık değil. Yurt ve özgürlük, sırtımdaki kaput gibi, bana yararlı bir şeydir. Babamdan miras kalmamışsa da, onu satın alma zorunluluğum var. Fakat sonuç olarak, yurt ve özgürlük, bu iki şey bana yararlı olduğu için severim. Bunlar benim işime yaramazsa, ağustos ayında bir kaputtan farkları olmazsa, satın almak hem de çok büyük bir bedel vererek almak neye yarar? Vanina ne kadar güzel? Kendine özgü öyle bir zekâsı var ki! Ona yaranmaya çalışacaklar; beni unutacak. Hangi kadın vardır ki bir tek âşıkla kalsın? Yurttaş olarak küçümsediğim o Romalı prensler, benden ne kadar yüksek! Kimbilir ne kadar sevimlidirler! Ah! gidersem beni unutacak, onu sonsuza dek kaybedeceğim.

Gece yarısı, Vanina onu görmeye geldi; delikanlı içinde bulunduğu kararsızlığı, kendisini sevdiği için o büyük "yurt" sözcüğü üzerinde nasıl tartışmalar yaptığını anlattı, Vanina pek hoşnuttu.

- Eğer, yurtla benim aramda bir seçim yapmak zorunluluğunu ille de duyuyorsa, diye düşündü, beni seçecektir..

Yakındaki kilisenin saati üç çaldı; son veda zamanı yaklaşıyordu. Pietro, sevgilisinin kolları arasından sıyrıldı. Küçük merdiveni inmeye başlamıştı ki Vanina, göz yaşlarını tutarak, bir gülümsemeyle ona şöyle dedi:

- Eğer seni, yoksul bir köylü kadın iyileştirseydi, gönül borcunu göstermek için, hiçbir şey yapamaz mıydın? Ona bir para vermek istemez miydin? Gelecek karanlıktır, düşmanlarının ortasında yolculuk edeceksin. Sanki bir yoksul kadınmışım gibi, şükran borcu olarak ve sana gösterdiğim özeni ödemek üzere, üç gününü bana ayır.

Missirilli kaldı. Sonunda, Roma'dan ayrıldı. Yabancı bir elçilikten aldığı bir pasaport sayesinde, ailesinin yanına

geldi. Büyük bir sevinçle karşılandı; kendisini ölmüş sanıyorlardı. Dostları bir iki carabinieri öldürerek onun gelişini kutlamak istediler. (Papanın jandarmalarına bu adı verirler).

Missirilli:

- Silah kullanmasını bilen bir İtalyanı gereksiz öldürmeyelim, dedi. Yurdumuz, mutlu İngiltere gibi bir ada değildir. Avrupa krallarının bize karışmalarına karşı koymak için asker eksikimiz var.

Bir süre sonra, Missirilli, carabinieri tarafından sıkıştırıldı, Vanina'nın verdiği tabancalarla, bunlardan iki tanesini öldürdü. Başını getirene ödül koydular.

Vanina, Romagna'da gözüküyordu. Missirilli unutulduğunu sandı, gururu incindi. Sevgiliyle kendi arasındaki sosyal düzey farkını, çok düşünmeye başlamıştı. Geçmiş mutluluğu, üzüntü ve yazıkalanmayla düşündüğü bir sırada, Roma'ya gidip Vanina'nın ne yaptığını görmek aklına geldi. Bu delice düşünce, görev bellediği şeylere üstün gelmek üzereydi ki bir akşam, dağdaki bir kilisenin çanı, zangocun dalgınlığına gelmiş gibi garip bir biçimde çaldı. Bu, Missirilli Romagna'ya geldikten sonra girdiği Carbonaro ocağının bir toplantı işaretiydi. O gece, hepsi ormandaki bir keşiş tekkesinde buluştular. Afyonla uyuşan iki keşiş, küçük evlerinin ne iş için kullanıldığını asla sezmediler. Toplantıya pek üzüntülü bir durumda gelen Missirilli, ocak başkanının tutuklandığını ve henüz yirmi yaşına girmiş bir delikanlı olan kendisinin, ellisini aşan ve Murat'ın 1815 seferinden beri gizli örgütlere giren insanların da üyesi bulunduğu bir ocağın başkanlığına seçildiğini orada haber aldı. Ummadığı bu onura erişince Pietro kalbinin çarptığını hissetti. Yalnız kalır kalmaz, kendisini unutan Romalı genç kızı artık düşünmemeye ve İtalya'yı barbarlardan kurtarmayı tek emel edinmeye karar verdi.

İki gün sonra, Missirilli, ocak başkanı olarak kendisine getirilen gelenler ve gidenler raporunda, prenses Vanina'nın San Nicola şatosuna geldiğini okumuştı. Bu ismi okuyunca, ruhuna, sevinçten çok şaşkınlık doldu. Hemen o akşam, San Nicola şatosunda seğırtmemek konusunda karar vermekle yurt bağlılığını sağlamış olduğunu, boş yere umdu.

Vanina'yı ihmal ettiğini düşünüyor, görevini doğru dürüst yapamıyordu. Onu ertesi gün gördü; Vanina kendisini, Roma'daki gibi seviyordu. Babası, kendisini evlendirmek istediğinden, hareketini geciktirmişti. Yanında, iki bin altın getirmişti. Bu umulmadık yardım, Missirilli'ye, yeni görevinde, olağanüstü bir saygınlık kazandırdı. Corfu'da hançerler yaptırıldı. Carbonarolar hakkında kovuşturma yapmakla görevli papa delegesinin kâtibini elde ettiler. Böylece, hükümete casusluk eden köy papazlarının listesini ele geçirdiler.

Bahtsız İtalya'da hazırlanan, bilinçsizlikte en hafif suikast düzenlemelerinden biri, o dönemde tamamlandı. Burada, gereksiz ayrıntıya girecek değilim. Yalnızca şu kadarını söylemekle yetineceğim. Eğer girişim başarıyla sonuçlanmış olsaydı Missirilli, bundan büyük bir onur payı istiyebilirdi. Binlerce âsi, onun verdireceği bir işaretle ayaklanıp yüksek görevlilerin gemilerini, elde silah bekleyebileceklerdi. Kararlaştırılmış an yaklaşıyordu. Tam o sırada, her zaman olduğu gibi, şeflerin tutuklanması sonucunda, suikast yarım kaldı.

Vanina, daha Romagna'ya gelir gelmez, yurt sevgisinin, âşığına, başka her türlü aşkı unutturacağını görür gibi oldu. Romalı genç kız gururu isyan etti. Kendisini inandırmaya, boşuna, çalıştı; derin bir keder yüreğini kapladı; özgürlüğe lanet okudu. Missirilli'yi görmek üzere Forli'ye geldiği bir gün, gururunun o zamana kadar yenmeyi başaramadığı acısına hakim olamadı:

- Doğrusunu isterseniz, dedi, beni bir koca gibi seviyorsunuz; bu benim işime gelmez.

Biraz sonra gözlerinden yaşlar dökülmeye başladı; fakat bu yaşlar, siteme kadar tenezzül etmenin verdiği utançtan ileri geliyordu. Missirilli, bu göz yaşlarına, aklı başka yerde bir adam gibi karşılık verdi. Vanina, birdenbire, onu bırakıp Roma'ya dönmeyi düşündü. Kendisini söyleten zayıflıktan dolayı kendi kendini cezalandırmakta acı bir zevk buluyordu. Birkaç dakikacık süren bir susuştan sonra, kararını vermişti; eğer Missirilli'yi terk etmeyecek olursa, kendisini ona layık saymayacaktı. Âşığının yanı başında kendisini arayıp da bulamadığı zaman duyacağı şaşkınlık ve acıyı düşünüp haz duyuyordu. Biraz sonra, uğrunda o kadar çılgınlıklar yaptığı erkeğin aşkını kazanamadığı düşüncesi, genç kızı derinliğine üzdü. O zaman konuştu ve âşığının ağzından aşıklara yaraşır bir söz koparmak için yapmadığı kalmadı. Missirilli, dalgın bir tavırla, ona birçok sevgi sözleri söyledi; fakat bu sözleri söylerken sesinin uyumu siyasi girişimlerinden söz ettiği zamanki kadar derin değildi. Missirilli, umutsuzlukla haykırdı:

- Ah! eğer bu iş başarıyla bitmezse, hükümet bunu da ortaya çıkarırsa, vatani bırakır giderim.

Vanina kımıldamadı. Bir saattan beri, âşığını son kez olarak gördüğünü hissediyordu. Onun söylediği söz, zihnini uğursuz bir düşünceyle aydınlattı. Kendi kendine:

- Carbonarolar benden binlerce altın aldılar, diye düşündü. Suikastı desteklediğimden kuşulanamazlar.

Vanina, düşünden uyanarak, Missirilli'ye dedi ki:

- San Nicola şatosuna gelip benimle yirmi dört saat kalır mısınız? Bu akşamki toplantımızda senin varlığına gerek yok. Yarın sabah, San Nikola'da gezmeye çıkarız. Heyecanını giderir, büyük işlerde gereksinim duyduğun soğukkanlılığı yeniden bulursun.

Pietro kabul etti.

Vanina, onu sakladığı küçük odayı, her zamanki gibi, kilitliyerek, yol hazırlıklarını görmek üzere yanından ayrıldı.

Kendi hizmetinden ayrılıp evlenen ve Forli'de küçük bir dükkan açan, oda hizmetçilerinden birinin evine koştu. Oraya varınca, onun odasında bulunduğu bir dua kitabının sayfalarından birinin kenarına, o gece Karbonarolar ocağının toplantı yapacağı yerin adresini çarçabuk yazdı. İhbarını şu sözcüklerle bitirdi: "Bu ocak, on dokuz üyeden oluşmuştur. Üyelerin adları ve adresleri şudur..." Bu listeyi, Missirilli'nin adı unutulmak kaydıyla çok açık olarak yazdıktan sonra, güvendiği kadına:

- Bu kitabı, papanın delegeşi Kardinale götür: içinde yazılı şeyi okusun ve kitabı sana geri versin . Al sana iki altın; eğer Kardinal adını ağzına alırsa, ölümün kesindir; fakat, yazdığım sayfayı Kardinale okutursan, yaşamını kurtarırın.

Her şey kusursuz oldu. Kardinal, korkudan büyülenmedi. Kendisiyle görüşmek isteyen halk tabakasından bir kadının, huzuruna yüzü örtülü olarak çıkmasına, elleri bağlı bulunmak koşuluyla izin verdi. Dükkanlı kadın, büyük adamın huzuruna bu durumda çıkarıldı. Kardinal, yeşil çuha örtülü, çok büyük bir masanın başında oturuyordu.

Kardinal, dua kitabını, içinde gizli bir zehir bulunur korkusuyla, yüzünden çok uzakta tutarak okudu. Sonra kadına geri verdi ve kendisini izlettirmede. Vanina, âşığının yanından ayrıldıktan sonra, kırk dakikaya varmadan eski oda hizmetçisinin geri döndüğünü görerek Missirilli'nin artık tamamen kendisinin olduğu düşüncesiyle, onun yanına döndü. Carabinierelerin hiç uğramadığı sokaklarda birliklerin dolaştığı görülüyordu.

- Eğer beni dinlersen, diye ekledi, hemen San Nicola'ya gidelim.

Missirilli razı oldu. Genç prensesin arabasının bulunduğu noktaya kadar yaya gittiler. Araba, prensesin, bol maaşlı ve sıkı ağızlı sırdaşı olan nedimesiyle birlikte, kentten yarım fersah ötede bekliyordu.

San Nicola şatosuna geldikten sonra, Vanina, yaptığı garip girişimin şaşkınlığı içinde, âşığına karşı daha sevdalı göründü. Fakat ona aşktan söz ederken, komedi oynadığını sanıyordu. Bir gün önce, ihaneti sırasında, vicdan azabını unutmıştı. Aşığını kollarıyla sararken, kendi kendine şöyle düşünüyordu:

- Ona söylenebilecek bir sözcük var ki söyler söylemez, o dakikada ve sonsuza dek benden nefret edecek.

Gece yarısı, Vanina'nın hizmetçilerinden biri, birdenbire onun odasına girdi. Bu adamın da bir Carbonaro olduğunu prenses bilmiyordu. Demek ki, Missirilli'nin, bu gibi ayrıntılar hakkında bile kendisinden gizli tuttuğu şeyler vardı. Ürperdi. Bu adam, o gece, Forli'de, on dokuz Carbonaronun evlerinin kuşatıldığını, kendilerini de toplantıdan döndükleri sırada tutukladıklarını, Missirilli'ye haber vermeye gelmişti. Dokuz Carbonaro, gafil avlanmış olmakla birlikte, kaçmıştı.

Carabiniereler on tanesini kalenin hapisanesine götürmüştü. Oraya girerken içlerinden biri, kendini çok derin bir kuyuya atmış ve ölmüştü.

Vanina kendini kaybetmişti. Bereket versin ki, Pietro farkına varmadı; yoksa, suçunu gözlerinden okuyabilecekti.

Hizmetçi ekledi:

- Şu anda, Forli garnizonu, bütün sokaklarda dizi oluşturmuş. Her er, yanındakiyle konuşacak kadar birbirine yakın. Halk, karşıdan karşıya, ancak subayların bulunduğu noktalardan geçebiliyor.

Hizmetçi odadan çıktıktan sonra, Pietro ancak bir saniye düşünceye daldı, sonra:

- Şimdilik yapacak bir şey yok, dedi.

Vanina, ölecek gibi oluyor, âşığının bakışları karşısında titriyordu. Pietro:

- Bu olağanüstü halinizin sebebi nedir? diye sordu.

Sonra, başka konu açtı ve ona artık bakmadı. Gün ortasına doğru, Vanina, ona şu soruyu soracak oldu.

- Bir ocak daha ortaya çıkarıldı; sanırım, bir süre için rahat edersiniz değil mi?

Missirilli, genç kızı ürperten bir gülüşle:

- Pek rahat edeceğim, diye yanıtladı.

Vanina, belki cizvitlerin hafiyesi olan kasaba papazını ziyaret etmek zorundaydı, oraya gitti. Saat yedide akşam yemeği için döndüğünde, âşığının saklı bulunduğu küçük odayı boş buldu. Kendinden geçmiş bir durumda, evi baştan aşağı dolaşarak onu aradı; hiçbir yerde yoktu. Umutsuz bir halde, yine o küçük odaya geldi. Ancak o zaman gözüne bir pusula ilişti. Okudu:

"Kardinale teslim olmaya gidiyorum; davamızdan umudumu kestim; Tanrı bizimle birlikte değil. Bize kim ihanet etti? Her halde, kendini kuyuya atan alçak olacak. Madem ki, yaşamım zavallı İtalya için gereksizdir, arkadaşlarımla, yalnızca benim tutuklanmadığımı görerek, kendilerini ele verenin ben olduğumu sanmalarını istemem. Elveda. Eğer beni seviyorsanız, öcümü alınız. Bize ihanet eden alçak, babam da olsa, onu yok ediniz..."

Vanina, yarı baygın ve en korkunç bir yıkıma gömülmüş bir durumda oraya çöktü. Tek kelime söyleyemiyordu; gözleri kuruydu ve yanıyordu.

Sonunda diz üstü çöktü:

- Ey yüce Tanrım! diye haykırdı. Söz veriyorum, ihanet eden alçağı cezalandıracağım. Fakat, daha önce, Pietro'yu özgür bırakmak gerek.

Bir saat sonra, Roma'ya doğru yola çıktı. Babası, çoktan beri, ısrarla onu çağırıyordu. O yokken, prens Livio Savelli ile evliliğini hazırlamıştı. Vanina gelir gelmez, babası, titreyerek ona bundan söz etti. Daha ilk sözcükte onun razı olduğunu hayretle gördü. Aynı akşam, Kontes Vitteleschi'nin evinde, don Livio'yu resmen kendisine tanıttı; Vanina,

prensle uzun uzadıya konuştu. Prens, gençlerin en yakışıklısıydı ve en güzel atlara sahipti. Fakat, çok zeki olduğu bilinmekle birlikte, öyle hafifmeşrep yaradılışlı tanınmıştı ki hükümet kendisinden asla kuşkulandırmıyordu. Vanina önce onun aklını almakla, kendisini kusursuz bir gizli görevli haline getireceğini düşündü. Prens, Roma valisi ve güvenlik bakanı monsenyör Savelli Catanzara'nın yeğeni olduğu için casusların onu izlemeye cesaret edemeyeceklerini düşünüyordu.

Vanina, sevimli don Livio'ya, birkaç gün çok iyi davrandıktan sonra, onun, kendisine asla koca olamayacağını söyledi. Kendince, onu çok hafifmeşrep buluyordu.

- Çocuk kafalı olmasaydınız, dedi, amcanızın memurları sizden hiçbir şey gizlemezlerdi. Örneğin, son kez Forlì'de ortaya çıkan Carbonarolar hakkında ne karar verilecek?

Don Livio, iki gün sonra gelip ona, Forlì'de yakalanan bütün Carbonaroların kaçmış olduklarını haber verdi. Vanina, iri siyah gözleriyle ona baktı, dudaklarında en derin aşağılamayı anlatan acı bir gülümseme belirdi ve o akşam, onunla konuşmaya tenezzül etmedi. Daha ertesi gün, don Livio, birincisinde kendisini aldatmış olduklarını, kızarak açıkladı:

- Fakat, dedi, amcamın odasının bir anahtarını buldum. Orada bulduğum belgeden, en gözde kardinallerle başpapazlardan oluşan bir komisyonun gizli bir oturuma başladığını ve bu oturumda Carbonaroları, Ravenna'da mı yoksa Roma'da mı yargılamanın uygun olacağı sorununu görüştüklerini öğrendim. Forlì'de yakalanan Carbonarolar ve teslim olmak sersemliğinde bulunan Missirilli adındaki başkanları, şu anda San Leo şatosunda tutuklu bulunuyorlar.

Bu sersemlik sözcüğünü duyunca, Vanina, prensi olanca gücüyle çimdikledi.

- Resmi belgeleri kendim görmek ve amcanızın odasına sizinle birlikte girmek isterim, dedi, siz yanlış okumuş olacaksınız.

Bu söz üzerine don Livio ürperdi; Vanina, kendisinden, neredeyse olanaksız bir şey istiyordu; fakat bu genç kızın garip zekası, aşkını artırıyor. Birkaç gün sonra, Vanina, erkek kılığına girmiş olduğu ve sırtında, Casa Savelli üniforması bulunduğu halde, güvenlik bakanının en gizli belgeleri arasında yarım saat vakit geçirmeyi başarmıştı. Sanık Pietro Missirilli'ye ait gündelik raporu ele geçirdiği zaman, derin bir hoşnutluk hareketi yaptı. Bu kağıdı tutarken elleri titriyordu. O adı okurken bayılmasına ramak kaldı. Roma valisinin sarayından çıkarken, Vanina, don Livio'ya, kendisini öpmeye söz vermişti.

- Size uyguladığım sınavlarda başarılı oluyorsunuz, dedi.

Bu sözden sonra, genç prens Vanina'ya hoş görünmek için gerekirse, Vatikan'ı ateşe verirdi. O akşam Fransız elçisinin konağında balo vardı; Vanina çok dansetti ve hemen hemen yalnızca onunla dansetti. Don Livio, mutluluğundan sarhoş bir haldeydi. Onu düşünmekten alıkoymak gerekiyordu.

Bir gün Vanina, prense:

- Babamın bazen garip huyları vardır, dedi, bu sabah, adamlarından ikisini kovdu. Bana gelip ağladılar. Bir tanesi, Roma valisi amcanızın yanına girmek istiyordu. Öteki, Fransızların yanında topçu erliği yapmış; Sant'Angelo şatosunda çalışmak istiyor.

Genç prens, hemen:

- İkisini de yanıma alıyorum, dedi.

Vanina, gururlu bir tavırla sordu:

- Ben sizden bunu mu istiyorum? Size, o zavallı adamların ricalarını aynen tekrar ediyorum; istedikleri neyse, kendilerine o verilmelidir, başka şey değil.

Bundan güç bir şey olamazdı. Monsenyör Catanzara ciddi bir adamdı, evine kendisinin iyi tanıdığı insanlardan başka kimseyi kabul etmezdi. Vanina, görünüşte, zevkin her türlüyle dolu bir yaşam ortasında, vicdan azabıyla kıvranıyordu. Çok zavallıydı. Olayların yavaşlığı onu öldürüyordu. Babasının vekilharcı (konaklarda harcama işleriyle görevli olan), kendisine para sağlamıştı. Babasının evinden ayrılıp âşığının kaçıını gerçekleştirmek için Romagna'ya gitse acaba nasıl olurdu? Bu düşünce ne kadar saçma olursa olsun, Vanina bunu tam uygulayacaktı ki bir raslantı ona acıdı.

Don Livio, kendisine:

- Missirilli'nin ocağına bağlı on Carbonaro, Roma'ya getirecek, hüküm giydikten sonra, Romagna'da idam edilecekler. Amcam, bu akşam papadan bu izni aldı. Roma'da, bu sırrı bilen, sizinle benden başka kimse yok. Hoşnut kaldınız mı? dedi.

Vanina:

- Adam olmaya başlıyorsunuz, diye yanıtladı; bana bir portrenizi armağan edin.

Missirilli'nin Roma'ya geleceği günden bir gün önce, Vanina sözde bir nedenle Città Castellano'ya gitti. Romagna'dan Roma'ya getirilen Carbonaroları bu kent hapishanesinde yatırıyorlardı. Sabahleyin, Missirilli'yi, hapishaneden çıkarırlarken gördü. Tek başına bir arabaya zincirle bağlanmıştı. Benzi sapsarı görünüyordu; fakat cesaretini asla kaybetmemiş gibiydi. Yaşlı bir kadın, ona bir demet menekşe attı. Missirilli gülerek teşekkür etti.

Vanina, âşığını görmüştü; bütün düşünceleri dirilir gibi oldu. Kendisine yeniden bir cesaret geldi.

Vanina, çok önceden, âşığının hapsedildiği Sant'Angelo şatosunun papazı olan rahip Cari'yi güzel bir dereceye yükseltmiş, günah çıkartmak için de, bu iyi kalpli papazı seçmişti. Roma'da, valinin yeğeni bir prensese, günah çıkartıcı papaz görevi görmek az şey değildir.

Forli Carbonarolarının davası uzun sürmedi. Aşırı parti, bunların Roma'ya gelmelerine engel olamadığı için bunun öcünü almak üzere, sanıkları yargılayacak olan komisyona üye olarak, en hırslı ruhani başkanları seçti. Bu komisyona güvenlik bakanı başkanlık etti.

Carbonarolar hakkındaki yasa açıktır. Forli Carbonaroları hiçbir umut besliyemezlerdi. Bununla birlikte, yaşamlarını savunmak için her türlü kaçamaklı yola başvurdular. Yargıçları, onları yalnızca ölüme mahkum etmekle kalmadı; birçoğu, ellerinin kesilmesi gibi korkunç işkencelerden yana göründüler. Ulaşabileceği kadar yükseğe ulaşmış güvenlik bakanının (bu yere yükseldikten sonra oradan ayrılanın çekilip gitmekten başka işi kalmaz) el kesilmesine hiç gereksinimi yoktu. Mahkeme kararını papaya götürdüğü zaman, bütün mahkumların cezasını birkaç yıl hapse çevirtti. Yalnızca Pietro Missirilli ayrı tutuldu. Bakan, bu delikanlıyı, aşırı uçta ve tehlikeli görüyordu; aslında, Pietro, yukarıda sözünü ettiğimiz iki carabinierenin öldürülmesinden dolayı ölüme mahkum edilmişti. Vanina, mahkemenin kararıyla cezaların hapse çevrilmesi durumunu, bakan, papanın katından ayrıldıktan pek az sonra haber aldı.

Ertesi gün, monsenyör Catanzara, gece yarısına doğru sarayına döndüğü zaman oda hizmetçisini göremedi; şaşıp kalan bakan, birkaç kez zili çaldı; sonunda sersem, yaşlı bir hizmetçi göründü. Sabrı tükenen bakan, kendi kendine soyunmaya karar verdi. Kapısını kilitledi; hava çok sıcaktı. Giysisini çıkardı, tortop, bir sandalyenin üstüne attı. Çok hızlı atılan bu giysi, sandalyenin üstünden aştı, penceredeki muslin perdeye çarptı ve orada, bir insan biçimini ortaya çıkardı. Bakan, yatağına seğırtti ve eline bir tabanca aldı. Pencerenin önüne geldiği zaman bakanın adamlarının giydiği kıyafeti taşıyan pek genç bir adam, elinde tabanca olduğu halde ona yaklaştı. Onu görünce bakan, tabancayı gözüne yaklaştırdı; ateş edecekti. Genç adam gülerek dedi ki:

- Nasıl! Monsenyör, Vanina Vanini'yi tanımadınız mı?

Bakan büyük bir öfkeyle:

- Bu çirkin şakanın anlamı ne? dedi.

Genç kız:

- Soğukkanlılıkla düşünelim, diye yanıtladı. Önce tabancanız dolu değil.

Bakan şaşırdı ve gerçekten de tabancanın dolu olmadığını gördü; bunun üzerine, yeleğinin cebinden bir kama çıkardı (1).

Vanina, sevimli bir üstünlük taslayarak bakana:

- Oturalım, monsenyör, dedi.

Ve rahat rahat bir kanepeye yerleşti. Bakan:

- Bari yalnız mısınız? diye sordu.

Vanina:

-Kesinlikle yalnızım, yemin ederim, diye yanıtladı.

Bakan , bu sözün doğru olup olmadığını araştırdı. Odanın içini dolaştı, her yana baktı; sonra Vanina'dan üç adım ötede bir sandalyeye oturdu.

Vanina, tatlı ve sakin bir tavrıyla dedi ki:

- Yerine belki de, dik kafalı, hem kendisini hem başkalarını yok edecek yetenekte bir adam gelecek olan akıllı uslu bir insanın yaşamına kıymakla ne kazanırım?

Bakan can sıkıntısıyla sordu:

- Ne istiyorsunuz, matmazel? Bu sahne benim hiç hoşuma gitmiyor, hem artık sürmemelidir.

Vanina, birdenbire, nazik davranışını unutarak gururlu bir biçimde:

- Ekleyeceğim söz, dedi, benden çok sizi ilgilendirir. Carbonaro Missirilli'nin yaşamının kurtulması isteniyor, eğer idam edilirse, ondan sonra siz bir hafta yaşamayacaksınız. Bütün bunlarda benim hiçbir çıkarım yok. Şikayet ettiğiniz deliliği, önce eğlenmek için, sonra da bir arkadaşına hizmet etmek amacıyla yaptım.

Vanina, sonra biraz önceki arkadaşça tavrı takınarak sürdürdü:

- Yakında amcam olacak ve görünüşe bakılırsa, ailesinin orununu çok yükseltecek olan zarif bir adama hizmetim dokunmasını istedim.

Bakan sakinleşti. Vanina'nın güzelliği bu çabuk değişiklik üzerinde kesinlikle etkili olmuştu. Monsenyör Catanzara'nın, güzel kadınlardan hoşlandığı, Roma'da biliniyordu. Vanina, gergin ipek çoraplardan, kırmızı bir ceketten, gümüş sirmalarla süslü, gök mavisi bir giysiden oluşan Casa Savelli uşaklarının kıyafetiyle ve elindeki tabancasıyla, pek güzeldi.

Bakan neredeyse gülerek:

-Gelecekteki yeğenim dedi, bu yaptığınız büyük bir delilliktir, hem de arkası gelecektir.

- Umarım , sizin gibi akıllı bir insan, bu sırrımı saklayacaktır; özellikle don Livio'ya karşı. Sizi inandırmak için de amcacığım, şunu söyleyeyim ki eğer arkadaşımın koruduğu adamın yaşamını bana bağışlarsanız, size bir öpücük

veririm.

Vanina, Romalı kadınların, en büyük işleri başarırken aldıkları bu yarı şakacı tavırla konuşmayı sürdürerek elde tabancayla başlayan bu görüşmeye, genç prenses, Savelli'nin amcası Roma valisine yaptığı bir ziyaret havası vermişti.

Monseryör Catanzara, biraz sonra korkunun etkisiyle davrandığı sanısını , büyük bir kurumla geri çevirmekle birlikte, Missirilli'nin yaşamını kurtarmak konusunda karşılaşacağı bütün güçlükleri yeğenine anlatmaya çalışıyordu. Bakan bir yandan Vanina'yla tartışıyor, bir yandan da, odada dolaşıyordu; şöminenin üstünde duran bir limonata sürahisini aldı, bir kristal bardağa limonata doldurdu. Bardağı dudaklarına götüreceği sırada Vanina onu elinden kaptı ve bir süre elinde tuttukten sonra, dikkatsizlikle yapmış gibi, bahçeye düşürdü. Biraz sonra, bakan, bir şeker kutusundan, bir çikolata aldı. Vanina, onu da elinden aldı, gülerek dedi ki:

- Dikkat edin, odanızda her şey zehirlidir; çünkü sizi öldürmek istiyorlardı. Savelli ailesine, ellerim bomboş girmemek için, gelecekteki amcamın başışlanmasını ben sağladım.

Pek şaşırın monsenyör Catanzara yeğenine teşekkür etti ve Missirilli'nin yaşamı hakkında büyük umut verdi.

Vanina:

- Anlaştık, diye haykırdı; kanıtı da , işte bu ödül!

Böyle diyerek onu öptü. Bakan ödülü aldı.

- Şunu bilmelisiniz ki sevgili Vanina, diye ekledi, ben kandan hoşlanmam. Aslında, size pek yaşlı görünmeme karşın, daha gencim ve bugün dökülen kanın, leke bırakabileceği bir zamana kadar yaşayabilirim.

Monseryör Caranzara, Vanina'yla, bahçesinin küçük kapısına kadar birlikte gittiği zaman saat ikiyi çalıyordu.

Daha ertesi günü, bakan, yapacağı girişimden dolayı oldukça kararsız bir halde papanın huzuruna çıktığı zaman, papa kendisine:

- Her şeyden önce, sizden bir ricam var, dedi. Şu Forli Carbonarolarından bir tanesi var ki, idama mahkum olarak kaldı; düşündükçe uykum kaçıyor. Bu adamı kurtarmak lazım.

Bakan, papanın kendi tarafını tuttuğunu görünce, epeyce karşı çıktı, sonunda , bir yazılı buyruk hazırladı ve papa, usul olmadığı halde imzaladı.

Vanina, aşığının başışlanmasını belki sağlayabileceğini; fakat onu, zehirlemeye kalkışacaklarını düşünmüştü. Bir gün önce, Missirilli'ye, günahını çıkartan rahip Cari, birkaç paket gemici peksimeti vermiş, devlet tarafından verilen yemeklere el sürmemesi için onu uyarmıştı.

Vanina, sonradan, Forli Carbonarolarının, San Leo şatosuna götürüleceklerini öğrenince, Missirilli'yi, Città Castellano'dan geçtiği sırada görmek istedi; tutuklulardan yirmi dört saat önce o kente vardı; kendisinden birkaç gün önce gelmiş olan rahip Cari'yi orada buldu. Rahip, Missirilli'nin gece yarısı, hapisane kilisesinde, ayın dinlemesi için, zindancıdan izin almıştı. Daha da ileri gittiler. Eğer Missirilli, kollarıyla bacaklarının bir zincirle bağlanmasına razı olursa, zindancı, kilisenin kapısına doğru gerileyecek, yalnızca sorumlu olduğu tutukluyu uzaktan görebilecek biçimde duracak, fakat ne söylediğini işitmeyecekti.

Vanina'nın sonunu belirleyecek olan gün sonunda geldi. Vanina, daha sabahtan hapisane kilisesine kapandı. O uzun gün boyunca, kafasını ne düşünceler altüst etmemişti! Missirilli, kendisini başışlayacak kadar seviriyor muydu acaba? Ocağının toplantısını ihbar etmiş, fakat onun yaşamını kurtarmıştı. Burkulan ruhunda, sağduyu galip gelince, Vanina, onun, kendisiyle birlikte İtalya'dan ayrılmayı kabul edeceğini umuyordu. Vanina, günah işlediyse, bunu aşkının gücünden dolayı yapmıştı. Saat dördü çaldığı sırada, uzakta carabinieri atlarının kaldırımlara çarpan nal seslerini duydu. Bu nal seslerinden her biri, kalbinde yankılar yapıyor gibiydi. Biraz sonra, tutukluları taşıyan arabaların gürültüsünü işitti. Arabalar, hapisanenin önündeki küçük alanda durdu; Vanina, iki carabinieri, Missirilli'yi kaldırdıklarını gördü. O ayrı bir arabada yalnızdı ve zincirlerle öyle bağlanmıştı ki, kımıldayamıyordu. Gözleri yaşla dolarak "Hiç olmazsa yaşıyor, diye düşündü, henüz zehirlememişler!"

Acı ve ürkütücü bir geceydi; çok yükseğe yerleştirilmiş olan ve zindancının yağını esirgediği mihrap kandili, karanlık kiliseyi tek başına aydınlatıyordu. Vanina'nın gözleri, bitişik hapisanede ölen, Ortaçağın bazı büyük senyörlerine ait mezarlar üzerinde dolaşıyordu. Bunların heykelleri yırtıcı bir görünüm oluşturunuyordu.

Çoktan beri, bütün gürültüler kesilmişti. Vanina, kara düşüncelerine dalmıştı. Saat on ikiyi çaldıktan biraz sonra, bir yarasanın uçuşu gibi hafif bir gürültü işittiğini sandı. Yürümek istedi, baygın bir halde mihrabın parmaklığına düştü. Aynı saniyede, geldiklerini işitmediği iki gölge, ta yanibaşında belirdi. Bunlardan biri zindancı, öteki, kundağa sarılırcasına zincirlere vurulmuş olan Missirilli'ydi.

Zindancı bir fenerin kapağını açtı ve feneri, mihrabın parmaklığına, Vanina'nın yanına, tutuklusunu iyice görebilecek biçimde koydu. Sonra, geriye, kapının yanına çekildi. Zindancı uzaklaşır uzaklaşmaz Vanina, Missirilli'nin boynuna sarıldı. Onu kollarının arasında sıkarken, yalnızca, soğuk ve sivri zincirlerin temasını duyuyordu. Bu zincirlere onu kim bağladı? diye düşündü. Aşığını kucaklamaktan hiçbir zevk duymadı. Bu acıyı, daha güçlü bir acı izledi. Missirilli onu o kadar soğuk karşılamıştı ki bir an aşğının, suçunu anladığı sanısına kapıldı.

Sonunda Missirilli:

- Sevgilim, dedi, bana karşı beslediğiniz aşka acıyorum. Onu size esinleyen üstün niteliği boşuna arıyorum, bulamıyorum. Bana inanın, dinsel inançlara dönelim ve bir zamanlar doğru yolu yitirmemize neden olan düşleri unutalım. Ben sizin olamam. Girişimlerimi kovalayan sürekli felaket, belki, benim sürekli yaşadığım büyük günden ileri gelmiştir. Yalnızca, insan eliyle alınan önlemler ve sakinmanın gereğini bile düşünsek; o uğursuz Forli gecesi, ben de arkadaşlarımla birlikte niçin tutuklanmadım? Tehlike anında niçin görev başında değildim? Yokluğum niçin en acımasız kuşkulara yer verdi? Çünkü, İtalya'nın özgürlüğünden başka bir sevdaya kapılmışım. Vanina, Missirilli'deki değişikliğin kendisinde uyandırdığı şaşkınlıktan kurtulamıyordu. Aşıktı, hissedilir derecede zayıflamış olmamakla birlikte, otuz yaşlarında görünüyordu. Vanina, bu değişikliği, onun, hapishanede uğradığı kötü davranışlara bağladı, ağlamaya başladı:

- Ah! dedi, zindancılar, sana iyi davranacaklarına ne çok söz vermişlerdi.

Oysaki, ölüm yaklaştıkça, İtalya'nın özgürlüğü uğrunda duyduğu tutkuyla uzlaşabilen bütün dinsel inançlar, genç Carbonaronun yüreğinde yeniden canlanmıştı. Vanina, âşığına gördüğü şaşılacak değişikliğin, bedeninin karşılaştığı kötü uygulamalardan kaynaklanmadığını ve yalnızca manevi bir şey olduğunu, yavaş yavaş anladı. Son dereceye vardığını sandığı acısı bundan dolayı daha da arttı.

Missirilli susuyordu. Vanina, hıçkırıklardan boğulacak gibiydi. Delikanlı, kendisinin de bir parça üzüldüğünü gösteren bir tavırla:

Yeryüzünde bir şey sevecek olsaydım, bu siz olurdunuz Vanina, dedi. Fakat Tanrıya şükür, hayatta bir tek amacım var. Ya hapishanede ya da İtalya'yı özgürlüğe kavuşturmaya çalışırken öleceğim.

Yine bir sessizlik oldu, Vanina, elbette, konuşmuyordu. Konuşmak için boş yere uğraşıyordu. Missirilli ekledi:

- Görev acımasızdır, sevgilim; fakat, onun yerine getirilmesinde bir parça sıkıntı olmasaydı, kahramanlık nerede kalırdı? Beni bir daha görme girişiminde bulunmayacağınıza söz verin.

Çok sıkı bağlanmış zincirinin izin verdiği ölçüde, bileğiyle ufak bir hareket yaparak parmaklarını Vanina'ya uzattı:

- Sevmiş olduğunuz erkeğin size bir öğüt vermesine izin vererseniz, dedi, babanızın size seçtiği üstün nitelikli erkeğe, akıllı uslu varın. Ona, can sıkıcı hiçbir sır vermeyin. Fakat, diğer yandan, beni de asla görmeye kalkışmayın. Bundan böyle, birbirimize yabancı olalım. Yurt hizmetine, çok büyük bir para harcadınız; eğer ülkemiz zalimlerin elinden kurtulursa, o para, size millet malı olarak aynen geri verilecektir.

Vanina sersemlemişti, Pietro kendisiyle konuşurken, gözü yalnızca, yurt adını andığı zaman pırıldamıştı.

Sonunda gurur, genç prensesin yardımına yetmişti. Vanina, elmaslar ve küçük törpüler almıştı. Missirilli'yi yanıtlamadan bunları kendisine uzattı. Delikanlı:

- Görev olarak kabul ediyorum, dedi. Çünkü, kaçma çarelerini aramam gerek. Fakat, yeni iyilikleriniz karşısında and içiyorum, sizi bir daha asla görmeyeceğim. Elveda, Vanina. Bana kesinlikle mektup yazmayacağınız, beni görmeye asla kalkışmayacağınız için söz verin; beni, yurda bırakın, ben sizin için artık ölmüşüm. Elveda!

Vanina büyük öfkeyle:

- Hayır, dedi, sana olan aşkımdan dolayı yaptığım işi bilmeni istiyorum.

O zaman, Vanina, Missirilli'nin, San Nicola şatosundan ayrılıp Kardinale teslim olmaya gittiği andan başlayarak yaptığı bütün girişimleri ona anlattı. Anlattıkları bitince:

- Bütün bunlar bir şey değil, dedi, senin aşkınla, daha fazla bir şey yaptım.

Sonra, ihanetini anlattı:

Pietro, öfke içinde, onun üstüne atıldı:

- Ah! canavar! diye haykırdı.

Zincirleriyle vurarak onu öldürmeye çalışıyordu. İlk çığılığı işitip yetişen zindancı olmasaydı, bu amacına da erecekti. Zindancı Missirilli'yi yakaladı.

O, zincirlerinin izin verdiği kadar uzanarak, törpüleri ve elmasları, Vanina'ya fırlattı:

- Al, canavar, sana hiçbir şey borçlu olmak istemem dedi ve hızla uzaklaştı.

Vanina, bitkin bir halde kaldı. Roma'ya geri döndü. Prens don Livio Savelli ile evlendiğini gazeteler yazıyor.

İTALYA ÖYKÜLERİ II

CASTRO BAŞRAHİBESİ

AÇIKLAMA

Castro başrahibesi, Stendhal'in yayınladığı öykülerin sonuncusudur. (La Revue des deux Mondes'da, 1 Şubat ve 1 Mart 1839'da olmak üzere iki bölümde yayınlanmıştır); fakat içlerinde en uzununu, en ünlüsüdür ve adı bütün yapıta, genellikle simge olmuştur. Bu öyküde, pitoreske, çevreye ve atmosfere, diğer öykülerde olduğundan daha çok yer verilmiştir. Yazarın, olayın geçtiği belli başlı yerleri iyi tanıdığı ve bunları okuyucuya göstermekten zevk duyduğu seziliyor. Stendhal, konsolosluk göreviyle Civitavecchia'da bulunduğu zaman, 1835 yazının bir kısmını

Albano Dağı'nda geçirmişti. O yılın 27 Ekimi'nde Romano Colombo'ya yazdığı mektupta burayı, "İssız ve denize egemen bir dağ" diye tanımlıyordu. Orada, çok basit, iyi kalpli insanlarla ve elektrikçilik yapan genç bir papaz yardımcısıyla birlikte, korkunç fırtınalar geçirmişti. O; Albano, Monte Cavi, Faggiola ormanı üzerinde aşırı direnmesine karşın, Stendhal'de oldukça az görülen pitoresk bir dekor oluşturmaktadır. Öte yandan, öyküyü süslemeye yarayan bir nokta da, haydutla milis komutanının yaşamını betimleyen parçalardır; fakat bu betimleme genellikle pek zayıf kalmaktadır. Bizi, Giulio Branciforte'nin peşi sıra, XVI. yüzyılın karmakarışık karargâhlarına sürüklemekten daha kolay bir şey olamazdı. Yazar, her durumda, bunu istemiş olacak. Burada da onu ilgilendiren yan ruhsal ve bir dereceye kadar ırksaldır. Branciforte ve Elena de Campireali, onun gözünde, Fransız inceliğine ve gururuna karşı İtalyan tutkularının iki kusursuz örneğidir. Sainte-Beuve, Stendhal hakkında, 1845'te yazdığı makalelerin ikincisinde, bu yanı belirtiyor ve yazarın şu tümcesini aktarıyor: "Aşk, nefis bir çiçektir, fakat onu, korkunç bir uçurumun kıyısından koparacak gözüpekliği göstermek gerekir." Sainte-Beuve, "Yaşam tipi ile rahip tipinin" Castro başrahibesinde iyi kavranmış olduğunu söylemekle birlikte, bunun da diğerleri gibi bir deyiş haline gelmeye başladığını ve kötüye kullanılmaması gerektiğini ileri sürüyor. Üstelik, bu deyişin, Stendhal zamanında artık yeni bir şey olmadığı da söylenebilir; çünkü aslını görmek için, hiç olmazsa, Diderot'nun "Deux Amis"sine kadar geriye gitmek gerekir ve o zamandan beri, fazlasını saymaya gerek kalmadan, Schiller'in "Haydutlar"ı, Nodier'nin "Jean Abagar"ı, W.Scott'un "İvanhoe"sü ve Hugo'nun "Hernani"si çıkmıştır. Stendhal'ın Madam Giulio Gauthier'ye yazdığı mektuptaki şu tümceye güvenmek gerekirse, Hernani'den pek hoşlanmadığı anlaşılıyor: "Şampanya şarabı ve Hernani bana yaramadı (1 Mart 1830)" Gerçekten, Hernani'de, gereğinden çok tümce vardı. Her durumda, Castro başrahibesi, onun sevdiği, aynı tarihte yayınlanan "Parma Manastırı"nda da gördüğümüz bir romaneskle doludur. Oyunlar, kılık değiştirmeler, adam kaçırmalar, silah atmalar, kamalar, öyle bir hızla birbirini kovalıyor ki Sainte-Beuve, aşkın Fransız yöntemiyle betimlenmesine "monoloğun yanıp yakılmalarına, ince düşüncelere, duygu anlarına" özlem duyuyor; fakat Stendhal, ahlak gibi kederden de hoşlanmamaktadır. 16 Mart 1839'da Kontes de Tacher'e şöyle yazıyordu: "Castro başrahibesinin ikinci kısmından hoşlanmadığınızı gördüğümünden beri, sırf, yavan olmayan ve okunabilir, biçimli bir şey bulmayı düşünüyorum" Birkaç satır aşağıda, bu ikinci kısmı bulduğunu, bunun "erdemli" bir şey olacağını ekliyor. Merak uyandıracak bir şey, fakat yazar, niyetle yetinmiş görünüyor; "beylisme", bundan bir şey kazanmaz, kaybederdi.

CASTRO BAŞRAHİBESİ

I

XVI. yüzyıldaki İtalyan haydutlarını, melodram bize o kadar çok gösterdi ve o kadar çok kimse, bunlardan, tanımadan söz etti ki şimdi bu haydutlar hakkında son derece yanlış bilgilere sahip bulunuyoruz. Genel olarak denebilir ki bu haydutlar, İtalya'da ortaçağ cumhuriyetlerinden sonra gelen kıyıcı hükümetlere karşı bir karşı koyma eylemi oluşturmuşlardır. Yeni gelen zorba, alışıldığı gibi, giden cumhuriyetin en zengin adamı olurdu ve ulusun ayakta kalmasını kendine çekmek için kenti görkemli kiliselerle ve güzel tablolarla süsledi. Ravennalı Polentiniler, Faenzalı Manfrediler, İmolalı Riariolar, Veronalı Caneler, Bolognalı Bentivogliolar, Milanolu Viscontiler ve sonunda hepsinden daha az dövüşçü ve daha fazla ikiyüzlü olan Floransalı Mediciler böyleydiler. Bu küçük devletlerin tarihçilerinden hiçbiri, bu ufak zorbaları rahatsız eden korku yüzünden verilmiş emirler sonucunda zehirlenerek ve çeşitli yöntemlerle öldürülerek yaşamlarından olan sayısız insandan söz etmek gözüpekliğini gösterememiştir. Bu zorbalardan herbirinin, kendisinden nefret ettiğini bildiği cumhuriyetlerden herbirini şahsen tanıdığını (örneğin, Cíome büyük dükası Strozzi'yi tanırdı), bu zorbalardan birçoğunun öldürüldüğünü göz önünde bulundurun. XVI. yüzyıl İtalyanlarını o kadar zeki ve gözüpek yapan, sanatçılarına o kadar yetenek veren derin kinleri, eski güvensizlikleri anlayacaksınız. Madame de Sevigné zamanında onur adı verilen ve özellikle, uyruğu olarak dünyaya geldiği efendiye hizmet etmek ve kadınlara hoş görünmek için yaşamını fedaıyla sınırlanan oldukça gülünç sanının oluşmasına engel olan o derin tutkuları göreceksiniz. XVI. yüzyılda bir insanın çalışması ve gerçek artamı, Fransa'da ancak er meydanında ya da düellolarda kendini gösterir, değerlendirilirdi. Kadınlar, kahramanlıklar ve özellikle ataklıktan hoşlandıkları için bir erkeğin becerisini değerlendirme konusunda, en yüksek karar sahipleri oldular. O zaman, kadınseverlik ruhu doğdu ve bütün tutkuların, hem de aşkın, hep boyun eğdiğimiz, gurur denen o kıyıcı zorba lehine, birer birer yıkılmasını hazırladı. Krallar, gururu, hem de pek haklı olarak korudular. Rütbelere egemenliği oradan çıktı.

İtalya'da, bir insan artamın her türüyle, gerek kılıcının gücüyle, gerek, eski elyazmaları arasında buluşlar yaparak kendini gösterebilirdi. İşte, çağının tapınılan bir insanı olan Petrarca; XVI. yüzyıl kadını, Yunanca bilgini genç bir erkeği, askerlik alanında gösterdiği kahramanlıkla ünlenmiş bir erkek kadar ve belki de daha çok severdi. Onun için, orada, kadıncılık geleneği değil, tutkular görüldü. İşte İtalya ile Fransa arasındaki ayrım bundandır ve işte Fransa, XVI. yüzyılın, bugün adları hiç bilinmeyen ve herbiri nice düşman öldürmüş o kahraman komutanları yetiştirirken İtalya'da Raffaellolar, Giottolar, Tizianolar, Correggiolar bundan dolayı doğmuştur.

Bu acı gerçekleri söylediğimden dolayı af dilerim. Her ne hal ise, ortaçağdaki küçük İtalyan zorbalarının korkunç ve zorunlu öçleri, halk kütlelerinin kalbinde, haydutlara karşı bir sevgi uyandırdı. At, buğday, para, kısacası yaşamak için zorunlu olan herhangi bir şey çaldıkları zaman haydutlardan nefret ediliyordu. Fakat, öz olarak, uluslar yürekten, onları tutuyordu. Kasabanın genç kızları, fazla tedbirsiz bir davranış sonucunda, ömründe bir kez ormana kaçıp haydutların yanına sığınmak zorunda kalan delikanlıyı, bütün öteki delikanlılara yeğliyorlardı.

Bugün de, herkes elbette haydutlarla karşılaşmaktan korkar; fakat onlar bir cezaya çarptırıldıkları zaman da onlara acır. Çünkü bu çok ince, çok alaycı, efendilerinin sansürü altında çıkan bütün yazılarla alay eden ulus en ünlü haydutların yaşamını coşkunlukla anlatan küçük şiirleri alışıldığı gibi okur. Bu öykülerde ona kahramanca görünen şeyler, aşağı tabakalarda hâlâ yaşayan sanatçı ruhunu kendine çeker ve doğrusu, bazı kimseler hakkındaki resmi övgülerden o kadar usanmıştır ki resmi olmayan bu türden her şey doğrudan doğruya onun kalbine seslenir. Şurasını bilmek gerekir ki İtalya'da, aşağı tabakaya acı veren bazı şeyleri, bir gezgin, ülkede on yıl da yaşasa kesinlikle göremez. Örneğin bundan on beş yıl önce, hükümetlerin akıllıca davranışı, haydutları ortadan kaldırmadan önce (1), bunların, küçük kent valilerini, haksız davranışlarından dolayı cezalandıran bazı işler yaptıkları az değildi. Aylıkları ayda yirmi eküden yukarı olmayan, mutlak yetkiye sahip bu devlet memurları, doğal olarak ülkenin en önde gelen ailesinin emrindedirler ve bu aile, bu çok yalın yöntem sayesinde, kendi düşmanlarını ezer. Bu haydutlar, bu zorba valileri cezalandırmayı her zaman başaramazlarsa da hiç olmazsa onlarla alay ederler, onlara meydan okurlardı ki bu da bu zeki ulusun gözündeki, az bir şey değildi. Bir yergi, ona bütün acılarını unutturur; hiçbir aşağılamayı da asla unutmamıştır. Bu da Fransızla İtalyan arasındaki ayrımlardan biridir.

XVI. yüzyılda, bir kasaba valisi, zengin ailesinin kinine uğramış bir yoksulu ölüme mahkûm edecek olsa, haydutların, çoğu zaman, hapisaneye saldırarak zavallı tutsağı kurtarmaya çalıştıkları görülürdü. Diğer yandan, zengin aile, hapisaneyi korumakla görevli, hükümetin sekiz on askerine pek güvenemediği için kendi kesesinden, geçici asker toplardı. Bravo denilen bu askerler, hapisanenin yakınlarında ordugâh kurarlardı, rüşvetle ölüme mahkûm edilen zavallıyı idam yerine götürmek görevini üstlenirlerdi. Eğer, o büyük ailenin bireyleri arasında genç bir erkek bulunursa, bu geliş güzel devşirme askerlerin başına o geçerdi.

Uygarlığın bu durumu, ahlak için bir ayıptır, bunu takdir ederim; yüzyılımızda, düello var, kovuşturma var, yargıçlar vicdanlarını satmıyorlar; fakat XVI. yüzyıldaki bu yöntemler insan demeye değer insanlar yaratmaya çok elverişliydi.

Bugün hâlâ akademilerin basmakalıp edebiyatı tarafından övülen birçok tarihçi, 1550 yılına doğru, yüksek karakterli nice insanlar yetiştirmiş olan bu durumu gizlemeye çalışmışlardır. Onların yaşadıkları çağda, o ölçülü yalanları, Floransalı Medicilerin, Ferraralı Estelerin, Napoli'deki kral vekillerinin vb... ellerinde bulunan her türlü şan ve onurla ödüllendirildi.

Giannone adında zavallı bir tarihçi, örtünün bir ucunu kaldırmak istedi; fakat, gerçeğin pek az bir kısmını, o da kapalı ve karanlık biçimler kullanarak, söylemeye cesaret edebildiği için pek yavan kalmış, buna karşın, 7 Mart 1758'de, seksen iki yaşında, hapisanede ölmüştür.

O nedenle, İtalya tarihini öğrenmek için ilk yapılacak şey, genel olarak beğenilen tarihçilerin eserlerini okumamaktır; yalanın değeri İtalya'da olduğu kadar hiçbir yerde takdir edilmemiş ve yalan hiçbir yerde, oradaki kadar pahalıya satın alınmamıştır.

IX. yüzyıldaki büyük barbarlık çağından sonra İtalya'da yazılan ilk tarihler, daha o çağda, haydutların bulunduğunu söyler ve bunlardan, pek eski çağlardan beri varmış gibi söz eder. (Muratori külliyyatına başvurulması) Kamu esenliğinin, adaletin, iyi hükümet yönetiminin zararına, fakat güzel sanatların yararına, ortaçağ cumhuriyetçileri, kıyıma uğradıkları zaman, en azimli cumhuriyetçiler, özgürlüğü yurttaşlarının çoğundan fazla sevenler, ormanlara sığındılar. Baglioniler, Malatestiler, Bentivogliolar, Mediciler vb...nin eziyet ettiği halk elbette, onların düşmanlarına saygı ve sevgi besliyordu. İlk yağmacıların yerine geçen küçük zorbaların zulümleri, örneğin Venedik'e kadar, Paris'e kadar sığınmış cumhuriyetçileri bile öldürten ilk Floransa büyük dükası Cosimo'nun kıyıcılığı yüzünden, bu haydutlara katılanlar oldu. Örneğin, kahramanımızın yaşadığı çağa yakın zamanlarda, 1550 yılına doğru, Monte Marciano dükası Alfonso Piccolomini ve Marco Sciarra, başarıyla yönettikleri silahlı çetelerle, Albano çevresinde, o zamanlar hayli gözüpek olan papa askerlerine meydan okuyorlardı.

Halkın, hâlâ hayran olduğu bu ünlü başkanların eylem alanı Po'dan, Ravenna bataklıklarından, o zaman Vezüv'ü örten ormanlara kadar uzanıyordu. Onların destansı öyküleriyle pek çok üne kavuşmuş, Roma'dan 2 fersah uzakta, Sapoli yolu üzerinde, Faggiola ormanı, XIII. Gregorio'nun papalığı zamanında, bazen birkaç bin askeri bir araya toplayan Sciarra'nın genel karargâhıydı. Bu ünlü haydutun ayrıntılı bir tarihçesi yazılsa, bugünkü kuşağın gözündeki, inanılmaz bir şey olur, çünkü yaptığı işlerin nedenlerini bu kuşak, anlamak istemeyecektir. Bu haydut, ancak 1592 yılında yenilebildi. İşlerinin umutsuz bir duruma girdiğini görünce Venedik cumhuriyetiyle anlaştı, en özverili ya da en suçlu askerleriyle birlikte onun hizmetine girdi. Sciarra ile bir antlaşma imzalamış olan Venedik, Roma hükümetinin isteği üzerine onu öldürttü ve kahraman askerlerini Girit adasını Türklere karşı savunmak üzere gönderdi. Fakat Venedik, Girit'te öldürücü bir vebanın çevreyi kasıp kavurduğunu pekâlâ biliyordu ve

Sciarra'nın cumhuriyet emrine ayırdığı beş yüz asker, birkaç gün içinde altmış yediye indi.

Ulu ağaçları eski bir volkanı örten o Faggiola ormanı, Marco Sciarra'nın çalışmalarına son sahne olmuştur. Kasvetli görünümü trajedi için yaratılmış benzeyen o olağanüstü Roma kırlarının en güzel yöresi olduğunu, size her gezgin söyleyecektir. Orman, kara yeşilliklerle, Albano dağının tepelerini örtmektedir.

Bu güzel dağ, Roma kurulmadan yüzyıllarca önce olan bir volkan püskürmesi sonucunda ortaya çıkmış, bütün tarihlerden önce gelen bir çağda, bir zamanlar Apenin dağlarıyla deniz arasında uzanıp giden geniş ovanın ortasında yükselmiştir. Faggiola'nın koyu gölgeleriyle örtülü yükselen Monte Cavi, dağın en yüksek tepesidir; gerek Terracina'dan ve Ostia'dan, gerek Roma'dan ve Tivoli'den, her yandan görülür. Gezinler arasında çok ünlenmiş olan o Roma ufkunun, güneye doğru son noktasını, şimdi saraylarla dolu olan Albano dağı oluşturur. Latin kökenli ulusların birlikte tapındıkları ve bir tür dinsel federasyonun bağlarını güçlendirdikleri Jüpiter Feretrio tapınağının yerine, Monte Cavi'nin doruğuna, kara keşişlerin bir manastırı yapılmıştır. Gezinler, ulu kestane ağaçlarının gölgeleri altından geçerek, birkaç saat içinde, Jupiter tapınağının kalıntılarını oluşturan çok büyük taş parçalarının bulunduğu noktaya varırlar. Fakat bu iklimde pek nefis olan o koyu gölgelikler altında, gezginler, bugün bile, ormanın derinliklerine kaygıyla bakarlara; haydutlardan korkarlara. Monte Cavi'nin tepesine varılınca, yemek pişirmek üzere, tapınak kalıntılarının ortasında ateş yakılır. Roma kırlarına tümüyle egemen olan bu noktadan bakınca batıda deniz, üç dört fersah uzaklıkta olmasına karşın, iki adım ötede gibi görünür; en küçük tekneleri bile göz fark eder; buharlı gemiyle Napoli'ye geçen yolcuları, en zayıf dürbünle bakınca saymak mümkündür. Bütün öteki yanlardan bakınca, doğuda, Palestrina'nın üstünde Apenin'le ve şimdiki San Pietro ile ve Roma'nın diğer büyük yapılarıyla biten gözcü bir ova görülür. Monte Cavi çok yüksek olmadığı için göz, tarihsel şan ve şereften doymun kalabilecek olan bu yüce ülkenin en küçük ayrıntılarını seçer; aynı zamanda, ovada veya dağın yamaçlarında göze çarpan her konu, her duvar kalıntısı, Tito Livio'nun anlattığı, yurtseverlik ve kahramanlıklarla dolu savaşıardan birini anımsatır.

Jüpiter Feretrio tapınağının kalıntılarında olan ve şimdi gezgin keşişler bahçesine duvar görevi yapan çok büyük taş yığınlarının bulunduğu noktaya gitmek için bugün de eskisi gibi, ilk Roma krallarının geçtiği "Zafer Yolu"ndan gitmek mümkündür. Bu yol, çok düzgün yontulmuş taşlarla döşelidir. Faggiola ormanının ortasında, bu yolun, uzun bölümleri vardır.

Şimdi duru bir suyla dolmuş bulunduğu için, lav kayasının ortasında gömülü, çevresi beş altı mil olan o güzel Albano gölü haline gelen, sönük kraterin kıyısında, Roma siyasetinin, daha ilk krallar devrinde yıktığı, Roma'nın anası Albe vardı. Bugün orada Albe yıkıntıları vardır. Birkaç yüzyıl sonra, Albe'den bir çeyrek fersah uzaklıkta, dağın denize bakan yamacında, modern kent olan Albano yükseldi; fakat, Albano ile gölün arasında, kayalardan bir duvar vardır ki gölün kenti, kentin de gölü görmesine engel olur. Albano'ya ovadan bakınca, beyaz binalarının, haydutlar tarafından çok sevilen ve çok ünlü yanardağı dört yandan çepeçevre sarmış ormanın kara ve derin yeşillikleri üstünde, güçlü bir biçimde yansıdığı görülür.

1540 yılında felaketlerini anlatacağım erkl Campireali ailesi, soyluların ön sıralarında yükselmekte olduğu zamanda, nüfusu bugün beş altı bin olan Albano'da üç bin kişi yoktu.

Bu öyküyü, biri Roma'ya, biri Floransa'ya ait elyazması, iki kalın kitaptan çeviriyorum. Büyük bir tehlikeyi göze alarak, bizim eski masallarımızın deyişinin hemen hemen aynı olan deyişlerini korumayı göze aldım. O olayların günümüzün çok ince ve çok ölçülü deyişle anlatılması, hele yazarlarının görüşlerine hiç uygun düşmeyecekti kanısındayım. Her iki elyazması da yaklaşık olarak 1598 yılında yazılmıştır. Hem onlar için, hem kendim için, okuyucunun hoşgörüsünü dilerim.

II

Floransa el yazmasının yazarı diyor ki: "Nice acılı öyküler yazdıktan sonra, anlatması bana hepsinden fazla acı veren öyküyü en sonra yazacağım. Castro'daki Visitazione manastırının ünlü başrahibesinden, yargılanması ve ölümü Roma ve İtalya yüksek çevresini pek çok oyalayan Elena de Campireali'den söz edeceğim." Daha 1000 yılında, haydutlar Roma dolaylarında hüküm sürüyorlardı ve devlet memurları sözü geçen ailelere satılmışlardı. Davanın görüldüğü yıl olan 1572'de, XIII. Gregorio Buoncompagni, San Pietro'nun tahtına çıktı. Bu papa, ruhani başkana özgü bütün üstünlükleri özvarlığında toplamıştı; fakat, sivil yönetimi, bazı zayıflıklarından dolayı eleştirilmiştir. XIII. Gregorio, ne namuslu yargıçlar seçebilmiş, ne haydutları ortadan kaldıracıbilmiştir. Cinayetlere üzülüyor, fakat bunları işleyenleri cezalandıramıyordu. Ölüm cezası verecek olursa büyük sorumluluk altına gireceğini sanıyordu. Bu görüş açısı, Roma'ya giden yolların, adeta sayısız haydutla dolmasına neden oldu. Az çok güvenle gezebilmek için, haydutlarla dost olmak gerekiyordu. Albano'dan geçerek Napoli'ye giden yol üstünde, pek elverişli bir noktada bulunan Faggiola ormanı, çoktan beri, Papa hükümetinin düşmanı olan bir hükümetin genel karargâhıydı ve Roma, ormanın krallarından biri olan Marco Sciarra ile, iki devlet arasında antlaşma yapar gibi, birçok kez görüşme yapmak zorunda kalmıştı. Bu haydutların güçlü olmalarının nedeni, komşuları olan köylülerce sevimleriydi.

O haydutların genel karargâhına çok yakın olan o güzel Albano kentinde, 1542 yılında Elena de Campireali dünyaya geldi. Babası, ülkenin en zengin ileri gelenlerinden biri olarak tanınmış ve bu bakımdan, Napoli Krallığı içinde, büyük topraklara sahip Vittoria Carafa ile evlenmişti. Henüz yaşayan ve Vittoria Carafa ile kızını çok yakından tanımış olan birkaç yaşlı adamın adını söyleyebilirim. Vittoria, bir ağırbaşlılık ve zekâ örneği idi; fakat bütün üstün zekâlılığına karşın, ailesini yok olmaktan kurtaramadı. Gariptir ki okuyucuya sunacağım kişilerden hiçbirisi, öykümün üzüntülü konusunu oluşturacak olan korkunç yıkımlardan, bence, ayrıca sorumlu tutulamaz. Zavallılar görüyorum, fakat doğrusunu isterseniz, suçlu kimse bulamıyorum. Genç Elena'nın olağanüstü güzelliği ve çok ince ruhu, kendisi için iki tehlike ve âşığı Giulio Branciforte için de özür oluşturmuyordu. Tıpkı Castro Piskoposu Monsenyör Cittadini'nin anlayıştan yoksunluğunun da bir dereceye kadar onu başışlatabilmesi gibi. Ruhani meslekte hızla ilerlemiş olması dürüstlüğünden ve özellikle benzerlerine bakınca davranışlarının soyluluğundan ve yüzünün pürüzsüz güzelliğinden ileri geliyordu. Onu kim görse kesinlikle seveceği yazılmıştı.

"Hiç kimseye dalkavukluk etmek istemediğim için şu noktayı gizlemeyeceğim. Hücresinde, San Paolo gibi, yerden birkaç ayak yükselmiş olarak pek çok kez görülen ve bu garip durumda, sırf Hakkın yardımıyla duran Montre Cavi manastırındaki keşişlerden bir kutsal kişi, Campireali senyörüne, soyunun kendisiyle söneceğini, iki çocuğu dünyaya geleceğini, ikisinin de kazada öleceklerini haber vermişti. Campireali, bu fal yüzünden, kentinde kendisiyle evlenecek kadın bulamamış, kısmetini aramak için Napoli'ye gitmiş, orada, büyük bir servet ve eğer mümkünse, kötü yazgısını, üstün zekâsıyla değiştirmeye gücü yetecek bir kadın bulmak mutluluğuna ermişti. Bu Senyör Campireali çok namuslu bir adam olarak tanınmıştı, çok da hayır işlerdi; fakat hiç zeki değildi, bu nedenle, yavaş yavaş Roma'da oturmaktan vazgeçti, sonunda, bütün yılı, Albano'daki köşkünde geçirir oldu. Kentle deniz arasında uzanan çok verimli ovadaki topraklarını işletmekle uğraşıyordu. Karısının öğüdü üzerine, soyuyla çok gururlanan bir delikanlı olan oğlu Fabio'nun ve Farnese koleksiyonunda bulunan portresinde de görüleceği üzere, olağanüstü bir güzelliğe sahip olan kızı Elena'nın kusursuz bir eğitim almasını sağladı. Kötü talihi, o çağda birçok dedikodulara neden olan, bugün bile belleklerde yaşayan bu kadına, Yüce Tanrı'nın verdiği ölümlü kalıbı seyretmek için, öyküsünü yazmaya başladıktan sonra, Farnese sarayına gittim. Başı uzun bir oval, alnı gayet geniş, saçları koyu kumral, yüzü, daha çok neşe saçıyor; derin anlamlı iri gözleri, pek düzgün yay gibi kumral kaşları var. Dudakları oldukça ince ve ağız çizgilerini, ünlü ressam Correggio tarafından çizilmiş sanırsınız." Farnese galerisinde, çevresini kuşatan portreler ortasında, bir kraliçeye benziyor. Neşeli edanın, sevgiyle kaynaşmasına pek az raslanır.

"O çağda, Roma prenslerinden çoğunun, kızlarını gönderdikleri, şimdi yıkılmış olan Castro kenti Visitazione manastırında, öğrenci olarak tam sekiz yıl kaldıktan sonra, Elena yurduna döndü, fakat manastırdan ayrılırken de kilisenin büyük mihrabına, gayet güzel bir kupa adadı.

"Albano'ya geri döner dönmez, babası, o zaman oldukça yaşlı bir adam olan ünlü şair Visitazione'yu, büyük bir aylıkla, Roma'dan getirtti; o da Elena'nın belleğini, tanrısal Virgilius'un, Petrarca'nın, Ariosto'nun en güzel şiirleriyle süsledi."

Çevirmen, burada, XVI. yüzyılın, bu büyük şairlere ayırdığı türlü şeref payları hakkındaki uzun bir konuşmayı çıkarmak zorunda bulunuyor. Elena, anlaşıyor ki, Latince biliyormuş. Kendisine gösterilen şiirlerde aşktan, hem de 1839'da raslayacak olursak bize pek garip görünecek bir aşktan söz ediliyordu. Büyük özveriler isteyen, ancak gizlerle kuşatılmış olursa süren ve daima en korkunç acılarla yan yana bulunan şiddetli aşktan söz etmek istiyorum.

İşte, Giulio Branciforte'nin, daha on yedi yaşında bulunan Elena'ya esinlemeyi başardığı aşk bu türdü. Giulio Branciforte, onun komşularındandı, pek de yoksuldu; kentten bir çeyrek fersah ötede, Albe kalıntıları ortasında ve gölü kuşatan, yeşilliklerle örtülü, yüz elli ayak derinlikteki uçurumun kıyısında, köhne bir evde oturuyordu. Faggiola ormanının ürkütücü ve görkemli gölgeliklerine bitişik olan bu ev, Plazzuola manastırı yapıldığı zamandan beri yıkılmış bulunmaktadır. Bu yoksul delikanlının, hareketli ve çevik davranışlarından ve şanssızlığına dayanma konusunda gösterdiği, içten tasasızlıktan başka bir şeyi yoktu. Ondan yana söylenebilecek en iyi şey, yüzünün güzel olmamakla birlikte anlamlı olduğuydu. Fakat iki üç tehlikeli serüvende, Prens Colonna'nın komutası altında ve onun askerleri arasında, kahramanca savaştığı söyleniyordu.

Yoksulluğuna, güzel olmamasına karşın, bütün Albano kızlarına göre büyüleyiciliği, böyle bu kalbe sahip olmasındandı. Her yanda iyi kabul gören Giulio Branciforte, Elena, Castro manastırından dönünceye kadar, kolay elde edilir kadınların dışında aşk serüveni yaşamamıştı.

Kısa bir süre sonra, büyük şair Cecchino, bu genç kıza edebiyat öğretmek üzere Roma'dan Campireali köşküne geldiği zaman, kendisini tanıyan Giulio, ona Latince bir şiir göndermiş, yaşlılığında, bu kadar güzel gözlerin kendi gözlerine baktığını ve bu kadar saf bir ruhun düşüncelerini bazen yerinde bulunca, büsbütün mutlu olduğunu görmek mutluluğuna erişinden söz etmişti.

Elena'nın dönüşünden önce, Giulio'nun ilgi gösterdiği genç kızların kıskançlığı ve hayal kırıklığı, yeni başlayan bir aşkı gizlemek için aldığı bütün önlemleri çok geçmeden boşa çıkarmış ve doğrusu, yirmi iki yaşında bir delikanlı ile on yedi yaşında bir kız arasındaki bu aşk, ölçülülükle uzlaştırılamayacak bir biçimde gelişmişti. Aradan üç ay

geçmeden, Senyör de Campireali, Giulio Branciforte'nin, köşkünün penceleri altından, çok sık geçtiğini fark etmişti. Bu ev, göle çıkan caddenin ortasına yakın bir noktada, bugüne kadar ayakta kalmıştır.

Cumhuriyetlerin katlandıkları özgürlüğün doğal sonucu olan açık sözle sertlik ve buyuruculuk öfkelerinin henüz önünü alamadığı serbest öfkeler, Senyör de Campireali'nin ilk girişiminde açıkça görülmektedir. Genç Branciforte'nin sık sık gözükmekten ilk kuşkulandığı gün, Campireali, onu şöyle azarlamıştı:

- Sirtına geçirecek giysin bile bulunmadığı durumda, boyuna evimin önünden geçmeye ve kızımın pencerelerine küstahça bakmaya nasıl cüret ediyorsun? Hareketimi, komşuların yanlış yorumlamasından çekinmesem, sana üç tane altın sikke verirdim; Roma'ya gider, daha uygun bir gömlek satın alırdın. Paçavralarının görünümü, benim ve kızımın gözlerimizi bu kadar sık rahatsız etmezdi.

Elena'nın babası, kuşkusuz abartıyordu. Genç Branciforte'nin giysisi paçavra değildi, çok sade gereçlerle yapılmıştı; fakat gayet temiz olmasına ve sık sık süpürülmesine karşın, doğrusunu söylemek gerekirse, görünümünden, uzun zaman kullanılmış olduğu anlaşılıyordu.

Giulio, Senyör de Campireali'nin eleştirilerine o kadar üzüldü ki bir daha gündüzleri, onun evinin önünde gözükmeyi.

Söylediğimiz gibi, eski çağlardan kalma bir su bendinin yıkıntılarından olup Branciforte'nin babası tarafından yapılan ve oğluna bırakılan evin ana duvarlarını oluşturan iki kemer, Albano'dan ancak beş, altı yüz adım ötedeydi. Bu yüksek yerden yeni kente inmek için, Giulio, Campireali'nin köşkünün önünden geçmek zorundaydı. Elena, arkadaşlarının dediğine göre, kendi yüzüne bakmaktan mutlu görünen ve kendisini sırf bu mutluluğa vermek için bütün ilişkilerini bitiren bu garip delikanlının ortalıkta görünmediğini, çok geçmeden fark etti.

Bir yaz gecesı, gece yarısına doğru, Elena'nın penceresi açık duruyor ve genç kız, denizden esen rüzgârı soluyordu. Albano kenti, denizden, üç fersahlık bir ovayla ayrılmış bulunmaktaysa da deniz rüzgârı, Albano tepesinden, pekâlâ hissedilebilir. Gece karanlıktı, derin bir sessizlik vardı; bir yaprak düşse işitilecekti. Elena, penceresine abanmış, belki de Giulio'yu düşündüğü sırada, bir gece kuşunun sessiz çarpan kanadı gibi bir şeyin, yavaşça, penceresi önünden geçtiğini hayal meyal gördü. Korkarak geri çekildi. Bu şeyin, yoldan geçen birisi tarafından kendisine uzatılmış olduğu, aklına bile gelmedi. Penceresi, köşkün ikinci katında ve yerden, elli ayağı aşan bir yükseklikteydi. Derin bir sessizlik ortasında, yaslandığı pencerenin önünden bir o yana, bir bu yana geçen bu garip şeyin, bir çiçek demeti olduğunu, birdenbire sezdi; kalbi hızlı hızlı çarptı. Bu demet, galiba, Roma kırlarında yetişen ve yirmi otuz ayağa kadar uzayan, bambuya benzeyen uzun kamışlardan üç dört tanesinin ucuna bağlanmıştı. Kamışların inceliğinden ve oldukça güçlü esen rüzgârdan dolayı Giulio, çiçek demetini Elena'nın bulunabileceğini düşündüğü pencerenin tam önünde tutmakta güçlük çekiyordu. Gerçekte gece o kadar karanlıktı ki sokaktan bakınca, o yükseklikteki hiçbir şeyi görmenin olanağı yoktu. Penceresinin önünde kımıldamadan duran Elena, derin bir heyecan içindeydi. Bu demeti almak, bir itiraf değil miydi? Esasen o, bizim yaşadığımız bu çağda, iyi bir eğitim göyerek yaşama hazırlanmış yüksek çevreye bağlı bir genç kızın, bu tür bir serüven karşısındaki duygularından hiçbirini duymuyordu. Babası ile erkek kardeşi Fabio evde bulundukları için en ufak gürültüyü, Giulio'ya çevrilmiş bir arkebüz ateşinin izleyebileceği, aklına gelen ilk şey oldu; karşılaştığı tehlikeden dolayı bu zavallı gence acıdı. Sonra, Giulio'yu daha pek az tanımasına karşın, yeryüzünde kendi ailesinden sonra en çok sevdiği insanın o olduğunu düşündü. Birkaç dakikalık kararsızlıktan sonra demeti aldı. Koyu karanlıkta çiçekleri eliyle yoklayınca, bir çiçeğin dalına bir pusula iştirilmiş olduğunu gördü, büyük merdivenin başındaki Meryem tasviri önünde yanan lambanın ışığında onu okumaya koştı. İlk satırları okuyup mutluluğundan yüzü kıpkırmızı olunca kendi kendine: "Ne düşüncesizim!" diye söylendi. "Beni bir gören olursa mahvolurum, hem de ailem bu zavallı delikanlıya sonsuza dek eziyet çektirir." Yeniden odasına geldi ve lambayı yaktı. Yaptığı işten utanan ve o karanlık gecenin ortasında bile gizlenmek ister gibi, Campireali sarayının karşısında bugün hâlâ duran garip biçimli yeşil meşelerden birinin iri gövdesine yapışan Giulio için bu, pek zevkli bir an oldu.

Giulio, mektubunda, Elena'nın babasından işittiği onur kırıcı sitemi, büyük bir yalınlıkla anlatıyor ve "Gerçi ben yoksulum," diye sürdürüyordu, "yoksulluğumun ne derece fazla olduğunu düşünmekte de güçlük çekersiniz. Albe su bendinin kalıntıları altında belki de görmüş olduğunuz evimden başka bir şeyim yok. Evin çevresinde bir bahçe vardır ki kendim eker biçirim, verdiği otlarla karın doyururum. Bir de, yılda otuz eküye iltizama verilen bir bağım vardır. Doğrusu, sizi niçin sevdiğimi ben de bilmiyorum. Gelip yoksulluğumu paylaşmanızı kuşkusuz size öneremem. Bununla birlikte, eğer beni sevmezseniz, yaşamımın, gözümde artık hiçbir değeri yoktur; onu sizin uğrunuzda, bin kez fedaya hazır olduğumu söylemeğe gerek yok. Siz manastırdan dönmeden önce, bu yaşam hiç de zavallı değildi, tersine en parlak hulyalarla doluydu. Yani, diyebilirim ki mutluluğu görünce zavallı oldum. Hiç kuşkusuz, o zamanlar dünyada hiç kimse bana, babanızın söylediği onur kırıcı sözlerle seslenmeye cesaret edemezdi; hançerim, çabucak hakkımı alırdı. O zaman, cesaretim ve silahlarımla kendimi, herkesle bir görüyordum; hiçbir eksiğim yoktu. Şimdi, her şey değişti; korkunun ne olduğunu öğrendim. Fazla yazdım; belki de beni aşağı görüyorsunuz. Eğer böyle değil de, üstümdeki zavallı giysilere karşın bana azıcık acıyorsanız, göreceksiniz ki her akşam dağın tepesindeki Cappuccino manastırının saati gece yarısını çaldığı zaman sizin odanızın olduğunu tahmin ettiğim pencerenin karşısındaki büyük meşe ağacının altına saklanarak durmadan oraya

bakıyorum. Eğer beni babanızın yaptığı gibi, aşağı görmüyorsanız demetteki çiçeklerden bir tanesini bana atın. Fakat dikkat edin, köşkünüzün kornişlerinden ya da balkonlarından birine düşmesin."

Bu mektup birkaç kez okundu, Elena'nın gözlerine, yavaş yavaş yaşlar doldu; çiçekleri çok sağlam ibrişimle tutturulmuş olan bu çok güzel demete, hüznle bakıyordu. Demetten bir çiçek koparmaya çalıştı; fakat başaramadı, sonra bir vicdan azabı duydu. Romalı genç kızların inancına göre, bir âşık tarafından verilen bir demetten çiçek koparmak ya da o demeti herhangi bir biçimde hırpalamak, o aşkı ölümle karşı karşıya bırakmaktır. Giulio'nun sabırsızlanmasından kaygılanıyordu, pencereye koştu; fakat lamba, odayı aydınlığa boğduğu için pencere önüne gelince birdenbire, çok fazla göze çarpacağını düşündü. Elena, nasıl bir işaret yapabileceğini kestiremiyordu; gereğinden fazla düzgün olmayan hiçbir işaret bulamıyordu.

Utanc içinde, koşarak yine odasına girdi. Fakat vakit geçiyordu; birdenbire aklına giren bir düşünce, onu anlatılamaz bir şaşkınlık içinde bıraktı.

Giulio, onun da babası gibi yoksulluğunu aşağı gördüğünü sanacaktı! Masasının üstünde duran pahalı bir mermer parçası gördü, onu mendiline bağladı, bu mendili, penceresinin tam karşısındaki meşe ağacının dibine attı, sonra uzaklaşmak gerektiğini anlatan bir işaret yaptı. Giulio, bu işarete uyduğunu işitti; çünkü delikanlı, oradan uzaklaşırken ayak seslerini gizlemeye gerek görmüyordu. Giulio, göl ile Albano'nun son alevleri arasındaki kaya çemberinin tepesine varınca Elena, onun, bir aşk şarkısı söylediğini işitti; bu kez ayrılık işaretleri yaparkenki çekingenliği azalmıştı. Sonra mektubu yeniden okumaya başladı.

Ertesi gün ve onu izleyen günler, buna benzer mektuplar geldi, görüşmeler oldu. Fakat bir İtalyan kasabasında her şey göze çarpar. Elena da memleketin en zengin gelinlik kızı olduğu için Senyör de Campireali'ye, her akşam gece yarısından sonra kızının odasında ışık görüldüğü haber verildi. Asıl garibi, pencere açık duruyordu, Elena da sanki sivrisineklerden hiç korkmuyormuş gibi pencerenin önünde duruyordu. (Son derece yapışkan bir sivrisinek ki, Roma kralının güzel gecelerini haram eder. Burada, okuyucudan bir kez daha özür dilemek zorundayım. İnsan, yabancı ülkelerin göreneklerini öğrenmek hevesine düşünce, bizimkilerden çok garip, çok başka düşüncelerle karşılaşmayı göze almalıdır.) Senyör de Campireali, kendi arkebüz tüfeğiyle oğlununkini hazırladı. Gece saat on biri kırk beş geçeyi çalarken Fabio'yu çağırdı, ikisi birlikte, köşkün birinci katında, tam Elena'nın penceresinin altında bulunan, taştan büyük bir balkona, ellerinden geldiği kadar az gürültü ederek süzöldüler. Balkonun taştan korkuluğunun som sütunları, dışarıdan atılabilecek arkebüz kurşunlarına karşı, ikisini de yarı bellerine kadar koruyordu. Saat, gece yarısını çaldı; baba oğul, köşkerinin karşısındaki sıra ağaçlar altında, hafif bir gürültü işittilerse de Elena'nın penceresinde, ışık yanmadığını görünce şaşırıp kaldılar. O zamana kadar pek sade olan ve afacan hareketleriyle bir çocuğa benzeyen bu kızın yaradılışı, sevmeye başlayalı, değişmişti. Küçük bir dikkatsizliğin aşığının yaşamını tehlikeye sokacağını biliyordu; babası gibi erkli bir senyör, Giulio Branciforte ayarında bir yoksul adamı öldürecek olursa, gözden kaybolup üç ay Napoli'de oturması yeterliydi; bu sürede, Roma'daki dostları işi yoluna koyarlardı ve Meryem mihrabına, o zaman moda olduğu üzere, birkaç yüz ekülük bir gümüş kandil adamakla da iş biterdi.

Elena, sabahleyin, yemekte babasının yüzünden, bir şeye çok öfkelenildiğini anlamıştı; görülmeyişini sanarak babasının yüzüne baktığı zaman, kendisinin, bu öfkede payı olduğunu tahmin etti. Hemen gidip, babasının, yatağının yanı başında asılı tuttuğu çok güzel beş arkebüzün kundaklarına biraz toz serpti; kamalarına ve kılıçlarına da yine hafif bir toz tabakası sürdü. Bütün gün delice bir neşe içinde, evde boyuna, oradan oraya dolaşıyordu; eğer Giulio'yu görebilirse ona olumsuz bir işaret yapmaya kesinlikle karar vermiş olarak, ikide bir pencerenin önüne gidiyordu. Fakat ne gezer ! Zavallı çocuk, genç Senyör de Campireali'nin azarından o kadar incinmişti ki gündüzleri, Albano'da asla ortaya çıkmıyordu; yalnızca, pazar günleri, tapınım için, görev diye kiliseye gidiyordu.

Elena'yı son derece seven ve onun hiç bir isteğini geri çevirmeyen anası, o gün, kızıyla birlikte üç kez sokağa çıkmış, ama bu hiçbir işe yaramamıştı. Elena Giulio'yu göremedi; umutsuzluk içindeydi. Akşama doğru, gidip babasının silahlarını gözden geçirdiği zaman, arkebüzlerden ikisinin doldurulmuş, hemen bütün kamaların ve kılıçların elden geçmiş olduğunu görünce ne hale geldiğini bir düşünün! Son derece şiddetli kaygısını, ancak hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi görünmek için harcadığı sonsuz çaba sayesinde unutabiliyordu. Gece saat onda odasına çekilince oradan annesinin oturma odasına geçen kapıyı kilitledi, sonra dışarıdan görülmeyecek biçimde yere uzanıp yüzünü pencereye yapıştırdı. Saatlerin çalışını nasıl bir heyecanla dinlediğini düşünebilirsiniz. Giulio'ya hızla bağlanıyordu ve artık kendisini kınamalarından da eser kalmamıştı. Elena, kendi kendine "Yalana ne gerek var?" diyordu. "Onu bütün ruhumla sevmiyor muyum?"

Saat on bir buçukta, babasıyla erkek kardeşinin, kendi peneceresinin altındaki büyük taş balkonda pusuya yattıklarını açık seçik gördü. Cappuccino manastırında saat gece yarısını çaldıktan iki dakika sonra, gelip büyük meşenin altında duran âşığının ayak seslerini de iyiden iyiye duydu; babasıyla kardeşinin hiçbir şey duymamış gibi davrandıklarını, sevinçle gördü. Çünkü bu kadar hafif bir gürültüyü seçebilmek için aşkın verdiği heyecana ihtiyaç vardı.

Elena, kendi kendine:

- Şimdi, diye söylendi, beni öldüreceklerini bilsem, bu akşamki mektubu, ne pahasına olursa olsun, ele geçirmemeleri gerek; yoksa bu zavallı Giulio'ya sonsuza kadar eziyet ederler.

Bir istavroz çıkardı, bir eliyle, penceresinin demir korkuluğuna tutanarak olabildiği kadar dışarı sarktı. Aradan, çeyrek dakika geçmemişti ki çiçek demeti, her zamanki gibi uzun bir kamaşa bağlı olarak geldi, koluna çarptı. Elena demeti yakaladı; fakat onu, ucuna bağlı bulunduğu kamaştan hızla çekerken bu sefer kamaşı, taş balkona çarptı. Aynı saniyede, iki el arkebüz patladı, bunu tam bir sessizlik izledi. Kardeşi Fabio, balkona hızla çarpan şeyin, Giulio'nun tutunarak kızkardeşinin odasından aşağı indiği bir ip olup olmadığını, karanlıkta pek iyi kestiremediğinden, onun parmaklığına doğru ateş etmişti. Elena, ertesi gün, demire çarpıp yassılan kurşunun izini gördü. Giulio, düşmek üzere olan kamaşı tutarken bir parça gürültü yaptığı için, Senyör de Campireali, sokağa taş balkonun altına doğru ateş etmişti. Diğer yandan, Giulio da başının üstünde bir gürültü işitmiş, sonunun nereye çıkacağını düşünmüş, balkonun çıkıntısı altına sığınmıştı.

Fabio, arkebüzünü çabucak yeniden doldurdu ve babası razı olmadıysa da evin bahçesine koştu, yandaki sokağa açılan küçük bir kapıyı sessizce açtı, sonra, hırsız adımlarıyla gelerek, köşkün altında gezinenlerin kimler olduğuna baktı. O gece, arkadaşlarıyla birlikte olan Giulio, o sırada ondan yirmi adım ötede, bir ağaca yaslanmış, duruyordu. Elena, balkonundan sarkmış durumda, âşığı adına yürek çarpıntıları geçirerek, sokakta yürüdüğünü işittiği erkek kardeşiyle, çok yüksek sesle konuşmaya başladı; hırsızları öldürüp öldürmediğini sordu.

Kardeşi, bir aşağı bir yukarı arşınladığı sokaktan ona haykırarak yanıt verdi:

- Alçakça oyununuza aldandığımı sanmayın! Ağlamaya hazır olun, pencerenize sarkıntılık etme cüretinde bulunan küstahı öldüreceğim.

Bu sözler söylenir söylenmez, Elena, annesinin, oda kapısını vurduğunu işitti.

Kapısının nasıl olup da kapandığını anlamadığını söyleyerek koştu, açtı.

Annesi:

- Bana gösteriş yapma, sevgili meleğim, dedi, baban çok öfkeli, belki de seni öldürür; gel, koynuma yat; yanında da mektup varsa ver, saklayayım.

Elena:

- Alın demeti, dedi; mektup, çiçeklerin arasında saklıdır.

Ana kız, yatağa henüz yatmışlardı ki Senyör Campireali, karısının odasına girdi; özel tapınım odasına uğramış, orayı altüst etmiş geliyordu. Elena'nın asıl dikkatini çeken şey, benzi ölü gibi sapsarı olan babasının, kararını kesinlikle vermiş bir adam gibi, yavaş yavaş hareket etmesiydi.

Elena:

- Mahvoldum! diye düşündü.

Babası, kızının yatağının yanından geçerken öfkeyle titreyerek, fakat tam bir soğukkanlılık taklidi yaparak:

- Çocuklarımız olduğu için seviniyoruz, dedi; çocuklarımız olduğu için seviniyoruz; bu çocuklar kız olunca, sevinmek değil, kan ağlamalıyız. Aman Yarabbi! olur şey mi bu? Altmış yıldan beri hakkında en ufak bir söz söylenmemiş bir adamın onurunu, hoppalıkları yüzünden yok edebiliyorlar.

Böyle diyerek kızının odasına geçti. Elena, annesine:

- Mahvoldum, dedi, mektuplar, pencerenin yanında, haçın ayağının altında duruyor.

Annesi, hemen yataktan atladı ve kocasının peşinden koştu; onun öfkesini büsbütün artırmak için, en mantıksız sözlerle bağırmaya başladı ve bunu başardı. Yaşlı adam köpürdü, kızının odasında ne bulduysa kırıp dökmeye başladı; fakat kadın, görülmeden, mektupları kaçırdı. Bir saat sonra, Senyör Campireali, karısının odasına bitişik kendi odasına geçip de evin içinde her şey sessizliğe gömülünce; anası, kızına:

- Al mektuplarını, dedi, okumak istemem; bak bize neye mal oluyorlardı! Ben, senin yerinde olsam, bu mektupları yakarım. Allahaismarladık, öp beni.

Elena, göz yaşları içinde, odasına girdi, annesinin bu sözlerini işittiğinden beri, Giulio'yu artık sevmiyor gibi geliyordu. Sonra, mektupları yakmaya davrandı; fakat onları yok etmeden önce, bir kere daha okumaktan kendini alamadı. Öyle çok okudu ki o yararlı öğüdü uygulamaya karar verdiği zaman, güneş, gökyüzünde epeyce yükselmişti.

Bir pazar olan ertesi gün, Elena, annesiyle birlikte kiliseye gitti; bereket versin ki babası arkalarından gelmemişti. Kilisade ilk gördüğü insan, Giulio Branciforte oldu. Bir bakışta, onun yaralı olmadığından emin oldu. Mutluluğuna son yoktu; geceki olayları, çoktan unutmuş gitmişti. Bir kilisenin döşeme taşları üstünde bulunabilen türden, ıslak toprak sürülüp kirletilmiş, yıpranmış kâğıt parçalarına, beş altı mektup hazırlamıştı; bu mektupların hepsinde, aynı uyarılar vardı:

"Her şeyi sezmişlerdi, yalnızca onun adı dışında. Bir daha sokakta gözükmesin, buraya sık sık gelinecek."

Elena, bu kâğıt parçalarından bir tanesini yere bırakıverdi. Giulio, bir bakışla uyarıldı, kâğıdı yerden alıp kaybıldı. Elena, bir saat sonra eve gelirken köşkün büyük merdiveninde, sabahleyin kendi kullandığı kâğıtlara çok benzediği için dikkatini çeken bir kâğıt parçası buldu. Annesi bile farkına varmadan onu yerden aldı, okudu :

"Gitmek zorunda bulunduğu Roma'dan, üç gün sonra dönecek. Pazar kurulduğu günler, gündüz, saat ona doğru,

köylülerin şamatası arasında şarkı söylenecek."

Bu Roma yolculuğu, Elena'ya garip göründü. Üzgün üzgün: "Acaba, kardeşimin arkebüz kurşunlarından mı korkuyor?" diye düşünüyordu. Aşk, isteyerek kayboluş dışında, her şeyi bağışlar; çünkü bu işkencelerin en kötüsüdür. Yaşam, tatlı bir hülya içinde geçeceği ve âşığını sevmeyi gerektiren nedenleri düşünmekle dolu olacağı yerde acımasız kuşlarla çalkılır.

Elena, Branciforte'nin yokluğunun sürdüğü üç uzun gün içinde "Ama ne olursa olsun, onun beni sevmediğine inanabilir miyim?" diye düşünüyordu. Birdenbire, kederi, delice bir sevince döndü. Üçüncü gün, onun tam öğle üstü sokakta babasının köşkü önünde gezindiğini görmüştü. Sırtında yeni ve olağanüstü denilebilecek giysiler vardı. Davranışlarındaki soyluluk ve yüzündeki şen ve cesur saflık, hiçbir zaman, ondan yana bu kadar gözalcı görünmemiştir. Yine, o zamana kadar Albano'da, Giulio'nun yoksulluğundan o günkü gibi fazla söz edilmemiştir. O acımasız sözleri söyleyenler, erkekler, özellikle de gençlerdi. Kadınlar, hele genç kızlar, onun yakışıklılığını, söyleye söyleye bitiremiyorlardı.

Giulio, bütün gün, kentte dolaştı; yoksulluğunun mahkûm ettiği tutsaklık aylarının acısını çıkarıyor gibiydi. Aşık bir erkeğe yakışacak biçimde, yeni gömleğinin altında, iyiden iyiye silahlıydı. Hançerinden ve kamasından başka giaccosunu da giymiştir. Bu, demir tellerden yapılmış bir tür örgü yelekti ki, pek rahatsız edicidir, fakat o çağda yaşayan İtalyanlara her zaman bela olan bir hastalığı iyileştirirdi. (Sözüünü etmek istediğim şey, tanışılan düşmanlardan biri tarafından, bir sokak köşesinde öldürülmek korkusudur.) Giulio, Elena'yı bir an göreceğini umuyordu ve aslında, ıssız evinde tek başına kalmak da istemiyordu. Nedeni şu:

Babasının eski bir askeri olan Romanzo, başka başka Condottierilerin kıtalarında, onunla birlikte on sefere katıldıktan ve en son Marco Sciarra'nın yanında bulunduktan sonra, komutanı, aldığı yaralardan dolayı çekilmek zorunda kalınca kıtadan onunla birlikte ayrılmıştır. Komutan Branciforte'nin, Roma'da yaşamaması için nedenler vardı. Öldürdüğü adamların oğullarıyla karşılaşabiliirdi. Hatta Albano'da yasal hükümete büsbütün sığınma niyetinde de değildi. Kentte bir ev satın almaktan veya kiralamaktansa, ziyaretçilerin geldiğini çok uzaktan görececek biçimde bir ev yapmayı yeğledi. Albe kalıntılarında son derece elverişli bir yer buldu. Saygısız ziyaretçiler tarafından görülmeden, eski dostu ve patronu Prens Fabrizio Colonna'nın egemen olduğu ormana sığınma olanağı vardı. Komutan Branciforte, oğlunun geleceğine hiç aldırmıyordu. Henüz elli yaşında, fakat vücudu yaralarla delik deşik olduğu durumda hizmetten çekildiği zaman, daha bir on yıl kadar yaşayabileceğini hesaplamış ve evini kurduktan sonra, ortaklık onurunu kazandığı kentlerin ve kasabaların yağmaları sonucunda biriktirdiği paranın, her yıl onda birini harcamıştır.

Albanolu bir kentsoylunun çirkin alayına karşılık olsun diye, şimdi oğluna otuz ekü gelir getiren bağı satın aldı. Komutan Branciforte, bir gün kentin çıkarları ve onuru konusunda öfkeli bir tartışma sırasında, bu kentsoylu, ona Albano'nun yaşlılarına öğüt vermenin, aslında kendisi kadar zengin bir mülk sahibine düştüğünü söylemişti. Komutan, bağı satın aldı ve daha başkalarını da satın alacağını açıkladı; sonra, ıssız bir yerde raslayınca o alaycıyı bir tabanca kurşunuyla öldürdü.

Böyle sekiz yıl yaşadıktan sonra, komutan öldü; yaveri Ranuzio, Giulio'yu delice severdi; bununla birlikte, işsizlikten usandığı için, Prens Colonna ordusunda yeniden görev aldı. Oğlum dediğı Giulio'yu sık sık görmeye gelirdi ve prensin, Petrella'daki kıtasında karşılamak zorunda bulunduğu tehlikeli bir saldırıdan bir gün önce, kendisiyle birlikte savaşması için Giulio'yu da alıp götürmüştü. Onun çok kahramanca çarpıştığını görünce:

- Albano dolaylarında, en düşkün, en yoksul bir adam olarak yaşadığına göre, sen galiba delisin, üstelik de budalasin. Yetenekli olduğumu görüyorum, babanın adı da var. Aramızda parlak bir devşirme asker olabilir, üstelik, para da kazanabilirsin.

Giulio, bu sözlerden büyük acı duydu; bir papazdan ders aldığı için Latince biliyordu; fakat babası, papazın Latince'den başka hiçbir dediğine kulak asmadığı için delikanlının hiç eğitimi yoktu. Buna karşılık, yoksulluğundan dolayı aşağı görüldüğü, ıssız evinde tek başına yaşadığı için, ataklığıyla bilginleri bile şaşırtacak bir sağduyuya sahip olmuştu.

Örneğin, Elena'yı sevmeden önce nedenini bilmeden savaşa bayılır, fakat babasına ve Romanzio'ya göre, asıl trajediden sonra güldürmek için oynanan küçük oyun sayılan yağmadan nefret ederdi. Elena'yı sevmeye başladığından beri, yalnız kalıp düşünmesinin sonucu kazandığı o sağduyu, Giulio için bir işkence olmuştu. Bir zamanlar çok anlamsız bir ruha sahip olan delikanlı, kuşkuarı konusunda hiç kimseye akıl danışmaya cesaret edemiyor, tutku ve yoksulluk içinde yaşıyordu. Onun devşirme asker olduğunu öğrenirse, Senyör Campireali de ne demezdi? Bu kez, haklı olarak sitemlerde bulunurdu!

Giulio, babasının demir sandığında bulduğu altın kordonların ve öteki mücevherlerin parasını harcıyıp bitirdiğı zaman, kendisini geçindireceğine emin olduğu bir gelir kaynağı olarak, öteden beri askerliğe güvenirdi. Giulio'nun kendisi çok yoksul olduğu durumda, zengin bir senyör olan Campireali'nin kızını kaçırmaktan hiç çekinmemesinin nedeni o tarihte, babaların servetlerini ölümlelerinden sonrası için diledikleri gibi kullanmakta serbest olmalarındandı ve Senyör de Campireali, servet olarak kızına, topu topu bin ekü bırakabiliirdi. Giulio'nun kafasını derinliğine uğraştıran bir sorun daha vardı: 1) Genç Elena ile evlendikten ve onu babasının evinden kaçırdıktan sonra hangi

kente götürüp oturtacaktı? 2) Onu hangi para ile geçindirecekti?

Senyör de Campireali, Giulio'yu son derece üzen o acı sitemde bulunduğu zaman, delikanlı, iki gün çok şiddetli bir öfke ve acı içinde kalmıştı. Bu küstah yaşlı adamı ne öldürmeye, ne de yaşatmaya karar verebiliyordu. Gece sabahlara kadar ağlıyordu. Sonunda, yeryüzünde biricik dostu olan Ranuzio'ya danışmaya karar verdi. Fakat bu dost, kendisini anlayabilecek miydi?

Ranuzio'yu boş yere, Faggiola ormanının her yanında aradı. Napoli yolu üzerinde, Velletri'ye kadar gitmek zorunda kaldı. Ranuzio orada, kalabalık bir birlikle, İspanyol Generali Ruiz d'Avalos'u bekliyordu. Bu general, eskiden, birçok kişinin yanında, Colonna bölüğünden küçümseyerek söz ettiğini anımsamadan, karadan Roma'ya gidiyordu. Bölük papazı, bu küçük olayı tam zamanında ona anımsatmış ve Ruiz d'Avalos, bir kayık hazırlatarak Roma'ya denizden gitmeyi yeğlemişti.

Komutan Ranuzio, Giulio'nun öyküsünü dinledikten sonra hemen:

- Bu senyör de Campireali'nin kim olduğunu bana iyice anlat ki dedi, sağgörüden yoksunluğu, Albano halkından iyi bir kimsenin yaşamına mal olmasın. Burada bulunmamızı gerektiren iş, olumlu ya da olumsuz, bitir bitmez sen Roma'ya gidip günün her saatinde hanlarda ve daha başka genel yerlerde gözükeceksin. Kıza olan sevdandan dolayı senden kuşku duyulmaması gerekli.

Giulio, babasının eski arkadaşının kızgınlığını geçirmeye çok uğraştı. Kendisi de öfkelenmek zorunda kaldı. Sonunda:

- Senin kılıcına mı başvuruyorum sanıyorsun? dedi. Benim de bir kılıcım var! Senden akıllıca bir öğüt istiyorum.

Ranuzio, bütün sözlerini şöyle bitiriyordu:

- Sen gençsin, vücudunda yara yok; aşağılama herkesin içinde olmuştu. Onursuz bir erkeği kadınlar bile alçak görürler.

Giulio, gönlünün neyi istediğini anlamak için daha düşünmek istediğini söyledi ve İspanyol generalinin yanındaki askerlere yapılacak saldırıya ille katılmasını isteyen, dublon altınlarından başka bir de onur kazanmanın söz konusu olduğunu söyleyen Ranuzio'nun üstelemesine karşın, küçük evine tek başına döndü. Senyör Campireali kendisine bir el arkebüz atmadan bir gün önce, Velletri dolaylarından geri dönen Ranuzio ile başçavuşunu orada konuk etmişti. Ranuzio, patronu komutan Branciforte'nin, yaptığı bir seferden hemen sonra tutarını çabucak harcamayı uygun görmediği altın kordonları ve öteki mücevherleri eskiden içinde sakladığı demir çekmeceyi görmek için Giulio'yu zorladı. Çekmeceye iki ekü buldu. Giulio'ya :

- Salık veririm, keşiş ol, dedi. Keşişlik için gereken bütün üstün niteliklere sahipsin. Yoksulluğu seviyorsun. İşte kanıt; alçaltılmaya katlanıyorsun, sokak ortasında Albanolu bir zengin tarafından aşağılanıyor, ses çıkarmıyorsun: ikiye bölünmüşle oburluktan başka eksiksin yok.

Ranuzio, demir çekmeceye zorla, iki tane dublon koydu. Giulio'ya dedi ki:

- Sana söz veriyorum, eğer, Senyör Campireali, bir aya kadar, soyluluğuna ve görkemine yaraşır bir törenle gömülmeyecek olursa, burada hazır olan başçavuşum, yanına otuz kişi alıp gelecek, senin şu küçük evini yıkacak, yoksul eşyanı yakacaktır. Komutan Branciforte'nin oğlu, aşk yüzünden bu dünyada rezil olamaz.

Senyör Campireali ile oğlu, o iki el arkebüzü attıkları zaman Ranuzio ve başçavuş, taş balkonun altında mevzilenmişlerdi; sırasında anlattığımız gibi, Fabio, bahçeden geçerek sakınmadan dışarı çıktığı zaman, Giulio, onu öldürmelerine veya hiç olmazsa kaçmalarına, binbir güçle engel olabiliyordu. Ranuzio'yu yatıştıran şey, adam olma ve yararlı işler görme olasılığı bulunan bir gençten daha suçlu ve görülmekten başka işe yaramayan yaşlı bir günahkâr dururken o genci öldürmemek gerek düşüncesi olmuştu.

Bu serüvenin ertesi günü Ranuzio ormana daldı, Giulio da Roma'ya gitti. Ranuzio'nun verdiği dublonlarla güzel giysiler satın almak zevkine, yaşadığı yüzyıla göre pek garip olan ve sonradan eriştiği yüksek orunları müjdeleyen şu düşünce acı katıyordu. Giulio: "Elena, benim kim olduğumu öğrenmelidir." diye düşünüyordu. Onun yaşında ve o çağda yaşayan hiçbir erkek, aşkından yararlanmaktan ve Elena'yı kaçırmaktan başka bir şey düşünmez, kızın, altı ay sonra ne hale geleceğini, kendisi hakkında nasıl bir düşünce besleyeceğini kesinlikle aklına getirmezd.

Giulio, Albano'ya dönüp Roma'dan getirdiği güzel giysileri herkesin gözleri önüne serdiği gün, öğleden sonra, Fabio'nun ata binip oradan üç fersah öteye, babasının deniz kıyısındaki ovada sahip olduğu yere gitmek üzere kentten dışarı çıktığını dostu yaaşlı Scotti'den öğrenmişti. Biraz sonra, Senyör Campireali'nin yanında iki papazla birlikte, dibinde Albano gölünün bulunduğu kraterin kıyısını dolaşan yeşil meşelerle süslü güzel yolu tuttuğunu gördü. On dakika sonra yaşlı bir kadın, yemiş satmak bahanesiyle, cesaretle Campireali köşküne giriyordu; ilk karşılaştığı insan, hanımı Elena'nın sırdaşı, küçük oda hizmetlisi Marietta oldu. Eline bir çiçek demeti tutuşturulunca kız gözlerinin akına varıncaya kadar kızardı. Demetin içinde saklı duran mektup, alabildiğine uzundu. Giulio, bu mektupta, arkebüzlerin atıldığı geceden beri neler çektiğini anlatıyordu; fakat garip bir utanç, o çağda yaşayan her delikanlının büyük bir gurur duyacağı şeyi, yani serüvenlerle ünlenmiş bir komutanın oğlu olduğunu, bizzat kendisinin, birçok savaşta kahramanlığıyla kendini gösterdiğini anlatmasına engel oluyordu. Hep,

bu olayların, yaşlı Campireali'ye vereceği düşünceleri iştirir gibi oluyordu. Şu yönü bilmek gerekir ki on altıncı yüzyılda, cumhuriyetçi, sağduyuya daha yakın olan genç kızlar, bir erkeği, atalarının biriktirdiği varlıklarından veya

yaptıkları ünlü işlerden çok, kendi başardığı işlerden dolayı beğenirlerdi. Fakat bu düşünceler özellikle halk tabakasının kızlarında bulunurdu. Varlıklı ya da soylu tabaka kızları haydutlardan korkarlar, çok doğal olarak soyluluğa ve görkeme çok önem verirlerdi. Giulio mektubunu şu sözlerle bitiriyordu:

"Roma'dan getirdiğim düzgün giysiler, saygı duyduğunuz bir kişinin, kötü giyimimden dolayı, daha önce bana uygun gördüğü acımasız davranışı bilmem ki size unutturacak mı? Öç alabilirdim, görevimdi, onurum bunu buyuruyordu; öcün, taptığım gözlerden akıtacağı yaşları düşünerek bunu yapmadım. Eğer hâlâ kuşkulanmanızla karşı karşıyaysa, size önemli bir sır söyleyeceğim; bunu, sizden başka herhangi bir kadına kolayca söyleyebilirim; fakat size söylerken niçin bilmem, titriyorum. Bana olan aşkınızı bir an içinde yok edebilir; sizin yanınızdan yapılacak herhangi bir karşı çıkma da beni tatmin etmez. Bu itirafın yapacağı etkiyi gözlerinizde okumak istiyorum. Bu günlerde, bir akşam ortalık kararırken sizi, köşkün arkasındaki bahçede göreceğim. O gün, Fabio ve babanız burada bulunmayacaklar. Kötü giyinmiş yoksul bir delikanlıyı hor görmelerine karşın, üç çeyrek saat veya bir saat görüşmemize engel olamayacakları kanısına kesin olarak vardığım zaman, köşkünüzün pencereleri altında bir adam ortaya çıkacak ve çocuklara eğitilmiş bir tilki izlettirecektir. Biraz sonra, Ave Maria çaldığı zaman, uzaktan bir arkebüz patladığını işiteceksiniz; o zaman, pencerenizin duvarına yaklaşın, eğer yalnız değilseniz, şarkı söyleyin. Ses işitilmezse, köleniz titreyerek, ayaklarının dibinde bulunacak, size belki de korkunç şeyler anlatacaktır. Benim için kesin ve şaşırtıcı olan o güne kadar, gece yarısı size demet vermeye gelmeyeceğim; fakat, gece yarısından sonra iki sularında şarkı söyleyerek geçeceğim, belki büyük taş balkonda durup bahçenizden kendi elinizle kopardığınız bir çiçeği bana atarsınız. Bunlar, belki talihsiz Giulio'ya göstereceğiniz son sevgi eserleri olacaktır."

Üç gün sonra, Elena'nın babasıyla kardeşi, atlarına binip deniz kıyısındaki topraklarına gitmişlerdi. Oradan güneş batmadan önce dönecekler, gece yarısından sonra saat ikide evde bulunacaklardı. Fakat, tam yola çıkacakları zaman, yalnızca kendi atları değil, çiftlikte bulunan bütün atlar ortadan kaybolmuştu. Bu cüretli hırsızlığa pek şaşan baba oğul, atlarını aradırlarsa da hayvanlar, ancak ertesi gün, deniz kıyısındaki yüksek ağaçlı ormanda bulundu. Baba oğul Campirealiler, öküz koşulu bir köy arabasıyla Albano'ya dönmek zorunda kaldılar.

O akşam Giulio, Elena'nın dizlerine kapandığı zaman, gece karanlığı büsbütün çökmüştü, kızcağız, bu karanlığa pek sevindi; bütün kalbiyle sevdiği erkeğin karşısına ilk kez çıkıyordu; sevdiğini o da biliyordu, fakat Elena, ne de olsa, Giulio ile hiç konuşmamıştı.

Elena'nın bir sözü, delikanlıya biraz cesaret verdi: Giulio'nun kendisinden daha solgun ve daha titrek olduğunu söylemişti. Giulio onun önünde diz çökmüş "Gerçekten konuşamayacak durumdayım." demişti. Çok mutlu oldukları anlaşılan birkaç saniye geçti. Bir sözcük söylemeye gücü yetmeden, oldukça anlamlı bir çift mermer heykel gibi bakışıyorlardı. Giulio diz çökmüş, Elena'nın bir elini elinde tutuyordu; o da, başını eğmiş dikkatle ona bakıyordu.

Giulio, Roma'daki genç, çapkın arkadaşlarının öğütlerine uyarak bir şeylere girişmesi gerektiğini pekâla biliyordu; fakat bu düşünce ona nefret verdi. Belki de aşkın verebileceği en büyük mutluluğu oluşturan bu huşu halinden, vaktin çabucak geçtiğini düşünerek uyandı. Campirealiler, köşke yaklaşıyorlardı. Giulio, Roma'daki dostlarına feci bir aptallık gibi görünecek olan o müthiş itirafı sevgilisine yapmadığı sürece, o kuruntulu ruhuyla, sürekli mutluluğa erişemeyeceğini anladı. Sonunda Elena'ya :

- Size, belki de gizlemem gereken bir itiraftan söz etmiştim, dedi.

Yüzü sapsarı oldu; güçlkle ve soluğu kesilir gibi ekledi:

- Belki de, benim için yaşam demek olan o duyguların yok olduğunu göreceğim. Beni yoksul sanıyorsunuz. Fakat iş bununla kalmıyor. Ben haydutum ve haydut oğluyum.

Bu sözler üzerine, zengin bir adamın kızı olan ve üyesi olduğu sınıfın bütün korkularını taşıyan Elena, bayılmak üzere olduğunu duyumsadı; düşmekten korktu. Zavallı Giulio'yu, bu ne kadar üzecek diye düşündü, kendisini aşağıladığını sanacak. Giulio, onun önünde diz çökmüştü. Elena, düşmemek için ona dayandı ve biraz sonra, baygın gibi kollarına atıldı.

Görüldüğü gibi, XVI'ncı yüzyılda aşk öykülerinde açıklık aranıyordu. Çünkü bu öyküler akılla anlaşılamazdı. Hayal gücüyle onları duyarlar, okuyucunun emeli de, kahramanlarıinkiyle birleşirdi. İzlediğimiz iki elyazması yapıt, hele içinde Floransa şivesine özgü birtakım tümce oyunları bulunan, bu buluşmadan sonraki buluşmaların hepsini bütün ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Tehlike genç kızda vicdan azabı bırakmıyordu. Bazen son derece büyük tehlikeler karşısında kaldılar. Fakat aşklarından doğan her duygu kendileri için mutluluk olan bu iki kalbi, o tehlikeler yalnızca daha fazla tutuşturdu. Birçok kez Fabio ve babasının, onları yakalamalarına ramak kaldı. Kendilerine meydan okunduğunu sanarak küplere biniyorlardı. Giulio'nun Elena'nın âşığı olduğunu halk arasındaki dedikodulardan haber alıyorlar, fakat hiçbir şey göremiyorlardı. Ateşli bir genç olan ve soyuyla gururlanan Fabio, babasına, Giulio'yu öldürtmek önerisinde bulundu:

- O bu dünyada bulundukça kız kardeşimin yaşamı büyük tehlikelerle karşı karşıyadır. Kim sağlıklıabilir ki onurumuz bize, ellerimizi bu inatçı kızın kanına bulamayı emretmeyecek? Cüreti o dereceye vardırdı ki artık, aşkını inkar etmiyor; azarlarınıza, hüznünlü bir sessizlikle karşılık verdiğini gördünüz; işte, bu susma Giulio Branciforte'nin idam kararıdır. Senyör de Campireali:

-Babası kimdi, bir düşünün, diye yanıtladı. Gidip Roma'da altı ay kalmamız güç bir iş değil elbette. Bu süre içinde de bu Branciforte'nin vücudu kalkar. Fakat işlediği bütün cinayetlerin dışında dürüst ve yüce gönüllü olan, askerlerinden birçoğunu zengin edip kendisi yoksul kalacak kadar cömert davranan babasının, gerek Monte Mariano dükasının bölüğünde, gerek evimizden yarım fersah uzaklıkta, çoğu zaman Faggiola korularını tutan Colonna bölüğünde dostları bulunmadığına kim güvence verir? Bu durumda, hepimiz, siz, ben, hatta zavallı ananız bile, kesin olarak ölürüz.

Baba ile oğul arasında sık sık yapılan bu görüşmelerin bir kısmı, Elena'nın annesi Vittoria Carafa'dan gizli tutuluyor; bu da onu umutsuzluğa düşürüyordu. Fabio ile babası, tartışmalarının sonucunda, Albano'da yayılan söylentilerin sürmesine sessizce göz yummanın onurlarına uygun düşmediği yargısına vardılar. Her gün daha küstahlaşan, fazla olarak, şimdi güzel giysiler giydiği için genel yerlerde, gerek Fabio'ya, gerek Senyör de Campireali'nin kendisine seslenecek kadar kendini beğenmişliği ileri götüren bu genç Branciforte'yi ortadan kaldırmak mademki düşüncesizce bir davranış olacaktı, o durumda, aşağıdaki iki seçenekten birini yeğlemek, hatta belki ikisini birden uygulamak gerekti: Bütün ailenin yeniden Roma'ya yerleşmesi, Elena'nın uygun bir koca buluncaya kadar kalmak üzere Castro'daki Visitazione manastırına konulması gerekiyordu.

Elena, aşkını, annesine asla söylememişti. Ana kız pek sevişirler, bir arada yaşarlardı, buna karşın, her ikisini de hemen hemen aynı derecede ilgilendiren bu konu üzerine tek sözcük konuşmamışlardı. Annesi, kızına ailenin Roma'ya gidip yerleşmesi, belki de kendisinin, birkaç yıllığına Castro manastırına götürülmesi söz konusu olduğunu söylediği zaman, düşüncelerinin hemen biricik konusu ilk kez söze dökülmüş oldu. Bu konuşma, Vittoria Carafa tarafından düşünülmeyen yapılmış bir davranıştı ve ancak kızına duyduğu güçlü saygı onu başışlatabilirdi. Aştan çılgına dönen Elena, yoksulluğundan dolayı âşığından utanmadığını, onun namusuna, sınırsız bir güven beslediğini kanıtlamak istedi.

Floransalı yazar diyor ki: "Bahçede, hem de bir iki kez kendi odasında, ölümle burun buruna, cüretli nice buluşmalardan sonra, Elena'nın, şimdiye kadar tertemiz kalmış olması şaşılacak şey değil midir? Genç kız, iffetine güvendiği için, gece yarısına doğru köşkün bahçe kapısından çıkıp gecenin öteki saatlerini, oradan bir çeyrek fersahı geçen uzaklıkta, Albe kalıntıları üstünde bulunan küçük evinde geçirmeyi âşığına önerdi. San Francesco keşişi kılığına girdiler. Elena uzun boyluydu ve bu kılığa girince on sekiz yirmi yaşında bir papaz çömezine benzemişti. Asıl inanılmayacak olan ve Tanrı'nın bu işe karışmasını gösteren şey, Cappuccino manastırının duvarı dibinden geçen kaya içine oyulmuş dar yolda keşiş kılığındaki Giulio ile sevgilisinin, senyör de Campireali ile oğlu Fabio'ya raslamaları olmuştu. Peşlerinde, iyice silahlı dört uşak, önlerinde, yanan bir meşale taşıyan hizmetliyle, oraya oldukça yakın olan gölün kıyısındaki Castel-Gandolfo köyünden dönüyorlardı. Campirealilerle hizmetlileri, iki âşığa yol vermek üzere, yaklaşık sekiz ayak genişliğinde, kaya içine oyulmuş geçidin sağına ve soluna çekildiler. O anda tanınması, Elena hakkında ne kadar hayırlı olacaktı! Babası ile kardeşi tarafından, bir tabanca kurşunuyla öldürülmüş, işkencesi ancak bir saniye sürmüş olurdu. Fakat Tanrı başka türlü yazmıştı.

"Bu garip raslantı hakkında bir başka nokta daha eklenmektedir ki çok yaşlanan ve hemen hemen yüz yaşına gelen Sinyora Campireali, Roma'da, ciddi birtakım kişiler huzurunda, bazen hâlâ anlatırdı. Doymak bilmez bir merakla gerek bu konuya, gerek başka konulara değin kendilerine sorular sorduğum, yine çok yaşlı bu kişiler de ondan dinleyip bana anlattılar :

"Cesaretiyle gururlanan ve çok kibirli bir delikanlı olan Fabio de Campireali, iki papazdan, yaşı daha büyük olanının, yanlarından geçerken ne babasına, ne de kendisine selam vermediğini görünce:

"- Şu mağrur keşiş keratasına bakın, diye haykırdı. Bu aksi saatte, arkadaşıyla birlikte, manastır dışında kim bilir ne yapmaya gidiyorlar! Şeytan, şunların kukuletalarını kaldır diyor, yüzlerini görürdük.

"Bu söz üzerine, Giulio, cüppesinin altından kamasını kavradı ve Fabio ile Elena'nın arasına girdi. O anda, Fabio ile arasındaki uzaklık bir adımdan fazla değildi. Fakat, Yüce Tanrı başka türlü istediğinden çok geçmeden birbirlerini pek yakından görmeleri yazılı olan bu iki gencin öfkesi, bir mucize ile geçmişti.

"Sonradan, Elena de Campireali'ye karşı açılan davada, bu gece gezintisi, bir ahlaksızlık delili diye gösterilmek istenmişti. Gezinti, çılgınca bir aşkla tutuşan genç bir kalbin taşmasıydı; fakat bu kalp saftı."

Colonnaların ezeli düşmanı olan ve o tarihte, Roma'ya en yakın kasabalarda büyük bir erk sahip bulunan Orsiniler, Petrella'da doğmuş, Balthazar Bandini adında zengin bir çiftçiyi, hükümet mahkemesi eliyle, kısa bir süre önce, ölüme mahkûm ettirmişlerdi. Bandini'ye yüklenen türlü işleri burada saymak uzun sürer. Bunların çoğu, bugün cinayet sayılırsa da, 1559'da, aynı derecede ciddilikle karşılanmıyordu. Bandini, Albano'ya altı fersah uzaklıkta, Valmontone yakınlarında, dağda ve Orsinilere ait bir şatoda hapisti. Roma güvenlik bakanı, yanındaki yüz elli güvenlik eriyle, büyük yolda bir gece geçirdi. Bandini'yi alıp Roma'ya, Tordinona hapisanesine götürmeye gelmişti. Bandini, kendisini idama mahkûm eden karardan dolayı, Roma'ya başvurmuştu. Fakat, yukarıda söylediğimiz gibi kendisi, Colonnaların kalesi Petrella'da doğmuştu; Bandini'nin karısı, Petrella'da bulunan Fabrizio

Colonna'ya gelip açıkça şöyle demişti:

- Sadık adamlarınızdan birinin ölmesine göz mü yumacaksınız?

Colonna şu yanıtı verdi:

- Efendim olan papanın mahkemeleri tarafından verilmiş kararlara uymaktan Tanrı beni asla ayırmaz!

Askerlerine hemen emirler verdi, kendisi, bütün yandaşlarına, hazır bulunmaları gerektiğini bildirdi. Valmontone dolaylarında toplanılacaktı. Burası, alçak bir kayanın tepesinde fakat altmış, seksen ayak derinliğinde, dikey denilecek kadar dik bir uçurumun oluşturduğu setle saklı, küçük bir kentti. Orsinilerin yandaşları ve hükümete bağlı güvenlik güçleri, Bandini'yi, papaya ait olan bu kente götürmeyi başarmışlardı. Beyliğin en gayretli yandaşları arasında Senyör de Campireali ile oğlu da bulunuyordu. Bunlar Orsinilerle aslında akraba sayılırlardı. Oysa Giulio Branciforte ile babası öteden beri Colonnalara bağlıydılar.

Colonnalar, açıkça hareket etmeyi uygun görmedikleri işlerde, pek sade bir önleme başvurlardı. Romalı zengin köylülerden çoğu, şimdi olduğu gibi o zaman da şu ya da bu Penitan takımına bağlı bulunurlardı. Penitanlar, halk arasına çıkarken mutlaka, yüzlerini gizleyen gözler hizasında iki deliği bulunan kara bir bezle başlarını örterlerdi. Colonnalar, gizli tutmak istedikleri çalışma olursa yandaşlarını Penitan kılığıyla kendilerine katılmaya çağırırlardı.

On beş gündür ülkede durmadan sözü edilen şey Bandini'nin taşınmasıydı. Uzun hazırlıklardan sonra, bir pazar günü kararlaştırıldı. O gün, sabahın ikisinde, Valmontone vadisi ve Faggiola ormanındaki bütün kasabalardan oldukça kalabalık bir durumda köylülerin çıktığı görüldü. (İstenen bir şeyi ele geçirmek için vuruşulan bir çağ olan ortaçağın cumhuriyetlerinde, köylülerin yüreklerinde çok cesaret vardı; şimdi olsa, kimse yerinden kımıldamaz).

O gün, çok garip bir durum görüldü. Her kasabadan çıkan silahlı köylüler, ormana daldıkça, yarı yarıya azalıyorlardı. Colonnaların yandaşları, Fabrizio tarafından belirlenen toplantı yerine doğru gidiyorlardı. Başları, o gün vuruşulmayacağından emin görünüyordu. Köylüler, sabahleyin, bu söylentiye yaymak üzere emir almışlardı. Fabrizio, harasındaki yarı yabanıl genç atlara bindirdiği seçkin adamlarıyla birlikte ormanda dolaşıyordu. Değişik köylü müfrezelerini bir tür denetimden geçiriyordu; fakat bir söz söylese kendini ele verme olasılığı olduğu için onlarla konuşmuyordu.

Fabrizio, uzun boylu, zayıf, inanılmayacak kadar çevik ve güçlü bir adamdı. Henüz kırk beş yaşında olmasına karşın, saçları ve bıyıkları apaktı. Buna çok üzülüyordu. Tanınmamayı yeğlediği yerlerde, bu özelliği onun kim olduğunu belli edebilirdi. Köylüler onu görünce: Yaşasın Colonna! diye bağırıyor ve bezden kukulelerini giyiyorlardı. Prens bile kukuletasını, düşman görünür görünmez başına takabilmek üzere, göğsünde asılı tutuyordu.

Düşman, gecikmedi. Güneş henüz yükseliyordu ki Orsiniler yanına bağlı aşağı yukarı bin kişi, Valmonte yönünden gelerek ormana girdi ve Fabrizio Colonna'nın, yüzükoyun yere yatırdığı yandaşlarına, üç yüz metre kadar uzaklıktan geçti. Bu öncü kolunu oluşturan Orsinilerin en sonuncuları da önlerinden geçip gittikten birkaç dakika sonra, prens, adamlarını harekete geçirdi. Bandini'nin yanındakilere, onun ormana girmesinden bir çeyrek saat sonra saldırmaya karar vermişti.

Ormanın o noktasında, yer yer, on beş yirmi ayak yüksekliğinde kayalar vardır. Bunlar, eski çağlardan kalma lav selleri olup üzerlerinde kestane ağaçları kusursuz biçimde yükselir ve güneş ışığını, tümüyle kapatır. Zamanla az çok aşınmış olan bu lavlar yeri pek inişli yokuşlu bir duruma soktuğundan, büyük yola, boş yere bir sürü yokuş ve iniş yapmaktansa, lavlara oyuklar açılmıştır ve yol çoğu noktalarda ormandan, üç dört ayak aşağıda kalmıştır.

Fabrizio'nun, saldırı için belirlediği yerin yakınlarında otlarla örtülü ve bir yanından büyük yol geçen bir açıklık vardı. Yol, buradan sonra yeniden ormana dalıyordu, yolun o noktasında, ağaç gövdelerinin arası çalılar ve bodur ağaçlarla dolu olduğundan, oraya girmek olanaksızdı. Fabrizio, piyade erlerini ormanın içine ve yolun iki yanına, yüzer adım arayla yerleştirdi. Prens bir işareti üzerine, her köylü, kukuletasını düzeltti, arkebüzünü eline alıp kestane ağacı arkasında konuşlandı. Prens askerleri yola en yakın ağaçların arkasına gizlendiler. Köylüler, ancak askerlerden sonra ateş etmek üzere emir almışlardı. Askerler de düşmana yirmi adım yaklaşıldığı zaman ateş edeceklerdi. Fabrizio, acele, yirmi kadar ağaç kestirdi. Bu noktada, oldukça dar, ormandan üç ayak aşağıda bulunan yolu, dallarıyla devrilen ağaçlar tümüyle kapatmıştı. Komutan Ranuzio, beş yüz erle birlikte öncünün peşinden ilerledi; yolu tıkayan devrilmiş ağaçların bulunduğu noktadan açılacak ilk arkebüz ateşini duyduktan sonra saldırmak üzere emir almıştı.

Prens, askerleriyle adamlarının, ağaçların arkasında, kararlı bir biçimde yer aldıklarını görünce içlerinde Giulio Branciforte'nin de bulunduğu atlı adamlarıyla birlikte, dörtnala hareket etti. Prens, büyük yolun sağındaki patikaya saptı. Bu patika yoldan en uzaktaki açıklığa ulaşıyordu.

Prens uzaklaşalı daha birkaç dakika olmuştu ki uzaktan, Valmontone yolundan, bir atlılar kalabalığının geldiği görüldü; bunlar, Bandini'yi götüren güvenlik erleriyle güvenlik bakanı Orsinilerin tüm süvarileriydi. Ortalarında, kızılar giymiş dört celladın kuşattığı Balthazar Bandini vardı; önce yargıçların verdikleri hükmü yerine getirmek, sonra Colonna yanlılarının Bandini'yi kurtarmak istediklerini görürlerse, onu öldürmek üzere emir almışlardı.

Colona süvarileri, yoldan en uzak olan açıklığın ya da çayırılığın sonuna henüz varmıştı ki büyük yola, devrilen ağaçların ilerisine yerleştirdiği pusu erlerinin ilk arkebüz seslerini duydu. Colonna, atlılarını hemen dörtnala

kaldırdı, Bandini'yi kuşatan kızıl giysili dört cellada saldırdı..

Üç çeyrek saat sürmeyen bu ufak işin öyküsünü sürdürmeyeceğiz; Orsini'nin yandaşları, şaşaladılar, dört yana kaçıştılar; fakat, öncülerin sırasındaki kahraman Komutan Ranuzio öldürülmüş, bu olay Branciforte'nin yazgısı üzerinde uğursuz bir etki yapmıştı.

Branciforte, durmadan, kızıl giysili adamlara yaklaşarak bir iki kılıç henüz sallamıştı ki Fabio Campireali ile karşılaştı. Fabio, yerinde duramayan, haşarı bir hayvana binmiş, sırtında yaldızlı bir örme zırh, haykırıyordu:

- Bu yüzü örtülü alçaklar kimdir? Maskelerini bir vuruşta keselim: bakın, ben nasıl yapıyorum!

Hemen aynı dakikada, Giulio Branciforte'nin alınına, Fabio'nun kılıcı, yatay bir vuruşla indi. Bu vuruş öyle ustaca olmuştu ki Branciforte'nin yüzünü örten bez düştü, aynı zamanda, yaradan akan kan, gözlerini bürüdü. Bununla birlikte bu yara ağır değildi. Giulio, soluk alabilmek ve yüzünü silmek için hayvanını uzaklaştırdı. Elena'nın kardeşiyle, ne pahasına olursa olsun döğüşmemek istiyordu. Hayvanı Fabio'dan dört adım uzaklaşmış bulunduğu sırada, göğsüne müthiş bir kılıç darbesi indi. Kılıç tel zırh sayesinde, göğüse girmemiş, yalnızca, bir süre, soluşunu kesmişti. Hemen hemen aynı dakikada, kulağında şu sesleniş çınladı:

- Seni tanıdım, kerata! Sırtındaki paçavraları yenilemek için böyle para kazanıyorsun, değil mi?

Bundan, fena durumda alınan Giulio, ilk kararını unutarak, yeniden Fabio'ya saldırdı:

- Lânet sana! Kötü bir zamanda karşıma çıktın! diye haykırdı.

Alelâcele yapılan birkaç vuruştan sonra, ikisinin de, zırhların üzerine giydikleri giysiler lime lime dökülmeye başladı. Fabio'nun zırhı altın yaldızlı ve pek güzeldi. Giulio'nun zırhı ise pek bayağı bir şeydi.

Fabio, ona:

- Giacconu hangi lağımda buldun? diye haykırdı.

Aynı anda, Giulio, yarım dakikadan beri aradığı fırsatı bulmuştu. Fabio'nun zırhı, boynunu yeteri kadar kavramıyordu. Giulio, onun yarı çıplak boynuna, kılıcının burnuyla başarılı bir vuruş vurdu. Giulio'nun kılıcı, Fabio'nun boynuna, yarım ayak (30.5 cm. uzunluğundaki ölçü birimi) dalmış ve bol kan fışkırmıştı.

Giulio:

- Küstah! diye haykırdı.

İkincisi, kendisinden yüz adım ötede, hâlâ at üstünde olan kızıl giysili adamlara doğru atını sürdü.

Onlara yaklaşırken, adamlardan üçüncüsü yere yuvarlandı; fakat zavallı Giulio, tam dördüncü celladın yanına vardığı sırada, bu adam, çevresini, ondan fazla süvarinin kuşattığını görünce zavallı Balthazar Bandini'ye bir tabanca sıkmış, onu devirmişti.

Branciforte:

- Sayın senyörler, diye haykırdı, burada yapacak işimiz kalmadı! Dört yana kaçışan şu güvenlik erlerini kılıçtan geçirelim.

Hepsi onun peşinden gittiler.

Yarım saat sonra, Giulio, Fabrizio Colonna'nın yanına döndüğü zaman bu senyör, ona yaşamında ilk kez seslendi. Giulio, onu, öfkeden kudurmuş bir durumda buldu; oysa baştan başa kendi sayesinde kazanılan tam zaferden dolayı, onu sevinç içinde bulacağını sanıyordu. Çünkü, Orsinilerin, üç bine yakın adamı vardı. Fabrizio ise, bu iş için bin beş yüzden fazla adam toplamış değildi.

Prens, Giulio'ya:

- Yiğit dostumuz Ranuzio'yu yitirdik, diye haykırdı. Ölüsünü kendi elimle inceledim; soğumuş bile. Zavallı Balthazar Bandini, ölüm halinde yaralı. Kısacası, sonuç bakımından başarılı olmadık. Fakat kahraman Komutan Ranuzio'nun ruhu, Pluton'un karşısına, yanındakilerle çıkacak. Bütün bu tutsak kerataların ağaç dallarına asılması için emir verdim.

Sonra, sesini yükselterek:

- Sakın savsaklamayın, baylar! diye haykırdı.

Sonra, öncülerin çarpıştığı yere doğru dörtnala seğırtti. Giulio, Ranuzio'nun bölüğüne, hemen hemen yardımcı sıfatıyla komuta ediyordu; prensi izledi. Prens, çevresinde elliden fazla düşman ölüsü olduğu durumda serilmiş yatan o yiğit askerin ölüsünün yanına gelince, bir kere daha atından inip, Ranuzio'nun elini tuttu. Giulio de onun gibi yaptı. Ağlıyordu.

Prens, Giulio'ya:

- Sen pek gençsin dedi. Fakat, üstünü, başını kana bulanmış görüyorum; baban da, Colonnaların savaşında yirmiden fazla yara almış, gözüpek bir adamdı. Ranuzio'nun bölüğünden artan gücün yönetimini eline al, onun ölüsünü de Petrella'daki kilisemize götür; yolda belki saldırıya uğrarsın, unutma.

Giulio saldırıya uğramadı, fakat kendisine komuta edemeyecek kadar genç olduğunu söyleyen bir askerini, bir kılıçta öldürdü. Bu duyarsızca hareketi başarısını sağladı, çünkü Giulio, hâlâ Fabio'nun kanına bulanmış durumdaydı. Yol boyunca, asılan adamlarla dolu ağaçlara raslıyordu. Ranuzio'nun, özellikle Fabio'nun ölümüne katılan bu çirkin görünüm, onu bayağı deli ediyordu. Tek umudu, Fabio'yu yenenin bilinmemesindeydi.

Askeri ayrıntıları geçiyoruz. Giulio, savaştan üç gün sonra, Albano'ya gelip birkaç saat kalabildi; tanıdıklarına,

şiddetli bir sıtma yüzünden Roma'da kaldığını, orada bütün hafta yataktan çıkmadığını anlatıyordu.

Fakat kendisini her yerde, belirgin bir saygıyla karşıyorlardı, kentin en ileri gelen adamları önce ona selam veriyorlardı; hatta bir iki zevzek, ona senyör komutan diye seslenecek kadar ileri gitmişti.

Giulio, Campireali sarayının önünden birçok kez geçmiş, oranın, baştan aşağı kapalı olduğunu görmüştü; yeni komutan, bazı soruları sormaktan çekindiği için, kendisine sürekli iyi davranan yaşlı Scotti'ye, aşağıdaki soruyu sormaya, ancak gün ortası cesaret edebilmişti.

- Kuzum, Campirealiler nerede? Saraylarını kapalı görüyorum.

Scotti, birdenbire, kederli bir tavırla:

- Dostum, diye yanıtladı, bu ismi asla ağzınıza almamanız gerekir. Sizin peşinizi kovalayanın o olduğuna bütün dostlarınız inanmıştır, bunu her yerde söyleyeceklerdir; evlenmenize başlıca engel olan oydu; sonunda, onun ölümüyle, son derece zengin ve sizi seven bir kızkardeşi kalmıştır. Böyle zamanda boşboğazlık erdem yerine geçer. O nedenle, şunu da ekleyebilirim, kız sizi, gece vakti Albe'deki evinizde ziyaret edecek kadar seviyor. Yani sizin o uğursuz Ciampiler savaşından önce karı koca olduğunuzu söylemek, çıkarınız gereğidir. (Yukarıda anlattığımız çarpışma, ülkede, bu isimle anılıyordu).

Yaşlı, Giulio'nun ağladığını görünce sustu. Giulio:

- Hana çıkalım, dedi.

Scotti onu izledi; kendilerine bir oda verdiler. İkiisi birlikte bu odaya girip kapısını kilitlediler ve Giulio, sekiz günden beri olup bitenleri kendisine anlatmak üzere yaşlı adamdan izin istedi. Bu uzun öykü bitince, adam:

- Yaptığınız işlerden hiçbirinin, önceden tasarlanmış olmadığını, gözyaşlarınızdan anlıyorum, dedi. Bununla birlikte, Fabio'nun ölümü, sizin için, yine de feci bir şeydir. Elena, çoktan beri kocası olduğunuzu annesine mutlaka söylemelidir.

Giulio yanıtlamadı; yaşlı adam, bunu takdire değer bir sıkı ağızlılığa verdi. Giulio, derin bir düşünceye dalmış, kardeşinin ölümünden dolayı öfkelenen Elena'nın, kendi inceliğini takdir edip etmeyeceğini düşünüyordu. Vaktiyle geçen olaydan dolayı pişman oldu. Sonra, isteği üzerine, yaşlı adam, savaş günü Albano'da geçen olayları kendisine açıkça anlattı. Fabio, sabahleyin saat altı buçuk sularında Albano'ya altı fersahtan (yaklaşık beş kilometrelik bir uzunluk ölçüsü) fazla uzaklıkta öldürüldüğü durumda, gariptir ki saat dokuz buçukta, bu ölümünden söz edilmeye başlanmıştı. Öğleye doğru, yaşlı Campireali'nin gözyaşları içinde hizmetlilerine tutunarak, Cappuccino manastırına gittiği görülmüştü. Az sonra, bu papazlardan üçü, Campireali'nin en güzel hayvanlarına binerek arkalarında birçok hizmetliyle birlikte, çarpışmanın yakınlarında olduğu Ciampi kasabasının yolunu tutmuşlardı. Yaşlı Campireali, onlarla gitmek için ısrar etmişti; fakat Fabrizio Colonna'nın bilinmeyen bir nedenden dolayı son derece öfkeli olduğunu, kendisini tutsak alırsa kötü bir davranışta bulunması olasılığı bulunduğunu söyleyerek vazgeçirdiler.

O akşam, gece yarısına doğru, Faggiola ormanı tutuşmuş gibiydi; bütün Albano keşişleri ve yoksulları, ellerine, yanan birer iri mum almışlar, genç Fabio'nun cenazesini karşılamaya gidiyorlardı.

Yaşlı adam, iştirilmekten korkar gibi sesini alçaltarak sözünü sürdürdü:

- Sizden şu yönü de gizlemeyeceğim; Valontone'ye ve Ciampi'ye giden yol....

Giulio:

-Evet? dedi.

Evet, o yol sizin evin önünden geçer, diyorlar ki Fabio'nun cenazesi o noktaya geldiği zaman, cesedin boyundaki korkunç bir yaradan kan fışkırmış.

Giulio ayağa kalktı:

- Ne müthiş şey! diye haykırdı.

- Sakin olun dostum, görüyorsunuz ki her şeyi bilmeniz gerek. Şimdi söyleyebilirim; bugün burada bulunmanız bir parça mevsimsiz görünmüştür. Eğer düşüncemi sormak onurunu bana başlıyorsanız, şunu da eklerim ki komutan, bugünden sonra bir ay süreyle Albano'da gözükmeniz uygun değildir. Roma'da görülmenizin de doğru olmayacağını eklemeye gerek yok. Papa hazretlerinin Colonnalar hakkında ne karar vereceği daha belli değil; Ciampi savaşını halkın ağzından duyup öğrendiğini ileri süren Fabrizio'nun ifadesine inanacağı sanılıyor. Fakat baştan başa Orsini olan Roma hükümeti öfkeden kuduruyor, Fabrizio'nun yiğit askerlerinden birini aştırbilse pek hoşnut olacak. Fabrizio'nun da bundan yakınmaya hakkı olmayacak, çünkü savaşa katılmadığına yemin ediyor. Daha ileri gideceğim ve sizin istememiş olmanıza rağmen askeri bir fikir vermek cesaretini göstereceğim. Albano'da sizi seviyorlar, yoksa yaşamınız güvende olmazdı. Düşününüz ki saatlerden beri kentte dolaşıyorsunuz, Orsini yandaşlarından biri, kendisine meydan okuduğunuzu sanabilir, hiç olmazsa kolayca güzel bir ödül kazanmak umuduna kapılabilir. Yaşlı Campireali, sizi öldürene, en güzel toprağını vereceğini bin kez söyledi. Evinizdeki askerlerden birkaçını Albano'ya indireydiniz.

- Evimde asker yok ki.

- O durumda delisiniz, komutan. Bu hanın bir bahçesi var, bahçeden çıkıp bağlardan geçerek kaçarız. Ben sizinle birlikte gelirim. Yaşlıyım, silahım yok; fakat, kötü niyetli kimselere raslarsak ben onlarla konuşurum, hiç değilse,

size vakit kazandırırım.

Giulio kaygı içinde kaldı. Delice amacının ne olduğunu söyleyelim mi? Campireali sarayının kapalı olduğunu ve içindekilerin hepsinin Roma'ya gittiklerini haber alır almaz, Elena ile birçok kez buluştuğu o bahçeyi bir daha görmeyi aklına koymuştu. Hatta, annesi evde yokken Elena'nın kendisini aldığı odayı da yeniden görmeyi umuyordu. Elena'yı kendisine karşı sevgi duyduğu yerlerin görünümüyle, öfkesini dindirmek ve kendisini tatmin etmek gereksinimindeydi.

Branciforte ile yüce gönüllü yaşlı adam, bağların arasından dolaşarak göle doğru çıkan dar patikalardan yürürken, hiçbir kötü şeyle karşılaşmadılar.

Giulio, genç Fabio'nun cenaze töreni hakkındaki ayrıntıyı, yaşlı adama bir daha anlattırıp dinledi. Bu cesur gencin cesedi, birçok rahip eşliğinde Roma'ya götürülmüş, Gianicolo tepesinde Sant'Onofrio manastırındaki aile mezarlığına gömülmüştü. Törenden bir gün önce, garip bir olay daha olmuş, babası, Elena'yı, Castro'daki Visitazione manastırına götürmüştü. Genç kızın, kardeşini öldüren devşirme askerle gizlice evlendiğine ilişkin halkın dilinde dolaşan dedikoduyu bu da güçlendirmişti.

Giulio, evinin yanına geldiği zaman, bölüğünün başçavuşuyla askerlerinden dördünü orada buldu. Bunlar eski komutanlarının, yanında adamlarından birkaç kişi bulunmadan, ormandan dışarı kesinlikle çıkmadığını söylediler. Prens, ihtiyatsızlık yüzünden ölmek isteyenler olursa, kendisini bu ölümün öcünü almak zorunda bırakmamaları için, önceden istifa etmeleri gerektiğini birçok kez söylemişti.

Giulio Branciforte, o zamana kadar kesinlikle yabancı olduğu bu düşüncelerin doğruluğunu onayladı. Çocuk uluslar gibi, o da savaşın cesaretle vuruşmaktan ibaret olduğunu sanıyordu. Prens isteğine uydu; kendisiyle evine kadar birlikte gelmek büyüklüğünde bulunan aklı başında yaşlı adamı kucakladı.

Fakat, aradan ancak birkaç gün geçtikten sonra Giulio, kara sevdadan yarı deli bir durumda, tekrar Campireali sarayını görmeye geldi. Ortalık kararırken kendisi ve askerlerinden üçü, Napolili tüccar kıyafetiyle, Albano'ya girdiler. Giulio, Scotti'nin evine yalnız başına gitti. Elena'nın hâlâ Castro manastırında kapalı bulunduğunu öğrendi. Babası, oğlunun katili adını verdiği adamla onu evli zannettiği için, yüzünü kesinlikle görmemeye ant içmişti. Hatta, onu manastıra götürürken bile görmemişti. Annesinin sevgisi, aksine artmış görünüyordu. Sık sık Roma'dan kalkıp kızıyla bir iki gün oturmaya gidiyordu.

IV

Giulio, geceleyin bölüğünün ormanda tuttuğu yere dönerken, kendi kenidine şöyle diyordu:

- Eğer, Elena'ya gerçeği anlatıp kendimi temize çıkartmazsam sonunda beni katil sanacak. Bu uğursuz savaş hakkında ona kimbilir ne masallar anlattılar!

Prens Petralla'daki askeri yönden sağlamlaştırılmış şatosuna gidip emirlerini aldı, kendisinden Castro'ya gitmek üzere izin de istedi. Fabrizio Colonna kaşlarını çattı:

- Ufak savaş sorunu, papa hazretleriyle henüz çözülmemiştir. Biliyorsunuz ki ben gerçeği söyledim, yani, bu çarpışmaya kesin olarak yabancı kaldığımı, hatta olayın ertesi günü burada, Petralla'daki şatomda, olayı haber aldığımı belirttim. Papa hazretlerinin bu gerçek ifadeye inanmalarını, kesin olarak umuyorum. Fakat Orsiniler erklidir. Herkes, sizin, bu çarpışmada kendinizi gösterdiğinizizi söylüyor. Orsiniler tutsaklardan birçoğunun ağaç dallarına asıldığını ileri sürüyorlar. Bunun ne kadar yalan olduğunu biliyorsunuz; fakat karşılık vermelerinden korkulur.

Genç komutanın saf bakışlarındaki şaşkınlık anlatımı prensin hoşuna gidiyordu; bununla birlikte bu derece masumluk karşısında, daha açık konuşmanın yararlı olacağını düşündü:

- Branciforte adını bütün İtalya'ya tanıtan tam kahramanlığa sahip olduğunuzu görüyorum, diye sürdürdü. Babanızı bana çok sevdiren ve beni sizi ödüllendirmeye yönelten bağlılığı sizin de bana karşı göstereceğinizi umarım. Bölüğün parolası şudur: Benimle veya askerimle ilgili herhangi bir şey hakkında gerçeği asla söylememek. Konuşmak zorunluluğu duyduğunuz zaman yalan söylemekte hiçbir yarar görmüyorsanız, rasgelen yanlışı söyleyin, en basit gerçeği söylemekten "en büyük günah" kaçır gibi sakının. Anlıyorsunuz ki, söyleyeceğiniz en küçük gerçek, daha başka haberlere eklenince, tasarılarımı ortaya çıkarabilir. Castro'daki Visitation manastırında bir aşk serüveniniz olduğunu biliyorum. Orsinilerin dostları, hatta adamları eksik olmayan o kentte on beş gün vakit kaybedebilirsiniz. Daire müdürünü görün, size iki yüz fındık altını verecek.

Prens, gülerek ekledi:

- Babanızla dostluğum dolayısıyla, bu âşıkane ve askeri girişimi iyi bir sonuca ulaştırmanız için size bazı yollar göstermek istiyorum. Siz ve askerlerinizden üçü, tüccar kıyafetine gireceksiniz. Arkadaşlarınızdan biri hep sarhoş taklidi yapacak, Castro'daki bütün işsiz güçsüz kalabalığına şarap ikram ederek birçok dost kazanacak. Siz de ona öfkeleneceksiniz.

Prens, sesinin tonunu değiştirerek ekledi:

- Orsiniler sizi yakalar ve öldürmeye kalkarlarsa, asıl adınızı hiç söylemeyin. Hele bana bağlı olduğunuzu, hiç

açıklamayın. Bütün küçük kentlerin çevresinde dolaşarak, daima geldiğiniz yönün tam karşısındaki kapıdan girmenizi öğütlemeye gerek görmüyorum.

Her zaman çok ciddi davranan bir adamdan bu baba öğütlerini dinleyince Giulio duygulandı. Prens delikanlının gözlerinde biriken yaşlara önce gülümsedi; sonra, kendi sesi de değişti. Parmaklarındaki çeşitli yüzüklerden birini çıkardı; Giulio, yüzüğü alırken, nice büyük işlerle ünlenen o eli öptü. Heyecan içinde haykırdı:

- Babam olsa, bana bu kadar öğüt vermezdi!

Daha ertesi gün, şafak sökmeden biraz önce küçük Castro kentinin surlarına yaklaşıyordu; kendisi gibi kılık değiştirmiş beş asker, peşi sıra geliyordu. İkisi ayrıldı, ne onu, ne de öteki üç askeri tanımaz gibi davrandılar. Giulio, daha kente girmeden, kara duvarlarla çevrili geniş bir yapı olan ve bir kaleye epeyce benzeyen Visitazione manastırını gördü. Kiliseye koştu. Burası, görkemli bir yerd. Hepsi soylu, çoğu zengin ailelerden rahibeler, manastırın, halkın bakışlarına açık tek kısmı olan bu kiliseyi süslemek için, bir onur yarışına çıkmışlardı. Visitazione tarikatının koruyucusu olan kardinalin sunduğu üç adlık bir liste üzerinden, papanın başrahibeliğe seçeceği bu kadınlardan birinin adını ölümsüzleştirmek için, pek büyük bir şey adaması usulendi. Adağı kendisinden önceki rahibenin adağından aşağı olan rahibenin kendisi de, ailesi de küçümsenirdi.

Giulio, mermerlerle ve altın yaldızlarla parıldayan bu görkemli yapının içinde, titreyerek ilerledi. Aslına bakarsak mermerleri ve yaldızları hiç düşündüğü yoktu. Kendisini, Elena'nın karşısında varsayıyordu. Büyük mihrabın, sekiz yüz bin franktan fazlaya mal olduğunu kendisine söylediler. Fakat onun bakışları büyük mihrabın süslerini aşağı görerek, iki mermer sütunla üç parçaya ayrılmış, kırk ayak kadar yükseklikte, yaldızlı bir kafese kaymıştı. Büyük kubbesi kendisine müthiş bir görünüm veren bu kafes, büyük mihrabın arkasındaydı ve herkese açık olan kiliseyi, rahibeler kısmından ayırıyordu.

Giulio, âyin sırasında, rahibelerle öğrencilerin yaldızlı kafes arkasında durduklarını düşünüyordu. Dua etmek isteyen bir rahibe ya da öğrenci, günün her saatinde, bu iç kiliseye girebilirdi. Zavallı âşığın umutları herkesin bildiği bu noktaya dayanıyordu.

Gerçi, kafesin iç yanını, kapkara, çok büyük bir örtü kaplıyordu; fakat Giulio şöyle düşündü:

- Bu örtü, herkese ayrılmış kiliseye bakan öğrencinin bakışlarına asla engel olamaz, çünkü ben, ancak belli bir uzaklığa kadar yaklaşabildiğim halde, örtüden öte yanı aydınlatan pencereleri pekâlâ görebiliyorum, yapılarının en ufak ayrıntılarını seçiyorum.

Pek güzel yaldızlanmış olan bu kafesin her çubuğunda, kilisede bulunanlara doğru uzatılmış sağlam bir çivi vardı.

Giulio, kafesin sol kısmına karşı en aydınlık noktada, tümüyle göz önünde bir yer seçti. Orada, âyin dinleyerek ömür geçiriyordu. Çevresinde köylülerden başka kimse bulunmadığı için kafesin içini kaplayan kara örtüden bile gözükmeği umuyordu. Bu saf delikanlı, yaşamında ilk kez, gösteriş arıyordu; giyinişi özenliydi; kiliseye girerken ve çıkarken birçok sadaka dağıtıyordu. Adamları ve kendisi, manastırla az çok ilişkisi olan bütün işçilere ve küçük esnafa birçok şeyler sunuyor, onlara ilgi gösteriyorlardı. Bununla birlikte Elena'ya bir mektup ulaştırmak umuduna, sonunda, üçüncü gün ulaşılabilirdi.

Manastırın yiyeceklerinden bir kısmını satın almakla görevli, iki "dışarıyla ilgili hemşire" Giulio'nun emriyle sıkı sıkı izleniyordu. Bunlardan birinin, bir küçük esnafla ilişkisi vardı. Giulio'nun askerlerinden, eskiden keşişlik etmiş olan biri, esnafla dostluk kurdu, öğrencilerden Elena Campireali'ye ulaştırılacak her mektup başına bir altın sözü verdi.

Daha bu iş kendisine açılır açılmaz, adam:

- Ne? dedi, haydudun karısına mı mektup?

Elena oraya geleli on beş gün olmadan adı bütün Castro'ya yayılmıştı. Her işin bütün ayrıntılarını öğrenmeye düşkün bir halk arasında, hayal gücünü işleten her şey bu kadar çabuk yapılır.

Esnaf, şu sözleri ekledi:

- Hiç olmazsa, bu kadın evli! Nice kadınlarımız var ki bu bahaneleri bile yok, hem dışarıdan, mektuba gelinceye kadar daha başka şeyler alıyorlar!

Giulio, bu ilk mektupta, Fabio'nun ölümüyle biten o uğursuz gün içinde geçen olayları sonsuz ayrıntılarla anlatıyor, sonunda "Benden nefret ediyor musunuz?" diyordu.

Elena bir satırla yanıtladı ; hiç kimseden nefret etmediğini, ömrünün geri kalan günlerini kardeşini öldüreni unutmaya çalışarak geçireceğini söylüyordu.

Giulio, hemen yanıtladı; Platon'dan öykünülmüş ve o zaman moda olan türden birkaç tümceyle yazgı karşıtı bazı sözlerden sonra sözünü şöyle sürdürüyordu:

- Tanrı'nın, bize, kutsal kitapla bildirdiği buyruklarını unutmak mı istiyorsun? Tanrı der ki: Kadın, kocasının yanına gitmek için ailesini ve ana babasını bırakacaktır. Karım olmadığını ileri sürebilir misin? San Pietro gecesini anımla. Monte Cavi arkasından şafak sökerken, sen dizlerime kapandın, Sana izin verdim; isteseydim, benim olmuştun; o zaman bana beslediğin aşka karşı koyamazdım. Yaşamımı ve dünyada ne kadar değerli şeyim varsa hepsini sana adadığımı birçok kez söylediğim için, yanıt olarak, bütün bu özveriler görünürde hiçbir davranışla belli edilmediğine göre, gerçek olamayacağını, her ne kadar hiç söylemedinse de söyleyebilecek olduğunu, birdenbire düşündüm. Benim için zalim, ama aslında doğru bir düşünce aklımı aydınlattı. Tasarlayabileceğim en büyük

mutluluğumu senin yararın için feda etme fırsatını raslantının bana boşu boşuna verdiğini düşündüm. Kollarımda ve korunmasız bir durumdaydın, anımsa; dudakların bile, reddetmeye cesaret edemiyordu. O sırada Monte Cavi'de, sabah Ave Mariası çaldı, olağanüstü bir raslantıyla, bu ses, bize kadar geldi. Sen bana: "Kutsal Meryem Ana için, her türlü saflığın anası için bu özveriyi yap" dedin. Bir süreden beri ben de bu büyük özveriyi, senin için yapmak fırsatını bulabildiğim biricik gerçek özveriyi düşünüyordum. Aynı şeyi senin de düşünmen garibime gitti. Doğrusunu söyleyeyim, Ave Maria'nın uzaktan gelen sesi bana hüznün verdi; isteğini yerine getirdim. Özveri, tümüyle senin için olmadı; gelecekteki birleşmemizi, Meryem Ananın koruması altına koyduğumu düşündüm. O zaman, birleşmemize, vefasız, senin değil, zengin ve soylu ailenin engel olacağını sanıyordum. Eğer Tanrı karışmasaydı, o Angelus çanının sesi, o kadar uzaktan, ormanın yarısını dolduran ve o sırada sabah rüzgârıyla sallanan ağaçların tepesinden aşarak bize nasıl gelirdi? O zaman, anımlarsın ki, dizlerime kapandın. Ben ayağa kalktım, göğsümden taşıdığım haçı çıkardım, sen, nerede olursan ol, hangi olay çıkarsa çıksın, sana buyurur buyurmaz, Monte Cavi'de çalan Ave Maria'nın sesi o kadar uzaktan gelip kulağına çarptığı andaki gibi, hemen ve tümüyle benim buyruğuma hazır olacağına, şimdi karşımda duran o haç üzerine ant içtin, tersi olursa, sonsuz ilence uğramayı kabul ettin. Sonra inancımızla, iki Ave ve iki Pater duası okuduk. İşte, o zaman bana karşı beslediğin aşkın başı için ve korkarım unuttuğun sonsuz ilenç adına sana emrediyorum. Beni, bu gece ya odanda, yahut bu Visitazione manastırının bahçesinde kabul edeceksin."

İtalyan yazar, Giulio Branciforte tarafından bu mektuptan sonra yazılmış birçok uzun mektubu, titizlikle ve özenle aynen veriyor; fakat Elena de Campireali'nin yanıtlarından yalnızca özetler aktarıyor. Aradan iki yüz yetmiş sekiz yıl geçtikten sonra, bu mektupları dolduran aşk ve din duygularından o kadar uzaktayız ki bunların can sıkmasından çekiniyorum.

Elena'nın, yukarıda kısaltıp çevirdiğimiz mektubun içinde yazılı emre sonunda uyduğu o mektuplardan anlaşılıyor. Giulio'nun, manastıra girmenin yolunu bulduğu; kadın kılığına girdiği bir sözcükle anlaşılıyor. Elena onu, ancak bahçeye bakan bir zemin kat penceresinin parmaklığının arkasında kabul etti. Giulio, eskiden o kadar sevgi dolu hem de ateşli olan bu genç kızın, kendisine karşı bir yabancıya dönüştüğünü dayanılmaz bir acı içinde gördü. Elena, ona sanki uzak bir incelikle davranmıştı. Onu bahçeye kabul etmesi, yalnızca yemine olan inancındandı. Görüşmeleri kısa sürdü. Birkaç saniye, Giulio'nun belki on beş günden beri süren olaylarla biraz artan gururu derin yazgısını yendi.

Kendi kendine şöyle düşündü:

- Karşımda gördüğüm Elena, Albano'dayken, kendisini bütün yaşamınca bana vermiş görünen Elena'nın mezarından başka bir şey değil.

Elena'nın ona seslenirken takındığı nazik davranışlar karşısında yüzünü ıslatan yaşları gizlemek, o zaman, Giulio'nun baş işi oldu. Elena sözünü bitirip bir kardeşin ölümünden sonra doğal olduğunu söyleyerek bu değişikliği haklı gösterdikten sonra Giulio, çok ağır konuşarak ona şu yanıtı verdi:

- Yemininizi yerine getirmiyorsunuz. Beni bir bahçede kabul etmiyorsunuz. Monte Cavi'de çalan Ave Maria'yı duyduğumuz andan yarım dakika sonraki gibi, önümde diz çökmüş değilsiniz. Elinizden gelirse yemininizi unutun. Ben ise, hiçbir şeyi unutmuyorum; Tanrı yardımcınız olsun!

Bunu söyledikten sonra, önünde daha bir saate yakın durabileceği parmaklıklı pencereden ayrıldı. O kadar özlediği bu görüşmeyi kendi isteğiyle kısa keseceği, bir saniye öncesine kadar aklına gelir miydi? Bu özveri yüreğini paralıyordu. Fakat, Elena'nın nazik tavırlarını, onu vicdan azabına düşürmekten başka türlü karşılayacak olursa, üstelik onun küçümsemesine de layık olabileceğini düşündü.

Şafak sökmeden, manastırdan çıktı. Hemen atına bindi, askerlerine, kendisini tam bir hafta Castro'da bekledikten sonra ormana dönmelerini buyurdu. Umutsuzluktan deliye dönmüştü. Önce Roma'ya doğru gitti. Her adımda kendi kendine:

- Ne! diyordu, ondan uzaklaşıyorum, ha! Birbirimize yabancı olduk, öyle mi? Ah, Fabio! Öcün öyle alındı ki!

Yolda rasladığı insanlar onun öfkesini artırıyordu. Atını tarlaların içine sürdü, deniz kıyısını boydan boya kaplayan ıssız ve el değmemiş kumsala doğru ilerledi. Yaşamlarına imrendiği o aşksız köylülere artık raslamaz olunca, soluk aldı. Bu yabanıl yerin görünümü, kendi umutsuzluğuna uygundu ve öfkesini azaltıyordu. O zaman acı yazgısını düşünmeye koyuldu.

- Bu yaşımda, bir umudum var, diye düşündü. Bir başka kadın sevebilirim!

Bu karamsar düşünce onun umutsuzluğunu artırdı. Dünyada, kendisi için bir tek kadının var olduğunu derinliğine duyumsadı. Bir başka Elena'nın karşısında, aşk sözünü söylemek cesaretini gösterirse, ne kadar acı çekeceğini düşünüyor; bu düşünce yüreğini hırpalıyordu.

Acı acı kahkaha attı:

- Vefasız sevgililerini, bir başka şövalyenin kolları arasında bulduklarını unutmak için ıssız ülkelerde yalnız başlarına gezen Ariosto'nun kahramanlarına benzedim, diye düşündü.

Bu gılgınca kahkahalardan sonra, hüngür hüngür ağlamaya başladı.

- Ama, suçlu değil, diye söylendi. Vefasızlıkta bir başkasını sevecek kadar ileri gitmiyor. Bu ateşli ve saf ruhlu kız,

kendisine, hakkımda söylenen şeylere kapılmış. Her durumda ona benim, bu uğursuz seferde, sırf kardeşini öldürmek gibi gizli bir umutla silahıma sarıldığım söylenmiş olacak. Daha da ileri giderek bana, kardeşi ölünce kendisinin, büyük servetlerin tek mirasçısı olacağını hesaplamak alçaklığını da yüklemişlerdir. Ben de onu, kandırınlar diye budala gibi tam on beş gün düşmanlarımla yalnız bıraktım. Çok talihsizim, şunu da kabul etmeli ki Tanrı beni yaşamımı yönetmeye gücüm yetmeyecek kadar düşünceden yoksun bırakmış! Çok sefil, çok alçak bir yaratığım! Yaşamım hiç kimseye yaramadı, ne bana ne de başkasına.

Branciforte'ye, o zamanlar pek az görülen bir esin geldi. Atı, kıyının ta denize yakın noktasında yürüyor, bazen ayakları suda ıslanıyordu. Hayvanı denize sürmeyi, bu suretle, oyuncağı olduğu o korkunç yazgıya son vermeyi düşündü. Mutluluğu, dünyadaki biricik varlık onu bıraktıktan sonra, artık ne yapacaktı? Sonra, bir düşünce onu birdenbire durdurdu.

Bu sefil yaşam bitince, bir süre sonra çekeceğim acılarla karşılaştırılırsa, çektiklerim nedir ki? diye söylendi. Elena, gerçekte de olduğu gibi, o zaman, bana karşı yalnızca ilgisiz kalmayacak. Onu bir rakibin kollarında göreceğim ve bu rakip, kimbilir hangi zengin ve saygın Romalı genç senyör olacak; çünkü; cehennem bekçileri, ruhuma eziyet çektirmek için, görevleri olan, en kıyıcı hayalleri arayıp bulacaklar. Kısacası, öldükten sonra bile, Elena'yı unutmayacağım; üstelik, ona olan aşkım artacak, çünkü Tanrının, işlemiş olacağım günahtan dolayı beni cezalandırmak için bulabileceği en emin çare budur.

Giulio, şeytana uymamak için yanık yanık Ave Maria duaları okumaya koyuldu. Vaktiyle, Meryem Ananın ruhuna sunulan sabah Ave Maria duasının çalındığını işiterek hevese kapılmış, şimdi yaşamında yaptığı yanlışların en büyüğü saydığı bir cömertliğe sürüklenmişti. Fakat saygıda daha ileri gitmeye ve bütün düşündüklerini dile getirmeye cesaret edemiyordu.

- Hazreti Meryem'in verdiği esinle uğursuz bir hataya düştüğüme göre, sonsuz adaletiyle, bana mutluluğumu geri verecek herhangi bir durum yaratması gerekmez mi?

Meryem'in adaletini düşününce, umutsuzluğu yavaş yavaş geçti. Başını kaldırdı, karşısında, Albano'nun ve ormanın gerisinde, koyu yeşillikleriyle örtülü o Monte Cavi'yi -ve sabah Ave Mariası - şimdi budalalık adını verdiği davranışına neden olan manastırı gördü. Bu kutsal yerin, hiç akılda yokken karşısına çıkan görünümü onu avuttu.

- Hayır, diye haykırdı, Hazreti Meryem'in beni bırakması olanaksızdır. Eğer Elena, aşkının verdiği olanakla ve benim erkeklik gururumun gerektirdiği gibi karım olmuş olsaydı, kardeşinin ölümünü işitince, ruhunda, kendisini bana bağlayan bağın anısını bulacaktı. Bir savaş alanında, beni Fabio ile karşılaştıran uğursuz raslantıdan çok önce, benim olduğumu düşünenecekti. Fabio, benden iki yaş büyüktü; silah kullanmakta daha usta, daha gözüpek, kısacası daha güçlüydü. Bu kavgaya girmek istemediğimi karıma kanıtlayan bin türlü neden bulunacaktı. Kardeşine karşı, bana bir arkebüz kurşunu sıktığı zaman bile, en ufak kin beslemediğimi anımlayacaktı. Hatırmadır, Roma'dan geri dönüşümden sonra, ilk buluştuğumuz gün, ona: "Ne yaparsın? Onur sorunu. Erkek kardeşir, suçlayamam!" demişim.

Giulio, Hazreti Meryem'e olan inancıyla yine umutlanarak atını sürdürdü ve birkaç saatte, bölüğünün karargâhına geldi. Bölüğü, silah başı yaparken buldu. Cassino dağından, Napoli'den Roma'ya giden yola doğru hareket ediliyordu. Genç Komutan, at değiştirdi ve askerleriyle birlikte yürüdü. Önden çarpışma olmadı. Giulio, neden dolayı yürüyüşe kalkıldığını asla sormadı, buna önem verdiği yoktu. Kendisini, askerlerinin başında bulunduğu zaman, yazgısının değiştiğini gördü.

- Ben tam anlamıyla budalayım, diye söylendi. Castro'dan ayrılmakla yanlış yaptım. Elena, her durumda, öfke arasında sandığımdan daha az suçlu. Hayır, ilk aşk duygulanmalarının doğuşunu gördüğüm bu çok saf ve çok temiz ruh, benim olmaktan çıkmış olamaz! Bana karşı ne içten aşkı vardı! O kadar yoksul olmama karşın, birlikte kaçmamızı, Monte Cavi'de bir keşişe nikâhımızı kıydırmamızı, bana, on kezden çok önermedi mi? Castro'da her şeyden önce, ikinci bir randevu alıp onu sağduyuyla yola getirmeliydim. Gerçekten, seveda, beni çocuklaştırıyor! Ah, Yarabbi! Akıl danışacak bir dostum niçin yok? İki dakika önce iğrenç gördüğüm bir girişimi, iki dakika sonra, gayet kusursuz buluyorum!

O günün akşamı, ormana geri dönmek üzere büyük yoldan ayrıldıkları sırada, Giulio prene yaklaştı, o bildiği yerde birkaç gün daha kalıp kalamayacağını sordu.

Fabrizio:

- Cehenneme kadar git! diye haykırdı, şimdi benim çocukça işlerle uğraşmaya vaktim mi var, sanıyorsun?

Bir saat sonra, Giulio, tekrar Castro'ya doğru yola çıktı. Adamlarını aradı, buldu. Fakat Elena'dan o gururlu tavırla ayrıldıktan sonra, ona nasıl mektup yazacağını bilemiyordu. İlk mektubunda yalnızca şu sözcükler vardı: "Yarın akşam beni lütfen kabul ederler mi?"

Yanıt da şundan ibaret oldu: "Gelinebilir!"

Giulio gittikten sonra Elena, sonsuza dek bırakıldığını sanmıştı. O zaman, bu çok zavallı delikanlının düşündüklerini duyumsamıştı. Evet, Giulio, erkek kardeşiyle bir savaş alanında karşılaşma felaketine uğramadan önce, Elena onun karısıydı.

Bu kez, Giulio, ilk görüşmelerinde kendisine çok acı gelen o nazik davranışlarla karşılanmadı. Elena, parmaklıkları

penceresinin arkasına saklanmıştı; fakat titriyordu. Giulio gayet çekingendi ve yabancı bir kadınla konuşur gibi konuşuyordu. En tatlı içtenliğin yerini alan bu yarı resmi dilin ne kadar acı bir şey olduğunu duyumsamak sırası Elena'ya gelmişti. Özellikle, Elena'nın yüreğinden kopan soğuk bir sözle kalbinin kırılmasından korkan Giulio, Elena'nın o uğursuz Ciampi savaşından çok önce, kendi karısı olduğunu kanıtlamak için, bir avukat gibi konuşuyordu. Elena, ona kısa sözcüklerle konuşmaktan daha başka biçimde yanıt verecek olursa gözlerinin yaşaracağından korktuğu için sesini çıkarmadan dinliyordu. Sonunda zayıflığını, neredeyse belli edeceğini anladı, dostuna, ertesi gün gelmesini söyledi. O gece, büyük bir yortu arifesi olduğu için, sabah ayını erken yapılıyordu, görüştükleri ortaya çıkabilirdi. Bir âşık gibi düşünen Giulio, derin düşüncelere dalmış olarak bahçeden çıktı. İyi mi, yoksa kötü mü karşılandığını anlayamayacak kadar kararsızdı. Arkadaşlarıyla konuşmalarından edindiği askerce düşünceler, kafasında yerleşmeye başladığından:

- Günün birinde, belki de Elena'yı kaçırmak gerekecek, diye düşündü.

Sonra, bu bahçeye zorla girme çarelerini araştırmaya koyuldu: Manastır pek zengin ve soyulmaya elverişli olduğundan, hizmetinde, çoğu eski asker olmak üzere, pek çok uşak vardı. Bunlar, pencereleri, yüksekliği seksen ayaktan fazla kara bir duvara açılmış, manastırın dış kapısından, kapıcı rahibenin koruması altındaki iç kapıya giden dar yolu gören bir tür kışlaya yerleştirilmişlerdi. Kışla, bu dar yolun solundaydı, sağında, otuz ayak yüksekliğindeki bahçe duvarı vardı. Manastırın alana bakan yüzü, zamanla kararmış kaba bir duvardı ve dış kapıyla, askerlerin dışarıyı gördükleri bir tek küçük pencereden başka çıkışı yoktu. Çok iri çivilerle çivilenmiş, geniş saç şeritlerle sağlamlaştırılmış bir tek kapısı ve yüksekliği dört kadem (seksen santimlik uzunluk ölçüsü), genişliği on sekiz pus (İngiliz uzunluk ölçü birimi) olan bir tek küçük penceresiyle, bu koca, kara duvarın ne kadar sıkıntı veren bir görünümü olduğu tahmin edilebilir.

Giulio'nun Elena'yı razı ettiği, birbiri peşi sıra süren görüşmeler hakkında, asıl yazarın verdiği uzun ayrıntıyı izlemeyeceğiz. İki sevdalının, karşılıklı davranışları, eskiden Albano'daki bahçede olduğu gibi, yine içtendi; yalnızca Elena, bahçeye inmeye kesinlikle razı olmamıştı. Bir gece, Giulio, onu çok düşünceli gördü. Annesi, onu görmek için Roma'dan gelmiş, birkaç gün kalmak üzere manastıra yerleşmişti. Bu ana, öyle sevecen ve kızında varlığını tahmin ettiği sevgiye karşı, öteden beri öyle özenli ve incelikli davranmıştı ki Elena onu aldatmak zorunda kaldığı için derin bir vicdan azabı duyuyordu. Çünkü ne de olsa, onu oğlundan yoksun bırakan erkeğin, yanında olduğunu söylemek cesaretini gösterebilir miydi? Elena, bu kadar iyi bir kadın olan anası, kendisini özel bir biçimde sorguya çekerse, onu, yalan söyleyerek yanıtlamaya asla cesaret edemeyeceğini, sonunda Giulio'ya açık açık anlattı. Giulio durumun gösterdiği tehlikeyi tümüyle duyumsadı. Sonu, Sinyora Campireali'ye bir sözcük esinleyebilecek olan bir raslantıya bağlıydı. Ertesi gün, kararlı bir dille, dedi ki:

- Yarın daha erken geleceğim, şu parmaklığın, demirlerinden birini sökeceğim, bahçeye ineceksiniz, sizi, kentteki bir kiliseye götüreceğim, orada, bana dostlukla bağlı bir papaz var, bizi evlendirecek. Bir kez karım oldunuz mu, artık korkum kalmayacak, eğer anneniz, hepimizin aynı derecede üzüldüğümüz korkunç yıkımın cezasını çekmemde üstelecek olursa, her şeye, sizi aylarca görmeden yaşamaya bile razı olacağım.

Elena bu öneriye şaşmış görününce, Giulio ekledi:

- Prens beni yanına çağırıyor; onurum ve daha birçok neden, gitmemi buyuruyor. Önerim, geleceğimizi sağlayacak tek çaredir. Eğer uygun görmüyorsanız, buracıktaki, şu anda, sonsuza kadar ayrılalım. Düşüncesizliğimin vicdan azabını yüreğimde taşıyarak giderim. Namusunuz üzerine verdiğiniz söze inandım, en kutsal yemininize bağlı kalmıyorsunuz ve umarım ki sözünüzde durmamanız beni bir amaca yöneltecek, çok uzun zamandan beri yaşamımı zehir eden bu aşktan, zamanla beni kurtaracaktır.

Elena, hüngür hüngür ağlamaya başladı.

- Aman Yarabbi! dedi. Annem için ne korkunç şey, bu!

Sonunda, kendisine yapılan öneriyi kabul etti.

- Fakat, diye ekledi, bizi giderken veya dönüşte görebilirler; çıkacak rezaleti düşünün, annemin ne kadar zor durumda kalacağını göz önüne getirin. Birkaç gün sonra gidecek, onun gitmesini bekleyelim.

- Beni, en kutsal tanıdığım bir şeyden kuşkulanan duruma getirmeyi başardınız. Sözünüze güvenim kalmadı. Ya yarın evleriniz, ya da şu an, mezarın bu yanında, birbirimizi gördüğümüz son an olur.

Zavallı Elena, ancak göz yaşlarıyla karşılık verebildi. Özellikle, Giulio'nun takındığı kararlı ve acımasız davranış onu bitiriyordu. Onun küçümsemesine gerçekten layık mıydı? Önceleri boyun eğen ve yumuşak başlı olan âşık bu muydu? Sonunda, verilen emre boyun eğdi. Giulio uzaklaştı. Elena, o andan başlayarak ertesi geceye kadar, birbirini izleyen çok acı yürek sıkıntıları çekti. Kesin bir ölüme hazırlansaydı, üzüntüsü daha az olurdu. Giulio'nun aşkını, annesinin sevecenliğini ve sevgisini düşünerek biraz cesaret bulurdu. O gecenin geri kalan saatleri, çok acılar, kararsızlıklarla geçti. Öyle anları oluyordu ki her şeyi annesine söylemek istiyordu. Ertesi gün, annesinin karşısına çıkarken yüzü öyle soluktu ki kadın, bütün akılcı kararlarını unutarak, kızının kollarına atıldı:

- Ne oluyor? diye haykırdı. Ulu Tanrım! Bir şey mi yaptın, bir şeyi mi yapmak üzeresin, söyle bana? Eline bir kama alıp kalbime saplasan, bana böyle susmaktan daha az acı verirdin.

Annesinin kendisini çok sevdiği Elena'nın gözünde öyle belliydi ki duygularını abartacağı yerde, onları daha ılımlı

biçimde anlatmaya çalıştığını o kadar açıkça görüyordu ki, sonunda bundan üzüntü duydu. Annesinin dizlerine kapandı. Annesi, o iğrenç sırrın ne olduğunu araştırarak, Elena'nın, kendisinden kaçmak istediğini söyleyince, genç kız, ertesi gün ve onu izleyen günler, yaşamını hep onun yanında geçireceği yanıtını verdi, hatta, kendisine daha fazla soru sormaması için yalvardı.

Bu düşüncesizce sözü tam bir karşı çıkış izledi. Sinyora Campireali, oğlunun katilinin bu kadar yakında bulunduğunu öğrenince dehşete kapıldı. Fakat bu acıyı, büyük ve saf bir sevinç adımı izledi. Kızının görevlerinde asla kusur etmediğini öğrenince düşünülemez bir sevinç duymuştu.

Bu sağgörülü ananın bütün düşünceleri, derhal, baştan başa değişti. Kendisi için hiçbir değeri olmayan bir adama karşı hileye başvurmaya sakıncasız buldu. Elena'nın kalbi, sevdanın çok acımasız cilveleriyle tükeniyordu; açıklamaları olabildiğince içten oldu; burkulan bu ruh, derdini dökmek gereksinimindeydi. Bir süreden beri her şeyi sakıncasız varsayan Sinyora Campireali, burada yinelemesi çok uzun sürecek olan bir çok irdelemeler yaptı. Bir kadının yaşamında her zaman leke olarak kalan gizli bir evlilik yapmaktansa, bu kadar yüce gönüllü bir sevgiliye karşı borçlu olduğu bağlılık davranışını sekiz güncük geciktirirse, resmen ve onurlu bir biçimde evlenmesi için izin sağlayacağını, çaresiz kızına, kolayca kanıtladı.

Sinyora Campireali, Roma'ya gidecek, o uğursuz Ciampi savaşından çok önce, Elena'nın Giulio ile evlenmiş olduğunu kocasına anlatacaktı. Papaz kılıfına girip, göl kenarında, Cappuccino manastırının duvarları yanındaki kayalıklarda babasıyla kardeşine rasladığı gece evlenme töreni yapılmış, diyecekti.

Annesi, bütün gün, kızının yanından ayrılmadı ve sonunda, akşama doğru, Elena âşığına, bönce, bizce pek hüzünlü bir mektup yazarak, yüreğini parçalayan savaşımı anlattı. Mektubun en sonunda, sekiz günlük süre vermesi için diz çökerek yalvardığını yazıyor: "Annemin bir habercisinin beklediği bu mektubumu sana yazarken, diye ekliyordu, her şeyi ona itiraf etmekle büyük bir yanlış yaptığımı sanıyorum. Seni çok öfkeli görüyorum, bana, kinle bakıyorsun. Kalbim, çok şiddetli vicdan azapları içinde. Çok hafif, çok gevşek, çok alçak bir yaradılışım olduğunu söyleyeceksin; itiraf ediyorum, sevgili meleğim. Fakat, şu görüntüyü gözünün önüne getir: Annem, gözleri yaşla dolu, neredeyse dizlerime kapanmıştı. Onun için, isteğine uymama engel olan bir neden bulunduğunu kendisine söylemem olanaksızdı. Ve bu düşüncesizce sözü söylemek zayıflığını bir kez gösterince ona anlatmamak, benim için olanaksızlaştı. Anımsayabildiğime göre, bütün gücünü yitiren ruhum, sınırim bir öğüde gereksinim duymuştu. Bu öğüdü, annemin sözlerinde bulacağımı umuyordum. Çok sevdiğim bu annenin çıkarının, senin çıkarına aykırı olduğunu, gereğinden çok unuttum, sevgilim. Sana boyun eğmek olan ilk görevimi unuttum, görülüyor ki, ben her türlü sıkıntı ve üzüntünün üstün olduğu söylenen gerçek aşkı duymak yeteneğinde değilim. Beni aşağı gör. Giulio; ama Allah aşkına beni sevmekten vazgeçme. İstersen beni kaçır, fakat şu noktada bana hak ver ki eğer annem, manastırda bulunmamış olsaydı, en müthiş tehlikeler hatta rezalet, hiçbir şey, senin buyruklarına uymaktan beni alıkoyamazdı. Fakat annem o kadar iyi bir kadındır ki! Öyle zeki, öyle iyi kalplidir ki! Bir zamanlar sana anlattığım şeyi anımsa: Babam odama girdiği sırada annem, saklama olanağı bulamadığım, senin mektuplarını kurtarmıştı. Sonra tehlike geçince, onları okumadan ve beni kınamak için bir tek sözcük söylemeden bana geri vermişti. İşte, annem o çok tehlikeli anda nasıl davrandıysa, bütün yaşamımda bana karşı öyle davranmıştır. Onu sevmem gerekir, görüyorsun? Buna karşın sana mektup yazdığım şu anda -itirafı ne korkunç, ona kin besliyormuşum gibi geliyor. Hava sıcak olduğu için, geceyi bahçede, bir çadırdaki geçireceğini söyledi; çekiç seslerini işitiyorum, şu anda o çadırı kuruyorlar; bu gece birbirimizi görmemiz olanaksız. Hatta, öğrenci yatakhaneliyle, döner merdivenin iki kapısının kilitleneceğinden korkuyorum, oysa bunu hiç yapmazlardı. Bu önlemler, beni bahçeye inmek olanağından yoksun bırakacak, bu davranışın, senin öfkeni geçirmeye yararı olacağı kanısında olsam da! Ah! Elimde olsa, şu anda kendimi sana nasıl teslim ederdim, bilsen! Bizi evlendirecekleri o kiliseye nasıl koşardım!"

Bu mektup, içinde, Platon felsefesinden öykünülmüş benzeyen ateşli düşünceler gördüğüm coşkun tümcelerle dolu iki sayfada bitiyor. Çevirdiğim mektubun bu tür birçok süslerini çıkardım.

Giulio, akşam Ave Mariasından yaklaşık bir saat önce bu mektubu alınca şaşırıldı: papazla, işi tam çözümlemişti. Çok büyük öfkeye kapıldı.

- Bu zayıf ve korkak yaratığın, kendisini kaçırmak için bana öğüt vermesine gerek yok! dedi.

Hemen, Faggiola ormanına hareket etti.

Beri yandan, Sinyora Campireali'nin durumu şuydu: Kocas, ölüm döşeğinde yatıyordu, Branciforte'den öç almanın olanaksızlığı, onu yavaş yavaş mezara götürüyordu. Romalı bravolara, boş yere, büyük paralar sözvermişti; hiçbirisi, prens Colonna'nın, kendi deyişiyle çavuşlarından birine saldırmak istememişti. Kendilerinin de, ailelerinin de yok olacağını iyi biliyorlardı.

Colonna'nın askerlerinden birinin ölümünden dolayı, ceza olarak bütün bir kasaba yakıllı daha bir yıl olmamıştı. Kızlara kaçmak isteyen, kadın, erkek bütün kasaba halkı, elleri, ayakları iplerle bağlanıp alevler içinde yanan evlere fırlatılıp atılmıştı.

Sinyora Campireali'nin, Napoli kralığı içinde büyük toprakları vardı; kocası, oradan katiller bulmasını kendisine buyurmuş, fakat o bu buyruğa görünüşte uymuştu. Kızının, Giulio Branciforte'ye, ayrılmaz biçimde bağlı olduğunu

sanıyordu. Giulio'nun o sırada Flandre asileriyle savaşıyan İspanyol ordularında bir iki sefere katılması gerektiğini düşünüyordu. Eğer öldürülmeyecek olursa, bunun, zorunlu bir evlenmeyi, Yüce Tanrının onayladığına kanıt oluşturacağı kanısındaydı; böyle olunca, Napoli krallığında sahip olduğu toprakları kızına verecekti: Giulio Branciforte, bu topraklardan birinin adını alacak, karısıyla birlikte İspanya'ya gidip bir iki yıl orada kalacaktı. Bütün bu sınavlardan sonra, belki onu görmeye cesaret edebilirdi.

Fakat, kızının gerçekleri anlatmasıyla, işin şekli tümüyle değişmişti. Evlenme, bir zorunluluk değildi. Elena, aşığına, yukarıya çevirisini aldığımız mektubu yazarken, Sinyora Campireali, Pescara ile Chieti'ye mektup yazarak Castro'ya, güvenilir ve elinden iş gelir adamlar göndermelerini, çiftçilerine buyuruyordu. Genç efendilerinin, yani oğlu Fabio'nun ölümünün öcünü almanın söz konusu olduğunu, onlardan gizlememişti. Bu mektupları üstünde taşıyan posta tatarı, gün batmadan yola çıktı.

V

Ertesi gün, Giulio, Castro'ya dönmüştü. Kendisiyle birlikte gelmeyi kabul eden ve giriştikleri işe benzer girişimleri bazen ölümle cezalandıran prensin öfkesini göze alan askerlerinden sekizini de birlikte getirmişti. Giulio'nun Castro'da beş adamı vardı. Getirdikleri de sekiz kişiydi. Ne kadar cesur olurlarsa olsunlar, on dört asker, yapacağı iş için az görünüyordu; çünkü manastır bir kaleye benziyordu.

Manastırın birinci kapısından, zorla ya da hileyle girmek gerekiyordu; sonra, uzunluğu elli adımdan fazla bir geçidi izlemek gerekti. Solda, yukarıda da söylediğimiz gibi, bir tür kışlanın parmaklıklı pencereleri vardı ve bu kışlaya, rahibeler, eski askerlerden, otuz kırk kadar uşak yerleştirmişlerdi. Tehlike işareti verilir verilmez, bu parmaklıklı pencerelerden, güçlü bir ateş açılacaktır.

Kafalı bir kadın olan başrahibe, çevrede büyük bir güçle işbaşında olan Orsini reisleri, prens Colonna, Marco Sciarra gibi adamların ve daha birçoklarının yaptıkları işlerden korkuyordu. Castro gibi bir küçük kenti, baskınla ele geçiren ve manastırın altın dolu sanan gözü pek sekiz yüz kişiye nasıl karşı durulurdu?

Castro manastırının, ikinci kapıya giden yolun sol yanındaki kışlasında, her zaman on beş yirmi tane bravo bulunurdu. Bu yolun sağında, sütunlu bir girişe açılan bir demir kapı vardı; bu girişten sonra bahçede, sağ yanda, manastırın büyük avlusu bulunuyordu. Bu demir kapı, kapıcı rahibenin koruması altındaydı.

Giulio, yanında sekiz adamıyla birlikte Castro'ya üç fersah uzaklığa varınca, sıcağın en şiddetli saatlerini geçirmek üzere, ıssız bir handa mola verdi. Amacını ancak orada anlattı; sonra bahçenin kumu üzerine, saldıracakları manastırın planını çizdi. Adamlarına dedi ki:

Gecenin dokuzunda, kentin dışında akşam yemeğini yeriz; gece yarısı kente gireceğiz. Bizi manastır yakınında bekleyen beş arkadaşı bulacağız. İçlerinden biri atlı olacak ve sinyora de Campireali'yi, ölmek üzere olan kocasının yanına çağırmak için Roma'dan gelen bir tatar rolü oynayacak.

Sonra kumun üzerindeki planı onlara göstererek sürdürdü:

- Kışlanın ortasında gördüğünüz, manastırın şu birinci kapısından gürültüsüzce geçmeye çalışacağız. Eğer birinci kapıda çarpışmaya başlarsak, rahibelerin bravoları, manastırın önünde gördüğünüz şu küçük alanda bulunduğumuz sırada ya da birinci kapıdan ikinci kapıya giden dar yolu aşarken bize pek kolayca arkebüz ateşi açabilirler. Bu ikinci kapı demirdendir, fakat bende anahtarı var.

Gerçi bir ucu duvara çakılı, gayet iri kol demirleri ve çengeller var ki, yerlerine takılınca, kapının iki kanadını açmaya engel olur. Fakat bu demirler, kapıcı rahibenin takıp çıkaramayacağı kadar ağır olduğu için bunları hiçbir zaman takılı görmedim. Oysa ki bu demir kapıdan, on kezden çok geçtim. Bu gece de, kazasız belasız geçeceğimi umuyorum. Manastırın içinde, söz birliği ettiğim kimseler bulunduğunu anlıyorsunuz, doğal olarak amacım bir rahibeyi değil, bir öğrenciyi kaçırmaktır; son kerteye gelmedikçe silah kullanmayacağız, eğer bu kol demirli ikinci kapıya varmadan önce çarpışmaya başlarsak, kapıcı rahibe, manastırın içinde oturan yetmişlik iki yaşlı bahçıvanı kesinlikle çağırarak ve yaşlılar, o size söylediğim kol demirlerini vuracaklardır. Eğer bir terslik çıkarsa, bu kapıyı geçmek için duvarı yıkmak gerekecek, bu da on dakikamızı alacaktır, her durumda bu kapıya doğru, ilk olarak ben ilerleyeceğim. Bahçıvanlardan biri benden para alıyor. Fakat tahmin edersiniz ki kendisine bu kız kaçırma düşüncemden söz etmiş değilim. Bu ikinci kapıyı geçtikten sonra, sağa dönülür ve bahçeye varılır. Bu bahçeye girer girmez çarpışma başlayacaktır, elinize ne geçerse bırakmayın. Tabii yalnızca kılıçlarınızı ve kamalarınızı kullanacaksınız. Bir tek arkebüz patlarsa bütün kenti ayaklandırır, çıktığımız zaman saldırıya uğrayabiliriz. Sizler gibi on üç askerle, bu önemsiz yerden çıkıp gideceğime eminim; hiç kimsenin sokağa inmeye cesaret edemeyeceği gerçek; fakat bu kentlilerden birçoğunun arkebüzleri vardır, pencerelerden ateş edeceklerdir. Bu durumda, evlerin duvarları dibinden yürümek gerekir. Sırası gelmişken söyleyeyim. Manastırın bahçesine girildi miydi, karşınıza çıkacak olan herkese yavaş sesle: "Çekilin." diyeceksiniz. Hemen emre uymayan olursa bıçağınızla öldüreceksiniz. Ben, sizlerden yanımda bulunanlarla birlikte, bahçenin küçük kapısından manastıra gireceğim, üç dakika sonra ineceğim. Kollarımızda iki üç kadın taşıyacağız ve bunların yürümelerine izin vermeyeceğiz. Çabucak, manastırdan ve kentten çıkacağız. İcinizden ikisini kapının önünde bırakacağım. Bunlar, dakikada bir, yirmi el kadar arkebüz

atacaklar, kentlileri korkutup yaklaştırmayacaklar.

Giulio, bu açıklamayı, iki kez yineledi. Sonra adamlarına:

- İyice anladınız mı? dedi. Girişe vardığımız zaman ortalık kararmış bulunacak. Bahçe sağdadır, avlu solda; şaşırmayın.

Askerler:

- Emin olabilirsiniz, diye haykırdılar.

Sonra içmeye gittiler. Çavuş onlarla birlikte gitmedi, Komutanla görüşmek için izin istedi.

- Efendimiz projeniz gayet sade, dedi. Yaşamımda şimdiye kadar iki manastıra zorla girdim, bu üçüncü olacak. Fakat sayımız çok az. Eğer düşman, ikinci kapının menteşelerini tutan duvarı yıkmak zorunda bırakırsa, kışladaki bravoların, bu uzun işlem sırasında boş durmayacaklarını düşünmek gerek. Arkebüzlerle yedi sekiz adamımızı öldürüp elimizden kadını alabilirler. Bologna dolaylarındaki bir manastırda aynı şey başımıza geldi. Bizden beş kişi öldürdüler, biz onlardan sekizini öldürdük; fakat komutan kadını almadı. Efendimize iki önerim var. Bu han dolaylarında, tanıdığım dört tane köylü vardı ki Sciarra'nın yanında kahramanca çalışmışlardır ve birer altın veriseniz, bütün gece aslanlar gibi dövüşürler. Belki, manastırdan bir iki gümüş eşya çalarlar; fakat bundan size ne, günahı kendi boyunlarına. Siz bir kadını ele geçirmek için onlara ücret vereceksiniz, o kadar. İkinci önerim şu: Ugone, okumuş ve çok becerikli bir çocuktur. Kayınbiraderini öldürüp ormana kaçtığı zaman doktordu. Gece olmadan bir saat önce onu manastırın kapısına gönderebilirsiniz. İş isteyecek ve öyle kusursuz davranacaktır ki, kendisini, askerlerin karakoluna alacaklardır; rahibelerin uşaklarına içki içirecek; dahası, arkebüzlerinin fitilini ıslatmak da elinden gelir.

Giulio ne yazık ki çavuşun önerilerini kabul etti. Çavuş giderken, şu sözleri ekledi:

- Bir manastıra saldıracağız; büyük aforoz var, fazla olarak da, bu manastır, doğrudan doğruya Hazreti Meryem'in korumasında...

Bu sözle uyanır gibi olan Giulio:

- Anlıyorum, diye haykırdı. Benim yanımda kalın.

Çavuş kapıyı kapadı ve geldi. Giulio ile birlikte tespah çekerek dua etmeye başladı. Bu dua, bir saat sürdü. Gece olunca, yine yola çıktılar.

Saat gece yarısını çalarken, Castro'ya, on birde yalnız başına girmiş olan Giulio, sur dışında adamlarını karşıladı. İyice silahlı üç köylünün katıldığı sekiz askeriyile birlikte kente girdi. Bunları, kentte bulunan beş askeriyile birleştirdi, böylece gözü pek on altı kişinin başına geçmiş bulundu. İkisi uşak kıyafetine girmiş, zırhlarını göstermemek için kara bezden, büyük bir gömlek giymişlerdi, başlıklarında da tüy yoktu.

Tatar görevini kendi üstlenen Giulio, on iki buçukta, dörtlü, manastır kapısının önüne geldi, gürültü etmeye, kardinal tarafından gönderilmiş bir tatar olduğunu söyleyerek kapıyı hemen açmaları için haykırmaya başladı. Birinci kapının yanındaki küçük pencereden kendisine yanıt veren askerlerin, epeyce sarhoş olduklarını sevinçle gördü. Usulen, adını bir kâğıda yazıp verdi; bir asker, bu adı kapıcı rahibeye götürdü. İkinci kapının anahtarlarını saklayan bu rahibe, önemli konularda, başrahibeyi uyandırmakla görevliydi. Ölüm azabı içinde, üç çeyrek saat yanıt beklediler; bu süre içinde, Giulio askerlerini susturabilmekte büyük güçlük çekti. Hatta bazı evlerden, korkak korkak pencereler açılmaya başlamıştı. Sonunda, başrahibenin olumlu yanıtı geldi. Manastırın bravoları, büyük kapıyı açmak zahmetine katlanmak istemedikleri için Giulio karakolun küçük penceresinden kendisine uzatılan beş altı ayak uzunluğundaki merdivenle oraya girdi; uşak kılığına giren iki asker de peşinden geliyordu. Pencereden karakol binasına atlarken Ugone ile göz göze geldiler. Bütün karakoldakiler, onun çabasıyla sarhoştı. Giulio, yolda kendisini korumaları için asker gibi silahlandırdığı Campireali'nin üç hizmetlisinin, yolda iyi bir rakı bulup satın aldıklarını ve alanda yalnız başına canları sıkılmasın diye yukarı çıkmak istediklerini, korumaların başına söyledi. Bu isteği hepsi kabul etti. Giulio ise, yanındaki iki adamıyla birlikte, karakoldan bahçe yoluna giden merdiveni indi.

Ugone'ye:

- Büyük kapıyı açmaya çalış, dedi.

Kendisi rahat rahat demir kapıya geldi. Orada bulduğu kapıcı rahibe, kendisine vakit gece yarısını geçtiğinden, eğer manastırın içine girecek olursa, başrahibenin, sorunu piskoposa yazmak zorunda kalacağını, bu nedenle, mektubu onu almak üzere getirdiği bir rahibeye vermesini rica ettiğini söyledi. Giulio, senyör de Campireali'nin hiç beklenmeyen can çekişmesi sırasındaki telaşa yalnızca doktorun kendisine verdiği bir mektubu üstünde taşıdığını ve hastanın karısıyla kızı şimdi manastırdalarsa, bütün ayrıntıyı, onlara sözlü vermesi ve başrahibeyle de görüşmesi gerektiğini söyledi. Kapıcı rahibe, bu haberi götürdü. Kapının yanında, başrahibenin gönderdiği genç hemşireden başka kimse kalmamıştı. Giulio onunla konuşup şakalaşırken elini kapının kalın demir parmaklıklarından geçirdi ve gülerek kapıyı açmaya çalıştı. Çok utangaç bir kadın olan hemşire korktu ve bu işi pek kötü karşıladı. Bunun üzerine, çok fazla zaman yitirdiğini gören Giulio, ona, bir avuç altın uzatıp yorgun olduğu için bekleyemeyeceğini söyleyerek kapıyı açmasını istemek düşüncesizliğinde bulundu. Tarihçi, budalalık ettiğini kendisi de anlıyordu, diyor. Altınla değil demirle iş görmek gerekti; fakat cesaret edemedi. Hemşire kapının öte yanındaydı, aralarında bir ayak uzaklık bile yoktu, onu yakalamaktan kolay bir şey olamazdı. Altınları görünce

genç kız telaşa düştü. Sonradan söylediğine göre, Giulio'nun kendisine sesleniş tarzından, onun sıradan bir posta tatarı olmadığını anlamıştı. Bu adam bizim rahibelerden birinin aşığı, diye düşündü, bir randevu almaya geliyor." Genç hemşire dindardı. Dehşete kapılarak büyük avludaki küçük bir çanın ipini bütün gücüyle çekmeye başladı, çan, hemen ölüleri bile diriltecek kadar büyük bir gürültüyle çaldı.

Giulio, adamlarına:

- Savaş başlıyor, dedi. Hazır olun!

Anahtarını çıkardı, kolunu demir parmaklıklardan geçirerek kapıyı açtı. Genç hemşire, büyük bir umutsuzlukla diz çökmüş, manastırın kutsallığına saldırıyor, diye haykırarak Ave Maria duasını okumaya başlamıştı. O anda da, Giulio, genç kızı susturmalıydı. Cesaret edemedi. Adamlardan biri hemşireyi yakaladı, ağzını eliyle kapadı.

Aynı dakikada, Giulio, arkadan, bahçe yolundan gelen bir arkebüz sesi işitti. Ugone büyük kapıyı açmıştı. Askerlerin geri kalan kısmı, sessizce içeri girerken ötekilerden daha az sarhoş olan bir bravo, parmaklıkları pencerelerin birine yaklaşmış ve bahçe yolunda bu kadar kalabalık bulunduğunu şaşkınlıkla görerek bir küfür savurmuş, durmalarını söylemişti. Yanıt vermemeleri ve demir kapıya doğru yürümeleri gerekirdi. Öndeki askerler de böyle yaptılar. Fakat öğleden sonra buldukları askerlerden biri, en geriden gelen köylü, pencereden seslenen bu manastır uşağına, otomatik tabanca ile bir el kurşun sıkmış, onu öldürmüştü. Gece yarısı patlayan bu tabanca sesi ve arkadaşlarının yere yuvarlandığını gören sarhoşların haykırışması, o geceyi yataklarında geçiren ve Ugone'nin şarabından tadamayan manastır askerlerini uyandırdı. Sekiz on bravo, yarı çıplak bir durumda, bahçe yoluna atıldılar ve Branciforte'nin askerlerine şiddetle saldırıya geçtiler.

Dediğimiz gibi, bu gürültü, Giulio demir kapıyı açtığı sırada başlamıştı. Arkasından gelen iki askeriyle birlikte bahçeye fırladı. Öğrencilere ait merdivenin kapısına doğru koştu. Fakat beş altı el tabanca ateşiyle karşılandı. Askerlerinden ikisi yuvarlandı, kendisi de sol koluna bir kurşun yedi. Bu tabancalar, sinyora de Campireali'nin adamlarının bulunduğu yerden atılmıştı. Bunlar, sinyorinin piskopostan aldığı bir izin üzerine verdiği buyrukla, geceyi bahçede geçiriyorlardı.

Giulio, bahçeden öğrencilerin merdivenine açılan, o çok iyi tanıdığı küçük kapıya yalnız başına koştu. Onu sarsmak için her çareye başvurdu, fakat kapı, sıkı sıkı kapatılmıştı. Adamlarını aradı, yanıt vermediler, ölüyorlardı. Zifiri karanlıkta, Campireali'nin üç hizmetlisiyle karşılaştı, kendini kamayla savundu.

Askerlerini çağırmak için girişe, demir kapıya doğru koştu; bu kapıyı kapalı buldu: genç hemşirenin çaldığı çanın sesiyle uyanan yaşlı bahçıvanlar iki ağır kol demirini vurmuşlar ve kapıyı kilitlemişlerdi.

- Yolumu kestiler! diye düşündü.

Bunu, adamlarına da söyledi: asma kilitlerden birini kılıçla zorlamaya boş yere uğraştı, başarılı olsaydı kol demirlerinden birini kaldıracak, kapının kanatlarından birini açacaktı. Kılıcı, kilidin halkası içinde kırıldı; aynı zamanda, bahçeden gelen hizmetlilerden biri, onu omuzundan yaraladı. Geri döndü, demir kapıya kısırlanmış bir durumda, birçok adamın saldırısına uğradığını gördü. Kendisini, kamasıyla savunuyordu; bereket versin, ortalık çok karanlık olduğundan, hemen her kılıç darbesi, zırhlı giysisine isabet ediyordu. Dizinden yaralandı, canı fena halde yandı. Bu kılıç darbesini kendisine vurmak için çok ileri doğru bir hamle yapmış olan adamlardan birine saldırdı, kamasıyla suratına bir vuruşta onu öldürdü ve elinden kılıcını almayı başardı. O zaman, kendisini kurtulmuş kabul etti. Yardımına koşan adamları, kapının demir parmaklıkları arasından beş altı el tabanca attılar, hizmetlileri kaçırdılar. Bu girişte, tabancalar atıldıkça çıkan parıltıdan başka ışık yoktu.

Giulio adamlarına:

- Benim olduğum yana ateş etmeyin diye haykırdı.

Başçavuş, parmaklıkların arasından, büyük bir soğukkanlılıkla konuşarak:

- Fare kapanına girmiş gibi yakalandınız, dedi. Adamlarımızdan üçü öldü. Kapının sizin bulunduğunuz yanın aksi yönündeki uzun taşları yıkacağız. Yaklaşmayın, kurşunlar bahçeye düşecek.

Giulio:

- Campireali'nin uşakları olacak kerata! diye söylendi.

Başçavuşla konuşmayı sürdürüyordu ki, üzerlerine doğru, gürültünün işitildiği yönden ve girişin bahçeye açılan kısmından tabanca atılmaya başladı.

Giulio girerken sağ kolda bulunan kapıcı rahibenin kulübesine sığındı; orada, Meryem tasviri önünde, sanki belli belirsiz yanan bir kandil görerek sevindi. Söndürmemek için, onu, büyük bir özenle aldı; alevin titrediğini görerek canı sıkıldı. Çok acı veren, dizindeki yaraya baktı; fazla kan akıyordu.

Çevresine bakındı, bir tahta kanepede baygın yatan, Elena'nın oda hizmetlisi küçük Marietta'yı şaşkınlıkla tanıdı. Onu, şiddetle sarstı. Kız, ağlayarak:

- Aman senyör Giulio, diye haykırdı. Dostunuz Marietta'yı öldürecek misiniz?

- Aksine, Elena'ya söyle, rahatını bozduğumdan dolayı kendisinden af diliyorum ve Monte Cavi'deki, Ave Maria'yı anımsasın. Albano'daki bahçesinden kopardığım şu çiçekleri al, fakat bir parça kan sürüldü; kendisine vermeden önce yıka.

O sırada bahçe yolundan, arkebüz sesleri işitti; rahibelerin bravoları kendi adamlarına saldırıyorlardı.

Marietta'ya:

- Küçük kapının anahtarı nerede? diye sordu.

- Bilmiyorum. Fakat şunlar, büyük kapıyı tutan kol demirlerinin anahtarları. Çıkabilirsiniz.

Giulio anahtarları aldı ve kulübeden fırladı. Askerlerine:

- Duvarı yıkmaya uğraşmayın, dedi, sonunda, kapının anahtarını buldum.

Giulio, küçük anahtarlardan biriyle asma kilitlerden birini açmaya uğraşırken, derin bir sessizlik oldu. Yanlış anahtar almıştı, ötekini denedi; sonunda, kilidi açtı; fakat tam kol demirini kaldırdığı sırada pek yakından, sağ koluna bir tabanca kurşunu yedi. Bu kolun işlemez hale geldiğini hemen duyumsadı. Adamlarına:

- Kol demirini kaldırın! diye haykırdı.

Bunu söylemesine de gerek yoktu.

Tabancanın namlusundan çıkan ışıkla, demirin kıvrık ucunun, kapıya mıhlı halkadan yarı yarıya dışarıda durduğunu görmüştü. Hemen, üç dört güçlü el, kol demirini kaldırdı. Ucu halkadan dışarı çıkınca, demiri ellerinden bıraktılar.

O zaman, kapının kanatlarından biri açılabilirdi. Başçavuş içeri girdi ve çok hafif sesle, Giulio'ya:

- Yapacak bir şey kalmadı, dedi. İçimizde yaralanmayan üç dört kişi var . Beş kişi öldü.

Giulio :

- Kan kaybettim, dedi. Bayılacağımı duyumsuyorum: Söyleyin, beni taşısınlar.

Giulio, yiğit başçavuşla konuşurken, karakoldaki askerler, üç dört el arkebüz ateşi daha açtılar ve başçavuş ölü olarak yuvarlandı. Bereket versin, Ugone, Giulio'nun verdiği buyruğu işitmişti. Askerlerden ikisini adlarıyla çağırdı, komutanı kaldırdılar. Daha bayılmamıştı, kendisini bahçenin sonuna, küçük kapının önüne götürmelerini söyledi. Bu buyruk üzerine askerler sövdüler; ama yine de denileni yaptılar.

Giulio:

- Bu kapıyı açana yüz altın var! diye bağırdı.

Fakat kapı, can havliyle uğraşan üç kişinin zorlamasına dayanıyordu. İkinci kat pencerelerinden birine yerleşen yaşlı bir bahçıvan, tabancasıyla boyuna ateş ediyordu, tabanca ateşi de onların yolunu aydınlatıyordu.

Kapıyı açmak için harcadıkları boşuna çabadan sonra, Giulio bayıldı. Ugone, askerlere komutanı, çabucak götürmelerini söyledi. Kendisi, kapıcı hemşirenin kulübesine girdi, küçük Marietta'yı kapı dışarı attı, oradan kaçmasını ve kendisini tanıdığını kesinlikle söylememesini, müthiş bir sesle emretti. Yataktaki otu boşalttı, bir iki iskemle kırdı ve kulübeyi ateşe verdi. Ateşin iyice alev aldığını görünce, manastır bravolarının arkebüz kurşunları arasında, alabildiğine koşarak kaçtı.

Baygın bir durumda, koşa koşa götürülen komutanı, Visitazione manastırından yüz elli adımdan çok bir uzaklıkta yakalayabildi. Pek az sonra, kentten çıkmış bulunuyorlardı. Ugone, dur emri verdi. Yanlarında dört asker vardı. Her beş dakikada bir, arkebüzle ateş etmeleri emriyle ikisini kente gönderdi.

- Yaralı arkadaşlarınızı bulmaya çalışın, dedi, gün doğmadan kentten çıkın. Biz Croce Rossa patikasını izleyeceğiz. Bir yanı tutuşturmak olanağı bulursanız, bu işi yapmakta kusur etmeyin.

Giulio ayıldığı zaman kentten üç mil uzaklaşmıştı ve güneş ufukta epeyce yükselmişti. Ugone raporunu verdi:

- Yanınızda beş kişi kaldı. Bunların da üçü yaralı. Yaşayan iki köylü, ikişer altın ödülü aldılar ve kaçtılar; yaralı olmayan iki kişiyi, bir doktor bulup getirmeleri için, yakın köye gönderdim.

Yaşlı doktor, biraz sonra, çok güzel bir eşeğe binmiş, titreye titreye geldi. Evini tutuşturmak tehdidi, yola çıkmaya onu ancak razı edebilmişti. Öyle korkuyordu ki, harekete geçirebilmek için, rakı içirmek zorunda kaldılar. Sonunda, işe başladı. Giulio'ya yarasının hiç önemli bir şey olmadığını söyledi.

- Dizdeki yara tehlikeli değil, diye ekledi; yalnız on beş gün veya üç hafta kesinlikle dinlenmezseniz, ömrünüz boyunca topal kalırsınız.

Doktor, askerlerin yarasını sardı. Ugone, Giulio'ya bir göz işareti yaptı; doktora iki altın verdiler, sayısız teşekkürler etti. Kendisine, teşekkür etmek bahanesiyle, o kadar fazla rakı içirdiler ki, derin bir uykuya daldı. İstenen de buydu. onu, yakındaki bir tarlaya götürdüler, bir kâğıt parçasına dört altın sarıp cebine koydular; bu para, eşeğinin bedeliydi... Giulio'yu ve bacağından yaralı bir askeri eşeğe bindirdiler. Sıcaklığın en şiddetli saatlerini, bir bataklık kıyısındaki yıkıntıda geçirdiler. Yol üzerinde sayısı pek az olan kasabalara uğramadan bütün gece yürüdüler. Sonunda, daha ertesi gün, güneş doğarken Giulio, adamları tarafından taşındığı Faggiola ormanının ortasında, genel karargâhı olan kömürcünün kulübesinde uyandı.

VI

Çarpışmanın ertesi günü Visitazione rahipleri, bahçede ve dış kapıdan kol demirli kapıya giden yolda, dokuz ölü buldular, dehşete kapıldılar. Manastır bravolarından sekizi yaralanmıştı. Manastırda, hiçbir zaman bu kadar korku duyulmamıştı. Bazen, alandan silah sesleri işitildiği olurdu. Fakat bahçede, yapıların ta ortasında, rahibelerin pencerelerinin altında bu kadar çok silah atıldığı hiç olmamıştı. Patırtı bir buçuk saat sürmüş, bu süre içinde manastırda, kargaşalık son haddini bulmuştu. Eğer Giulio Branciforte, rahibelerden veya öğrencilerden biriyle en

ufak bir anlaşma yapmış olsaydı, başarılı olacaktı. Bahçeye geçilen birçok kapıdan birini kendisine açsalar yeterliydi; fakat o, genç Elena'nın yemininden döndüğü kanısına vararak öfke ve kızgınlığa kapılmıştı. Amacına zorla ulaşmak istiyordu. Düşüncelerini, Elena'ya haber verebilecek olan bir kimseye açarsa, vicdanına karşı, kendisini, suçlu sayacaktı. Oysa küçük Marietta'ya tek bir sözcük söylemesi, başarması için yeterdi. Genç kız, bahçeye bakan kapılardan birini açacaktı. Dışarıdan işitilen o korkunç arkebüz sesleri arasında, manastır yatakhanelerine girecek olan tek bir kişi, kesin bir boyun eğmeyle karşılanacaktı. İlk silah patlayınca, Elena, aşığının yaşamından korkmaya başlamış ve onunla birlikte kaçmaktan başka bir şey düşünmez olmuştu.

Küçük Marietta, Giulio'nun diz kapağından aldığı korkunç yarayı ve akan bol kanı ona haber verdiği zaman, Elena'nın duyduğu umutsuzluk anlatılamaz. Elena, kendi korkaklığından ve gayretsizliğinden nefret ediyordu.

- Anneme bir sözcük söyleme zayıflığını gösterdim, Giulio'nun kanı aktı, diyordu; büyük cesaret gösterdiği bu büyük saldırı sırasında yaşamını kaybedebilirdi.

Konuşma odasına alınan bravolar, kulak kesilip kendilerini dinleyen rahibelere, haydutlara komuta eden, tatar kıyafetli genç adamın yiğitliğiyle karşılaştırılabilecek bir gözüpekliliği ömürlerinde görmediklerini, söylediler. Rahibelerin hepsinin, bu anlatılan şeyleri nasıl büyük bir ilgiyle dinledikleri düşünülürse, Elena'nın, genç haydut reisi hakkında bravolardan nasıl tam bir tutkuyla ayrıntı istediği kestirilebilir. Onları ve olayın tümüyle yansız tanıkları olan yaşlı bahçıvanları uzun uzun söyleyip dinledikten sonra, artık annesini sevmeyi bırakan kanısına vardı. Hatta, boğuşmadan bir gün önce o kadar candan sevişen bu iki kişi arasında, çok şiddetli bir konuşma geçti. Elena'nın bir an yanından ayrılmadığı bir çiçek demetinin üzerinde gördüğü kan lekeleri, sinyora da Campireali'nin canını sıktı.

- Bu kan lekeli çiçekleri atmalı! dedi.

- Bu cömert kanın akmasına neden oldum ve bu kan benim zayıflık gösterip size bir sözcük söylemem yüzünden aktı.

- Kardeşinizin katilini hâlâ seviyor musunuz?

- Kardeşimin saldırısına uğraması benim için sonsuz bir talihsizlik olan kocamı seviyorum.

Bu sözlerden sonra, sinyora da Campireali'nin manastırda geçirdiği üç gün içinde, kızıyla arasında, başka bir tek söz konuşulmadı.

Onun gittiğinin ertesi günü, bahçeye alınan ve orada yeni siperler yapmakla uğraşan kalabalık duvarcılarının bulunmamasından dolayı, manastırın iki kapısında süren kargaşalıktan yararlanarak, Elena kaçmayı başardı. Küçük Marietta ile ikisi, işçi kılığına girmişlerdi. Fakat kent halkı, sur kapılarında sıkı bir güvenlik kurmuştu. Elena, kentten çıkabilmekte çok büyük zorluk çekti. Sonunda, Branciforte'nin mektuplarını kendisine ulaştıran dükkâncı, onu kendi kızı diye gösterip Albano'ya kadar kendisiyle birlikte gitmeyi kabul etti. Elena, orada kendi yardımları sayesinde bir dirlikçi açan süt ninesinin evinde saklandı. Albano'ya varır varmaz, Branciforte'ye mektup yazdı; süt ninesi, Colonna askerlerinin parolasını bilmeden Faggiola ormanına dalmak tehlikesini göze alacak birisini, bin güçlüklerle buldu.

Elena'nın yolladığı haberci üç gün sonra telaş içinde geri döndü; bir kere Branciforte'yi bulamamıştı, sonra da genç komutan hakkında durmadan sorduğu sorular kuşku uyandırdığından kaçmak zorunda kalmıştı.

Elena:

- Artık kuşku yok, diye söylendi, zavallı Giulio öldü; hem de onu ben öldürdüm. Alçak zayıflığımın, yüreksizliğimin sonucu, bakınız ne oldu? Giulio, dayanıklı bir kadını, prens Colonna'nın komutanlarından birinin kızını sevmeliymiş. Sütne, Elena'yı ölecek sandı. Vaktiyle, Fabio ile babasının gece yarısı, iki aşığa rasladıkları, kaya içinde oyulmuş yola yakın Cappuccino manastırına çıktı. Günah çıkartan papazla, uzun uzun görüştü ve Elena de Campireali'nin kocası Giulio Branciforte ile buluşmak istediğini, manastır kilisesine, yüz İspanyol kuruşu değerinde bir gümüş kandil adamaya hazır olduğunu, papaza sır olarak verdi.

Keşiş, büyük bir öfkeyle yanıtladı:

- Yüz kuruş mu? Ya senyör de Campireali'nin kızıyla karşı karşıya kalırsak, manastırımızın durumu ne olur. Ciampi savaş alanından oğlunun cesedini kaldırmamız için, bize yüz değil bin kuruş verdi, mum da dışında.

Manastırın başrahibi adına şunu söyleyelim ki, yaşlı iki keşiş, genç Elena'nın gerçek durumunu öğrenince Albano'ya indiler ve kendisini, önce, ailesinin sarayına zorla veya isteğiyle geri dönmeye razı etmek üzere ziyaretine gittiler. Sinyora de Campireali'den bol bol ödül alacaklarını biliyorlardı. Bütün Albano, Elena'nın kararına, annesinin kızı hakkında kendisine bilgi verecek olanlara verdiği sözlerle ilgili söylentilerle doluydu. Fakat iki keşiş, Branciforte'yi öldü sanan zavallı Elena'nın umutsuzluğuna o kadar üzüldüler ki saklandığı yeri annesine söyleyerek onu ele vermek şöyle dursun, kendisine, Petrella kalesine kadar eşlik etme isteğine uydular. Elena ve Marietta, yine işçi kıyafetinde, gece vakti, Albano'ya bir fersah uzaklıkta, Faggiola ormanı dolaylarına geldiler.

Keşişler oraya katırlar göndermişlerdi. Sabah olunca, Petrella'ya doğru yola çıkıldı. Prens koruması altında olduğu bilinen keşişleri, ormanda rasladıkları askerler, saygıyla selamlıyorlardı. Fakat yanlarındaki, iki ufak tefek insana öyle davranmadılar: Askerler, onlara, önce dik dik bakıyorlar, yanlarına yaklaşıyorlar, sonra kahkahalarla gülerken, keşişleri, katırcılarının güzelliğinden dolayı kutluyorlardı.

Keşişler yollarına devam ederek:

- Susun, kafirler, diyorlardı ve biliniz ki her şey prens Colonna'nın buyruğuyla yapılmaktadır!

Fakat, umarsız Elena'nın talihi yoktu; prens, Petrella'da değildi ve üç gün sonra, geri dönüşünde onu huzuruna kabul ettiği zaman, gayet sert davrandı.

- Buraya niçin geldiniz sinyorina? Bu yakışsız davranışın sebebi nedir? Kadın gevezeliğiniz, İtalya'nın en yiğit yedi erkeğinin ölümüne neden oldu, bunu da, aklı başında insanların hiçbirisi bağışlamayacaktır. Bu dünyada, bir insan, bir şeyi ya ister, ya istemez. Hiç şüphesiz, yeni yeni gevezelikler sonucunda, Giulio Branciforte dinsizlikle suçlandı ve ateşte kızdırılmış kerpetenlerle, vücudu iki saat sıkıştırıldıktan sonra yakılmaya, tanıdığım dini bütün hristiyanlardan biri olan bu adam, bir Yahudi gibi ateşe atılmaya mahkûm edildi! Siz o alçakça bir gevezeliği yapmamış olsaydınız o korkunç yalan, yani manastıra saldırıldığı gün Giulio Branciforte'nin Castro'da bulunduğu yalanı nasıl uydurabilirdi? O gün, Giulio'nun burada, Petrella'da bulunduğunu ve akşam üstü kendisini Velletri'ye yolladığını, adamlarımdan hangisine sorsanız size söyler.

Elena, gözyaşları içinde, onuncu kez haykıyordu:

- Fakat, yaşıyor mu?

Prens, yanıtladı:

- Sizin için ölmüştür, onu asla görmeyeceksiniz. Castro'daki manastırınıza dönmenizi salık veririm; bundan böyle boşboğazlık etmemeye çalışın; hem size, bir saate kadar Petrella'dan ayrılmanızı emrediyorum. Özellikle, beni gördüğünüzü hiç kimseye söylemeyin, yoksa, sizi cezalandırmasını bilirim.

Çaresiz Elena, Giulio'nun çok saydığı ve Giulio'yu sevdiği için kendinin de sevdiği bu ünlü prens Colonna'nın bu davranışıyla karşılaşınca, çok üzüldü.

Prens Colonna ne derse desin, Elena'nın bu girişimi, düşünceden yoksun değildi. Petrella'ya üç gün önce gelseydi, Giulio Branciforte'yi orada bulacaktı. Dizindeki yara yürümesini engellediği için prens kendisini Napoli krallığındaki büyük Avezzana köyüne göndermişti. Senyör Campireali tarafından Branciforte'ye karşı satın alınan ve onu, manastırın kutsallığını bozmuş bir dinsiz olmakla suçlayan korkunç yargıyı öğrenir öğrenmez, prens, Branciforte'yi korumak gerekince adamlarının dörtte üçünden hayır umulamayacağını anlamıştı. Bu suç, Hazreti Meryem'e karşı işlenmiş bir günahı ve yanındaki haydutlardan her biri, Meryem'in koruyuculuğuna şahsen hakkı olduğuna inanıyordu. Roma'da, Faggiola ormanının göbeğine kadar gelip Branciforte'yi tutuklayacak kadar atak bir güvenlik amiri bulunsaydı bu işi yapmayı başarırdı.

Giulio, Avezzona'ya geldiğinde, Fontano adını taşıyordu ve kendisini getiren adamlar sıkı ağızlıydı. Petrella'ya döndükleri zaman, Giulio'nun yolda öldüğünü üzülererek haber verdiler. O andan başlayarak prensin her askeri, bu tehlikeli adı aşzına alan her kim olursa olsun, kalbine bir hançer yemesinin kaçınılmaz olduğunu anladı.

Bundan dolayı Elena, Albano'ya döndükten sonra mektup üstüne mektup yazmış ve bunları Branciforte'ye yollamak için ne kadar altını varsa boş yere harcamıştı.

Floransalı tarih yazarına göre, eşsiz güzellik, en aşağı kendini beğenmişlik ve ikiyüzlülükle katılmış yürekler üzerinde bile az çok etki yapmaktan geri kalmadığı için, Elena ile dost olan iki yaşlı keşiş Branciforte'ye mektup ulaştırmaya çalışmasının boşuna olduğunu zavallı genç kıza haber verdiler. Colonna onun öldüğünü ilan etmişti, kuşku yok ki Giulio, ancak, prens istediği zaman yeniden ortaya çıkacaktı. Elena'nın sütninesi, annesinin onun gizlediği yeri sonunda bulduğunu ve Albano'ya, Campireali sarayına zorla götürülmesi için çok şiddetli buyruklar verdiğini, ağlayarak bildirdi.

Elena, bu saraya bir kez girdi miydi, oradaki tutsaklığının sınırsız derecede sıkı olacağını, dışarıyla her türlü ilişkide bulunmasını yasaklamayı başaracaklarını, oysa Castro manastırında, mektup almak ve göndermek konusunda, bütün rahibeler gibi, aynı kolaylıklara sahip olacağını düşündü. Gerçekte, Giulio, onun için, o manastırın bahçesinde kanını akıtmıştı; Elena'ya kesin kararını verdiren bu düşünce oldu. Giulio'nun, dizindeki yaraya bakmak üzere, bir an üzerine oturduğu, kapıcı rahibenin tahta koltuğunu yine görebilecekti; Elena'nın, yanından hiç ayırmadığı o kan lekeli demeti, Giulio Marietta'ya orada vermişti. Dolayısıyla Elena üzgün içinde, Castro manastırına geri döndü. Öyküsü burada bitirilebilir. Bu, onun için hatta belki okuyucu için de hayırlı olurdu. Gerçekten, soylu ve cömert bir ruhun, uzun süren düşkünlüğüne tanık olacağız. Bundan böyle, onu dört yandan kuşatacak olan önlemler ve uygarlığın yalanları, güçlü ve doğal tutkuların, içten davranışların yerine geçecektir.

Romalı tarih yazarı bu noktada çok safça bir düşünce ortaya atıyor ve diyor ki: Bu kadın, güzel bir kız doğurmak zahmetine katlandığı için, onun yaşamını yönetecek yeteneğe sahip olduğunu sanıyor. Kızı altı yaşındayken, haklı olarak ona: küçük hanım, yakanızı kaldırın, dediği için; o on sekiz yaşına girdiği, kendisi de elli yaşında bulunduğu zaman da, bu kız annesi kadar ve hatta annesinden daha zekiye, kadın, buyurmak merakına kapılıp onun yaşamını yönetmesinin, bunun için de yalana başvurmasının doğru olduğunu düşünür. Göreceğiz ki o çok sevdiği kızını, on iki yıl mutsuz ettikten sonra baskı tutkusunun acı sonucu olarak, ustaca ve pek ustalıklı düzenlenmiş araçlarla onun acı ölümüne neden olan, Elena'nın anası Vittoria Carafa'dır.

Senyör de Campireali, Branciforte'yi Roma'nın başlıca dört yol ağızlarında, ateşte kızdırılmış demirlerle, iki saat süreyle kerpeten işkencesine, sonra da hafif ateşte yakılarak küllerinin Tiber ırmağına atılmasına mahkûm eden

kararın Roma'da yayımlandığını ölmeden görmüş, hoşnut olmuştu. Floransa'daki Santa Maria Novella manastırının freskleri, dinsizlere karşı bu kıyıcı yargıların nasıl yerine getirildiğini bugün de betimlemektedir. Genellikle, öfke ve kızgınlık duyan halkın cellatların görevlerine engel olmasını önlemek için pek çok askere gereksinim duyulurdu. Herkes, kendisini Meryem'in içten dostu sanıyordu. Senyör de Campireali, ölümünden az önce, o kararı yeniden okutup dinletmiş ve bunu sağlayan avukata, Albano ile deniz arasında bulunan güzel toprağını vermişti. Bu avukat, nitelsiz bir adam değildi. Branciforte o korkunç işkenceye mahkûm olmuştu; fakat saldıranların eylemlerini büyük bir üst gibi yönetir görünen, tatar kıyafetli delikanlının o olduğunu söyleyen hiçbir tanık çıkmamıştı. Bu bağışın olağanüstülüğü, Roma'daki bütün entrikacıları heyecanlandırdı. O sırada, sarayda, çok bilgili ve elinden her iş gelen, hatta, papayı, kendisine kardinal şapkası vermeye zorlayan güçlü bir keşiş vardı. Prens Colonna'nın işlerine bakıyordu ve bu değişik müşteri sayesinde, çok saygınlık kazanmıştı. Sinyora de Campireali, kızının Castro'ya geri döndüğünü görünce o keşişi çağırttı.

- Size açıklayacağım pek basit işin başarısı için bana yardım etmek iyiliğinde bulunursanız, dedi, çok büyük ödüle kavuşacaksınız. Giulio Branciforte'yi korkunç bir işkenceye mahkûm eden karar birkaç güne kadar Napoli'de de yayımlanacak ve hüküm yerine getirilecektir. Bana bu haberi vermek iyiliğinde bulunan kral naibiyle biraz akrabalığım vardır. Yazdığı şu mektubu lütfen okuyun. Branciforte, hangi ülkeye sığınabilir? Prense elli bin kuruş para göndereceğim ve bunun hepsini ya da bir kısmını, Flandre asilerine karşı savaşmak üzere İspanya kralının hizmetinde çalışması koşuluyla Giulio Branciforte'ye vermesini rica edeceğim. Kral naibi, Branciforte'ye bir komutanlık izni verecek ve İspanya'da da yürürlüğe gireceğini umduğum mahkeme kararının, onu yolundan alıkoymaması için, Giulio Baron Lizzara adını taşıyacaktır. Lizzara, benim, Abruzzi'de sahip olduğum ufak bir topraktır, danışıklı satışlarla, buranın mülkiyetini ona geçirmenin çaresini bulacağım. Sanırım, erdemli kişiliğiniz, oğlunun katiline bu biçimde davranan bir insanı asla görmemiştir. Bu iğrenç yaratıktan, beş yüz kuruş vererek, çoktan kurtulabiliriz; fakat Colonna ile bozuşmak istemedik. Bundan dolayı, şu noktayı görüşüne bırakınız ki hukukuna karşı beslediğim saygı bana altmış veya seksen bin kuruşa mal olmaktadır. Bu Branciforte'nin adını kesinlikle iştirmek istemiyorum ve bütün bunlardan sonra prensle saygılarımı bildirin.

Keşiş, üç güne kadar, Ostia yöresinde bir gezinti yapacağını söyledi ve Sinyora de Campireali, kendisine, bin kuruş değerinde bir yüzük verdi.

Birkaç gün sonra, keşiş yeniden Roma'da göründü ve öneriyi prensle bildirdiğini; fakat bir aya varmadan, Branciforte'nin, Barcelona'ya hareket edeceğini, o kentteki bankerlerden biri eliyle kendisine elli bin kuruş parayı verdirmek mümkün olduğunu Sinyora de Campireali'ye söyledi.

Prens, Giulio'yu inandırıcaya kadar çok güçlük çekti. Genç aşık, bundan sonra İtalya'da ne kadar tehlikeyle karşılaşırca karşılaşsın, oradan ayrılmaya bir türlü razı olamıyordu. Prens, Sinyora Campireali'nin ölebileceğini sezdirdi ve Giulio'nun, üç yıl sonra mutlaka ülkesine dönüp gelebileceğine her ne kadar söz verdiyse de, Giulio gözyaşı dökerek kesinlikle kabul etmiyordu. Sonunda prens, kendisi için kişisel bir görev olarak gitmesini istemek zorunda kaldı. Giulio, baba dostunun hiçbir isteğini geri çeviremezdi. Fakat her şeyden önce Elena'nın emirlerini anlamak istiyordu. Prens, onun yazdığı uzun bir mektubu, Elena'ya göndermeyi lütfen kabul etti; fazla olarak, ayda bir kez, Flandre'dan kendisine mektup yazmasına izin verdi. Sonunda, umutsuz aşık, Barcelona'ya hareket etti. Giulio'nun İtalya'ya kesinlikle dönmesini istemeyen prens, onun bütün mektuplarını yaktı. Şu noktayı söylemeyi unuttuk: Prens, yaradılışça her türlü bencillikten arınmış olmakla birlikte, sorunu çözebilme için, Colonna ailesinin en sadık adamlarından birinin biricik oğluna elli bin kuruşluk küçük bir servet sağlamayı uygun gördüğünü söylemek gereğini duymuştu.

Zavallı Elena, Castro manastırında prensesler gibi ağırlandı. Babasının ölümüyle pek büyük bir servete kavuşmuştu. Babasının ölümü dolayısıyla, Senyör de Campireali'nin yasını tutmak isteyen bütün Castro ve o yöre halkına beş arşın kara kumaş dağıttı. Büyük yasin daha ilk günlerinde hiç tanımadığı biri, ona Giulio'dan bir mektup getirdi. Bu mektubun ne sevinçlerle açıldığını, okunduktan sonra nasıl derin bir umutsuzluk acısı uyandırdığını anlatmak çok güçtür. Oysa yazı Giulio'nun kendi yazısıydı. Elena, bu yazıyı büyük bir dikkatle inceledi. Mektup, aşktan söz ediyordu; fakat ne aşk, Yarabbi! Mektubu pek zeki olan Sinyora de Campireali düzenlemişti. Maksudı, ateşli bir aşktan söz eden yedi sekiz mektupla işe başlamaktı; böylece onlardan sonraki mektupları hazırlayacaktı ve bu mektuplarda, Giulio'nun aşkı yavaş yavaş söner gibi olacaktı.

On yıllık mutsuz bir yaşamı çabucak gözden geçireceğiz. Elena, tümüyle unutulduğunu sanmakla birlikte, Roma'nın en seçkin genç senyörlerinin ilgilerini gururla reddetmişti. Bununla birlikte zamanında kendisini Petrella'da pek kötü karşılayan ünlü Fabrizio'nun büyük oğlu genç Ottavio Colonna'dan söz edildiği zaman, bir kararsızlık anı yaşadı. Roma eyaleti içinde ve Napoli krallığında sahip olduğu topraklara bir koruyucu bulmak için kesinlikle evlenmesi gerektiğini düşündüğünden, zamanında Giulio'nun sevmiş olduğu bir adamın adını taşımak, nefesine daha az ağır gelecek gibi görünüyordu. Elena, bu evliliği kabul etseydi, Giulio Branciforte hakkındaki gerçeği çabucak öğrenecekti. Yaşlı prens Fabrizio, Albay Lizzara'nın (Giulio Branciforte) insanüstü yiğitlik öykülerinden, sık sık heyecanla söz eder, onun, tıpkı eski romanlardaki kahramanlar gibi kendisini bütün zevklere karşı ilgisiz bırakan mutsuz bir aşkı, kahramanca hareketlerle unutmaya çalıştığını söylerdi.

Elena'nın çoktan beri evlendiğini sanıyordu. Sinyora de Campireali, onu da yalanlara boğmuştu.

Elena bu çok becerikli anayla yarı yarıya barışmıştı. Sinyora de Campireali onun evlenmesini çok istediğinden, Visitazione manastırının koruyucusu ve Castro'ya giden dostu yaşlı kardinal San Quattro'ya, gezisinin bir adak duasından dolayı geciktiğini, manastırın en yaşlı rahibelerine, gizlice söylemesini rica etti. İyi kalpli papa on üçüncü Gregorio, bir zamanlar manastırlarına saldırıya girişen Giulio Branciforte adlı haydudun ruhuna acıdığından, onun ölümünü haber alınca, kendisini dinsiz ilan eden kararı bozmak istemişti. Meksika'da asi vahşilerin yakalayıp boğazladığı Giulio Branciforte arafa kabul edilmek mutluluğuna erebildiyse bile, bu ağır mahkûmiyeti yüzünden, araftan asla çıkamayacağına iyiden iyiye inanmış bulunuyordu. Bu haber, Castro manastırını, baştan başa heyecana sürükledi; o sırada, son derece canı sıkılan bir kişiye, büyük bir servete sahip olmanın verebileceği gururla, türlü çılgınlıklar yapmakla uğraşan Elena'nın kulağına kadar gitti. Elena, o andan başlayarak, odasından çıkmaz oldu. Odasını, o çarpışma gecesi, Giulio'nun bir an sığındığı küçük kapıcı kulübesinin olduğu yere yaptırabilmek için Elena, manastırın yarısını onartmıştı. Zamanında Castro'daki savaştan sağ kurtulan beş bravodan hâlâ yaşamakta olan üçünü, sonsuz güçlüklerle, sonra bastırılması çok zor olan rezaletlerle, ortaya çıkarmayı ve yanına almayı başarmıştı. Şimdi yaşlanmış ve vücudu delik deşik bir adam olan Ugone de bunların arasındaydı. Bu üç kişiyi görenler, epeyce söylenmişlerdi. Fakat, Elena'nın gururlu karakterinin bütün manastıra verdiği korku üstün gelmişti. Her gün bunların, sırtlarında onun adamlarına özgü üniformalarla, dış parmaklığa gelip kendisinden emirler aldıkları ve çoğu kez, hep aynı konuya ilişkin sorularına, uzun uzun yanıtlar verdikleri görülüyordu.

Giulio'nun ölüm haberini izleyen, tüm dünya işlerinden uzak, altı aylık tutsaklık yaşamından sonra, çaresiz bir yıkım ve uzun bir can sıkıntısıyla bu kırgın ruhu uyandıran ilk duygulanması, bir öfke duygusuydu.

Başrahibe bir süre önce ölmüştü. Doksan iki yaşında olmasına karşın hâlâ Visitazione manastırının koruyucusu olan kardinal San Quatro, papanın içlerinden birini başrahibe olarak seçeceği üç rahibenin listesini, usulen hazırlamıştı. Papa hazretlerinin, listedeki son iki adı okuması için çok önemli nedenler olması gerekti. Usulen, bu adların üstüne bir çizgi çekmekle yetinir ve atama yapılmış olurdu.

Bir gün Elena, kendi buyruğuyla yapılmış olan yeni yapıların son noktasını oluşturan eski kapıcı kulübesinde pencere önünde oturuyordu. Bu pencere, zamanında Giulio'nun kaniyla sulanan ve şimdi bahçe içine alınan geçitten, ancak iki ayak yüksekti. Elena'nın gözleri, derin bir dikkatle yere bakıyordu. Yasal olarak başrahibenin yerine geçmek üzere, kardinalin hazırladığı listeye adlarının girdiği birkaç saatten beri bilinen üç kadın, Elena'nın penceresinin önünden geçti. Elena onları görmedi ve bundan dolayı selamlayamadı. Üç kadından biri, buna canı sıkılarak, öteki iki kadına oldukça yüksek bir sesle dedi ki:

- Odasını herkesin gözünün önüne sermek, bir öğrenciye yakışır mı?

Bu sözlerle kendine gelen Elena gözlerini kaldırdı ve üç hain bakışla karşılaştı.

Selam vermeden pencereyi kapattı, kendi kendine şöyle düşündü:

- Eh, artık bu manastırda epey zamandır kuzu gibi yaşadım; kaldı ki kentin meraklı adamlarına başka türlü eğlence sağlamak için de olsa, kurt olmak gerek.

Bir saat sonra adamlarından biri, posta tatarı göreviyle yola çıkmış, on yıldır Roma'da oturan, orada büyük bir saygınlık kazanmış olan annesine şu mektubu götürüyordu:

Çok sayın anne,

"Her yıl dönümünde, bana üçyüz bin frank veriyorsun. Bu parayı burada, çılgınlıklara harcıyorum. Gerçi bunlar namusluca olmakla birlikte, yine de çılgınlık sayılır. Hakkımdaki iyi niyetlerini çoktan beri göstermemene karşın, bunlardan dolayı sana olan minnettarlığımı kanıtlamak için iki çaremin olduğunu biliyorum. Evlenmeyeceğim, fakat bu manastırın başrahibesi olmayı çok isterim. Bana bu düşüncüyü veren şey, kardinalimiz San Quatro'nun kutsal pedere sunduğu listede adları yazılı üç kadının, benim düşmanım olmalarıdır. İçlerinden kim seçilirse seçilsin, ben türlü türlü eziyetlerle karşılaşacağımı biliyorum. Yıldönümüne özgü çiçek demetini, kimlere vermek gerekse ver, önce seçim işini altı ay geciktirelim; bu erteleme, benim içten dostum olan ve bugün manastır yönetimini elinde tutan yöneticiyi son derece hoşnut edecektir. Bu benim için bir mutluluk nedeni olacaktır, kızından söz ederken, bu sözcüğü pek seyrek kullanabiliyorum. Bu düşüncemi çılgınca buluyorum; fakat eğer bir başarı olasılığı görüyorsan, üç güne kadar beyaz peçeyi örtünürüm. Manastırda, hiçbir geceyi dışarıda geçirmemek koşuluyla sekiz yıl yaşamış olmak, bana altı aylık izin almak hakkı veriyor. Kırk ekü harç karşılığında izin veriyorlar.

Saygılarımı sunarım, saygıdeğer anneceğim..."

Bu mektup, Sinyora de Campireali'yi son derece sevindirdi. Onu aldığı zaman, Branciforte'nin ölümünü kızına haber verdiğinden dolayı çok pişmandı; Elena'nın içine düştüğü o derin kara sevdanın nasıl biteceğini bilemiyordu; kızının bir çılgınlık etmesinden korkuyor, Meksika'ya kadar gidip, Branciforte'nin öldürüldüğü söylenen yeri görmeye kalkışacağından da tasalanıyordu. Bundan başka, Albay Lizzara'nın asıl adını, Madrid'te öğrenmesi olasılığı vardı. Öte yandan kızının, posta tatarı aracılığıyla istediği şey dünyanın en zor hatta denilebilir ki en saçma işiydi. Rahibe bile olmayan, aslında, bir haydutun, belki de karşılık verdiği çılgınca aşkıyla tanınan bir genç kız, içinde, bütün Romalı prenslerin birkaç akrabası bulunan bir manastırın başına getirilebilir miydi? Fakat, sinyora de

Campireali, her davanın savunulabileceği ve bundan dolayı kazanılabileceği sözünü anımsadı. Vittoria Carafa, gönderdiği yanıtta hep saçma istekler besleyen, fakat buna karşılık bunlardan çok kolay vazgeçen kızına, umut verdi. O gece Castro manastırını, yakından uzaktan ilgilendiren şeyler üzerine bilgi topladığı sırada, dostu Kardinal San Quatro'nun, birkaç aydan beri, çok saygınlığı olduğunu öğrendi. Kardinal, yeğenini, bu öyküde adı birçok kez geçen Prens Fabrizio'nun büyük oğlu Ottavio Colonna ile evlendirmek istiyordu. Prens, ona, ikinci oğlu Don Lorenzo'yu öneriyordu. Çünkü, sonunda uzlaşan Napoli kralıyla Papa'nın, Faggiola haydutlarına karşı açtıkları savaş sonunda yok olan servetini kurtarmak için, büyük oğlunun alacağı kadının, Colonna ailesine altı yüz bin kuruş (3.210.000 frank) çeyiz getirmesi gerekiyordu. Oysa Kardinal San Quatro bütün öteki akrabalarını, en garip biçimde mirastan yoksun da bıraksa, ancak üç yüz seksen dört yüz bin ekü bir servet verebilirdi.

Vittoria Carafa, o akşamı ve gecenin bir kısmını, bu olayları yaşlı San Quatro'nun bütün dostlarının doğrulamasını sağlamakla geçirdi. Ertesi gün, daha saat yedide, yaşlı kardinali ziyarete gitti.

- Kardinal hazretleri, dedi, ikimiz de iyice yaşlandık, güzel olmayan şeylere güzel adlar vererek kendimizi aldatmamız boşunadır; size olmayacak bir şey önermeye geldim. Bu işle ilgili olumlu söyleyebileceğim tek söz, bunun iğrenç bir iş olmadığıdır. Fakat doğrusunu söyleyeyim ki bu işi, pek gülünç buluyorum. Don Ottavio Colonna ile kızım Elena'nın evlenmeleri konuşulurken bu delikanlıyı sevdim; evlendiği gün, toprak ve para olarak size iki yüz bin kuruş bırakacağım ve bunu kendisine vermenizi rica edeceğim. Fakat benim gibi zavallı bir dul kadının bu kadar büyük bir özveride bulunabilmesi için bugün tam yirmi yedi yaşında olan ve on dokuz yaşından beri manastırın dışında bir gün geçirmeyen kızım Elena, Castro başrahibeliğine atanmalıdır; bunun için de seçimin altı ay geciktirilmesi gerekir. İşlem yasaya uygundur.

Yaşlı kardinal, kendinden geçmiş bir durumda:

- Ne söylüyorsunuz, madam? diye haykırdı. Benim gibi sakat, zavallı bir yaşlıdan istediğiniz bu işi, Papa Hazretleri'nin kendisi yapamaz.

- Ben de size onun için, işin gülünç olduğunu söyledim ya! Bilgisizler, bunu olmayacak bir şey gibi kabul ederler; fakat sarayda olan bitenleri iyi bilenler, çok iyi bir prens olan iyi kalpli papa XIII. Gregorio'nun, sizin istediğiniz bütün Roma'ca bilinen bir evliliği kolaylaştırarak, sürekli ve sadıkça hizmetlerinizi ödüllendirmek istediğine inanacaklardır. Aslında, sorun çözülebilir niteliktedir ve yasaya da tümüyle uygundur. Kızım yarından başlayarak beyaz peçeyi örtünecek. Bana güvenebilirsiniz.

Yaşlı, müthiş bir sesle haykırdı:

- Fakat, haramı düşünmüyorsunuz, madam!..

Sinyora Campireali gidiyordu.

- Bıraktığınız o kâğıt nedir?

- Eğer nakit para istenmiyorsa, toplam iki yüz bin kuruş değerinde olan, vereceğim toprakların listesi. Bu toprakların sahip değiştirmeleri konusu, uzun zaman gizli tutulabilir, örneğin, Colonna ailesi, bana karşı dava açar, ben de kaybederim...

- Fakat, haram yiyiciliği ne yapıyorsunuz madam! Korkunç haram yiyiciliği!.

- Önce, seçimi altı ay geciktirmek gerek, yarın gelip emirlerinizi alırım, kardinal hazretleri.

Bu konuşmanın birçok bölümündeki hemen hemen resmi söyleyişleri, Alplerin kuzeyinde doğmuş olan okuyuculara açıklama gereğini duyuyorum. Son derece tutucu katolik olan ülkelerde çetin konular üzerindeki konuşmaların çoğu, sonunda günah çıkarma kürsüsüne gelip dayanır ve o zaman saygılı bir deyiş ya da alaycı bir sözcük kullanmış olmak çok önemlidir.

Ertesi gün, Vittoria Carafa, Castro başrahibeliği için atanan üç kadının adını içeren listede büyük bir yanlışlık görülmüş olduğundan, seçimin altı ay ertelendiğini öğrendi. Listeye adı yazılan ikinci kadının ailesinde bir din değiştirme sorunu vardı: büyük amcalarından biri, Udine'de protestan olmuştu.

Sinyora de Campireali, ailesinin servetini bu kadar büyük ölçüde artırmak iyiliğinde bulunacak olan prens Fabrizio Colonna katında bir girişimde bulunmak gereğini duydu. İki gün uğraştıktan sonra, Roma yakınlarındaki bir kasabada bir görüşme sağlamayı başardı; fakat bu görüşmeyi yapıp ayrıldığı zaman korku içindeydi. Her zaman çok sakin olan prensi, albay Lizzara'nın (Giulio Branciforte) askerlik onuruyla o kadar ilgili bulmuştu ki, bu sorunun iç yüzünü ona sormayı gereksiz gördü. Albay, onun için bir oğul, hem de gözde bir öğrenci gibiydi. Prens, ömrünü, Flandre'dan gelen birtakım mektupları üst üste okumakla geçiriyordu. Eğer, kızı Albay Lizzara'nın varlığını, şan ve şerefine öğrenecek olursa, Sinyora de Campireali'nin on yıldan beri bunca özveride bulunması ne işe yarardı?..

Gerçekte o dönemin geleneklerini anlatan, fakat aktarması bana sıkıcı görünen birçok olayı söz etmeden geçmek gereğini duyuyorum. Roma'daki elyazmasının yazarı, benim çıkardığım bu ayrıntının tam tarihlerini bulmak için ne çok emek harcamıştır!

Sinyora de Campireali'nin prens Colonna ile yaptığı görüşmeden iki yıl sonra, Elena, Castrobaşrahibesiydi. Fakat, yaşlı kardinal San Quatro, bu büyük haram yiyicilik eyleminden sonra, kederinden ölmüştü. O tarihte Castro'da piskopos olarak, Papalık Sarayının en yakışıklı adamı olan, Milano kenti soylularından monsenyör Francesco

Cittadini bulunuyordu. Alçak gönüllü, güzel anılan ve ağırbaşlı tavırlarıyla dikkati çeken genç adam, Visitazione manastırı başrahibesiyle, özellikle manastırını güzelleştirmek için eklemelerin yapımına girdiği yeni kilise nedeniyle, sık sık görüşüyordu. O zaman yirmi dokuz yaşında olan bu genç piskopos Cittadini bu güzel başrahibeye iyice aşık oldu. Bir yıl sonra açılan davada, tanık olarak dinlenen birçok rahibe, piskoposun manastıra oldukça sık geldiğini ve başrahibeye çoğu kez şöyle dediğini söylediler: "Başka yerlerde buyuruyorum ve utanarak açıklayayım ki bundan biraz zevk de duyuyorum: Sizin yanınızdaysa, bir köle gibi her şeye uyuyorum, fakat başka yerde buyurmaktan duyduğum zevki geride bırakan bir tat alıyorum. Kendimi, üstün bir varlığın etkisi altında buluyorum. İstesem bile, onun iradesinden başka iradeye sahip olamam ve onun gözlerinden uzakta kral olmaktansa, sonsuza kadar onun en değersiz kölesi kalmayı yeğlerim."

Tanıklar, bu övgülü tümceler arasında rahibenin çokluk, öfkeli küçümsemesini gösteren sert deyişlerle ona susmasını buyurduğunu söylüyorlar.

Bir başka tanık:

- Doğrusunu söylemek gerekirse, madam ona bir uşakmış gibi davranıyordu. Böyle zamanlarda, zavallı piskopos, gözlerini yere eğer, aғlamaya başlar, fakat kalkıp gitmezdi. Manastıra gelmek için her gün yeni nedenler buluyor, bu da rahibelerin günâhlarını çıkartan papazları ve başrahibenin düşmanlarını dedikoduya yöneltiyordu. Fakat, başrahibenin en yakın dostu olan ve doğrudan doğruya kendi buyruğu altında iç yönetime bakan müdire onu her zaman savunuyordu.

Öteki tanık diyor ki:

- Biliyorsunuz ki, soylu hemşirelerim, başrahibemizin pek gençlik çağında bir devşirme askere karşı beslediği, engellerle karşılaşan aşkıdan sonra düşüncelerinde pek çok gariplikler kalmıştır. Fakat hepiniz bilirsiniz ki yaradılışının şu değerli yönü vardır, o da aşağı gördüğü insanlar hakkındaki düşüncesini asla değiştirmemesidir. Zavallı monsenyör Cittadini'ye bizim yanımızda söylediği kadar bol aşağılayıcı sözü, belki bütün yaşamında söylememiştir. Her gün, kendisinin, öyle davranışlarla karşı karşıya kaldığını görüyoruz ki bulunduğu yüksek yer adına, bizim yüzümüz kızarıyor.

Bu davranışları kınayan rahibeler:

- Evet, diye yanıt veriyorlardı, fakat her gün yine geliyor. Demek ki, aslında, o kadar kötü davranışa hedef olmuyor; mutlaka, bu entrikalı durum, kutsal Visitazione tarikatının onuruna leke sürüyor.

En sert üst, en değersiz uşağı, bu gururlu başrahibenin, o içten tavırlı genç piskoposa her gün uygun gördüğü davranışlarının dörtte birinde bulunmazdı. Fakat, piskopos aşıktı ve ülkesinden bu tür bir işe girişince, aracıya başvurmayıp yalnızca hedefle uğraşmayı buyuran, bir temel ilkeyle gelmişti.

Piskopos, sırdaşı Cesare del Bene'ye diyordu ki:

- Sonuç olarak, aşağı görme, zorlayıcı nedenler olmaksızın saldırıdan vazgeçen aşığı yaraşır.

Şimdi acı görevim, Elena'nın ölümüyle sonuçlanan davanın çaresiz, pek yavan bir özeti vermek olacak. Adını söylemeden geçmem gereken bir kitaplıkta okuduğum bu dava, büyük boyda sekiz ciltten aşağı değildi. Sorğu ve iddia Latince, yanıtlar İtalyanca'dır. Bu belgede okuduğuma göre, 1572 yılı Kasım ayında, gece saat on birde genç piskopos hristiyanların bütün gün serbestçe girdikleri kilisenin kapısına yalnız başına gelmişti. Bu kapıyı üstelik, başrahibe açtı ve piskoposun, kendisini izlemesine izin verdi. Çoğunlukla kaldığı bir oda vardı . Oradan gizli bir kapıyla kiliseye egemen kürsülere geçilirdi. Piskoposu o odaya aldı. Aradan bir saat geçmemiştir ki piskopos, başrahibenin evine davet edildiğini şaşkınlıkla gördü. Başrahibe onu kilisenin kapısına götürmüş ve kendisine harfi harfine:

- Sarayınıza dönün çabuk, beni bırakın, demişti. Adiyö monsenyör, sizden öğreniyorum. Bir uşağı teslim olmuşum gibi geliyor.

Bununla birlikte, üç ay sonra, karnaval mevsimi geldi. Castro halkı, o tarihte, aralarında yaptıkları eğlencilerle ünlüydüler, bütün kent, palyaçoların gürültüsüyle cınlardı. Manastırın bir ahırına ölgün bir ışık veren, küçük bir pencerenin önünden geçmekte, hiç kimse kusur etmezdi. Karnavalın üç ay önce bu ahır, salon haline getirilir ve karnaval günleri, dolup dolup boşalırdı. Halkın coşkunlukları arasında, piskopos, arabasıyla, sokaktan geçti; başrahibe ona bir işaret verdi ve piskopos, ertesi gece, saat birde, kilise kapısına gelmekte kusur etmedi. Girdi. Fakat aradan üç çeyrek saat geçmeden öfkeyle kovuldu. Kasım ayındaki ilk randevudan beri, hemen hemen her sekiz günde bir, manastıra gelmeyi sürdürüyordu. Yüzünde hiçkimsenin gözünden kaçmayan, başarıyı gösteren, budalaca bir anlatım vardı ki buna, genç başrahibenin gururlu karakteri asla dayanamıyordu. Hele paskalyanın son pazartesi günü başrahibe, piskoposa aşağılık bir adammış gibi davrandı ve manastırın en değersiz uşağının bile dayanamayacağı sözler söyledi. Bununla birlikte, bir iki gün sonra, bir işaret yolladı ve yakışıklı piskopos, gece yarısı, kilise kapısına geldi. Onu çağırmasının nedeni, hamile olduğunu söylemekti.

Dava belgelerinde, yakışıklı genç adamın, bu haberi alır almaz dehşetten sarardığı ve korkudan, tam anlamıyla aptallaştığı söyleniyor. Başrahibeye nöbet geldi. Doktoru çağırttı ve durumunu ondan saklamadı. Bu adam, hastanın yüce gönüllülüğünü bildiği için, kendisini bu işten kurtaracağına söz verdi. Onu, önce, halktan bir kadınla buluşturdu. Genç ve güzel olan bu kadın ebe olmamakla birlikte, bu işten anlıyordu. Kocası, ekmekçiydi. Elena, bu

kadının konuşmasından hoşlandı. O da kendisini kurtaracak işlemlerin yapılabilmesi için, manastırda, sırdaş iki kadına gerek olduğunu söyledi.

Başrahibe:

- Sizin gibi bir kadın olursa iyi, dedi, fakat benimle bir olan kadınlar, asla! Çekilin yanımdan!..

Ebe kadın çekildi. Fakat birkaç saat sonra, Elena, bu kadının boşboğazlık yapabileceğini düşünerek yine doktoru çağırttı, o da kadını yeniden manastıra yolladı. Kadın, orada, ikramla karşılandı; yeniden çağrılmamış bile olsaydı, kendisine verilen sırrı kesinlikle açığa vurmayacağını yeminle söyledi; fakat, manastırda, başrahibeye sadakatle bağlı ve konuyu tümüyle bilen iki kadın bulunmadığı takdirde, hiçbir işe el süremeyeceğini yineledi. Büyük bir olasılıkla, çocuk katiliğiyle suçlanmaktan korkuyordu.

Başrahibe, epeyce düşündükten sonra bu müthiş sırrı, C... dükalarının soylu ailesinden manastır müdiresi madam Vittoria'ya ve Marki P...'nin kızı, madam Bernarda'ya açmaya karar verdi. Kendilerine vereceği sırla ilgili, ceza mahkemesinde bile tek sözcük söylemeyeceklerine dair, dua kitapları üzerine yemin ettirdi. Bu kadınlar, korkudan dona kaldılar. Sorgulara verdikleri yanıtlarda, başrahibelerinin çok gururlu karakterini bildikleri için, onun bir cinayet itirafında bulunmasını beklediklerini söylemişlerdi. Başrahibe, onlara, sakın ve soğuk bir tavırla:

- Bütün görevlerimde kusur ettim, hamileyim, dedi.

Madam Vittoria, gereksiz bir merak nedeniyle değil, belki, bunca yıldır kendisiyle Elena arasındaki dostluktan dolayı, derin bir üzüntüyle, gözleri yaşla dolu:

- Bu suçu hangi aymaz işledi? diye haykırdı.

- Onu, günah çıkartan papaza bile söylemedim; size söyler miyim, artık düşünün!

İki kadın, bu iğrenç sırrı, manastır halkından gizli tutmak için alınacak önlemleri hemen tartıştılar. Başrahibenin karyolasının, çok merkezi bir yer olan şimdiki odasından, Elena'nın cömertliği sayesinde yapılan büyük binanın üçüncü katında, manastırın en uzak noktasında kurulan eczaneye götürülmesini kararlaştırdılar. Başrahibe, orada, bir erkek çocuk dünyaya getirdi. Ekmekçinin karısı, üç günden beri, müdirenin dairesinde saklı bulunuyordu. Çocuğu alıp avludan hızla geçtiği sırada, yavru ağlamaya başlayınca korkusundan mahzene saklandı. Bir saat sonra, madam Bernarda, doktorun yardımıyla, bahçedeki küçük bir kapıyı açmayı başardı; ekmekçinin karısı, çabucak manastırdan, biraz sonra da kentten çıktı. Düz ovaya geldiği zaman birdenbire korkuya ve telaşa kapılarak, kayaların arasında rasladığı bir mağaraya sığındı. Başrahibe, piskoposun sırdaşı ve baş uşağa Cesare del Bene'ye mektup yazdı, o da kendisine anlatılan mağaraya koştu. Ata binmişti. Çocuğu kucağına aldı, dört nala Montefiascane'ye gitti. Çocuk, Santa Margarita kilisesinde vaftiz edildi ve Alessandro adını aldı.

Orada konuk olduğu evin sahibi kadın bir sütnine bulmuştu; Cesare, sütnineye sekiz ekü verdi; vaftiz töreni sırasında, kilisenin çevresine toplanan birçok kadın, senyör Cesare'ye bağıra çağıra, çocuğun babasının adını sordular.

- Sizler gibi, zavallı bir köylü kadını baştan çıkaran, Romalı, büyük bir senyördür, dedi ve çekip gitti.

VII

İçinde üç yüzden fazla meraklı kadın oturan o ulu manastırda, o zamana kadar, her şey yolunda gitmişti. Hiç kimse bir şey görmemiş, hiç kimse bir şey işitmemişti. Fakat başrahibe, doktora, Roma darphanesinden yeni çıkmış, birkaç avuç çil lira vermişti. Doktor, bu altınlardan birkaçını ekmekçinin karısına verdi. Bu kadın güzeldi, kocası da kıskançtı; kadının bavulunu karıştırdı, çil altınları buldu, namussuzluk karşılığı kazanılmış bir para sanarak, bunları nereden bulduğunu söylemesi için kamasını gırtlığına dayayıp kadını zorladı. Biraz hık mıktan sonra kadın, gerçeği açıkladı ve barıştılar. Karı koca, bu kadar çok parayı nereye harcayacaklarını düşündüler. Ekmekçinin karısı, bazı borçlarını ödemek istiyordu. Fakat kocası, bir katır satın almayı daha uygun gördü; öyle de yaptılar. Bu katır, karı kocanın yoksulluğunu bilen mahallede, dedikoduya neden oldu. Kentteki dost düşman bütün kadınlar, arka arkaya gelip ekmekçinin karısına, katır satın almasını sağlayan cömert aşığın kim olduğunu soruyordu. Kadın öfkeleniyor, verdiği yanıtta bazen gerçeği söylüyordu. Bir gün, Cesare del Bene çocuğu görmeye gitmiş, ziyaretinin sonucunu başrahibeye haber vermeye gelmişti. Başrahibe, epeyce rahatsız olmakla birlikte, parmaklıkları kapıya kadar zorlukla geldi, kullandığı adamların boşboğazlığından dolayı ona sitem etti. Diğer yantan piskopos da korkudan hastalandı; Milano'daki kardeşlerine mektup yazarak, karşı karşıya kaldığı haksız suçlamayı anlattı; onları yardıma çağırdı. Ağır hasta olduğu halde, Castro'dan ayrılmaya karar verdi; fakat gitmeden önce başrahibeye şu mektubu yazdı:

"Yapılan bütün işleri herkesin duyduğunu biliyorsunuz. Bununla birlikte, benim yalnızca onurumu değil, belki yaşamımı da kurtarmak ve daha büyük bir rezaleti engellemek isterseniz, iki gün önce ölen Gian Battista Doleri'yi suçlayabilirsiniz; böylece, kendi namusunuzu temizlememiş bile olsanız, hiç değilse benim onurum artık hiçbir tehlikeyle karşılaşmayacaktır."

Piskopos, Castro manastırının günah çıkartan papazı Don Luigi'yi çağırdı:

- Bunu, başrahibenin kendi eline teslim ediniz, dedi.

Başrahibe, bu alçakça yazılmış kâğıdı okuyunca, odada bulunanların hepsinin yanında şöyle haykırdı:

- Vücut güzelliğini ruh güzelliğine yeğleyen akılsız bakireler, işte böyle davranışlara layıktır.

Castro'da olup biten işler, müthiş kardinal Farnese'in kulağına çabucak ulaştı. (Kardinal, birkaç yıldan beri kendisini böyle niteliyordu, çünkü gelecek seçimde Zelanti kardinallerinin yardımını almayı umuyordu) Piskopos Cittadini'yi tutuklatması için, Castro güvenlik müdürüne derhal emir verdi. Piskoposun bütün hizmetlileri işkenceden korkarak, kaçıştılar. Yalnızca Cesare del Bene, efendisine bağlı kaldı ve ona zarar verecek herhangi bir açıklamada bulunmaktansa işkenceler altında öleceğine ant içti. Cittadini, sarayında, çevresini güvenlik görevlilerinin kuşattığını görünce, kardeşlerine yeniden mektup yazdı. Onlar da Milano'dan, çarçabuk geldiler. Kendisini, Ronciglione hapishanesinde tutuklu buldular.

Başrahibenin, ilk sorgusunda suçunu itiraf etmekle birlikte monsenyör piskoposla ilişkisini yadsıdığını görüyorum: suç ortağı, manastır avukatı Gian Battista Doleri idi.

19 Eylül 1573'te, Sekizinci Gregorio, davanın ivedi ve gayet şiddetle görülmesini buyurdu. Bir ceza yargıcı, bir savcı ve bir komiser, Castro'ya ve Ranciglione'ye gittiler. Piskoposun başuşağı Cesare del Bene, yalnızca bir sütninenin evine çocuğu götürdüğünü itiraf etti. Kendisini, Madam Vittoria'nın ve Madam Bernarda'nın yanında sorguya çektiler; iki gün arka arkaya işkenceye koydular. Korkunç can acıları çekti; fakat sözüne bağlı kalarak, yadsınması olanaksız olan ne varsa ancak onu açıkladı ve savcı ondan hiçbir şey koparamadı.

Madam Vittoria'yla Madam Bernarde'ya sıra gelince, onlar Cesare'ye yapılan işkencelere tanık olduklarından, bütün yaptıklarını itiraf ettiler. Suçu işleyinin kim olduğu hakkında, bütün rahibeler sorguya çekildi. Çoğunluğu, bunun monsenyör piskopos olduğunu iddialarını söylediler. Kapıcı hemşirelerden biri, başrahibenin, piskoposu, kiliseden kapı dışarı ederken, söylediği küçültücü sözleri söyledi ve ekledi:

- Birbirine bu biçimde seslenenler, çoktan beri sevişiyorlar demektir. Doğrusu, her zaman fazlaca bencilliğiyle dikkat çeken piskopos, kiliseden çıkarken pek şaşkındı.

İşkence araçları karşısında sorguya çekilen bir rahibe, suçlunun kendisi olması gerektiğini, çünkü başrahibenin, onu sürekli kucağında taşıdığını ve çok okşadığını söyledi. Diğer bir rahibe, suçlunun rüzgâr olması gerektiğini, çünkü hava rüzgârlı olduğu zaman, başrahibenin hoşnut ve keyifli olduğunu, özellikle yaptırdığı bir çatı katında, rüzgâra karşı durduğunu, orada bulunduğu sırada kendisinden bir ricada bulunulursa, kesinlikle geri çevirmediğini söyledi. Ekmekçinin karısı, sütnine, Montefiascone kadınları, Cesare'ye yapıldığını gördükleri işkencelerden korkarak doğruyu söylemişlerdi.

Genç piskopos Ranciglione'de hastaydı ya da kendini hasta gösteriyordu. Sinyora de Campireali'nin saygınlığına ve söz geçirme gücüne dayanan kardeşleri, bu fırsattan yararlanarak birçok kez papanın ayağına kapanıp piskopos iyileşinceye kadar mahkemenin ertelenmesini rica ettiler. Bunun üzerine, korkunç kardinal Farnese, piskoposu hücrelerinde koruyan askerlerin sayısını artırdı. Piskopos sorguya çekilemeyince, komiserler, bütün oturumlarına, başrahibeyi yeniden sorgulayarak başlıyorlardı. Annesi dayanması ve her şeyi yadsımayı sürdürmesi için ona haber yolladığı bir gün, rahibe her şeyi açıkladı.

- Niçin önce Gian Battista Doleri'yi suçladınız?

- Piskoposun korkaklığına acıdım da ondan. Hem tatlı canını kurtarırsa, oğluma bakabilir.

Bu açıklamadan sonra, başrahibeyi, Castro manastırının duvarları ve kubbesi sekiz ayak kalınlığında olan bir odasına kapattılar. Rahibelerin, sözünü ederken dehşete kapıldıkları bu zindan keşişler odası diye anılırdı. Başrahibe, orada üç kadının göz hapsine konuldu.

Piskoposun sağlığı biraz düzelince, güvenlik görevlileriyle askerlerden üç yüz er onu Ranciglione'den alıp sedye içinde Roma'ya götürdüler. Carte Savella denen hapishaneye koydular. Birkaç gün sonra rahipler de Roma'ya götürüldü. Başrahibe, Santa Marta manastırına konuldu. Dört rahibe suçlanıyordu. Bunlar, Madam Vittoria, Madam Bernarda, nöbetçi ve başrahibenin piskoposa söylediği küçültücü sözleri işiten kapıcı hemşireydi.

Piskoposu, adliyenin birinci derece ileri gelenlerinden, meclis savcısı sorguya çekti. Zavallı Cesare del Bene'yi tekrar işkenceye soktular, fakat hiçbir şey itiraf etmediği gibi, savcıyı kızdıran şeyler söylediği için bir kez daha işkenceye konuldu. Bu hazırlık işkencesi, Madam Vittoria ile Madam Bernarda'ya da uygulandı. Piskopos, budalaca, fakat üsteleyerek yadsıyordu. Başrahibenin yanında geçirdiği besbelli üç gece içinde neler yaptığını ilişkin, en basit ayrıntıya varıncaya kadar hesap veriyordu.

Sonunda, başrahibeyi papazla yüzleştirdiler ve sürekli doğru söylemesine karşın ona işkence yaptılar. Başrahibe, ilk itirafından beri her zaman söylediği şeyi sürekli yinelediğinden, piskopos, rolüne sadakatle bağlı kalarak ona hakaretler savurdu.

Aslında akla uygun, fakat Şarlken ve İkinci Philippe dönemlerinden sonra, İtalya mahkemelerinde fazlasıyla egemen olan zulüm anlayışı çerçevesinde diğer birçok önlemlerden sonra, piskopos Sant'Angelo şatosunda ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı; başrahibeye hapis bulunduğu Santa Marta manastırında, ömrü oldukça tutuklu kalma cezası verildi. Fakat Sinyora de Campireali kızını kurtarmak için yeraltından bir geçit kazdırmaya başlamıştı. Bu geçit eski Roma'nın görkemliçeğinden kalma lağımların birinden başlayıp Santa Marta rahiplerinin ölülerinin gömüldüğü derin mahzene ulaşıyordu. Yaklaşık iki ayak genişliğinde olan bu geçit, toprakları tutmak için sağlı

sollu kerestelerle desteklenmişti. Kazma işi ilerledikçe, bir büyük A harfinin iki bacağı biçiminde iki kereste konularak tavan tutturuluyordu.

Geçit, yaklaşık otuz ayak derinlikte kazılıyordu. En önemli sorun, doğru yönde ilerlemektir; ikide bir eski yapı kuyularına ve temellerine raslanıyor, işçiler ilerledikleri yönü değiştirmek zorunda kalıyorlardı. Diğer bir güçlük de çıkan taşı, toprağı koyacak yer bulunmamasıydı; bunların, gece vakti, bütün Roma sokaklarına serpildiği anlaşıyor. Ancak gökten yağabilecek bu kadar çok toprak, şaşkınlık yaratıyordu

Sinyora de Campireali, kızını kurtarmak için ne kadar para harcarsa harcasın, yer altında açtığı geçit hiç kuşkusuz ortaya çıkacaktı. Fakat Papaz Sekizinci Gregorio 1583 yılında öldü ve papalık makamının boş kalmasıyla birlikte kargaşa dönemi başladı.

Elena, Santa Marta'da pek rahatsızdı. Oldukça yoksul, basit rahibelerin, çok zengin ve bu tür bir suçtan hüküm giymiş bir rahibeye eziyet etme konusunda nasıl çaba harcadıklarını açıklamaya gerek yoktur. Elena, annesinin giriştiği işin sonunu, sabırsızlıkla bekliyordu. Fakat kalbine birden bire garip bir heyecan doldu. Federico Colonna, sekizinci Gregorio'nun sağlığının bozuk olduğunu görmüş, saltanatına ara verdiği sırada uygulamak istediği büyük tasarılar için subaylarından birini, şimdi İspanyol ordularında, Albay Lizzara adıyla ünlü olan Giulio Branciforte'ye göndermişti. Onu İtalya'ya çağırıyordu. Giulio, ülkesini görmek için can atıyordu. Abruzzi'de, Chieti'nin altında büyük bir Adriyatik limanı olan Pescara'ya takma bir adla geldi ve dağlardan geçerek Petrella'ya vardı. Prens'in sevinci herkesi şaşırttı.

Prens, bu çağrının nedeninin, onu kendi yerine koymak ve askerlerinin başına geçirmek olduğunu Giulio'ya söyledi. Branciforte, buna karşılık olarak yapılacak girişimin askeri bakımdan hiçbir değeri kalmadığını söyledi ve bunu kolayca kanıtladı. Eğer İspanya isterse, altı ay içinde hem de az bir harcamayla, İtalya'daki bütün devşirme askerleri yok edebilirdi.

- Fakat ne olursa olsun diye ekledi, eğer arzu ediyorsanız, ben yürümeye hazırım prensim. Beni her zaman Ciampi'de ölen yiğit Ranuzio'nun ardılı olarak göreceksiniz.

Giulio gelmeden önce, prens, Petrella'da hiçkimsenin Castro'dan ve başrahibenin davasından söz etmeye yeltenmemesini, kendisine özgü biçimde buyurmuştu; en küçük boşboğazlığın cezası, acımasızca, idamdı. Branciforte'yi dostluk gösterileriyle karşıladığı sırada kendisi olmadan Albano'ya gitmemesini söyledi. Bu yolculuk, kendi adamlarından bin kişiyle kenti kuşatıp Roma yolu üzerine de bin iki yüz kişilik bir öncü güç yerleştirmekle olacaktı. Prens, hâlâ yaşamakta olan yaşlı Scotti'yi, genel karargâh saydığı eve çağırıp, Branciforte ile birlikte oturduğu odaya çıkardığı zaman, zavallı Giulio'nun ne hale geldiğini gözünüzün önüne getirin. İki dost, sarmaş dolaş olur olmaz, Giulio'ya:

- Şimdi, dedi, çaresiz Albay, beterin beterini bekle.

Bunun üzerine mumu söndürdü ve kapıyı, iki dostun üstüne kilitleyerek çıktı.

Ertesi gün odasından çıkmak istemeyen Giulio, prens'e haber gönderip Petrella'ya dönmek üzere izin istedi ve kendisini birkaç gün görmemesini rica etti. Fakat, prensin ve askerlerinin ortadan kaybolduğu haberini getirdiler.

Prens, gece on üçüncü Gregorio'nun öldüğü haberini almıştı; dostu Giulio'yu unuttu, dağ bayır dolaşıyordu. Giulio'nun yanında, Ranuzio'nun eski bölüğünden otuz kadar asker kalmıştı. O çağda, papalık makamı boş kaldığı zaman, kimsenin yasaları dinlemediği, herkesin kendi tutkularını doyurmaktan başka bir şey düşünmediği ve güçten başka güç bulunmadığı bilinmektedir. Bu bakımdan, o gün akşam olmadan prens Colonna, düşmanlarından elliyi aşkın kişiyi astırmıştı. Giulio ise, yanında kırk kişi bile olmamasına karşın, Roma'ya doğru yürümek gözüpekliğini gösterdi. Castro başrahibesinin bütün hizmetlileri hanımlarına bağlı kalmışlar, Santa Marta manastırına yakın, yoksul evlerde oturuyorlardı. On üçüncü Gregorio'nun can çekişmesi bir haftadan uzun sürmüştü. Sinyora de Campireali, yeraltı geçidinin son elli ayak uzunluğundaki kısmını açtırmak için, papanın ölümünü izleyecek olan kargaşa günlerini sabırsızlıkla bekliyordu. Oturulan birkaç evin mahzenlerinden dolaşmak gerektiği için, girişimin son kısmını gizleyememekten korkuyordu.

Branciforte'nin Petrella'ya gelmesinden iki gün sonra, Elena'nın yanına aldığı, Giulio'nun üç bravosu, çıldırmış göründüler. Elena'nın kesinlikle yalıtılmış ve kendisine dış bileyen rahibelerin göz hapsinde olduğunu, herkes gayet iyi bildiği halde, o bravalardan biri olan Ugone manastırın kapısına geldi. Hanımını, hem de hemen görmesine izin verilmesi için çok garip biçimde diretmeğe başladı. Kendisini kovup kapı dışarı attılar. Adam üzüntüsünden, orada kaldı, girip çıkan, manastırda yaşayan herkese birer metelik vererek, her birine aynen şu sözleri söyledi:

"Siz de benimle birlikte sevinin; senyör Giulio Branciforte geldi, yaşıyor. Bunu dostlarınıza söyleyin."

Ugone'nin iki arkadaşı, bütün gün ona metelik taşıdılar ve bir metelik kalmayınca kadar, hep aynı sözleri yineleyerek, gece gündüz durmadan para dağıttılar. Üç bravo, nöbetleşe, Santa Marta manastırının kapısında beklemiş, gelip geçenlere, yerlere kadar eğilip selam vererek hep aynı sözleri söylemişlerdi; "Senyör Giulio geldi vb..."

Adamcağızların buldukları bu çare yararlı oldu. İlk dağıtılan metelikten sonra, otuz altı saate varmadan, zindanında yalıtılmış olan zavallı Elena, Giulio'nun yaşamakta olduğunu öğrenmişti; bu haber onu telaşa düşürdü:

- Ah, anne! diye haykırdı, bana öyle kötülük ettin ki!

Birkaç saat sonra, bu şaşılacak haberi, küçük Marietta doğruladı. Kızcağız, bütün altın süslerini gözden çıkararak, tutukluya yemek götürün kapıcı kadınla birlikte, onun yanına gitme iznini koparmıştı. Elena, sevincinden ağlayarak onun kolları arasına atıldı:

- Bu çok güzel, dedi, fakat artık seninle birlikte bulunmayacağım.

Marietta:

- Tabii, dedi! Umarım ki bu papa seçim dönemi içinde, hapis cezanız, sıradan bir sürgün cezasına çevrilecektir.

- Ah! Mariatta, Giulio'yu nasıl göreceğim, suçlu olduğum halde onu nasıl göreceğim?

Bu konuşmayı izleyen üçüncü gecenin yarısında, kilise döşeme taşlarının bir kısmı, büyük bir gürültüyle çöktü. Santa Marta rahibeleri manastırın yıkılacağını sandılar. Kargaşa son kerteye ulaştı. Herkes, deprem oluyor diye haykırıyordu. Kilisenin mermer döşemesi yıkıldıktan yaklaşık bir saat sonra, Sinyora de Campireali, önde Elena'nın adamlarından üç bravoyla yeraltı yolundan zindana girdi. Bravolar

- Kazandık, kazandık, madam! diye haykırıyorlardı.

Elena çok korktu. Giulio Branciforte'nin de onlarla birlikte olduğunu sandı. Bravolar, yanlarında yalnızca Sinyora de Campireali'nin bulunduğunu, Giulio'nun henüz Albano'da olduğunu, orayı birkaç bin askerin kuşattığını söyledikleri zaman güven duydu ve yüzü eski ciddi anlatımını takındı.

Birkaç saniye bekledikten sonra, Sinyora de Campireali görüldü. Tören giysilerini giymiş, kılıcını beline takmış, fakat üstü başı toprak içinde olan silahçıların koluna dayanarak, çok zor yürüyordu.

İçeri girince:

- Ah, sevgili Elenam! Seni kurtarmaya geldim, dedi.

- Kurtulmak istediğimi söyleyen kim?

Sinyora de Campireali şaşırıp kaldı; gözlerini alabildiğine açmış, kızına bakıyordu. Çok telaşlı görünüyordu. Sonra:

- Sevgili Elenacığım dedi, ailemizin vaktiyle uğradığı yıkımlardan sonra, belki çok doğal olan bir davranışı açıklamaya yazgı beni zorluyor. O yaptığımdan dolayı şimdi pişmanım ve beni bağışlamamı diliyorum. Giulio.. Branciforte... yaşıyor.

- İşte o yaşadığı içindir ki ben yaşamak istemiyorum.

Sinyora de Campireali, önce, kızının ne demek istediğini anlayamadı; sonra ona büyük bir incelikle yalvarmaya başladı. Fakat yanıt alamıyordu. Elena haçına dönmüş, onu dinlemeden dua ediyordu. Tam bir saat, Sinyora de Campireali, kızından bir söz veya bir bakış koparabilmek için boşuna uğraştı. Sonunda, sabrı tükenen kız:

- Albano'daki küçük odamda, onun mektupları, bu putun mermer kaidesinin altında duruyordu, dedi; bıraksaydınız da babam beni hançerleseydi, daha iyi olurdu! Çıkın, bana altın bırakın.

Sinyora de Campireali, silahçısının korkulu işaretlerine karşın kızıyla konuşmayı sürdürmek istiyordu. Elena sabırsızlandı:

- Hiç olmazsa bir saat rahat bırakın. Yaşamımı zehir ettiniz, ölümümü de zehir etmek istiyorsunuz.

Sinyora de Campireali, hüngür hüngür ağlayarak:

- İki üç saat daha, yeraltı bizim elimizde, dedi, umarım, düşünceni değiştirirsin!

Böyle diyerek, yeraltı yoluna girdi. Elena, bravolardan birine dedi ki:

- Ugone, sen benim yanımda kal, hem de tam silahlı ol, oğlum; çünkü, belki beni savunman gerekecek. Bakalım, hançerin, kılıcın, kaman yanında mı?

Yaşlı asker, kusursuz silahlarını ona gösterdi. Elena:

- Pekâlâ! dedi, zindanımın dışında bekle. Giulio'ya uzun bir mektup yazacağım, kendin götürüp vereceksin. Mektubu kapatamayacağım için senden başkasının eline geçmesini istemem. Mektupta yazılı olanların hepsini okuyabilirsin, annemin bıraktığı şu altınların hepsini al, bana yalnızca elli altın gerekiyor. Yatağımın üstüne bırak.

Böyle dedikten sonra, Elena mektubu yazmaya başladı:

"Senden hiçbir şey istemiyorum, sevgili Giulio, gidiyorum; çünkü bir günah işlememiş olsaydım ne kadar mutlu olacağımı görerek, senin kolların arasında acıdan ölecektim. Senden sonra, yeryüzünde herhangi bir kimseyi sevdiğimi sanma. Tersine, odama kabul ettiğim adama karşı, yüreğim en şiddetli bir nefretle doluydu. Günahımın nedeni yalnızca can sıkıntısı ya da kayıtsızlıktır. Düşün ki sen sevdiğin için kendisine saygı duyduğum prensin beni çok insafsız bir biçimde karşıladığı Petrella'daki boşuna girişimimden beri pek zayıflayan aklım, on iki yıl yalanla doldu. Çevremi kuşatan her şeyin yalan ve yalancı olduğunu biliyordum. Önce, senden, otuz kadar mektup aldım; ilk mektuplarını ne kadar büyük bir sevinçle açtığımı düşün! Fakat okurken, kalbim buz kesiyordu. Yazıyı inceliyor, senin yazını tanıyor, fakat kalbini tanıyamıyordum. Düşün ki bu ilk yalan senin yazını taşıyan bir mektubunu açarken zevk duymayacak kadar, yaşamımın değerini alt üst etti! Ölümünü bildiren iğrenç haber, mutlu gençlik çağımızdan ruhumda kalan ve varsa, onu da öldürdü. İlk aklıma gelen şey, tahmin edersin ki, vahşilerin seni öldürdükleri söylenen o Meksika kıyısına gidip orayı görmek ve o kıyıya elimi sürmek oldu. Eğer bu düşüncemi uygulasaydım... şimdi mutlu olacaktık, çünkü açığız bir kişinin çevreme dolduracağı hafiyeler ne kadar çok ve ne kadar usta olursa olsun, ben de bir yandan, henüz biraz acıması olan, iyi ruhlu insanların yardımını sağlayacağım için, Madrid'te büyük olasılıkla gerçeği öğrenecektim. Çünkü, yararlıkların, herkesin dikkatini üzerine çekmişti ve

Madrid'te, belki de senin Branciforte olduğunu bilen vardı. Mutluluğumuza engel olan şey neydi, söyleyeyim mi? Önce, prensin Petrella'da beni kötü ve aşağılayıcı bir biçimde karşılaşması... Castro'dan Meksika'ya kadar ne büyük engelleri yenmek zorunda kalacaktım! Görüyorsun ya, ruhum gücünü yitirmişti. Sonra bir gurura kapıldım. Çarpışma gecesi sığındığın kapıcı kulübesini kendime oda yapabilmek için, manastırda büyük yapılar yaptırtmıştım. Bir gün, zamanında benim uğrumda kanınla suladığın o toprağa bakıyordum; bir aşağılama tümcesi işittim, başımı kaldırdım, hain yüzler gördüm; öç almak için başrahibe olmak istedim. Senin yaşadığını pekâlâ bilen annem bu çılgınca seçimi sağlayabilmek için kahramanca girişimler yaptı. O orun, benim için, can sıkıntısı kaynağı oldu; ruhumu büsbütün alçalttı; gücümü çokluk, başkalarının yıkımıyla ölçmekten gurur duydum; haksızlık ettim. Kendimi otuz yaşında, dünyaya göre erdemli, zengin, saygın ve aynı zamanda bütünüyle mutlu görüyordum. İşte o sırada, iyiliğin ta kendisi, fakat yeteneksizliğin simgesi olan o çaresiz adam karşıma çıktı. Yeteneksizliğinden dolayı, ilk sözlerine göz yumdum. Sen gittin gideli çevremi kuşatan şeylerden dolayı ruhum o kadar karamsar ve üzgündü ki en küçük bir baştan çıkarma girişimine karşı koyacak gücüm kalmamıştı. Eğitimli kişiye hiç yakışmayan bir şeyi acaba itiraf edeyim mi? Fakat düşünüyorum da ölmüş bir kadın için hiç bir şeyin sakıncası yoktur. Sen bu satırları okurken, yalnızca senin olması gereken o sözde güzellikleri, kurtlar kemiriyor olacak. Neyse, pek gücümle giden o sözü söylemek gerek. Bütün Romalı kadınlarımız gibi, ben de o kaba aşkı denemeye niçin çalışmadığımı düşündüm. Hoppalığım tuttu, fakat hiçbir zaman, kendimi o adama, bütün zevki yok eden bir dehşet ve nefret duymadan veremedim. Albano'daki sarayımızın bahçesinde, Meryem, sana görünüşte yiğitçe olan, fakat buna karşın, annemin karışmasından sonra, yaşamımızı yıkıma götüren o düşünceyi esinlediği zamanki halinle, yanımda hep sen vardın. Hiç korkutucu değildin, tersine her zamanki gibi şefkatli ve sevgi doluydun. Bana bakıyordun; o zaman, o öteki erkeğe karşı öfkelenmişim, onu bütün gücümle dövdüğüm zamanlar oluyordu. İşte bütün gerçek, sevgili Giulio. Bunu sana söylemeden ölmek istemiyordum ve seninle görüşürsem ölmek düşüncesinden vazgeçerim diye düşünüyordum. Eğer sana yaraşır bir durumda kalmış olsaydım, seni görünce ne kadar sevineceğimi, şimdi daha iyi anlıyorum. Sana, yaşamını ve başarılarını işittiğim zaman, beni çok sevindiren o askerlik mesleğinde kalmanı buyuruyorum. Ah, Yarabbi! senden, hele Achenne savaşından sonra mektup alsaydım, ne olurdu! Yaşa ve Ciampi'de ölen Ranuzio'yu ve senin gözlerinde bir sitem görmemek için Santa Marta'da ölen Elena'yı sık sık anımsa."

Bunu yazdıktan sonra, Elena, uykuya dalmış olan yaşlı adamın yanına yaklaştı: o farkına varmadan hançerini aşırı. Sonra kendisini uyandırdı.

- Bitirdim, dedi, düşmanlarımız yeraltı geçidini ele geçirirler diye korkuyorum. Git, masanın üstünde duran mektubumu al, onu Giulio'ya kendi elinle ver, kendi elinle anlıyor musun? Bir de şu mendili ver. Ona de ki, onu şimdi nasıl seviyorsam, her zaman öyle sevdim, anlıyor musun, her zaman!

Ugone, ayakta duruyor, gitmiyordu.

- Gitsene!

- Madam, iyi düşündünüz mü? Sinyor Giulio, sizi ne kadar seviyor!

- Ben de onu seviyorum, mektubu al ve ona kendin ver.

- Peki! İyi kadınsınız, Tanrı sizden razı olsun.

Ugone gitti ve hemen döndü; Elena'yı ölü buldu. Hançer kalbine saplanmıştı.